

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет інформаційних технологій та управління

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

“СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ ТА УПРАВЛІННЯ:
НОВІ МОЖЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ”

10 листопада 2021 р.

Київ – 2021

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Факультету інформаційних технологій та управління
Київського університету імені Бориса Грінченка
протокол № 10 від 17.11.2021 року*

Рецензенти:

Ільїч Л.М., д.е.н, доцент, завідувач кафедри управління;
Сосновська О.О., д.е.н, доцент, завідувач кафедри фінансів та економіки;
Краус Н.М., д.е.н, доцент, професор кафедри фінансів та економіки;
Рамський А.Ю., д.е.н, професор, професор кафедри фінансів та економіки;
Краус К.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри управління.

Сучасні тенденції розвитку економіки, фінансів та управління: нові можливості, проблеми, перспективи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10 листопада 2021 р.. – К. : КУБГ, 2021. – 403 с.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю розкривають сутність фінансової системи та інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації; описують актуальні проблеми управління на різних рівнях економічної агрегації; пропонують шляхи вирішення проблем економіки у контексті віртуальної реальності в муніципальному, регіональному та державному аспектах; окреслюють сучасні форми і методи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для органів управління, суб'єктів господарювання.

Висловлені авторами думки та пропозиції можуть не збігатися із точкою зору рецензентів. Відповідальність за добір і викладення матеріалів, достовірність інформації, точність назв, статистичних даних, прізвищ та цитат несуть автори. Матеріали опубліковані в авторській редакції.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Пестовська З.С. Застосування технології блокчейн в державному управлінні та фінансовій сфері	13
Матюха М.М. Оцінка інвестицій в інформаційні системи управління бізнес-процесами	16
Шевцова О.Й., Астатурян К.В. Удосконалення системи фінансової безпеки кредитної діяльності АТ “ОТП БАНК”	19
Казак О.О. Сучасні аспекти управління інвестиційною безпекою підприємств	21
Беляк А.О. Вплив цифрової трансформації на сферу гостинності	25
Батова Я.В. Діагностика сучасного стану фінансового забезпечення освітніх послуг в Україні	27
Яковлева-Мельник Н.Г. Готельно-ресторанний бізнес як інструмент залучення іноземних інвестицій	30
Азаренков Г.Ф. Вплив цифрових технологій на обліково-аналітичні процеси підприємства	32
Бондаренко Ю.Г., Васильків О.В. Напрями підвищення ефективності господарської діяльності підприємств в умовах цифрової трансформації	36
Дем'янишин В.Г. Стратегічні напрями розвитку фінансової системи України в умовах реформування управління державними фінансами	38
Файвішенко Д.С. Інформаційні технології маркетингових комунікацій: умови цифрової трансформації	41
Кендюхов О.В. Податкові перспективи в умовах цифровізації фінансової системи	44

Кізима Т.О. Сучасні тренди розвитку фінансової системи України у контексті загальносвітових тенденцій	47
Kovalchuk N. Use of modern information systems and computerization in the activities of local governments	51
Лісняк О.О., Наконечний Д.С., Міщенко Д.А. Ціноутворення на інноваційну продукцію	53
Маніло А.О., Радченко Н.Г. Сучасний ринок банківських послуг в Україні	56
Nechyporenko T., Musiatovska L. Financial technologies in the conditions of digital transformation	57
Поздєєва К.В. Динаміка обсягів бюджетного фінансування закладів загальної середньої освіти міста Києва	61
Сирцова В.А. Сучасний стан дефіциту державного бюджету та напрями його зменшення в Україні	63
Bezverkhyy K., Lapada Y. Development of digital audit in the countries of the European Union	68
Тугова А.С. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку країни	71
Васечко Л.І. Перспективи удосконалення механізму управління кредитними ризиками	75
Голинський Ю.О., Віхоть О.С. Митні технології у контексті запровадження реформ митної справи в Україні	80
Ярославська М.І. Державний борг та методи управління ним	84
Мельник А.О., Заяць В.В. Цілі та завдання експортно-кредитного агентства України	87
Куриляк О.М. Етапи формування екосистеми антисипативного маркетингу на ринку автотранспортних засобів	90

Жерліцин Д.М. Динаміка цін на віртуальні фінансові активи в контексті розвитку світової економіки	92
Свердан М.М. Альтернативи модифікації податку на багатство в сучасних умовах	95
Гаража О.П. Фінансові джерела місцевих бюджетів територіальних громад в умовах фіскальної децентралізації України	97
Карпич А.Ю., Галушка В.В. Потенціал гендерно орієнтованого бюджетування для розвитку професійного жіночого футболу в Україні: чи є перспективи?	102
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ЕКОНОМІЧНОЇ АГРЕГАЦІЇ	
Карпенко Є.А., Даніленко А.В. Суть та класифікація маркетингових витрат для цілей обліку та управління	106
Кулініч О.А., Басманов С.Д. Циркулярна економіка як інноваційна сходинка розвитку світу	108
Serkutan T. Comprehensive assessment of the effectiveness of the marketing information management system at an industrial enterprise: a practical aspect	111
Бурлаченко М.М. Особливості страхування від нещасних випадків в Україні	114
Власюк С.А., Коцуренко Ю.В. Особливості фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору в сучасних умовах	117
Карпенко Є.А., Лоза А.В. Напрями удосконалення облікового забезпечення управління виробничими запасами	120
Литвишко Л.О., Компанець К.А. Система мотивації праці управлінського персоналу	122
Медведєва К.Д. Вплив цифрових технологій на брендинг	125

Федосєєва Г.О., Кулініч О.А. Транснаціоналізація сучасної світової економіки: тенденції та перспективи	129
Shlapak N. Current problems of marketing implementation in the management system of Ukrainian industrial enterprises	132
Богуцький С.В. Проектний підхід як сучасна технологія публічного управління: особливості та переваги запровадження на рівні об'єднаних територіальних громад	135
Міщенко Д.А., Боровльова А.О., Юдіна А.Р. Ціноутворення на інноваційну продукцію	137
Чернов С.В. Актуальність запровадження концепції “project management” у сучасному публічному управлінні в Україні	140
Дімітрієв Д.В. Роль кадрової політики підприємства в сучасних умовах господарювання	142
Домбровський І.В. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах пандемії COVID-19	145
Горбатенко О.А. Аналіз перспектив залучення прямих зарубіжних інвестицій в Україну	148
Міщенко Д.А., Горяня А.К. Демпінг як інструмент конкурентної боротьби в умовах глобалізації	151
Грицасенко Г.І., Грицасенко І.М. Бізнес-проектування аграрного виробництва	153
Карпенко Н.О. Застосування технології ощадливого виробництва в діяльності агропідприємств	156
Бондаревська К.В., Хамула Д.Д. Соціальні ризики в умовах COVID-19 та шляхи їх подолання	159
Грицасенко Г.І., Грицасенко М.І. Інвестування в екологічні проекти аграрного виробництва	162
Климчук О.В. Державне та регіональне управління в контексті економіко-енергетичної безпеки України	165

Кравцов М.О. Проблеми забезпечення доступу громадян до публічної інформації в Україні	168
Грицаєнко І.М., Грицаєнко Г.І. Екологічне обґрунтування проєктів технічного оснащення АПК	171
Кіпень В.В., Грицина Л.А. Методологія державного управління: специфіка та проблеми	174
Леонтенко О.М., Ільєнко А.В., Борко О.О. Соціальна відповідальність в оплаті праці персоналу	176
Грицаєнко М.І. HR-бренд роботодавця як чинник впливу на соціальний капітал підприємства	180
Левицький В.В. Формування системи підтримки і ухвалення управлінських рішень на засадах інтегрованого підходу	183
Момот В.Є., Литвиненко О.М. Особливості поведінки співробітників підприємства в процесі діагностики корпоративної культури	185
Порфіренко В.І., Олексієнко О.О. Віддалена робота в сучасних реаліях: особливості, переваги та завдання	189
Пілько А.Д. Значимість врахування соціальної напруженості в інвестиційній діяльності	192
Pryshliak N., Prysyzhna O. Features of formation strategy of biofuels production	196
Радченко О.О. Аналіз виконання указу Президента України щодо першочергових заходів нейтралізації загроз національній безпеці в екологічній сфері	199
Рябець К.А. Сутнісний підхід до державного управління в галузі екології	203
Шершеньова А.В., Матросова Л.М. Формування стратегії розвитку в сучасних умовах на прикладі ІТ-компанії	205
Штепа О.В., Дмитренко Т.Р. Життєвий цикл проєкту в рамках методології управління проєктами	209

Токарчук Д.М., Торбахевич Г.М.	
Теоретичні підходи до трактування категорій “енергетична безпека” та “енергетична незалежність”	212
Udovenko E., Golovko O.	
Organization of enterprise planning system in the conditions of crisis management	215
Вараксіна О.В., Прусова М.О.	
Урахування факторів невизначеності в управлінні підприємством та засоби її зниження	217
Vlasova V., Golovko O.	
Management of profitability of the enterprise	219
Волкова О.Г.	
Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації: Україна та країни ОЕСР	223
Яременко Н.О.	
Розвиток малого підприємництва на Вінниччині: сучасний стан та перспективи	228
Єдинак В.Ю., Єдинак Т.С., Ковтун Н.С.	
Особливості функціонування державної митної служби України як єдиної юридичної особи: управлінські аспекти	231
Євченко В.В.	
Соціальний менеджмент в сучасних реаліях	233
Звонар В.П.	
Визначення рівня і шляхів стимулювання громадської активності у місцевих громадах на основі даних державних реєстрів	236
Ковшун Н.Е., Синков В.В.	
Інноваційність бізнес-процесів як фактор забезпечення фінансового успіху підприємства	240
Войналович І.А.	
Соціальні інновації як інструмент удосконалення системи соціального забезпечення	243
Костриченко В.М., Шандалюк І.О.	
Методичні аспекти оцінювання маркетингової стійкості торговельного підприємства	245
Снопенко Г.В.	
Управління персоналом в адаптивних організаціях: роль сучасного HR-менеджера	248

Дубич К.В.	
Сучасні проблеми публічного управління економікою в період соціально-економічної кризи	251
Шевченко Л.В.	
Культурна дипломатія XXI століття	257
Карпич А.Ю., Галушка В.В.	
Потенціал гендерно орієнтованого бюджетування для розвитку професійного жіночого футболу в Україні: чи є перспективи?	260
Квасова В.М.	
Використання принципів корпоративної соціальної відповідальності в сучасній системі публічного управління України	263
Yanina L.	
E-commerce and social media marketing as modern aspects of economy in context of virtual reality	266
СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: МУНІЦИПАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ АСПЕКТИ	
Биковець В.М.	
Бізнес-асоціації в системі підтримки і розвитку малого підприємництва в Україні	269
Краус Н.М.	
Цифрові двійники в промисловому інноваційному виробництві: економічні ефекти та техніко-технологічна оптимізація	271
Hussein N.N.	
The Lebanese pound crash and its impact on Lebanese economy	273
Мокринська З.В., Лесько М.О.	
Облік нематеріальних активів: проблемні аспекти	274
Присяжнюк А.Ю.	
Трансформація внутрішньої торгівлі: інституційний аспект	276
Рамський А.Ю.	
Державна підтримка рівня життя населення в умовах нових глобальних викликів в країнах ЄС та Україні	279
Ушенко Н.В.	
Людиноцентрований вектор розвитку територіальних громад	283

Левченко О.М., Андрощук І.О.	
Розвиток розумних міст: зарубіжний досвід та його актуальність для впровадження в Україні	285
Хомич В.О., Сухорукова А.Л.	
Проблеми впровадження інформаційних технологій в регіонах	291
Краснокутська Н.С., Коптева Г.М.	
Віртуальні активи як об'єкт оцінки	293
Лойко В.В.	
Вплив урбанізації на рівень життя населення	296
Маляр С.А.	
Динаміка змін стану житлового фонду міста Києва під впливом урбанізаційних процесів	298
Меджибовська Н.С.	
Досвід впровадження спрощених закупівель: перші уроки	300
Руденко В.С.	
Громадський бюджет, як фактор соціальної безпеки міста Києва: сучасний стан та проблеми функціонування	303
Щербак Д.О.	
Регіональний аспект віртуалізації економічної діяльності	306
Сосновська О.О.	
Конкурентні переваги страхового бізнесу в контексті цифрових трансформацій	309
Сухорукова А.Л.	
Впровадження інформаційних технологій в регіонах: проблеми та перспективи	316
Цапенко О.А.	
Застосування токенизації в модернізації національної економіки	319
Вакофян В.Г.	
Сучасні напрями удосконалення та розвитку екосистеми стартапів України	321
Кузьменко Г.І.	
Формування критеріїв й оціночних показників інформації про податковий потенціал суб'єкта в системі управління та використання підходів міжнародних рейтингів	324
Шалімова Н.С.	
Взаємозв'язок впливу аудиту як інструменту забезпечення довірчих відносин та "розриву в очікуваннях"	327

Віровець Д.В., Обушний С.М.	
Оракул як інструмент постачання даних для децентралізованих автономних організацій	330
Ященко М.С.	
Контент-маркетинг на підприємствах торгівлі	335
Євтушевська О.В.	
Цифровізація економіки України: проблеми та наслідки	338
Запірченко Л.Д., Збаржевецька А.А.	
Економічна ефективність виробництва продукції молочного скотарства	342
Жукова Ю.М.	
Розвиток містоцентричної економічної моделі трансформації світової економіки	345
Корець К.А.	
Перспективи легалізації віртуальних активів в Україні	347
Чалухіді Г.О.	
Цифровізація державних послуг	349
СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ, СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
Кожем'якіна С.М.	
Вдосконалення професійної підготовки державних службовців органів місцевого самоврядування	354
Краус К.М.	
Мотиваційні інструменти підвищення кваліфікації персоналу підприємства	356
Панченко А.Г., Акіліна О.В.	
Державно-громадське партнерство у сфері освіти	360
Боднар О.Б., Бичок А.В.	
Формування перекладацького чуття як важливого компонента професійного перекладача	363
Дейнеко Л.В., Шелудько Е.І., Завгородня М.Ю.	
Особливості форсайт-прогнозування процесу кадрового забезпечення промисловості України в умовах нових викликів	366
Карімов Г.І., Карімов І.К.	
Впровадження індивідуалізації навчального процесу та індивідуальної траєкторії навчання здобувачів вищої освіти в галузі управління	369

Косевич К.В., Сухорукова А.Л.	
Сучасні методи підвищення кваліфікації кадрів для органів управління, суб'єктів господарювання	372
Лопушинська О.В., Смірнова К.О.	
Інноваційний підхід в управлінні закладами вищої освіти України	375
Немченко Т.Б., Немченко Т.А.	
Загрози формування кадрової безпеки в Україні	377
Вараксіна О.В., Гнаток Є.М.	
Особливості статусної мотивації посадових осіб органу місцевого самоврядування в Україні	380
Ільч Л.М., Яковенко І.В.	
Організаційні підходи до розвитку освіти дорослих	383
Решетняк О.І.	
Сценарії підготовки кадрів вищої кваліфікації в контексті сучасних викликів	387
Штепа О.В., Івашкевич А.А.	
Розвиток можливостей людського капіталу як виклик сучасного світу в умовах пандемії	392
Сензерліхт М.В.	
Теоретичні засади дослідження транзиту молоді на ринку праці	394
Сухова К.К.	
Актуальні проблеми публічного управління з підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад, як суб'єктів господарювання	399

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Пестовська Зоя Станіславівна,
к.е.н., доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

На початку 2018 року Україна потрапила до десятки країн, де блокчейн використовується на державному рівні. У 2017 році Кабмін уклав угоду з американською компанією BitFury про переведення державних реєстрів на блокчейн-платформу, а Мінагрополітики презентувало оновлений державний земельний кадастр на блокчейні.

За даними асоціації “Блокчейн України”, в Україні є близько 200 крипто-компаній і блокчейн-компаній [1]. У жовтні 2019 р. Міністерство цифрової трансформації разом з депутатами та бізнесом підписали меморандум про впровадження блокчейну в державних органах.

Галузі від страхування і судів до нафти і медичного канабісу починають застосовувати рішення на базі блокчейну. Він може змінити багато інших секторів економіки, які потребують реєстру даних транзакцій і вивільнити ресурси, застосовуючи децентралізовану платформу, яка робить блокчейн стійким до шахрайства [2] (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняння використання технології блокчейн у державному та приватному секторі

Критерії	Державний	Приватний
Доступ	Без дозволу	Дозволений
Участь	Усі бажаччі	Тільки вибрані учасники можуть додавати нові транзакції
Швидкість	Низька	Висока
Консенсус	Доказ роботи, постійна синхронізація всіх копій	Попередньо затверджені учасники ініціюють додавання нових блоків, головна копія записів транзакцій не розповсюджується всім учасникам
Енергія	Високе споживання	Низьке споживання
Приклади	Ethereum, Ibitcoin	Ripple, R3, Hyperledger Fabric

Блокчейн має два типи: без дозволу і дозволений. Перший дозволяє обмінюватися всім користувачами мережі, оновлюватися майнерами,

відстежувати все, нікому не володіти та не контролювати (табл. 2).

Таблиця 2 – Можливості технології блокчейн для державного сектору

Використання	Опис	Приклад
Ідентичність	Встановлення та підтримання особистості громадян та мешканців	Ідентифікатор ООН 2020
Особисті записи	Свідоцтва про народження, свідоцтва про шлюб, візи, записи про смерть, медичні книжки, страхові книжки тощо.	Уряд Дубая
Реєстр права власності на землю	Деталі та історичні записи, пов'язані з операціями з нерухомістю та майном	Fintech Valley Vizag (Індія)
Голосування	Увімкнення нових методів цифрового голосування, забезпечення відповідності, точного підрахунку та перевірки (наприклад, уникнення фальсифікації бюлетенів)	City of Zug (Швейцарія)
Управління ланцюгом поставок	Відстеження активу від його створення, далі в процесах транспортування, покупки та інвентаризації	IBM співпрацює з Maersk
Енергетичні комунальні послуги	Управління “розумною енергією”: однорангова торгівля енергією	Power Ledger
Упорядкування міжвідомчих процесів	Блокчейни та розумні контракти можуть автоматизувати обробку операцій і покращити обмін інформацією між агентствами	Civic Ledger

Завдяки блокчейну без дозволу, такому як біткойн, будь-яка фізична особа чи організація може використовувати свої комп'ютери або мобільні пристрої для приєднання до мережі. Блокчейн без дозволу має переваги децентралізації і був підкріплений успіхом кількох поширених додатків, включаючи криптовалюту Bitcoin. Однак у нього є недоліки. Наприклад, біткойн, має обмеження швидкості обробки великих обсягів транзакцій, що обмежує його широкомасштабне застосування в порівнянні з існуючими платіжними системами, такими як Visa і Mastercard. Що більш важливо, так це захист конфіденційності, і власники бізнесу побоюються, що розподілені реєстри можуть порушити комерційну таємницю.

Другий має обмеження щодо членства та процедур контролю. У такому блокчейні, як Ripple, внутрішня конфігурація визначає ролі учасників, до яких певні учасники можуть отримати доступ, записувати інформацію в блокчейн або схвалювати прийом нових учасників. Оскільки різні учасники мають різні авторизації контролю доступу, дозволений блокчейн вважається частково децентралізованим. З одного боку, при належному розгортанні рівнів контролю доступу дозволений блокчейн має більший потенціал для підтримки конфіденційності та відповідності потребам управління

бізнесом, ніж блокчейн без дозволу. З іншого боку, централізоване агентство з привілеями перевизначення може підірвати довіру до блокчейну. Найперспективнішим напрямом застосування блокчейну у фінансовій сфері є розробка нової системи міжбанківських і міжнародних розрахунків [3].

Переваги використання блокчейн технології у фінансах: децентралізована база даних, що забезпечує прозорість мережі, універсальність та простоту використання; використання смарт-контрактів для підвищення надійності і регулятивності комерційних операцій; прозорість та доступність інформації; високий рівень захисту, неможливість шахрайства, мінімізація помилок, анонімність інформації; скорочення комісійних та операційних витрат; скорочення тривалості операцій через усунення посередників.

Але, нажаль, у будь-яких переваг завжди можна знайти зворотній бік, тобто недоліки: обмежене масштабування та пропускну здатність; великі витрати на розробку і використання; недосконале державне регулювання; брак кваліфікованих спеціалістів [4]. Технологія блокчейн може зруйнувати цілі галузі. Особливо фінансовий сектор може зазнати руйнівних змін. Хоча ця технологія привернула увагу багатьох найбільших фінансових установ, варіанти використання все ще залишаються в експериментальній фазі. Цифровізація системи бухгалтерського обліку все ще знаходиться на стадії зародження порівняно з іншими галузями, деякі з яких були значною мірою порушені прогресом технологій. Деякі з причин можна знайти у виключно високих нормативних вимогах щодо обґрунтованості та цілісності. Вся система обліку побудована так, що підробка неможлива або принаймні дуже дорога. Для досягнення цього вона спирається на механізми взаємного контролю, стримувань і противаг. Це неминуче впливає на щоденну роботу. Серед іншого, це систематичне дублювання зусиль, велика документація та періодичний контроль.

Блокчейн – це технологія, яка обіцяє змінити спосіб ведення бізнесу. Хоча фінансові послуги та фінтех колись керували розробкою блокчейна, ця технологія впроваджується в таких різноманітних галузях, як мода, де блокчейн може запевнити соціально свідомих споживачів щодо походження та виробництва одягу, до фармацевтичних, де блокчейн може забезпечити видимість і прозорість у всьому ланцюжку поставок, тим самим запобігаючи шахрайству та підробці.

Зростаючий вплив блокчейну на галузі та внутрішні засоби контролю фінансової звітності також означає, що методології аудиту необхідно буде розвивати, оскільки технологія внесе нові ризики,

пов'язані з надійністю блокчейну, автоматизованими засобами контролю та транзакціями між пов'язаними сторонами.

Список літературних джерел

1. Асоціація «Блокчейн України». Електронний ресурс. URL: <https://bau.ai/ru/>
2. Распределенный реестр: панацея или новый вызов для общества? Електронний ресурс. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/projects/techiiia/2020/01/13/655226/>
3. Дерлок О., Швець Т. Універсальна технологія: про альтернативи застосування блокчейну. Електронний ресурс. URL: <https://mind.ua/openmind/20207561-universalna-tehnologiya-pro-alternativi-zastosuvannya-blokcheynu>
4. Бондаренко Л.П., Мороз Н.В., Лащик І.І. Функціональні особливості застосування блокчейн технологій у фінансовому секторі. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.3.21

Матюха Микола Миколайович,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Київський національний університет
технологій та дизайну

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ

Реалізація проєктів, пов'язаних з впровадженням інформаційних технологій у виробничий і управлінський процеси, вимагає значних інвестицій. Для обґрунтування доцільності здійснення інвестицій необхідно визначити позитивні фактори і ризику запровадження таких проєктів, співвідношення витрат на запровадження інформаційних систем і фінансові результати підприємства це головний показник обґрунтування запровадження автоматизації бізнес-процесів. Ефект від впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) повинен забезпечувати як мінімум поліпшення фінансового стану підприємства, зростання його вартісної оцінки, підвищення керованості бізнес-процесами.

Як свідчить практика, найбільш ефективним є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на мережевих підприємствах, підприємствах з розгалуженою системою територіального розміщення підрозділів. Саме на комплексних (об'єднаних підприємствах) автоматизація інформаційного забезпечення управління в першу чергу спрямована на досягнення максимальної прозорості ведення бізнесу із врахуванням специфіки ведення бізнесу із умовою неухильного дотримання техніки безпеки і технологічних стандартів роботи.

Економічний ефект від автоматизації бізнесу складно оцінити на

основі інвестиційних показників результативності. IT-проект не пов'язаний безпосередньо з генерацією виручки на підприємстві, який втілюється в економічній вигоді. Його віддача виражається в досягненні додаткового прибутку за рахунок додаткових економічних вигод.

Типовими інвестиційними проектами є будівництво житлових будинків, муніципальні проекти, створення високотехнологічного виробництва в різних секторах економіки, де кінцевим результатом реалізації є отримання прибутку за рахунок введення об'єктів в експлуатацію або продажу нової продукції.

IT-проекти мають ряд специфічних особливостей. Як правило, такий проект не пов'язаний із іншою діяльністю, так само як і не передбачає створення кінцевого уречевленого продукту при реалізації, тому результативність такого роду проекту часто оцінюють за допомогою інвестиційних показників, які не відображають саму суть ефекту від автоматизації.

Із врахуванням зарубіжного досвіду у якості оптимальної бази для обґрунтування інвестицій в IT-галузях використовують концепцію оцінки сукупної вартості володіння (Total Cost of Ownership, TCO) інформаційної системи (ІС). Заходи з управління TCO є частиною планової роботи IT-відділів підприємств. TCO, або вартість життєвого циклу – це ключовий показник ефективності запровадження автоматизації управління бізнес-процесами, який дозволяє оцінити сукупні витрати (на обладнання, інструментальні засоби, програмне забезпечення, процеси супроводу роботи ІС), аналізувати їх, управляти бюджетом для досягнення максимальної віддачі від експлуатації IT-систем. Таким чином, розрахунок TCO – це найбільш коректний спосіб для визначення ефективності проектів в IT-галузі.

Для забезпечення розрахунку значення сукупної вартості володіння ІС, необхідно визначити архітектуру системи і охарактеризувати питання щодо роботи системи, її частини та процес їх взаємодії та розміщення.

Таким чином, архітектура інформаційної системи є логічною побудовою (моделлю) і впливає на сукупну вартість володіння через рішення щодо вибору засобів реалізації проекту, його інфраструктури (система управління базами даних (СУБД), операційна платформа, телекомунікаційні засоби та ін.). Дана інфраструктура включає в себе характеристику не тільки програмного, але і організаційного забезпечення, а також по апаратного комплексу. Основним критерієм вибору архітектури та інфраструктури ІС є мінімізація сукупної вартості володіння системою. Розрахунок сукупної вартості володіння

можна представити таким чином:

$$TCO \text{ i.c.} = Wf. + \Sigma V / (1+T)^c, \quad (1)$$

де $Wf.$ – дисконтована сума фактичних витрат;

V – інтегральні витрати за період з урахуванням втрат і ризику; витрат на установку, монтаж;

T – період корисної експлуатації системи;

c – діюча ставка рефінансування.

Сукупна вартість володіння також включає в себе тимчасові витрати співробітників на самонавчання і втрати (реальні і можливі) підприємства від збоїв в роботі ІТ-системи. TCO є не просто окремий інтегральний показник, а цілий комплекс показників, що відповідають різним статтям витрат.

Економічний ефект проекту по впровадженню ІС формується за рахунок отримання додаткового прибутку (ДП), що виникає в результаті роботи системи:

$$EF = DP - TCO \quad (2)$$

Даний ефект виражається в кількісних показниках, тобто відображає реальну віддачу від автоматизації бізнес-процесів.

Інвестиції при позитивному значенні чистої приведенної вартості є ефективними. Даний показник максимально характеризує проекти, які виносяться на розгляд. Даний розрахунок слід трактувати як окупність витрат, наприклад, проект автоматизації діяльності складського комплексу є вигідним, оскільки економія коштів за рахунок зниження складських запасів на 5% цілком окупує вкладені інвестиції.

Слід зазначити, що автоматизація дає не тільки економічний ефект: в ході предпро- проектного аналізу та на початковій стадії проектування архітектури майбутньої ІС відбувається оптимізація схеми бізнес-процесів, здійснюється їх GAP-аналіз, виключаються дублюючі функції.

Отже, TCO є ключовим кількісним показником ефективності автоматизації бізнес-процесів підприємства, що дозволяє оцінити сукупні витрати (на обладнання, інструментальні засоби, процеси супроводу інформаційних систем, а також дії кінцевих користувачів), управляти витратами (бюджетом) для досягнення найкращої віддачі від ІТ-системи.

Шевцова Олена Йосипівна,
д.е.н., професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Астатурян Крістіна Володимирівна,
здобувач освіти
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ “ОТП БАНК”

Здійснення діяльності АТ “ОТП Банк” регулюється постійним наглядом з боку Національного банку України, затверджуючи відповідні законодавчо-нормативні акти, які регулюють діяльність не лише АТ “ОТП Банк”, а й в цілому банківської системи України.

Застосування системи економічних нормативів необхідно для здійснення аналізу ефективності діяльності банків у вітчизняній практиці. Тому, для того щоб, забезпечити фінансову безпеку АТ “ОТП Банк” та захистити інтереси вкладників банку та кредиторів Національний банк України зобов’язує банки виконувати затверджені економічні нормативи.

В “Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні”, який затверджено Національним банком України наведені економічні нормативи, виконання яких є обов’язковим для всіх банківських установ України.

На основі коефіцієнтного методу використовуються Національним банком України обов’язкові економічні нормативи для оцінки кредитного ризику банків, які є дієвим інструментом підтримки стабільності банківської системи. Їх ціллю є зниження ризиків кожного банку за визначеними параметрами. Дотримання значень нормативів кредитного ризику, які є допустимі також розглядаються як індикатори якості кредитного портфеля. Такими нормативами є норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше ніж 25 % – Н7), норматив великих кредитних ризиків (не більше ніж 8-кратний розмір регулятивного капіталу – Н8), норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов’язаними з банком особами (не більше ніж 25 % – Н9). Дотримання обов’язкових економічних нормативів є обов’язковим для банків

В табл. 1 розглянуто динаміку значень обов’язкових економічних нормативів кредитного ризику АТ “ОТП Банк” протягом 2018-2020 років на основі [2, 3].

Таблиця 1 – Дотримання обов’язкових економічних нормативів кредитного ризику АТ “ОТП Банк” в 2018-2020 роках

Норматив		Рік			Приріст (+,-), %	
		2018	2019	2020	2019/18	2020/19
H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше ніж 10 %)	19,64	23,54	25,40	3,9	1,86
H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на 1 контрагента (не більше 25 %)	15,18	17,13	11,63	1,95	-5,5
H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше ніж 8-кратний розмір регулятивного капіталу)	15,18	29,28	11,63	14,1	-17,65
H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов’язаними з банком особами (не більше 25 %)	15,22	17,39	7,86	2,17	-9,53

Станом на кінець 2018 р. норматив адекватності регулятивного капіталу АТ “ОТП Банк” становив 19,64 %. На кінець 2019 р. норматив адекватності регулятивного капіталу банку, збільшився на 3,9 відсоткових пункти та становив 23,54 %. В 2020 р. зазначений показник збільшився, в порівнянні з 2019 роком на 1,86 відсоткових пункти та склав 25,40 %. Норматив адекватності регулятивного капіталу протягом 2018-2020 рр. був в межах нормативного значення, що свідчить про спроможність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов’язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру.

Спостерігається зміна значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента. Слід відмітити, що АТ “ОТП Банк” поступово зменшує нормативи кредитного ризику В 2019 р зазначений показник збільшився, по відношенню до 2018 р., на 2,17 відсоткових пункти та склав 17,39 %. Протягом 2020 р. розмір кредитного ризику на одного контрагента зменшився на 9,53 та склав 7,86 %. Протягом усіх аналізованих років дане значення не перевищувало нормативного – 25%.

Водночас, спостерігається стійке зменшення нормативу Н8, що пов’язано зі зменшенням суми всіх кредитних ризиків. Даний показник встановлюється для обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентами чи групою пов’язаних контрагентів. Великим вважають кредитний ризик, якщо сума вимог банку до одного контрагента становить 10 % або більше регулятивного капіталу банку. Протягом 2019 року великі кредитні ризики збільшилися на 14,1 відсоткових пункти та склали 29,28 %. В 2020 році даний показник зменшився, в порівнянні з 2019 роком на 17,65 відсоткових пункти та

склав 11,63 %, це означає що банк диверсифікує кредитні кошти чим зменшує ризики. Всі значення нормативу великих кредитних ризиків не перевищують своїх нормативних значень, тобто вони не перевищують регулятивний капітал у 8 кратному розмірі.

АТ “ОТП Банк” в 2018-2020 рр. виконує норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов’язаними з банком особами, його значення, станом на кінець 2018 р., становило 15,22 %. В 2019 році даний показник збільшився на 2,17 відсоткових пункти та склав 17,39 %, що свідчить про підвищення кредитного ризику. В 2020 році норматив зменшився на 9,53 відсоткових пункти та склав 7,86 %. Отже, АТ “ОТП Банк” знижує ризики від операцій з інсайдерами, тим самим зменшуючи їх вплив на діяльність банку. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительства, наданих одному інсайдеру, встановлюється для обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого та непрямого впливу на діяльність банку.

На основі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що АТ “ОТП Банк” дотримується рекомендованих значень нормативів встановлених НБУ.

Список літературних джерел

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова № 368 Правління НБУ від 28.08.2001 р.. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 15.10.2021).
2. Офіційна річна звітність АТ "ОТП Банк". URL: <https://www.otp-bank.com.ua/about/informations/annual-reports/> (дата звернення 15.10.2021).
3. Показники банківської системи. Економічні нормативи. Значення економічних нормативів по системі банків України. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 16.10.2021).

Казак Оксана Олексіївна,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів та економіки

Київського університету

імені Бориса Грінченка

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Поглиблення євроінтеграційних процесів, трансформація світового економічного середовища, вплив глобалізаційних змін, постійно зростаюча конкуренція на світовому інвестиційному ринку впливають

на стан кожної національної економіки та досить гостро піднімають питання її інвестиційної безпеки як на державному (макроекономічному) рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання (мікроекономічний рівень). Водночас слід зазначити, що макро- та мікрорівень інвестиційної безпеки забезпечується комплексом інвестиційної діяльності, де різні фактори внутрішнього та зовнішнього середовища не мають негативного впливу на інвестиції.

Запорукою вирішення цієї проблеми є розробка стратегії інвестиційної безпеки, спрямованої на пошук, формування та реалізацію нових резервів підвищення безпеки інвестиційних процесів на всіх рівнях національної економіки. Проте жодна інвестиційна стратегія не може гарантувати прибуток або захистити від збитків. Будь-яке інвестування несе певний ризик, включаючи втрату основної інвестованої суми, а зростаючі дестабілізуючі фактори загострюють питання інвестиційного ризик-менеджменту на усіх рівнях.

В Україні питання економічної безпеки є особливо гострим на тлі світової економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, в умовах знецінення національної валюти, загострення відносин з Росією, проведення антитерористичної операції, що призводить до значних витрат бюджету та негативно впливає на всі сфери національної безпеки. Слід зазначити, що масштабні зміни та перетворення, що відбуваються в країні, тягнуть за собою не лише певні протиріччя, проблеми та перспективи, а й створюють нові загрози вітчизняній економіці.

Пандемія COVID-19 доповнила наявні структурні слабкості української економіки, спричинила ряд додаткових ризиків та загроз, в наслідку спричинила її рецесію у 2020 р.. При цьому ринок фінансових та інвестиційних послуг не зазнав суттєвої шкоди від коронакризи. Свідченням цьому є дані опитування Асоціації CFA Society Ukraine [1], згідно яких 41% респондентів відзначають стабільність довіри з боку споживачів до фахівців з фінансів та інвестицій в умовах пандемічної кризи порівняно із 2019 роком. 64% респондентів опитування впевнені, що довіра до фінансистів залежить від добробуту країни, а під час економічних криз довіра падає. Однак саме коронакриза не вплинула на довіру, у чому впевнені 55% респондентів.

І хоча показник інвестиційного індексу України, розрахованого Європейською Бізнес Асоціацією, демонструє за останні півроку тенденцію до зростання з показника 2,4 наприкінці 2020 року до 2,84 за перше півріччя 2021 року [2], проте більш глибокий аналіз наявних особливостей інвестиційного середовища в Україні останнього періоду демонструють наступне.

Аналіз кінцевих споживчих витрат у структурі ВВП показав досягнення рівня 94-95% у 2019–2020 рр. Це свідчить про споживчий характер українського ВВП, адже весь новостворений продукт споживається впродовж року. Наслідком цього є нагромадження капіталу, частка якого у 2019 р. скоротилася до 12,6% ВВП, у 2020 р. – до 7,5% відповідно. За таких показників очевидно, що інвестиційний ресурс не відтворюється належним чином, адже інвестиційне відновлення можливе за умови наявної частки інвестиційного ресурсу у розмірі 18–20% ВВП.

Низькі трейдингові витрати на сучасних світових платформах фінансових послуг, таких як Robinhood, спричинили глобальне зростання попиту на інвестиційні послуги. За даними Citadel Securities (США) у липні 2020 року 20% операцій всього ринку належали роздрібним інвесторам [3].

Український інвестиційний ринок характеризується у цей період зростанням інвестицій роздрібних інвесторів у ОВДП, ринок яких є максимально безризиковим і доходним. Це залучає до участі на ринку також і нерезидентів, «чисте» придбання облігацій якими наприкінці 2020 р. склало близько 30 млрд. грн при утриманні доходності річних облігацій на рівні 10–11%. Позитивна динаміка їх доходності у порівнянні з депозитами дає змогу прогнозувати подальше зростання попиту на такі операції.

Аналіз структури джерел капітальних інвестицій підприємств демонструє наявну частку у дві третини капітальних інвестицій у загальних обсягах за всіма джерелами фінансування. Це все у комплексі свідчить про те, що вітчизняний бізнес залишається фактично наодинці із своїми інвестиційними потребами.

Наукові дискусії щодо стабільного розвитку сучасних українських підприємств свідчать про актуалізацію питань їх інвестиційної безпеки, покликану постійно зростаючими вимогами інвесторів до ризик-менеджменту компаній в умовах надзвичайно динамічного мінливого середовища. Якщо раніше єдиною метою інвестиційної діяльності було отримати найбільш вигідні інвестиції та окупність у короткостроковій перспективі, а на недоліки та значну ризикованість цих проектів звертали увагу вже в разі їх виникнення, то наразі сучасний підхід до управління інвестиційними проектами підприємств у напрямку залучення додаткових коштів передбачає детальний аналіз потенційних та існуючих ризиків інвестиційного проекту.

Ризик часто є результатом дуже високого ступеня впевненості учасників проекту в чітко визначеному конкретному результаті. Проте динамічне середовище внаслідок постійної трансформації спричинює

появу непередбачуваних ризиків і загроз. При цьому важливим є аналіз відхилень від запланованих результатів та причин відхилення, спричиненого низкою факторів макро- та мікросередовища, які породжують різноманітні загрози щодо успішного впровадження інвестиційного проекту.

Варто зазначити, що як загальні, так і окремі напрями зниження підприємницьких ризиків при реалізації інвестиційних проектів мають включати: загальні напрями – контроль за діяльністю у суміжних сферах; передача ризиків контрагентам; ефективна команда проекту; страхування ризиків; резервування коштів; індивідуальні напрямки – залучення до розробки інвестиційного проекту професійних дизайнерів, оцінювачів, маркетологів тощо; вивчення трудового балансу в регіоні; контроль інновацій на ринку технологічного обладнання тощо.

Оцінку організаційних ризиків на сучасному етапі економічного розвитку пропонується здійснювати за допомогою форм оцінки ризиків шляхом експертного аналізу ризиків та заходів реагування на ризики. Заходи щодо нейтралізації ризиків та наслідків проекту передбачають уникнення, прийняття, передачу або пом'якшення ризиків.

Оцінка ризиків проектів за етапами розробки є одним із найпростіших і загальних методів оцінки і може служити лише як доповнення до інших методів оцінки або як критерій відбору можливих проектів.

Розробка заходів щодо реалізації основних положень концепції безпеки підприємства на основі системи управління інформацією, яка спрямована на підвищення економічної безпеки підприємства, починається з пошуку джерел ресурсного забезпечення і завершується розвитком системи безпеки підприємства, її постійною адаптацією до умов, що змінюються, а також удосконалення її форм і методів. При цьому ключем до успішного інвестування є наявність добре збалансованого, диверсифікованого портфеля та підготовка плану на випадок несподіваного результату.

Список літературних джерел

1. Trust to investment professionals in Ukraine – results of survey held by CFA Society Ukraine (2020). Report CFA Society Ukraine, Kyiv, Ukraine. URL: <https://ua.cfaukraine.org/dovira-do-fahivtsiv-z-finansiv-ta-investytsij-v-ukrayini-opytuvannya/> (дата звернення: 28.10.2021)
2. Інвестиційний індекс. Дослідження. Європейська Бізнес Асоціація. (2021). URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (дата звернення: 24.10.2021)
3. Retail traders make up nearly 25% of the stock market following COVID-driven volatility, Citadel Securities says. (2020). URL: <https://markets.businessinsider.com/news/stocks/retail-investors-quarter-of-stock-market->

Беляк Андрій Олександрович,
асистент кафедри готельно-
ресторанного і туристичного бізнесу
Київський національний університет
культури і мистецтв

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СФЕРУ ГОСТИННОСТІ

На сьогоднішній день, сфера гостинності є категорією набагато ширшою, ніж просто управління готелями та ресторанами. Вона включає в себе управління курортами, подіями, гастрономією, еногастрономією, подорожами та туризмом. За даними Всесвітньої ради з подорожей і туризму (World Travel & Tourism Council), це галузь із 319 мільйонами робочих місць, що передбачає створення ще 100 мільйонів робочих місць у наступні 10 років [1].

Наприклад, в Індії сфера гостинності є однією з найбільших галузей у сфері послуг. За даними Indian Brand Equity Foundation (IBFM), очікується, що кількість робочих місць у галузі збільшиться з 41,6 мільйонів до 52,5 мільйонів до 2028 року через зростання середнього класу Індії та зростання міжнародних готельних мереж [2].

Зростаюча галузь сфери гостинності також переживає важливу цифрову трансформацію, завдяки чому клієнтський досвід стає більш персоналізованим, ніж будь-коли. Такі технології, як розпізнавання облич, штучний інтелект, чат-боти та аналітика даних, є відносно сучасними інноваціями, які змінюють індустрію. Машинне навчання застосовуватиметься, для залучення великої кількості зовнішніх факторів у рекомендаціях щодо цін, персоналізації процесів бронювання, яке буде виведено на новий рівень завдяки використанню штучного інтелекту.

Індустрія повільно розвивалася деякий час, оскільки інновації, такі як Office of Technology Assessment, які з'явилися більше двох десятиліть тому і змінили спосіб бронювання послуг клієнтів, тепер є великими гравцями в індустрії подорожей. На жаль, з новими гравцями в галузі великі компанії, які колись змінили гру, такі як Expedia, намагаються залишатися конкурентоспроможними поруч із новими гнучкими та інноваційними стартапами. Ці компанії досягають

успіху, застосовуючи нові технології та інноваційні підходи до існуючих проблем і порушуючи давні галузеві норми в цьому процесі.

Швидкі зміни в галузі вимагають від менеджменту готельних, ресторанних та туристичних підприємств активізуватися та очолити цифрову трансформацію, щоб зберегти свою цінність і принести додану вартість своєму бізнесу. Це можливо, через партнерство з технічно підкованими компаніями, які можуть виявити та чітко визначити відповідні проблеми, які можна і потрібно вирішувати за допомогою сучасних цифрових технологій. Ця стратегія є вигідною для обох компаній, оскільки стартапам, як правило, не вистачає належного галузевого досвіду, який є важливим для їх розвитку.

Інноваційний менеджмент постійно шукає нові способи застосування сучасних технологій у сфері гостинності. Він починається з кімнати для гостей, включаючи невидимі технології, які контролюють такі речі, як освітлення та температура, а також підключаються до індивідуальних облікових записів Netflix і Spotify. Екрани всіх розмірів з'являються скрізь, і все більше готелів пропонують такі інструменти, як Alexa, щоб гості могли розмовляти зі своїми номерами, а не торкатися їх [3].

У розповсюдженні сьогодні успішні підприємці готельних технологій використовують хмарні обчислення та API (інтерфейс прикладного програмування) для створення безперешкодних зв'язків між зростаючим меню постачальників хмарних рішень. Це означає, що власники готелів можуть використовувати кількох постачальників для створення ідеальної загальної екосистеми, яка відповідає їхнім специфічним потребам щодо вартості та складності, а постачальники рішень можуть зосередитися на більш вузьких сферах більш детально, ніж постачальники, що застаріли в галузі.

Наприклад, більшість людей з подивом дізнаються, що лише 15% нинішніх готелів світу мають автоматизовану систему управління фінансами, незважаючи на те, що є кілька всесвітньовідомих компаній із якісними продуктами для управління фінансами. Прикладом такої компанії є RoomPriceGenie, нещодавній стартап, який досяг успіху, зосередившись на сегменті невеликих готелів із недостатнім обслуговуванням і персоналом, створивши доступну програму, яка використовує передові алгоритми для надання рекомендацій щодо цін, не вимагаючи особливого обслуговування, і легко підключається до більшості систем управління майном, які вони вже використовують.

Перехід до хманого середовища також дає можливість почати використовувати переваги застосування штучного інтелекту та машинного навчання до постійно зростаючої маси даних, яку

накопичують підприємства сфери гостинності. Це просто неможливо ефективно зробити в середовищі, яке наразі є у більшості готелів, в яких існує велика кількість програм, кожна зі своїм окремим набором звітів і KPI (Key Performance Indicator).

Загалом, цифрова трансформація у сфері гостинності вимагає, щоб сьогоднішні та майбутні лідери у сфері адаптувалися до неї. Щоб підготувати майбутніх лідерів до викликів, з якими вони зіткнуться у цифровому світі, заклади вищої освіти, які готують фахівців сфери гостинності повинні коригувати навчальні програми відповідно до умов трансформаційного ринку. Наприклад, включити кодування, аналіз даних та візуалізацію, цифровий маркетинг і навіть корпоративну соціальну відповідальність та етику, щоб краще підготувати випускників до світу, де традиційні підприємства сфери гостинності вимагають більшої спеціалізації. є одними з найпривабливіших.

Список літературних джерел

1. Economic Impact Reports. *World Travel & Tourism Council*. URL: <https://wtc.org/Research/Economic-Impact> (дата звернення: 28.10.2021).
2. India Brand Equity Foundation. URL: <https://www.ibef.org/> (дата звернення: 28.10.2021).
3. Alexa Smart Properties for Hospitality launches in the UK. *Developer amazon*. URL: <https://developer.amazon.com/en-US/alexa/alexa-for-hospitality> (дата звернення: 28.10.2021).

Батова Яна Василівна,

здобувач освіти

Чортківський навчально-науковий
інститут підприємництва і бізнесу

Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник: Вербіцька І.І., к.е.н., доцент

ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Стратегічно-важливою галуззю розвитку будь-якої держави є освіта, а одним із ключових напрямів впливу на її результативне функціонування є належним чином обґрунтоване фінансове забезпечення. На сьогоднішній день в Україні відбувається процес трансформації існуючої системи шляхом здійснення освітніх реформ, що, відповідно до офіційної політики Міністерства освіти і науки України, передбачає:

- створення системи “Нової української школи”;
- підвищення та модернізацію рівня якості вищої та професійно-технічної освіти;
- перебудову існуючої системи фінансового забезпечення та управління освітніми послугами.

Недосконалість системи фінансового забезпечення освітніх послуг в Україні виокремлено окремим пунктом, що, з нашої точки зору, впливає і на інші засади її розвитку. У проєкті Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., окреслений проблематичний характер фінансового механізму. Особливу увагу акцентовано на не результативній, надто централізованій, застарілій системі фінансового забезпечення.

Враховуючи вищевказане, приймаємо рішення оцінити існуючий механізм фінансового забезпечення освітніх послуг в Україні з метою аналізу його реального стану та тенденцій розвитку.

У вигляді національних або допоміжних рахунків збираються статистичні дані стосовно фінансових потоків, направлених на розвиток освітніх послуг в Україні.

Щороку ми спостерігаємо за тим, які видатки на освіту закладаються у бюджеті, щоб зрозуміти, чи для усіх потреб освітньої галузі закладено відповідне фінансове забезпечення.

З метою оцінювання стану виконання видаткової частини місцевих бюджетів на освітні послуги в Україні, доцільно проаналізувати їхню структуру. Таким чином, пропонуємо особливу увагу приділити питанню результативної видаткової політики на систему освітніх послуг на рівні місцевих бюджетів. У рамках дослідження є доцільним порівняння структури видатків місцевих бюджетів України (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією у 2019–2020 рр., млрд. грн.

Видатки місцевих бюджетів	Роки	
	2019	2020
Охорона здоров'я	34,9	50,9
ЖКГ	34,4	32,1
Економічна діяльність	81,9	93,9
Загальнодержавні витрати	34,9	41,0
Громадський порядок	1,3	1,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення	103,2	24,0
Освіта	187,1	199,4
Охорона навколишнього природного середовища	3,4	2,4
Духовний та фізичний розвиток	21,6	21,9

Джерело: [1]

Як випливає з табл. 1, структура видатків місцевих бюджетів на освіту не зазнала кардинальних змін порівняно з попереднім роком.

Статистична інформація дає підстави стверджувати, що видатки на освіту у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. збільшилися на 12,3 млрд. грн., або на 10,6%.

Як бачимо видатки на освіту в Україні склали 199,4 млрд. грн., що у структурі видатків становить 41% і є на 12,3 млрд. грн. або на 10,6% більше видатків, проведених у 2019 р.

Структура видатків місцевих бюджетів за функціональним призначенням (табл. 1) свідчить про здатність місцевої влади фінансувати розвиток. Орієнтацію на виконання поточних завдань демонструють представлені структурні характеристики. При цьому більшими за середні за вагомістю та обсягами є освітні послуги (біля 199 млрд. грн.).

Пропонуємо розглянути питому вагу коштів Державного і місцевих бюджетів, а також освітньої субвенції у фінансовому забезпеченні освітніх послуг (рис. 1). На рис. 1 представлено розподіл фінансового забезпечення видатків на освітні послуги за станом 2018–2020 рр. за джерелами – місцевий, державний бюджети. Як випливає з рис. 1 фінансове забезпечення освітніх послуг з Державного бюджету менші, аніж з місцевого. У середньому за досліджуваний період частка фінансового забезпечення з Державного бюджету становила близько 20%, а з місцевих бюджетів – приблизно 78%. Як випливає з рис. 1, переважна частина видатків на освітні послуги (біля 78%) здійснювалася за рахунок коштів місцевих бюджетів. Питома вага коштів, що розподілялися на рівні Державного бюджету, у 2020 р. складала 20,95% освітніх видатків.

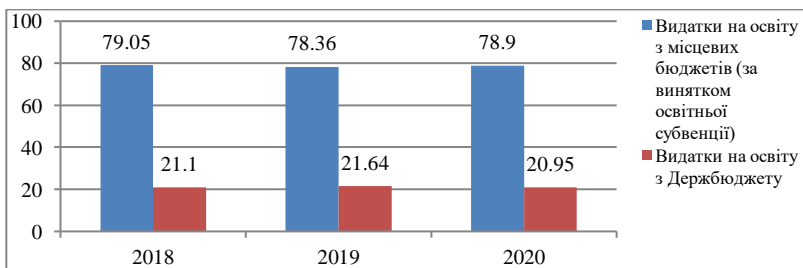

Рис. 1. Розподіл фінансове забезпечення видатків на освіту за джерелами у 2018–2020 рр., %

Джерело [1]

Статистична інформація дає підстави стверджувати, що основним джерелом фінансового забезпечення освітніх послуг в Україні є місцеві бюджети (органи місцевого самоврядування), які відіграють вагомую роль у фінансуванні освіти, що, з нашої точки зору, є

свідченням реформи децентралізації в країні.

У механізмі фінансового забезпечення освітніх послуг в Україні відбулася зміна підходів в умовах бюджетного й адміністративно-територіального устроїв під впливом процесу децентралізації, який у 2015 р. почав діяти. Передусім децентралізація забезпечує передання коштів і повноважень від центральних органів влади органам місцевого самоврядування. З огляду на це в процесі децентралізації підвищується рівень автономності закладів освіти, адаптація інституцій до змін ринкового середовища та гнучкість механізмів фінансового забезпечення.

Список літературних джерел

1. Сайт Державної казначейської служби України. URL : <https://chk.treasury.gov.ua/ua>
2. Сидор Г.В., Вербіцька І.І., Савків У.С. Ефективність бюджетного менеджменту у формуванні регіональної освіти. Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти : зб. наук. праць за матер. V Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 30–31 берез. 2021 р.). Дніпро : НМетАУ, 2021. 507–510. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2014/p2188>
3. Сидор Г.В., Вербіцька І.І., Савків У.С. Бюджетний менеджмент у формуванні регіональної освіти. Наука в Південному регіоні України: здобутки та перспективи розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю Південного наукового центру НАН України і МОН України (м. Одеса, 16 квіт. 2021 р.). Одеса, 2021. 65–67.
4. Сидор Г.В., Вербіцька І.І. Проблематика вдосконалення та ефективного управління фінансуванням освіти. Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи : матер. IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених (м. Львів, 28–29 квіт. 2021 р.). Львів, 2021. 151–152.
5. Сидор Г.В., Вербіцька І.І., Савків У.С. Практика бюджетного менеджменту у формуванні НУШ. Університетська наука і освіта: традиції та інновації : матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 13–14 трав. 2021 р.). Харків, 2021. 178–181.
6. Сидор Г.В. Оцінювання місцевих видатків за рівнями регіональної освіти. Конкурентоспроможність держави в умовах децентралізації : колективна монографія / за ред. канд. екон. наук, доц. Кульчицької Н. Є. Чортків : ЗУНУ, 2021. 145–154.

Яковлєва-Мельник Наталія,
викладач кафедри менеджменту
Дніпровський гуманітарний університет

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

За даними Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index) в 2020 році Україна посіла 45 місце в рейтингу. Найвищу позицію за останні дев'ять років – 43 місце, Україна посідала в 2018 році,

поліпшивши свій рейтинг з 2017 року на сім позицій.

Відсутність ефективного механізму для управління технологічними змінами в Україні не дає можливості повною мірою скористатися п'ятим технологічним укладом, що вже поширений в розвинених країнах, та перейти до шостого технологічного укладу, який базується на безперервному оновленні всього життєвого циклу продукції з урахуванням змін на ринках в результаті впровадження стандартів “електронного опису” продукції. Німеччина, наприклад, пріоритетом свого розвитку вбачає індустрію 4.0. Тож зрозуміло, що пріоритетною сферою нагромадження капіталу, зокрема іноземного, є інноваційні технології [1].

Глобалізація та цифрова трансформація економіки вимагає трансформації всіх сфер життя. Україна має потенціал аби в епоху цифрової трансформації прописати своє місце на глобальній карті індустрії 4.0. Розвиток готельно-ресторанного бізнесу – один з найперспективніших секторів економіки, що може дати поштовх для залучення іноземних інвестицій та надходженню капіталу до інноваційної складової української економіки.

Реалізувавши свій потенціал, Україна може займати лідируючі позиції в сфері складних і наукомістких інженерних послуг: створенні нових програмних продуктів, програмуванні в сфері промислових хай тек, заснованих на нових технологіях 4.0; проектуванні (електричне, механічне, електронне, технологічне, будівельне і т.д.); промисловій автоматизації й комплексному інжинірингу; розробці й виробництву унікальних виробів.

Гостинність приймаючої держави демонструє саме розвинута система готельно-ресторанного бізнесу. Готельно-ресторанний бізнес як основна складова туристичної інфраструктури країни має унікальну можливість – приваблювати до себе іноземні інвестиції з метою впровадження інноваційних технологій, та сприяти притоку іноземного інвестування в інші сфери національної економіки.

Стратегічні ініціативи та напрямки розвитку індустрії 4.0 за допомогою залучення іноземного інноваційного капіталу на регіональному та національному рівнях вимагають певних кроків – впровадження системи маркетингового менеджменту в українських готелях та ресторанах.

Об'єктивно: більшість українських готелів та ресторанів не в змозі конкурувати з аналогіями установами розвинених країн. Застосування маркетингового менеджменту дозволить впроваджувати широкий комплекс заходів стратегічного і тактичного характеру та досягти головної мети – отримання прибутку, збільшення частки ринку тощо.

Процеси впровадження маркетингового менеджменту в готельно-ресторанному бізнесі повинні відбуватися досить активно, аби забезпечити потужний розвиток даної сфери та продемонструвати готовність країни до реалізації інноваційних проєктів з іноземними інвестиціями і в інших провідних галузях економіки країни. Застосування інноваційних технологій в готелях і ресторанах України стане показником готовності країни до змін в інших галузях та дозволить активніше долучатися до світових процесів глобалізації.

Оцінка макроекономічного ефекту для українського бізнесу через оцінку впливу інвестицій в новітні цифрові технології та цифрові інфраструктури на ВВП, а також через оцінку зростання продуктивності за рахунок цифровізації, демонструє наступні показники, що була проведена Фахівцями Українського інституту майбутнього, демонструє такі результати [3]: зростання кількості замовлень, виконаних вчасно до 95%; зростання високотехнологічних сегментів до 20% на рік; зростання пропускнуої здатності виробництв – до 60%; зростання промислового виробництва на 7–10% на рік та інше.

Інноваційна складова всіх сфер економічної, суспільної та культурної діяльності держави та цифрова трансформація – безумовний крок до країни з високими показниками економічного розвитку.

Список літературних джерел

1. Peterson A., (2019). Project managers in Industry 4.0. Retrieved from: <https://blog.datumize.com/project-management-advice-for-industry-4.0-in-2019>.

2. Фішук В., Матюшко В. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення 10.03.2021).

Азаренков Григорій Федорович,
к.е.н., професор, професор кафедри
обліку і бізнес-консалтигу
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан економічного розвитку характеризується активним входженням сучасних цифрових технологій в усі сфери відносин економічного, політичного, соціального, екологічного, особистісного характеру, трансформацією каналів та методів комунікації в

суспільстві. Все це призвело до появи такої категорії як цифрова економіка [1]. Сучасні науковці та практики відзначають основні особливості, які характерні цифровій економіці, серед них можна підтримати, що економічна діяльність базується на використанні цифрових технологій, та пов'язана із електронною комерцією, електронним бізнесом, цифровими товарами та послугами.

В повсякденний економічний обіг активно входять такі нові категорії як цифрові товари, цифрові послуги і, відповідно, цифрова валюта. Розвиток цифрових способів збору інформації, її обробки, аналізу та передачі прискорив перехід до нового технологічного укладу до Industry 4.0 [2].

Активне розповсюдження Інтернет мережі з її масовим охопленням не тільки господарюючих суб'єктів, і й входження в активне використання кожним. З одного боку це забезпечує широкий охват, а з іншого, надає можливість формування індивідуалізованої потреби кожного. Поряд з зазначеними, іншими передумовами четвертої технологічної революції став симбіоз промислових та технологічних інновацій. Активний розвиток 3D-технологій, роботизація процесів, все це на шляху переходу до Industry 4.0.

Серед основних критеріальних аспектів, які характерні для нового економічного укладу, можна віднести наступні. По-перше, широке розповсюдження та масове застосування автономних роботів та використання штучного інтелекту в різних сферах виробництва, послуг, охорони здоров'я, державного управління, безпеки, тощо. По-друге, елемент кібербезпеки виходить на передові позиції, з урахуванням активного перетікання в мережевий простір. По-третє, розвиток адитивних технологій по всьому світу та поступове використання цих технологій для різних галузей.

На сьогодні світовими лідерами у розвитку та використанні адитивних технологій є США, Китай, Німеччина та Японія. По-четверте, активне входження в суспільне життя елементів Інтернету речей. Поступовий перехід від “розумного дому” до “розумного міста”, формування промислового Інтернету речей. По-п'яте, все це безумовно призводить до появи великих даних (Big Data) та потреби їх інтелектуальної обробки. Тому і хмарні обчислення, і моделювання бізнес-процесів все це також характеризує Industry 4.0. Крім того, прорив цифрових технологій призвів до появи так званої віртуальної, доповненої реальності. Цей формат від відео ігор перейшов до нових форматів програм для навчання, які мають інші технологічні та методичні підходи, і орієнтовані на подальший розвиток персоналу та фахівців.

Спираючись на зазначені характерні особливості в узагальненому аспекті четверту індустріальну революцію (Industry 4.0) можна визначити наступним чином. Це перехід на повністю автоматизоване цифрове виробництво, яким управляють інтелектуальні системи в режимі реального часу та при постійній взаємодії із зовнішнім середовищем [2].

Причому слід зазначити, що межі такої взаємодії постійно розширюються з перспективою входження в глобальну промислову мережу речей та послуг. Як бачимо, інформація виходить на перший план. Відбувається трансформація з обсягами такої інформації, методами її збору, передачі, обробки, зберігання, змінюються якісні характеристики інформації та інформаційних потоків, однак за суттю, саме інформація полягає в основі розвитку. Істотні трансформації середовища призводять до необхідності впровадження трансформацій як в управлінні підприємством, організацією, установою, так і в усіх підсистемах.

Забезпечення можливості для підприємств подальшого їх функціонування та розвитку в конкурентному середовищі нових економічних умов потребує впровадження значних змін інформаційного середовища, а також структурного і змістовного наповнення інформаційної бази, яка наповнює обліково-аналітичну систему.

На сьогодні, інформаційною базою аналізу діяльності підприємства та його фінансового стану є внутрішня і зовнішня звітність підприємства, статистичні дані загальноекономічного характеру, інформація про конкурентів і споживачів продукції підприємства та інші відомості. Для переважної більшості підприємств України така інформація має, майже завжди, історичний характер, тобто ступінь її актуальності має тенденцію до зниження.

Крім того, для визначення рівня конкурентоспроможності підприємства, а також оцінювання результатів його діяльності, фінансового стану, а також потенціалу подальшого розвитку в практиці українських підприємств використовують сукупність факторів. Такі фактори часто об'єднують в дві групи, в залежності від ступеню впливу на них: одні безпосередньо залежать від підприємства, інші – не піддаються впливу діяльності підприємства. Відповідно, фактори, які не залежать від діяльності самого підприємства, включають сукупність зовнішніх факторів, таких як природні умови: рівень цін на споживані матеріально-сировинні й паливно-енергетичні ресурси, тарифів, відсотків, ставок податків і пільг, штрафних санкцій, норми амортизаційних відрахувань. Такі фактори не залежать від

підприємства, але можуть впливати на результати діяльності, темпи зростання прибутку та рентабельність виробництва. В свою чергу, внутрішні фактори підрозділяються на виробничі й поза виробничі. Позавиробничі фактори пов'язані з комерційною, природо-охоронною діяльністю, соціальними умовами праці. Виробничі фактори відбивають наявність і використання основних елементів виробничого процесу.

Традиційна облікові та аналітичні процеси на підприємстві були спрямовані на обробку саме такої «історичної» інформації, в залежності від термінів та технології її отримання, відбувається відповідна реакція, в тому числі, через прийняття рішень. Однак активне впровадження цифрових технологій в усі сфери соціально-економічних відносин і комунікацій обумовлюють впровадження відповідних змін і в організації облікових та аналітичних процесів підприємства.

Впровадження цифрових технологій в організацію облікових процесів на підприємстві має не тільки сприяти забезпеченню відповідних якісних характеристик інформації, а й створювати умови щодо їх покращення. Змінюється технологія отримання та передачі інформації, а також технологія її обробки та систематизації за допомогою відповідних цифрових технологій. Серед напрямків таких змін може бути впровадження технологій блокчейн в обліково-аналітичні процеси.

Наприклад, через використання трансакцій для проведення розрахунків з контрагентами, що дозволить оптимізувати роботу з дебіторською та кредиторською заборгованостями; застосування «розумних» контрактів, із використанням електронного підпису; запровадження цифрового аудиту на кожному етапі створення продукту; використання можливостей хмарного зберігання та обробки інформації. Окрім того, певних трансформаційних змін потребують й організаційні аспекти обліково-аналітичних процесів. З урахуванням ступеню цифровізації інформаційних потоків, організації взаємодії всередині підприємства, процедурних трансформацій, тощо відбувається формування облікової політики підприємства. Крім того, обов'язковим має бути відповідність ресурсного забезпечення, як матеріально-технічного, інформаційного, так і кадрового забезпечення.

Список літературних джерел

1. Digital Economy Report 2021. Cross-border data flows and development: For whom the data flow. URL: <https://unctad.org/webflyer/digital-economy-report-2021>.
2. Рагімова С. (2017) *Цифрова індустрія 4.0* URL: <https://www.forbes.ru/brandvoice/sap/345779-chetyre-nol-v-nashu-polzu>.

Бондаренко Юлія Григорівна,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту організацій
Васильків Олег Вікторович,
здобувач освіти
Національного університету
“Львівська політехніка”

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

В сучасних умовах цифрової трансформації економіки підвищення ефективності діяльності підприємств неможливе без впровадження сучасних інформаційних цифрових технологій у бізнес-процесах. Цифровізація в усіх сферах господарської діяльності спричиняє суттєвий вплив на переосмислення менеджерами підприємств старих підходів, методів та моделей організації виробних процесів та використання можливостей сучасних трендів в інформаційно-технологічній сфері.

Цифрова трансформація на різних підприємствах може відбуватися як еволюційним, так і революційним шляхом, усе залежить від поточної цифрової зрілості організації. Визначення рівня зрілості підприємства в частині цифрового перетворення дозволяє сформулювати перелік організаційних змін, які слід здійснити для адаптації підприємства до викликів внутрішнього і зовнішнього середовища [1].

Основними напрямками підвищення ефективності господарської діяльності підприємств в умовах цифрової трансформації є:

– використання у виробничих бізнес-процесах інноваційних технологій автоматизації, роботизації, цифровізації, зокрема таких, як: хмарні технології, Інтернет речей, штучний інтелект, технології Data Science і Big Data, доповнена (віртуальна) реальність, маркетингові технології SMM, SEO та ін.;

– зміна підходу в комунікаціях з клієнтами з орієнтацією на онлайн-спілкування за допомогою соціальних мереж, месенджерів та інших соціальних інтернет-платформ. Популярності в забезпеченні автоматизації спілкування з клієнтами набирають чат-боти, які дозволяють забезпечувати сервісне обслуговування 24/7, допомагають охопити більше клієнтів, обслуговувати клієнтів на різних мовах тощо;

– забезпечення збуту продукції через онлайн-інструменти – створення власних інтернет-магазинів, надання клієнтам можливості

здійснювати замовлення через мобільні додатки та у соціальних мережах. Однією з передумов поживлення цифровізації бізнес-процесів, зокрема у розвитку онлайн-торгівлі, є поширення світової пандемії COVID-19 [2], через що були створені обмеження щодо фізичної доступності покупців до товарів та послуг. Яскравими прикладами є доставка продуктів харчування, замовлених онлайн, на домашні адреси покупців;

– цифрова трансформація HR-процесів, що дозволяє підвищити продуктивність праці, автоматизувати управлінські процеси, оптимізувати кадровий потенціал підприємства, покращити комунікаційні процеси між різними рівнями менеджменту організації;

– впровадження персоніфікованого підходу, який полягає у врахування індивідуальних потреб кожного клієнта. Саме завдяки цифровим технологіям можливе створення додаткової цінності та нових послуг для різних зацікавлених сторін. Цифрові інструменти дозволяють краще та швидше адаптуватися до мінливого зовнішнього середовища та приймати ефективні управлінські рішення.

В умовах зростання кризових тенденцій в економіці та нестабільності зовнішнього середовища господарювання цифровізація бізнес-процесів підприємства виступає підґрунтям збереження конкурентних переваг на ринку та його подальшого ефективного розвитку на засадах інноваційності. Цифрова трансформація бізнес-процесів націлена на те, щоб підприємства могли оперативнo ухвалювали управлінські рішення, швидко адаптуватись до вимог сучасності, задовольняти потреби та запити споживачів [3; 4].

Серед позитивних ефектів впровадження процесів цифровізації у діяльності підприємств є: прискорена автоматизації виробничого процесу; підвищення продуктивності праці; скорочення виробничого процесу; зменшення втрат та економія матеріальних та фінансових ресурсів, скорочення операційних витрат; зростання рівня рентабельності; зміцнення конкурентних позицій на ринку; розширення ринків збуту.

Процеси цифровізації дозволяють підприємствам ставати більш інноваційними, гнучкими, орієнтованими на потенційних споживачів, раціональними, ефективними та здатними ефективно використовувати наявні можливості для зміни статус-кво та виходу на новий рівень розвитку. На практиці наскрізна оптимізація клієнтського досвіду, операційна гнучкість та інновації є ключовими рушійними чинниками цифрової трансформації, що зумовлює невідворотність трансформації бізнес-моделей підприємств та появи нових форм цифрових бізнес-процесів. Стримуючими бар'єрами у впровадженні цифрових

інструментів у діяльності вітчизняних підприємств є обмеженість фінансових ресурсів, високий рівень зношеності основних засобів, значні розриви у виробничих процесах, відсутність досвіду та кваліфікації працівників, високий рівень кібербезпеки та низька адаптація населення до інноваційних змін.

Цифрові технології кардинально змінили підходи у веденні бізнесу, надавши поштовх у розвитку четвертої промислової революції, і будуть продовжувати це робити.

Список літературних джерел

1. Лісова Р.М. Індустрія 4.0 та цифрова готовність українських промислових підприємств. *Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування*. 2021. Вип. 7. С. 86-96.

2. Бондаренко Ю.Г., Кулиняк І.Я., Гвоздь М.Я. Роль і вплив державних важелів управління на сферу відпочинку населення в кризовій ситуації. *Review of transport economics and management*. 2020. Вип. 3(19). С. 33-47.

3. Мельничук Г.С., Марченко О.І. Окремі аспекти цифровізації бізнес-процесів підприємства в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2021. № 1. С. 169-185.

4. Гальків Л.І., Кулиняк І.Я., Лісовська Л.С., Кулініч Т.В., Матвій І.Є. Оцінювання та підвищення ефективності інноваційних процесів : монографія. Львів: Видавництво «Растр-7», 2019. 250 с.

Дем'янишин Василь Григорович,

д.е.н., професор,

професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Зростаючі потреби суспільства у нарощуванні темпів соціально-економічного розвитку країни, з одного боку, та прагнення України до інтеграції в ЄС, з іншого, потребують реформування управління державними фінансами, складовою частиною якого є розробка пріоритетних стратегічних напрямів розвитку фінансової системи держави. Застарілі традиційні підходи до формування механізму функціонування фінансової системи, постійні періодично повторювальні економічні кризи, наявність корупції у всіх сферах економічного буття, втягнення України у тривале військове протистояння з РФ виявилися потужним гальмом у проведенні ринкових реформ та зростанні економічної могутності нашої держави,

на яку вона заслуговує.

У зв'язку з цим Верховна Рада України та Кабінет міністрів України неодноразово приймали законодавчі й інші нормативно-правові акти, спрямовані на реформування управління державними фінансами. однак такі акти у більшості випадків мали тільки тактичний характер [1; 2; 3; 4]. Відсутність стратегії розвитку фінансової системи України спричинилася до хаотичних дій влади, вибору безсистемних, разових фінансових рішень без цілісної орієнтації на чітку перспективу у майбутньому.

Позитивним кроком у цьому напрямі вважаємо прийняття Кабінетом міністрів України 8.02.2017 р. постанови № 142 про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами [5], у якій сформовано стратегічні напрями розвитку фінансової системи України, окремі з яких мають дуже важливе значення у виборі довгострокових пріоритетів Української держави.

Найважливішим стратегічним напрямом такого реформування вважаємо гармонізацію макроекономічного та бюджетного прогнозування, яка здатна забезпечити надійність макроекономічних і бюджетних прогнозів, їхню реальність та наукову обґрунтованість. Для успішної реалізації цього напрямку доцільно розробити механізм підготовки та перегляду макроекономічних і бюджетних прогнозів, забезпечуючи неупередженість та деполітизацію процесу прогнозування. При цьому велике значення матиме удосконалення всіх інструментів прогнозування, вибір оптимальних варіантів координації при розробленні макроекономічних і бюджетних прогнозів.

Очікувальними результатами реалізації такого напрямку мають бути, на нашу думку, закріплені у нормативно-правових актах України положення про порядок розробки та узгодження макроекономічних і бюджетних прогнозів, здійснення незалежної зовнішньої експертної оцінки таких прогнозів, а також оприлюднення модельного апарату й найважливіших підходів до макроекономічного прогнозування та прогнозування доходів і видатків бюджету.

Другим важливим напрямом розвитку фінансової системи України є модернізація стратегічного планування у всіх її ланках. З цією метою, у першу чергу, доцільно сформувані систему нормативно-правових актів, у яких було б упорядковано документальне регулювання державного стратегічного планування. При цьому об'єктивно виникає потреба запровадження обов'язкового розроблення стратегічних фінансових планів міністерств і відомств як основних інструментів для узгодження цих планів із стратегічними показниками бюджету, а також обов'язкової експертної оцінки вартості реалізації нових

стратегічних фінансових документів.

До третього напрямку розвитку фінансової системи відносимо удосконалення середньострокового бюджетного планування. У межах цього напрямку першочерговим вважаємо запровадження у практику середньострокової бюджетної декларації, яка була б найважливішим елементом дієвого поєднання стратегічних пріоритетів країни з фінансовими можливостями бюджету держави. Доцільно також було б створити оптимальні середньострокові рамки для бюджетного планування, значно посилити роль і відповідальність розпорядників та отримувачів бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу, зміцнити бюджетну дисципліну шляхом запровадження дієвих фіскальних правил, а також посилити відповідальність суб'єктів законодавчого та нормотворення за результати оцінювання впливу на показники бюджету запропонованих ними законодавчих чи нормативних положень.

До важливих стратегічних напрямів відносимо реформування податкової системи, яка у перспективі має бути справедливою, прозорою, передбаченою, оптимальною, модернізованою, автоматизованою, спрямованою на покращення ситуації стосовно податкового навантаження на бізнес й населення, а також адміністрування податків. З цією метою доцільно розробити стратегію розвитку податкової системи України, яка б сприяла, з одного боку, наповненню доходної частини бюджету держави, а з іншого – мінімізували ризики для бізнесу, покращувала інвестиційний клімат, рівномірно розподіляла податкове навантаження.

Стратегічними завданнями вважаємо підвищення якості, стабільності та прогнозованості податкової системи, зростання показників якості й ефективності податкового адміністрування, розширення бази оподаткування за рахунок збільшення об'єктів при одночасному зменшенні податкових ставок, які б сприяли підвищенню рівня дотримання вимог податкового законодавства.

Одним із стратегічних напрямів розвитку фінансової системи України вважаємо посилення транспарентності та інклюзивності на всіх стадіях бюджетного процесу, застосування сучасних інформаційних технологій в управлінні державними фінансами. Реалізація транспарентності передбачає систематичне повне розкриття у засобах масової інформації всіх матеріалів стосовно формування доходів та спрямування видатків бюджетів усіх рівнів.

Інклюзія означає збільшення ступеня участі всіх громадян у бюджетному процесі, мотивація стимулювати людей до обговорення планових та звітних показників бюджетів, внесення пропозицій

стосовно підвищення якості бюджетів усіх рівнів. Повсемісне запровадження ІТ-рішень у всіх ланках фінансової системи сприятиме зниженню впливу корупційних ризиків та людського фактору на результати функціонування окремих ланок фінансової системи.

Наявність потужної та ефективної фінансової системи є важливою умовою забезпечення стабільного соціально-економічного зростання країни. Формування консолідованої програми реформ на стратегічну перспективу є необхідною умовою дотримання макроекономічної стабільності. Тому розробка та реалізація стратегії розвитку фінансової системи України дасть змогу сформувати таку систему управління державними фінансами, яка буде здатною надавати якісні державні послуги, ефективно мобілізуючи і розподіляючи фінансові ресурси відповідно до пріоритетів розвитку країни

Список літературних джерел

1. Бюджетний кодекс України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 23.09.2021).

2. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 рр. Схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2007 р. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.09.2021).

3. Стратегія розвитку системи управління державними фінансами. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1.08.2013 р. № 774. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.09.2021).

4. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.06.2018 р. № 437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.09.2021).

5. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8.02.2017 р. № 142-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p> (дата звернення: 23.09.2021).

Файвішенко Діана Сергіївна,

д.е.н., завідувач кафедри журналістики та реклами

Київський національний торговельно-

економічний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ: УМОВИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

В умовах цифрової трансформації, адаптації інструментів маркетингових комунікацій до нових реалій з урахуванням процесу диджиталізації, актуальним стає виокремлення нового етапу становлення та розвитку digital-комунікацій, долучення нових форм

цифрових каналів до просування продукції та послуг підприємства, створення якісного зворотного зв'язку зі споживачем.

Маркетинговий комунікаційний процес між брендом і споживчою аудиторією сприймається як процес, направлений на формування ефективного контакту з метою обміну інформацією, що містить бренд, в усному/письмовому вигляді шляхом використання певних засобів і символів, з метою прямого і непрямого інформування, переконання та нагадування про торговельну марку [1].

Саме маркетингові комунікації створюють інтенсивне, активне, лояльне ставлення до бренду, підвищуючи його капітал. Інтеграція маркетингових комунікацій передбачає мікс стратегію, варіативність та альтернативність вибору комунікацій для створення відповідного залучення, підтримки іміджу у свідомості споживача.

Відповідно до сучасної моделі метою управління брендом засобами маркетингових комунікацій є стратегічне збільшення вартості бренду – капіталу бренду. Імідж марки, якість її відносин зі споживчою аудиторією, збільшення кількості постійних споживачів і ступеня їх лояльності бренду є засобами для збільшення марочного капіталу [2].

Технології управління брендом реалізуються за допомогою набору методів, які можна представити у вигляді загальних та конкретних, показників частки споживчого ринку, лояльності споживачів до бренду, соціально-демографічний портрету цільової аудиторії, інтенсивність споживання, обсягу та місткості ринку, мотивів купівлі, іміджу товарної групи, алгоритму здійснення купівлі [3; 4].

В умовах світової глобалізації та цифровізації актуальним стає впровадження стратегії UX/UI – Branding, для якого характерні динамічність впливу та занурення у віртуальну реальність. У свою чергу, пандеміологічна ситуація та вплив Covid-19 дала змогу виокремити нову стратегію бренду Covid-Branding що направлена на висвітлення діяльності бренду під час кризи та заходів щодо її запобігання, виокремила напрями формування процесів бізнесу адаптація до нових реалій, застосування цифрових можливостей для відновлення бізнес процесів, перспектив розвитку та отримання вигоди від змінених умов.

Загалом, формування комунікативної маркетингової стратегії залежить від формування набору інструментів щодо просування бренду і досягнення визначених цілей у бізнес-стратегії підприємства.

Сучасна фінансова система активно впроваджує у свій процес переналаштування наявного бренду в онлайн-просторі, створюючи віртуальний бренд. AR (доповнена реальність) і VR (віртуальна

реальна дійсність) є формами інтерактивного програмного забезпечення, що завантажують користувачів у тривимірне середовище завдяки підтримуючій гарнітурі з особливими лінзами – для імітації реального простору.

Можна виокремити напрями розвитку та адаптації бренду до віртуального простору, до віртуального середовища [5], трансформації змін у інформаційних технологіях, створення нових цінностей з акцентом саме на партнерство та співпрацю.

У сучасних умовах стрімкої диджиталізації всіх сфер суспільства особливої актуальності набувають інноваційні інструменти в системі маркетингових комунікацій з урахуванням досягнень у сфері ІТ-технологій, сутність маркетингових комунікацій у мережі Інтернет як засіб взаємодії з інтернет-аудиторією і мету ефективного просування товарів (послуг). Цифровізація процесів та впровадження інформаційних технологій маркетингових комунікацій для ведення, просування продукту та послуг в середині та зовні підприємства набувають нових обертів та виокремлюють нові шляхи розвитку.

Список літературних джерел

1. Шевченко О.Л. Маркетингові комунікації та їхня роль у процесах створення бренду. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/17088/1/280-Shevchenko-455-457.pdf> (дата звернення 10.11.2020).
2. Зборовська О.М., Красовська О.Ю. Систематизація існуючих наукових підходів до розвитку бренду підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2019. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2019/4.pdf
3. Ковальчук О.А. Управління брендом як складова бренд-менеджменту. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7642/1/12.pdf>
4. Парфенчук І.О. Методичні підходи до оцінки ефективності бренду в системі національного господарства. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5060> (дата звернення 01.11.2020)
5. Файвіщенко Д. VR-технології в стратегії бренду III Междунар. науч.-практ. конф. «Science, society, education: topical issues and development prospects», 17–18 февраля 2020 р.. URL: https://sci-conf.com.ua/iii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-k/utm_source=eSputnik
6. Пандемія і соціальні мережі: що змінилося у 2020-му? Громадський простір. – 2020. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=pandemiya-i-sotsialni-merezhi-scho-zminylosya-u-2020-mu>.

Кендюхов Олександр Володимирович,
д.е.н., професор, професор кафедри
управління персоналом та маркетингу
Запорізький національний університет

ПОДАТКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Удосконалення податкової системи в першу чергу пов'язане з пошуком оптимального джерела оподаткування й оцінкою ступеня впливу, що чиниться податком на діяльність господарюючих суб'єктів, а також на розвиток національного господарства в цілому.

Оскільки ефективне функціонування податкової системи залежить не тільки від потреб держави, але й від інтересів її населення, доречно наголосити, що недосконалість діючої системи оподаткування негативно впливає на суспільство і призводить до формування схем мінімізації та ухилення від податків.

Безумовно, для покриття економічних, соціальних та інших обґрунтованих державних витрат необхідно забезпечення надходжень коштів на різні рівні бюджету країни, що дозволяє створювати необхідні матеріальні умови і можливості для життєдіяльності держави. У той же час, податкам історично властивий конфліктний характер, обумовлений відчуженням і неявним присвоєнням, що пояснює прагнення суб'єктів оподаткування до ухилення від їх сплати.

Традиційна помилка багатьох сильних економік – віра в ілюзію, що досягнуте економічне благополуччя буде довго незмінним навіть при мінімальному економічному зростанні, або зовсім при його відсутності, що суперечить всій економічній історії людства: країни зі стагнуючою економікою рано чи пізно опинялися в аутсайдерах. Тому питання прискорення економічних процесів і підвищення темпів економічного зростання для сильних економік є не менше актуальним, ніж для слабких. Передумови створення такої податкової системи, яка тотально спростить економічну діяльність і тим самим створить безпрецедентні умови для прискорення економічних процесів полягають у використанні можливостей оподаткування транзакцій на основі сучасних цифрових платіжних систем.

Доречно згадати слова Ейнштейна: “Будь-який дурень здатний зробити речі більше і складніше. Потрібен проблиск генія і багато хоробрості, щоб зробити все навпаки”. Отже, секрет криється не в зниженні податкових ставок, скороченні або заміні податків, а в тотальному спрощенні податкової системи, якому не було аналогів.

Розглянемо декілька основних бюджетоутворюючих податків, наявних в податкових системах багатьох країн світу.

Одним з найбільш ефективних у формуванні фінансової достатності бюджету вважається податок на додану вартість (ПДВ), який на сьогодні є основним непрямим податком, зокрема, у країнах-членах ЄС. Візьмемо на себе сміливість назвати ПДВ найбільш корупційним податком із сумнівною економічною природою, що бере свій початок в ідеях К. Маркса, адже складність процедури нарахування цього податку використовується податковими органами для тиску на підприємця не один десяток років у багатьох країнах. Прихильники ПДВ в якості його переваг відзначають можливість стримування зростання цін і кризи перевиробництва, отримання надприбутків та регулювання процесів споживання, однак досвід застосування ПДВ у міжнародній практиці дозволив виявити складнощі його стягнення. Очевидно, що механізм нарахування цього податку несправедливо ускладнений і практично стимулює спекулятивне посередництво (завдяки застосуванню єдиної ставки та однакових умов відшкодування податку із бюджету для всіх сфер діяльності).

На відміну від ПДВ, податок на прибуток підприємств має зовсім іншу економічну природу: просту і зрозумілу. Але якщо можна законно цей податок не платити, завжди знайдуться бажаючі заощадити. В результаті з'являються неприбуткові або навіть збиткові підприємства, адже за бажанням будь-яке підприємство можна зробити за звітністю збитковим незалежно від величини реального прибутку. Отже, з позиції бюджетоутворення податок на прибуток підприємств вважаємо неефективним, а з позиції необхідності залучення інвестицій – навіть шкідливим.

Дуже проблемним податком вважаємо податок на доходи фізичних осіб, який є майже у всіх країнах. Відтак, втеча капіталу, виведення коштів в офшори, зниження підприємницької активності, тіньові зарплати, соціальні суперечності через різні позиції в оцінці справедливості ставок – все це наслідок цього податку і різних підходів до його формування (єдиний, диференційований).

В даному аспекті суть податкової реформи і нової податкової системи максимально проста: скасування податку на додану вартість, податку на прибуток, податку на дохід фізичних осіб і заміна їх цифровим податком (державне мито) на рух грошей (транзакцію).

Виникає логічне питання: яка має бути величина цього податку? Якщо не задаватися ціллю збільшити надходження до бюджету, то величина ТАХКІН повинна просто компенсувати ці надходження від скасованих податків.

Отже, оцінимо можливу ставку цього податку на прикладі України. Для цього потрібно визначити обсяг надходжень до бюджету за видами податків, які передбачається скасувати (таблиця 1).

Таблиця 1 – Визначення величини TAXKIN (млрд. грн.,%)

Рік	Сума транзакцій	ПДВ	%	ПДВ і податок на прибуток	%	ПДВ, податок на прибуток і доходи фізичних осіб	TAXKIN, %
2015	14663,6	178,5	1,2	217,6	1,5	317,6	2,2
2016	16364,9	235,5	1,4	295,7	1,8	434,5	2,7
2017	18074,8	314,0	1,7	387,4	2,1	573,1	3,2
2018	21418,0	374,5	1,7	471,4	2,2	701,3	3,3

Джерело: обчислено на основі власних розрахунків

Таким чином, середня ставка TAXKIN для умов 2015-2018 рр. складе 2,85% від суми транзакції. Але введення запропонованої моделі в Україні в обов'язковому порядку призведе до прискорення економічних процесів, істотного припливу інвестицій і, відповідно, збільшення обсягу транзакцій. У перші два роки ми оцінюємо це зростання на рівні не менше 25%. Відповідно, в цьому випадку стартова величина TAXKIN для повної компенсації надходжень до бюджету від скасованих податків є достатньою на рівні близько 2%.

Так, для України, виходячи з обсягу грошової маси і кількості транзакцій в країні, за умови переходу на повний безготівковий (електронний) розрахунок, з урахуванням перспектив прискорення економічних процесів і неминучою детінізацією економіки, величина податку TAXKIN у відсотках від транзакції складе:

- оптимістичний сценарій – 2%,
- песимістичний сценарій – 2,85%.

Податок TAXKIN вилучається в цифровому режимі в банку відправника автоматично в момент проведення будь-якого руху (переказу) грошових коштів, як між фізичними, так і між юридичними особами. З метою уникнення навіть незначних «оптимізаційних» спокус з експортно-імпортними операціями, весь експорт повинен обкладатися митом, що дорівнює величині TAXKIN (це, до речі, вже додатковий плюс до бюджету).

За умови стабільної ситуації в Світі, без пандемій та інших глобальних катаклізмів, в результаті впровадження моделі TAXKIN Україна неминуче перетвориться в воронку, що засмоктує інвестиції з усього світу, її економіка буде неухильно зростати високими темпами. У міру збільшення економіки, розмір цього податку можна поступово знижувати, наблизивши до символічного 1%. Тобто, через нетривалий час, три-п'ять років, цей податок стане просто непомітним, як банківська комісія за переказ грошей.

Як це технічно реалізувати, наприклад, в Україні?

Технічна умова: цифрова (безготівкова) фінансова система (сучасний приклад – Швеція, Данія, Норвегія, де обіг готівки менше 1%). В напрямку безготівкових електронних розрахунків сьогодні рухається весь світ, і незалежно від нашого бажання, цифрова фінансова система – неминучість. Крім того, пандемія COVID-19 прискорила цей процес. За нашими оцінками, Україні достатньо трьох років, щоб повністю перейти на таку систему розрахунків.

Головних стартових умов для запуску TAXKIN в Україні три:

1) поступова повна відмова від обігу готівки, перехід виключно на безготівкові електронні трансакції;

2) повна легалізація всіх доходів, податкова амністія. Всі гроші повинні бути покладені в банк;

3) повна заборона будь-яких бартерних операцій.

Ця модель може бути з успіхом застосована в будь-якій країні. Та країна, яка першою реалізує дану модель, отримає унікальні конкурентні переваги для інвестиційного буму й економічного зростання. Модель TAXKIN – це і є справжня податкова революція: радикальна, корінна, глибока, якісна зміна, пов'язана з повним розривом з попереднім станом. Ключові результати реалізації моделі TAXKIN для тієї країни, яка впровадить її першою:

1) створення кращих в світі умов для економічної діяльності в цілому та для ведення бізнесу зокрема. Ніхто не буде замислюватися про приховування податків, доходів, витрат та ін. Вся країна - найвільніша економічна зона в світі, найбільш приваблива територія для інвестицій;

2) тотальна дебіюкратація всієї економічної системи: відсутність декларацій, звітів, перевірок і т.п. Вивільнення колосального обсягу людино-годин від бюрократичної рутини і як результат – підвищення продуктивності праці;

3) повна ліквідація всіх можливих корупційних схем і умов корупції, пов'язаних з оподаткуванням;

4) прискорення всіх економічних процесів;

5) і головне: максимальне полегшення життя всього суспільства.

Особливий інтерес представляє розробка концепції єдиного податкового простору Європейського Союзу на базі моделі TAXKIN з метою активізації внутрішніх інвестиційних процесів і забезпечення високих темпів економічного зростання, що визначає перспективи подальших досліджень в цьому напрямку.

Кізіма Тетяна Олексіївна,
д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОСВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

У сучасних умовах стрімкого розвитку новітніх інформаційних та фінансових технологій (насамперед, інтернет-банкінгу, кредитних електронних платформ, індустрії Big data, блокчейну та криптовалют) суттєвих трансформацій зазнають як фінансові системи країн світу зокрема, так і глобальна фінансова система загалом. Причому фахівці стверджують, що найбільш динамічні трансформації відбуваються саме “у сфері фінансового ринку і фінансової інфраструктури (банківська система, валютні ринки, фондові біржі)” [1, с. 47].

Безумовно, не залишається осторонь означених процесів і Україна, на фінансову систему якої чинять вагомий вплив загальносвітові тенденції. Тож дослідження основних трендів розвитку фінансових систем країн світу та виокремлення на цій основі стратегічних векторів розбудови фінансової системи України вважаємо надзвичайно актуальним напрямом сучасних наукових розвідок.

Проблеми розбудови фінансової системи України активно досліджують О. Власюк [1], Н. Кравчук [2], І. Лютий [3], Ю. Федорова [4], С. Фролов [5], О. Шаров [6] та інші українські учені. Однак у нинішніх вітчизняних реаліях доволі дискусійними та не сповна вирішеними залишаються питання впливу новітніх інформаційних і фінансових технологій на розвиток фінансової системи України та проблеми ідентифікації ризиків і загроз, пов'язаних із таким впливом.

Передусім зазначимо, що кардинальні зміни, спричинені виникненням і активним поширенням FinTech та низки інших інформаційних технологій, чинять вагомий вплив не лише на функціонування фінансового ринку будь-якої країни, але й значною мірою впливають на функціонування інших сфер і ланок її фінансової системи, зокрема загальнодержавних і місцевих фінансів, фінансів суб'єктів господарювання (у тому числі комерційних підприємств і некомерційних установ та організацій, громадських організацій і добровільних фондів), фінансів домогосподарств тощо, прискорюючи обіг фінансових потоків та здійснення трансакцій між різними суб'єктами і зменшуючи вплив корупційних ризиків на ці процеси.

При цьому слід пам'ятати, що стрімке поширення новітніх

інформаційних та фінансових технологій, поряд із позитивним впливом на розвиток фінансових систем країн світу, містить і певні ризики та чималі загрози для їхніх фінансових систем (як-от “зникнення банківської системи у її класичному вигляді, руйнація депозитного ринку та системи накопичувального пенсійного забезпечення, радикальні зміни на ринку праці та драматичні соціальні зміни внаслідок зникнення цілої низки професій як результат поширення нових ІТ-технологій” [1, с. 47]).

Безперечно, вищезазначені зміни у функціонуванні фінансових систем країн світу будуть пов’язані насамперед із поступовим перенесенням платіжних трансакцій у електронний формат, а також появою новітніх платіжних інструментів і систем, чільне місце серед яких, вважаємо, посяде криптовалюта (або так звані «віртуальні гроші»). Причому нині думки як науковців, так і державних діячів щодо цього новітнього фінансового інструменту кардинально різняться: від беззаперечного його сприйняття – до повного заперечення і несприйняття.

Проте сучасний світ стрімко і невинно змінюється, що вимагає від основних учасників певної адаптивності та усвідомленого бажання досягти компромісу у цьому питанні. І якщо регулювання ринку криптовалют “не буде реалізовано своєчасно, то наявні інститути ризикують втратити фінансові потоки, що беззаперечно вплине на сучасну фінансову систему” [4, с. 771].

Принагідно зазначимо, що у вересні 2021 р. Верховна рада України ухвалила закон “Про віртуальні активи”, який покликаний легалізувати криптовалюту в Україні. І це, на нашу думку, є надзвичайно важливою подією, адже “за даними глобальної сервісної ІТ-компанії Triple-A, Україна посідає перше місце за рейтингом країн, де є найбільше власників криптовалют стосовно усього населення. Так, в Україні мають криптовалюту 12,7% населення – 5,6 млн. осіб” [7]. До того ж, за результатами останнього декларування, “652 українських чиновники за 2020 рік задекларували 46351 біткоїн, а це майже 75 млрд. грн.” [8].

Слід акцентувати, що, окрім наведених тенденцій, вітчизняні науковці виокремлюють також і такі стратегічні вектори розвитку фінансових систем країн світу як «фінансова інклюзія, формування фінансовими установами бездоганної репутації, зменшення обсягів тіньового банкінгу, підвищення рівня фінансової грамотності населення, розвиток фінансових технологій, а також нарощення глибини фінансової системи, що передбачає збільшення розміру фінансових активів відносного розміру економіки на основі показника обсягу валового внутрішнього продукту» [5, с. 11]. При цьому

українські учені стверджують, що з-поміж «визначальних факторів впливу на розвиток фінансової системи ключова роль належить саме рівню фінансової грамотності населення» [5, с. 11].

У контексті нашого дослідження варто наголосити на поширенні у вітчизняному науковому просторі поняття фінансової екосистеми, під яким науковці розуміють “створений гібридний реально-цифровий простір внаслідок інтеграції фінансових установ як головних учасників з технологічними компаніями, установами, що надають публічні послуги (в т.ч. в сфері публічних фінансів) та інших учасників, об’єднаних єдиною ідеологією надання клієнту (фізичній чи юридичній особі) широкого спектру послуг фінансового та нефінансового характеру за принципом єдиної точки доступу на базі єдиної цифрової платформи” [5, с. 11]. Принагідно зазначимо, що, попри певну дискусійність цього визначення, у ньому, все ж таки, знайшли відображення основні тренди, що впливають на зміни і подальший розвиток фінансової системи України.

То ж у нинішніх українських реаліях вітчизняним фінансовим установам слід максимально швидко реагувати на новітні тенденції, що відбуваються у фінансовій сфері, та впроваджувати якісні фінансові послуги на основі сучасних фінансових технологій. Водночас, споживачі таких послуг повинні постійно підвищувати рівень своєї фінансової грамотності, щоб бути спроможними приймати зважені фінансові рішення та оцінювати потенційні ризики і загрози при виборі того чи іншого виду фінансової послуги.

Насамкінець відмітимо, що в сучасних умовах нагальною необхідністю і важливим стратегічним викликом для України є формування ефективного і конкурентоспроможного цифрового суспільства із розвиненою цифровою інфраструктурою та потужними цифровими фінансами, що вважаємо доволі перспективним напрямом подальших наукових досліджень.

Список літературних джерел

1. Власюк О.С. Фінансова система інформаційної економіки. Стратегічна панорама. 2017. №2. С. 46-55.
2. Кравчук Н. Фінансова система держави: теоретична концептуалізація та проблеми структурування. Світ фінансів. 2006. Вип. 3 (8). С. 80-94.
3. Лютий І.О., Мороз П.А. Суперечності процесів фінансіалізації та їх вплив на економічне зростання в Україні. Економіка України. 2014. №4. С. 29-39.
4. Федорова Ю.В. Криптовалюти та їх місце у фінансовій системі. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 771-774.
5. Фролов С.М., Орлов В.В., Лозинська О.І., Шукаїрі Ф. Стратегічні і тактичні орієнтири реструктуризації фінансової системи України. Economics of development. 2021. Vol. 2. Issue 1. P.11-22.
6. Шаров О.М. Місце України в глобальній економічній системі: потенціал та

перспективи. Стратегічні пріоритети. 2017. №2. С. 4–19.

7. Частка власників криптовалюти в Україні – найбільша у світі. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/10/13/infografika/finansy/chastka-vlasnykiv-kryptovalyuty-ukrayini-najbilsha-sviti>

8. Заощадження у криптовалюті: хто з політиків задекларував найбільше цифрових грошей. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/27/infografika/polityka/zaoshhadzhennya-kryptovalyuti-xto-politykiv-zadeklaruvav-najbilshhe-cyfrovyyh-hroshej>

Kovalchuk Nataliya,

Master of the second year of study
Vinnytsia National Agrarian University
*Scientific adviser: Pryshliak N.,
Ph.D. (Economics), Associate Professor*

USE OF MODERN INFORMATION SYSTEMS AND COMPUTERIZATION IN THE ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENTS

Information technology (IT) has become an integral part of today, a mandatory tool in the work of professionals in almost any field of activity. If we talk about the level of computerization of private business and citizens, although it is lower than in the leading countries of Europe and the United States, but there is a gradual reduction of this gap. It's not just about business websites, which have become an integral attribute of most business companies. The practice fully included e-commerce tools – online stores, virtual storefronts, virtual catalogs of goods and services, electronic orders and payments.

The use of advanced information technologies in the work of public authorities and municipalities in the process of preparation and decision-making is today one of the priority areas for improving the efficiency of operational work. New technologies will expand the amount of information about the activities of authorities and municipalities, which will provide information transparency and openness of the state, local governments to society, to make enterprises more competitive, to increase the investment attractiveness of the region. This fully applies to rule-making activities, the budget process, procurement for public needs, the process of state property management. The situation around the development of information and communication technologies by public administration has become a cause for concern in society. The current state of information and analytical work in public administration and local government is assessed as not meeting modern requirements [1].

The problems of modern society can be solved only by using modern

means. It is possible to temporarily postpone the introduction of information technologies at the cost of increasing the state apparatus, reducing the level of wages in the public sector, deteriorating conditions for the placement of public institutions. But this will jeopardize the performance of many public functions and ultimately cause significant damage to the reputation and interests of the state [2].

Information and technological innovations in state and municipal administration are complex in nature, associated with the simultaneous and coordinated use of informational, organizational, legal, socio-psychological, personnel, technical, logical-semantic factors. All this requires a comprehensive approach, a qualitative change in the system of working with information, and functional and organizational management structures, composition and structure of all management activities.

Therefore, a scientific task that is devoted to the study of issues the use of modern IT to improve the efficiency of public administration is relevant [3]. The efficiency of the public administration system is determined by three components: the effectiveness of interaction with citizens and enterprises; efficiency of internal work of each institution separately; the effectiveness of interaction between authorities.

With the help of IT it is possible to significantly increase the efficiency of all three links. The implementation of IT, as practice shows, leads to the optimization of the organizational structure and procedures performed, making them simpler and more logical. The results of IT implementation can be divided into two classes – strategic and tactical. Tactical – associated with cost reduction (financial, time, etc.). Strategic – improving the quality of decisions, increasing public confidence in government, significantly reducing direct and indirect public spending on government.

Readiness of state structures to work and active use of IT in the professional activity is defined by psychological barriers, overcoming of the formed stereotypes, actually rethinking of traditional approaches and methods, formation of system thinking, ability to see in new IT possibility of access to new sources of information resources and set of practical receptions, methods, tools and management technologies that expand the capabilities of users.

The success of IT implementation depends on the degree of involvement of managers and employees of government agencies in this process. Achieving a high level of efficiency of government organizations through the use of IT is possible only when managers and employees through IT really get tools to access new sources of information, a set of practical techniques, methods, tools and management technologies that expand their capabilities. The transition to electronic archive and document management

systems in government organizations should be carried out taking into account the trends in the IT market and taking into account the experience of large companies and business structures.

Further development of the work will be related to research capabilities of modern mobile IT and finding mechanisms for their integration into the existing information structure of the public administration system.

The main prospects for the development of electronic archives, as well as electronic document management systems, are associated with the active development of IT. Now a promising solution is the use of Web-technologies and XML. In addition, the organizations and enterprises themselves are expanding – there are branches, territorially divided units. There is a need to create a single information space that allows access to the entire database of the electronic archive (for geographically dispersed units) or to its part related to joint projects.

Widespread implementation of computer technology in practiceThe work of central and local authorities, institutions, organizations and enterprises, the creation of databases, websites necessitate in the future the provision of reliable means of storing electronic documents and information resources, their transfer to state archival institutions for permanent storage.

References

1. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for mandatory transfer of documented information". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1454-2004-%D0%BF#Text>

2. Kuybida V. Municipal administration. Territorial and legal factors of informatization. Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. 2003. No 1. P. 427-443.

3. Dubchak V.M., Pryshlyak N.V. Application of mathematical apparatus in solving economic problems. Economics, finance, management: current issues of science and practice. 2019. № 6. P. 83-91.

**Лісняк Олена Олегівна,
Наконечний Дмитро Сергійович,
Міщенко Дмитро Анатолійович**
д.н.держ.упр., професор кафедри маркетингу
Університет митної справи та фінансів

ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ІННОВАЦІЙНУ ПРОДУКЦІЮ

Одним із головних інструментів регулювання ринкової економіки є ціноутворення. Ціни характеризують поточний стан і зміни обсягу попиту на товар. Здійснюючи аналіз цін, можна приймати рішення щодо збільшення чи зниження обсягу виробництва. На даний момент

характерна висока чутливість споживачів до ціни, що викликано насамперед пандемією, через яку впродовж двох років відчувається занепад економіки країни в цілому. Тож при виведенні інноваційних товарів на ринок слід доцільно встановлювати ціни. Від цього залежить успіх чи провал підприємства.

Питанням стратегії і тактики ціноутворення присвячено праці багатьох авторів, серед яких Ф. Котлер, М. Портер, Ю. Дайновський, В. Кардаш, О. Кузьмін, А. Старостіна та ін..

Формування ціни на інноваційну продукцію – це складний процес, який враховує відмінності даного виду товару. Це обумовлено тим, що спостерігається постійна динаміка цін на промислові та інтелектуальні товари і обсяги витраченого капіталу, що використовуються при виготовленні продукції. Методи ціноутворення на такий товар відрізняються від загальних методів формування цін [1].

Виокремлюють такі методи встановлення вихідної ціни на інноваційну продукцію:

1. Витратний метод, за яким ціна орієнтується на витрати виробництва. До витрат виробництва додається фіксований процент прибутку, тому в англійській термінології він отримав назву “pluspricing”, що в перекладі означає “витрати + процент”:

$$Ц = ОВ + \frac{(100+Pп)}{100} \quad (1)$$

ОВ – загальний обсяг операційних витрат;

Рп – рівень бажаного прибутку підприємства.

Встановлення цін за даним методом є доречним на нову продукцію, коли відсутня можливість порівняти її з раніше виготовленою або при формуванні цін на продукцію, що виготовляється разово чи на пробні зразки.

2. Агрегатний метод, за яким ціна визначається шляхом додавання цін на окремі конструктивні елементи товару [2]:

$$Ц = ЦЕ_1 + ЦЕ_2 + \dots + ЦЕ_n \quad (2)$$

ЦЕ₁ – ціна першого елемента,

ЦЕ₂ – ціна другого елемента,

ЦЕ₃ – ціна n-го елемента.

Даний метод застосовують для товарів, що виготовлені з декількох окремих виробів або для таких, що складаються з окремих елементів. Перевагами методу є точність розрахунку суми витрат на виробництво інноваційного товару, а недоліками – неможливість визначити споживчі характеристики товару і потенційний попит на нього [2].

Можна зазначити, що головною перевагою вищенаведених методів

формування ціни є наявність можливості калькулювання затрат на виробництво. Разом з цим споживчі якості продукції не беруться до уваги. До того ж немає можливості виявити або передбачити попит на неї та можливі грошові результати від її реалізації.

Наявність проблем в сфері ціноутворення на інноваційні товари та послуги є однією з причин того, що в Україні частка промислових підприємств, які займаються інноваційною діяльністю постійно скорочується. Сучасна економіка України зараз сповільнює інтенсивність технологічних змін, а вітчизняні підприємства змушені поклатися на самостійне фінансування своїх проєктів.

Тож важливим та досить актуальним постає питання дослідження процесу ціноутворення на підприємстві. Ціна обумовлює збільшення або зменшення прибутковості компанії. Таким чином, однією з головних умов успішного впровадження інноваційних продуктів є покращення процедури ціноутворення на вітчизняних підприємствах.

Розглядаючи ціноутворення, необхідно визначити сутність цієї діяльності. У цілому, вона спрямована на реалізацію стратегічного і тактичного напрямів цінової політики з метою одержання прибутку, шляхом орієнтації на задоволення запитів потенційних споживачів продукції. Варто відмітити, що запровадження неефективного ціноутворення на інноваційні товари є головною причиною відсутності попиту на продукцію і відповідно скорочення масштабів інноваційної діяльності в Україні. Для поживлення інноваційної діяльності в нашій країні науковим школам та практикам потрібно зосередитись на розробці результативної методики формування ціни на інноваційну продукцію, враховуючи оптимізацію її витратних складових, як основного чинника забезпечення конкурентного рівня ціни [3].

Зважаючи на те, що об'єкти інноваційного продукту відмінні за новизною і мають індивідуальний характер, на них неможливо встановити тверді ціни, прив'язані до обсягу витрат на впровадження нововведення, через те, що в інноваційній сфері не спостерігається пряма залежність між сумою витрат і розміром прибутку.

Щодо граничних розмірів ціни інноваційного продукту, то вони врегульовані законами ринкової конкуренції. Виробники не можуть встановлювати економічно недоцільні ціни всупереч закону вартості.

Резюмуючи, можна зробити висновок, що з урахування особливостей інноваційних товарів ціна має базуватися не лише на витратах, а й на виявленні ступеня реалізації потенційної цінності об'єктів інноваційного продукту їх споживачами, тобто виявленні економічного ефекту при практичному використанні нововведень, що може бути визначений лише на основі попереднього узгодження

конкретних умов застосування інновацій.

Список літературних джерел

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Мазур О. Є. Ринкове ціноутворення. Навчальний посібник К. : «Центр учбової літератури», 2012. 480 с.
3. Міжнародні наукові інтернет-конференції. Формування ціни на інноваційну продукцію: проблеми та наслідки. 2010-2021. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/2980/>

Маніло Анастасія Олександрівна,
здобувач освіти
Радченко Наталя Геннадіївна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
обліку та оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

СУЧАСНИЙ РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Існування сучасної банківської системи безпосередньо пов'язане зі різноманітними процесами, які взаємодіють саме зі банківською діяльністю. Вона виступає важливим елементом фінансової системи країни в цілому [1]. Середовищем функціонування такої системи вважають банківський ринок.

У широкому сенсі саме поняття “ринок” має під собою своєрідний простір, де діють закони попиту і пропозиції стосовно будь-чого. Якщо ж казати про категорію «ринок банківських послуг і продуктів», тоді достатньо важко виділити єдине визначення. Відтак, багато вчених і дослідників висловлювали власну думку з приводу того, яке трактування найбільш вдало зможе охарактеризувати дане поняття. Серед них: Ф. Котлера, Т. Ніколаєва та В. Ткачук [2]. Так, у таблиці нижче наведені 3 різні варіації визначення ринку банківських послуг.

Таблиця 1 – Підходи до визначення категорії “ринок банківських послуг”

Науковець	Формулювання
Т. Ніколаєва	Особливий економічний простір, на якому стикаються попит та пропозиція послуг банків для клієнтів
Ф. Котлера	Ринок банківських послуг, як такий, складається зі ринку грошей і ринку капіталу
В. Ткачук	Ринок банківських послуг визначає як певну специфічну сферу економічних відносин, функцією яких є балансування попиту і пропозиції на банківські продукти

У якості підсумку, треба зазначити, що будь-яке зі наведених визначень має право на існування. Однак, буде доцільним виділити єдине трактування, яке найбільш широко розкриє суть поняття. Так, ринок банківських послуг являє собою спеціалізоване середовище на якому відбуваються процесі обміну та перерозподілу, купівлі-продажу грошей, які напряму задіяні у фінансовій і виробничій діяльності, а також виступає місцем формування попиту та пропозиції на них.

Станом на сьогоднішній день, банківський ринок налічує три головні суб'єкти, а саме: банківська установа, клієнт і Національний банк України (НБУ), який бере на себе роль регулятора.

У сучасній практиці існує безліч засобів впливу на діяльність ринку банківських послуг, одним із них виділяють поділ ринку на сегменти. Дана методика дає змогу визначити цільову аудиторію для окремої категорії ринку; проаналізувати недоліки і переваги банківської установи у гонці за новими «ринковими майданчиками»; створити необхідні умови для перспективного розвитку.

У розрізі сегментації ринку варто виокремити види банківських послуг та продуктів за наступними напрямками, такими як: залежність від об'єкта ринку; сегментація відповідно до покупців банківського ринку; поділ за покупцями ринку банківських послуг і продуктів.

Сам по собі банківський ринок має достатньо розрізнену класифікацію в залежності від товарної ознаки (ринок: інвестиційних, депозитних, кредитних, розрахунково-касових послуг та ін.); за географічним розташуванням виділяють (міжнародні, національні, регіональні і локальні); відповідно до перспектив розвитку (потенційний, додатковий, основний, зростаючий, непостійний і безперспективний ринки); згідно типів споживачів (ринок домогосподарств, корпоративний ринок, ринок кредитних та фінансових інститутів і урядовий ринок).

Як було зазначено раніше, банківський ринок складається з таких об'єктів як банківські послуги і продукти. Нині, ринок банківських послуг невпинно розвивається, розширює асортимент послуг та продуктів для своїх клієнтів. Наразі, епоха цифрової трансформації дозволяє створювати найбільш зручні умови задля ефективного провадження банківськими установами своєї діяльності.

Серед найсучасніших інструментів цифровізації можна виділити: електронні платіжні системи, автоматизація процесів операційного характеру, цифровий банкінг та інше [3].

Список літературних джерел

1. Федевич Л.С., Ливдар М.Р., Межирицька Я.В. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку // Економіка та суспільство : електронна версія

журналу 2020 р. Випуск № 21. С. 21. URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/25/24>

2. Бондаренко Л.А., Жук І.О. Ринок банківських продуктів і послуг: поняття та сегментація // Ефективна економіка : електронна версія журналу 2013. Випуск № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2121>

3. Табака І. Цифрова трансформація банківського сектору : електронне джерело 2021 р. С. 3 URL: <http://kbi.karazin.ua/wp-content/uploads/2021/04/Tabaka-1.pdf>

Nechyporenko Tetiana,
PhD in Economics, teacher
Musiatovska Liudmyla,
teacher
Vinnytsia Technical College

FINANCIAL TECHNOLOGIES IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION

In the field of financial technologies, in the conditions of digital transformation, radical changes are taking place, which are connected with the increase of the level of automation, openness and consumer orientation. Coronavirus infection, quarantine and forced isolation have brought the use of digital technologies to the forefront.

Theoretical and applied aspects of the functioning of the sphere of financial technologies in the conditions of digitalization are devoted to the works of many researchers, in particular: S. Volosovych, L. Dudynets, T. Kalashnikova, M. Maramigin, N. Morozko, G. Pochenchuk, A. Semenog, M. Tarasyuk, D. Filipov and others. However, given the value of the work of scientists, this topic is quite controversial, which determines its choice.

Financial technology or fintech (English for “financial technology”, abbreviated “FinTech”) is a relatively new industry not only in Ukraine but also around the world. In the economic literature, it is noted that the term “financial technology” originated in the early 1990s, when the Internet began to develop. Fintech’s popularity began in 2008, when the global financial crisis and its consequences forced financial companies to cut costs. As a result, startups and new business models began to appear, able to meet customer demands.

At the present stage, there is no consensus on the essence of financial technology. Patrick Schuffel understands financial technology as a new financial industry that uses technology to improve financial performance [3]. Scientists N. Morozko, V. Didenko, D. Filipov, G. Pochenchuk hold a similar opinion on the definition of financial technology [1, p. 795]. Group of authors, A. Semenog, M. Kryvych, S. Tsyruyk [2, p. 101], financial

technologies are considered as services provided by technology companies through special software and focusing on the financial needs of customers. M. Tarasyuk, O. Koshcheev [3, p. 96] under financial technologies understand the technologies used in the financial industry.

Given the views of various authors on the essence of financial technology, we can say that some researchers consider their essence as an industry, field, others – as a technology, service. However, in each definition of fintech their key feature is traced, which consists that these technologies practically cannot function without digital technologies. Digital technologies, as the core of financial services, stimulate the penetration of innovation into the financial sector. Financial technologies are a synthesis of digital technologies and innovations in the financial sector used to provide, expand and distribute financial services by technology companies. At the present stage, fintech is considered as an ecosystem that connects all financial market participants, in particular, fintech startups, regulators, banks, international payment systems, associations of bankers and financiers, incubators, accelerators, suppliers [1].

Fintech offers great opportunities for all financial actors. It provides customers with reduced costs, real-time payments, a wider choice of services and greater convenience. Along with the advantages of using financial technologies, it has a number of disadvantages: insufficient level of regulatory regulation due to the use of fintech companies of business models different from traditional institutions; spontaneity of decision-making by consumers of online services; limited access due to a certain level of skills and the availability of gadgets for users to perform online transactions [2, p. 103].

The increase in consumer involvement in the use of new financial technologies is evidenced by the growth of financial services penetration – in 2016 the average penetration rate was 16% (fintech markets of 28 countries were used for the study), in 2018 – 33%, in 2020 – 65% [2, p. 104]. At present, there are more than 10,000 fintech startups in the world, the number of which is constantly increasing. Among the Top 10 global startups in 2020, a special place is occupied by the following projects in the field of financial technologies: Bancor (a convenient platform for direct exchange of various cryptocurrencies); Building Blocks (social project using blockchain technologies); Starling Bank (online banking project); Kabbage new generation credit platform; Robinhood investment platform.

Financial technologies are penetrating other areas of the economy. Today, competitors of financial organizations are large Internet corporations, telecommunications companies, retailers, automakers, electronics manufacturers and some other players in the non-financial sector

[3, p. 99]. The main source of funding for fintech projects in the world is venture capital, its share in total funding is over 70%. In recent years, fintech startups have attracted a record \$ 111.8 billion USA from private investors around the world, which is 2.3 times more than in previous years. Global fintech trends include mobile financial services, financial and account management, remittances, consulting, insurance technology, crowdfunding, P2P lending, blockchain and cryptocurrencies.

The analysis shows that the fintech market in Ukraine lacks accelerators that would help companies develop in the early stages. The biggest players in the Ukrainian fintech market are banks. The effective development of the national fintech market largely depends on the cooperation and partnership of banks with fintech companies that work intensively on the development of financial technologies. In Ukraine, the most technological banks, in particular Oschadbank, Ukrgasbank, Raiffeisen Bank Aval, Alfa-Bank, Ukrsibbank, FUIB, OTP bank and Megabank, have joint projects with fintech companies. The only exception is PrivatBank, which has its own powerful development center. PrivatBank continues to actively digitalize its services and financial services, which have gone beyond classical banking and form a new digital ecosystem in Ukraine at the junction of financial services, retail and e-commerce.

Review of the functioning of the domestic market of fintech technologies indicates the following problems, namely:

- unstable economic situation in the country, volatility of the national currency;
- imperfection of state regulation of financial technologies;
- unfavorable investment climate in the country (lack of interest in the process of investing in startups);
- insufficiency and uneven development of the necessary infrastructure (telecommunications and the Internet), quality and cost of Internet and mobile telephone services;
- underdevelopment of the venture investment system, etc.

To address inadequacies and ensure the effective functioning of the fintech ecosystem, to implement coordinated measures:

- adherence to a balanced approach in the field of state regulation of the financial technology market;
- promoting the process of cooperation between banks and fintech companies based on the involvement of fintech companies in outsourcing;
- increasing the level of financial literacy of the population, based on the simplicity and accessibility of information.

Thus, fintech is a complex system that combines the sectors of new technologies and financial services, startups and related infrastructure. For

the effective and safe functioning and development of digital financial technologies it is necessary to follow a competent and systematic approach by the state to the legal regulation of fintech.

References

1. Dudynets, L.A. (2018). *The development of financial technologies as a factor of modernization of the financial system*. Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky, vol. 22, 794-798.
2. Semenoh, A.Yu. Kryvykh, Ya.M. and Tsyruyk, S.V. (2018). *FinTech technologies: the nature, role and importance for the economy of the country*, Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu imeni I.I. Mechnykova. Serii: Ekonomika, vol. 2(67), 100-105.
3. Tarasiuk, M.V. and Koschieiev, O.O. (2017). *Innovation in the global digital sphere: evaluation of transformations*. Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn, vol. 131, 94-110.
4. UNIT.City (2019). *FinTech in Ukraine: Report of the USAID Transformation of the financial sector and the innovation Park*, available at: http://data.unit.city/fintech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2019_ua.pdf.

Поздсева Катерина Вікторівна,
аспірантка кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ДИНАМІКА ОБСЯГІВ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ МІСТА КИЄВА

В Україні управління загальною середньою освітою здійснюється на державному, обласному та районному рівнях. Фінансування закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно також на трьох рівнях: державному, обласному та районному. Переважна частина фінансового забезпечення закладів загальної середньої освіти (до 94-99 %) формується за рахунок районних бюджетів. У місті Києві фінансування діяльності закладів загальної середньої освіти здійснюється за кошти місцевого бюджету.

Величина видатків із бюджету на організацію навчального процесу у закладі загальної середньої освіти в місті Києві на одного учня коливається як в абсолютних, так і в середніх показниках. Розподіл бюджетних коштів відбувається згідно затверджених нормативів. Нормативи розподілу бюджетних коштів по закладах загальної середньої освіти враховують оптимальний розмір коштів для забезпечення всіх функцій навчального процесу: отримання учнями достатнього рівня знань перебування в опалених і побутово дотриманих приміщеннях в умовах очного навчання, забезпечення умов проведення навчального процесу в умовах дистанційного навчання.

За умови нормативного розподілу бюджетних коштів між закладами загальної середньої освіти виникає дисбаланс між обсягом завдань, які держава ставить перед закладами загальної середньої освіти, та обсягами бюджетного фінансового забезпечення цих завдань. В умовах дистанційного навчання, необхідність якого виникла в зв'язку із пандемією COVID-19, значно виріс обсяг робіт вчителів з підготовки матеріалів, які можуть бути запропоновані для учнів в онлайн режимі спілкування і витрати закладів загальної середньої освіти на обладнання для проведення уроків в онлайн режимі. З іншого боку – обсяги фінансування закладів загальної середньої освіти скоротилися (табл.1).

Таблиця 1 – Динаміка розподілу бюджетних видатків на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва

Показник	Роки					Відхилення даних 2020 р. від 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Кількість закладів загальної середньої освіти, од.	492	493	505	535	566	15,04
Кількість учнів у закладах загальної середньої освіти, тис. осіб	276,8	286,8	301,2	314,4	324,8	17,34
Кількість вчителів у закладах загальної середньої освіти, тис. осіб	22,5	22,9	24,6	25,3	26,1	16,0
Витрати бюджету міста Києва на освіту, тис. грн	5784778	11941473	16275608	18429681	20450293	Зростання у 3,54 рази

Джерело: складено автором за даними Головного управління статистики м. Києва і Департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради [1, 2]

За досліджуваний період часу 2016-2020 рр. кількість закладів загальної середньої освіти в місті Києві зросло на 15,04 %. Кількість учнів у закладах загальної середньої освіти міста Києва зросло за період 2016-2020 рр. на 17,34 %. Кількість вчителів закладах загальної середньої освіти міста Києва зросло за період 2016-2020 рр. на 16,0 %. Витрати з бюджету міста Києва за період 2016-2020 рр. зросли у 3,54 рази. Середні витрати на місяць на 1 учня закладу загальної середньої освіти за бюджетом, 2019 р. – 4812,70 грн., 2020 р. – 2463,10 грн. У 2020 р. до бюджету Київської міської адміністрації закладено

фінансування для надання освітніх послуг на 1 учня в середньому по всіх закладах у розмірі 34512 грн. на рік.

Середні річні витрати на 1 учня в цілому в Україні склали у 2020 р. 27251 грн., що на 21,04 % менше, ніж у місті Києві. Витрати на фінансування надання освітніх послуг у спеціалізованих навчальних закладах міста Києва значно більші і склали на 1 учня у 2020 р. 108822,44 грн. [2]. Фінанси, які виділяються бюджетом міста Києва на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти витрачаються на покриття базових статей витрат закладів загальної середньої освіти: заробітну плату, єдиний соціальний внесок, плату за енергоносії. Щорічний дефіцит бюджетних коштів для фінансування організації навчального процесу у різних закладах загальної середньої освіти в місті Києві складає від 10 % до 50 %. Для покращення організації навчання учнів в умовах дистанційного режиму навчання на заходи профілактики розповсюдження інфекційної хвороби, спричиненої коронавірусом SARS-CoV – 2 із Державного бюджету було виділено додаткову суму у розмірі 70184,4 тис. грн. [3]. Ці кошти призначені на придбання обладнання, зокрема ноутбуків для викладачів, для забезпечення можливості здійснення процесу навчання у дистанційному форматі.

Список літературних джерел

1. Офіційний сайт. Головне управління статистики м. Києва. Заклади загальної середньої освіти (1995-2020). URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=530&lang=1>
2. Офіційний сайт Департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (КМДА). Річні звіти. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/content/richnyy-zvit-mkyieva.html>
3. Розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (КМДА) № 1111 від 18.05.2021 р. URL: https://kyivcity.gov.ua/begnsifl6d_kmda__1111

Сирцова Вікторія Андріївна,

здобувач освіти

Таврійський державний агротехнологічний
університет ім. Д. Моторного

Науковий керівник: Радченко Н.Г., к.е.н., доцент

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕФЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ В УКРАЇНІ

Державний бюджет є всеосяжним механізмом відносин розподілу та перерозподілу, тому його упровадження, організація та баланс мають виняткове значення для всіх юридичних та фізичних осіб,

соціума та загалом країни. Держава зазнає безпрецедентне поєднання політичної та фінансово-економічної криз, які носять системний довготривалий характер. Первинними причинами дефіциту та незбалансованості державного бюджету України стало зниження ефективності функціонування галузей економіки і підприємств, спад виробництва та невиважена соціально-економічна політика.

Нині розуміння дефіциту державного бюджету в структурі закономірної зміни економічного становища і соціальної інфраструктури, а також його нормативних призначень вимагає надзвичайного зосередження. Насамперед, такий факт спричинений існуванням великої частки серед тлумачень значення поняття дефіциту вітчизняними та зарубіжними вченими, які дослідили вплив цього явища на процес трансформації відносин між економічними суб'єктами та соціальними групами населення. У сьогоденних наукових джерелах не існує однозначного погляду стосовно міркувань про суть дефіциту, так як точки зору щодо цього поняття трактувались науковцями по-різному, що призводило до виникнення розбіжностей у вивченні цієї сфери [2].

Будь-який бюджет є своєрідною схемою доходів і видатків. Як зазначено у Бюджетному кодексі України, “державний бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду” [1]. В ідеалі, бюджет має бути збалансованим, тобто, коли всі наявні видатки бюджету цілком покриваються відповідними доходами. Проте на практиці такого результату досягти досить важко. Часто обсяг видатків перевищує обсяг доходів – тоді утворюється дефіцит бюджету. Протилежна ситуація – коли сума доходів перевищує суму видатків (тобто, профіцит бюджету). На сьогоднішній день існують певні складнощі як із формуванням дохідної частини бюджету, так і з ефективним витрачанням бюджетних коштів, тому для свого нормального функціонування та забезпечення виконання всіх своїх цілей та завдань країна повинна виступати в ролі позичальника і брати на себе боргові зобов'язання. Для нашої держави бюджетний дефіцит є не новим явищем, адже нестачу фінансових ресурсів країна відчуває кожного року після затвердження бюджету. До основних наслідків незбалансованості бюджету України слід віднести: тінізацію економіки, високий рівень безробіття, значні витрати на ведення воєнних дій, постійне зростання рівня державного боргу з ризиком невиконання зобов'язань по ньому, інфляція та спад виробництва [3].

Бюджетний дефіцит вказує на перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету і поверненням кредитів до бюджету). Наявність бюджетного дефіциту свідчить, що у плановому бюджетному році до бюджету включені такі видатки держави, які не мають грошового забезпечення [8]. Ряд вітчизняних та зарубіжних учених вважають, що бюджет не може бути незбалансованим: дефіцит не є ознакою незбалансованості бюджету, а показує співвідношення між податковими та позиковими фінансами. Європейський Союз визнає бюджет збалансованим за умов, якщо обсяг дефіциту не перевищує 3% валового внутрішнього продукту (ВВП).

До причин виникнення бюджетного дефіциту слід віднести кризові явища в економіці країни та фінансові потрясіння; надзвичайні непередбачувані події, як то стихійні лиха, війна, пандемія; структурна розбалансованість економіки та неефективне проведення структурних перетворень; розвиток тіньової економіки; невідповідність напрямів та структури витрат наявним фінансовим можливостям держави; нецільове, неекономічне та неефективне витрачання коштів бюджету; не результативна система оподаткування суб'єктів господарювання; неоптимізована мережа бюджетних установ, а також велика кількість нерентабельних державних підприємств, які потребують значних обсягів фінансування; недосконалість фінансового законодавства.

Науковець С. Коломін зазначає, що, можна виокремити чотири категорії дефіцитів. Дефіцити першої і другої груп виникають внаслідок дії неекономічних чинників. Третю групу склали дефіцити, які породжені кризовими процесами в економіці. Першопричини дефіцитів четвертої групи лежать у політичній площині. Дані обставини стали характерними і для незалежної України. Дефіцитність бюджетної політики яскраво проявилась у незбалансованості усіх бюджетів держави. Як наслідок, зведений бюджет переважно зводився з дефіцитом, тим самим характеризуючи дефіцит ресурсів в бюджетній системі країни загалом [5].

Проблема незбалансованості Державного бюджету України з кожним роком стає актуальнішою. Це пов'язано з тим, що видатки держави постійно збільшуються, а пошук джерел їх забезпечення ускладнюється. Для того, аби продивитись стан після кількох років великого бюджетного дефіциту та покриття квазіфіскальних видатків державного дефіциту в Україні, необхідно проаналізувати бюджетний дефіцит країни за останні роки (рис. 1).

Відповідно до проведеного аналізу, можна побачити, що у 2017 році великим компонентом прихованого дефіциту була докапіталізація

державних банків. Згодом у 2018-2019 роках нарощення цих квазіфіскальних боргів практично припинилося. В 2017 Мінфін здійснив останній випуск ОВДП для підвищення ліквідності Приватбанку, і після цього настільки великі операції більше не проводили. Крім того, покращення фіскальної дисципліни призвело до скорочення дефіциту державного бюджету – від 2014 року він не перевищував 3% від ВВП.

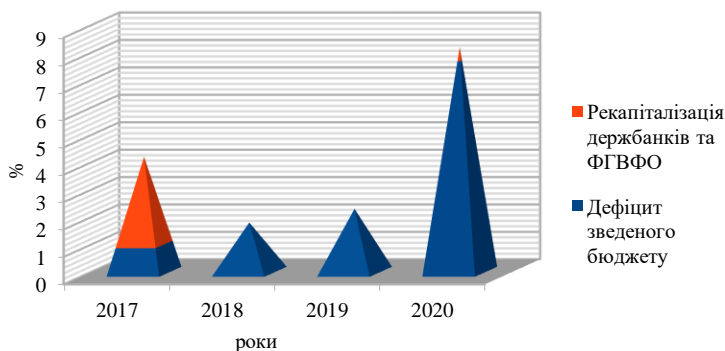

Рис. 1. Аналіз бюджетного дефіциту країни за останні роки [6]

Поточний 2020 рік та коронакриза знову розбалансували державні фінанси. Проблема, втім, не лише у коронавірусі – держава змінює свою політику, знову повертаючись до практики свідомого закладання високого бюджетного дефіциту, квазібюджетного фінансування банків і компаній. Поки що розмови йдуть про Укравтодор та ДП “Гарантований покупець” на ринку електроенергії, але існує ймовірність, що до них доєднають іще когось. У результаті гарантований та прямий державний борг зростає, а його обслуговування для України є набагато дорожчим, ніж для розвинених країн, і приводить до нового збільшення бюджетних витрат [4].

Досягнення цього завдання потребує розробки конкретних поетапних взаємопов’язаних заходів і концентрації зусиль на їхньому виконанні. Одним із першочергових заходів є перехід від пасивної форми бюджетного дефіциту до активної, що дає можливість дефіцитного фінансування видатків, які сприятимуть економічному зростанню. Необхідність такого переходу зумовлена тим, що пасивна форма дефіциту має споживчий характер і безпосередньо впливає на кризову ситуацію, тобто належить до зони ризику [5].

Реалізацію цього завдання можна бути забезпечити за умови переходу на складання державного бюджету з розподілом на дві складові: поточний бюджет і бюджет розвитку. У разі перевищення

обсягів видатків над доходами цей бюджет матиме від'ємне сальдо. Таким чином, держава, на відміну від сьогоденної ситуації, досягає бажаної мети: узаконює цільовий характер бюджетного дефіциту і створює реальні умови для здійснення контролю за рухом залучених ресурсів дефіцитного фінансування, їхнім формуванням, використанням та ефективністю [7].

Отже, бюджетний дефіцит є одним з інструментів фінансово-кредитної політики, що справляє значний вплив на соціально-економічне становище країни в напрямі як прискорення економічного зростання, так і стримування цих процесів. З часу Революції Гідності Україна накопичувала фіскальний простір, щоб мати можливість допомогти людям та бізнесу в період економічного спаду. Настав час використати ці інструменти для протидії кризі. Наші партнери (МВФ, Світовий банк, Європейська комісія та інші) готові допомогти Україні, але щоб це стало можливим, українська влада має теж піти назустріч. Вітчизняна фіскально-бюджетна практика потребує подальшої модернізації в частині посилення законодавчого контролю над бюджетом та встановлення обмежувальних правил і жорстких процедур, що деталізували б бюджетний процес і дисциплінували його учасників. Особливу увагу варто приділити запровадженню у бюджетне законодавство норм і правил, які б: регламентували параметри системи моніторингу параметрів бюджетного дефіциту і державного боргу та забезпечували збалансованість поточних бюджетних витрат і доходів.

Список літературних джерел

1. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 04.11.2021).
2. Колісник О.Я. Бюджетний дефіцит: причини, економічні ефекти та особливості управління. *Економіка та держава*. 2014. № 6. С. 26-32 URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2014/7.pdf (дата звернення: 04.11.2021).
3. Західна О.Р., Ігнатишина В.М., Скидан У.І. Проблеми незбалансованості Державного бюджету України, «*Young Scientist*» 2020. № 11 (87), С. 159-163 URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/34.pdf> (дата звернення: 04.11.2021).
4. Марія Репко, Анастасія Тельгон. 10 років вгору та вниз: бюджетний шлях України. *Аналітичний бриф. Центр економічної стратегії*. 2020. С. 10-11. (дата звернення: 04.11.2021).
5. Дем'янишин В. Бюджетний дефіцит та його вплив на кризову ситуацію в Україні. *Вісник ТНЕУ*. 2007. № 5. С.120-123. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13276/1/2007%20Demianyshyn%20VH%20Biudzhetyi%20defitsyt.pdf> (дата звернення: 04.11.2021).
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk#> (дата звернення: 04.11.2021).
7. Сологуб І. Дефіцит бюджету та держборг: чому Україні необхідна програма з МВФ. URL: <https://voxukraine.org/defitsit-byudzhetu-ta-derzhborg-chomu-ukrayini-neobhidna-programa-z-mvf/> (дата звернення: 04.11.2021).

8. Бюджетний дефіцит: сутність, причини виникнення. URL: http://lib-net.com/content/9413_Budjetnii_deficit_sytnist_prichini_viniknennya.html (дата звернення: 04.11.2021).

Bezverkhyi Kostiantyn,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Financial Analysis and Auditing

Lapada Yulia,

Kyiv National University of Trade and Economics

DEVELOPMENT OF DIGITAL AUDIT IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

Successful implementation of electronic audit (i.e., verification of accounting transactions (and their sources/origin) of the business entity, provided in electronic form with the help of appropriate specialized software, in order to determine their reliability, completeness and compliance with applicable law) as a form of control in Ukraine requires research, study and analysis of international experience.

The concept of e-audit was first developed by the Organisation for Economic Co-operation and Development in Europe through the introduction of the Standard Audit File for Tax (SAF-T) in 2005, however, at the request of OECD member countries, an updated version (2.0) of SAF-T was approved in April 2010 (the structure was expanded, and the original specification was improved). SAF-T 1.0 consisted of four sections: “Header”, “Master Files”, “General Ledger Entries” and “Source Documents”; in version 2.0, 8 subunits were added to “Master Files” section: “Taxonomies”, “UOMT Table”, “Analysis Type Table”, “Transaction Type Table”, “Products”, “Physical Stock”, “Owners’ and “Assets”. This standard provided for the collection of taxpayer accounting data using special software for electronic verification. The tax authorities were given unimpeded access to the relevant data to ensure the effectiveness of tax audits and reduce the number of any additional requests. The file requirements are expressed using XML, but the OECD doesn’t impose any particular file format.

This international standard for the electronic transmission of accounting data from enterprises to national tax authorities has been introduced in many countries, in particular – in Portugal (the first European country that has implemented SAF-T in the practice of fiscal authorities), Germany (the first country whose government has decided to develop its own audit file

format), Austria, Luxembourg, Norway, Lithuania, Poland, Netherlands, Sweden, France, Czech Republic, and others (Table 1).

Table 1 – Comparison of SAF-T in the countries of European Union

Country	Name	Year of implementation	Structure	Software
Portugal	SAF-T (PT)	2008 - on a voluntary basis only for large taxpayers, 2010 - as a mandatory measure for all business entities that keep accounts in the electronic system	4 («Header», «Master Files» (additional «Products» section), «General Ledger Entries» and «Source Documents» (didn't include any sub-sections in its structure))	IDEA
Austria	SAF-T (AT)	April 2009	6 («Header», «Master Files», «General Ledger Entries», «Inventory Stock Levels», «Source Documents» and «Asset Statement»)	ACL
Luxembourg	FAIA (3 versions - FAIA 2.01 full, FAIA 2.01 v. A and FAIA 2.01 v. B)	2008 - adoption of a normative act on cooperation between tax authorities, November 2009 - the first version, 2013 - FAIA v. 2.01 was published	4, based on OECD's SAF-T Version 2.0	The program based on SAP ERP
Germany	E-Bilanz	2011 - pilot project of E-Bilanz, 2013 - mandatory for all taxpayers who generate financial statements in electronic form	E-Bilanz for Germany – Versions Taxonomy, E-Bilanz Sheet	IDEA
Norway	SAF-T Financial 1.2	2014 - SAF-T Financial 1.0, July 2017 - SAF-T Financial 1.2	3 («Header», «Master Files» and «General Ledger Entries»)	ACL, SESAM
France	SAF-T FEC	January 1 2014 - the single format and structure of the file	4 different XML schemas	ACL
Lithuania	SAF-T	2015	Corresponds to the structure of the SAF-T v. 2.0	SESAM (IC ESKORT)
Poland	JPK	2016 - only large taxpayers had to file JPK with the fiscal authorities, January 2017 - the obligation has been assigned to small and medium-sized enterprises	7 (JPK VAT - obligatory; JPK KR, JPK WB, JPK MAG, JPK FA, JPK PKPIR and JPK EWP - within 3 days are submitted at the request of the supervisory authority)	ACL

Although SAF-T in different countries has a similar format based on OECD SAF-T SCHEMA VERSION 2.0, every country's legislation defines the mandatory fields to be filled in the report differently. So, it's important to consider these specific rules and standards in each country. For example, the table above shows the comparison between some SAF-T format in different countries.

The global experience shows that the implementation tax audit files was

gradual and needed further correction, but none of the countries that started this process gave up its implementation. Each tax service faces a variety of challenges, such as the legislative environment, administrative practice and tax culture of taxpayers. So, the standard approach is neither practical nor desirable. It's necessary to consider the experience of a country carefully and to evaluate in detail the factors that have shaped each approach.

Supporting digital transformation is a priority for unlocking future growth in Europe. According to the European Parliament Research Service, existing research suggests that a deeper and more complete single market in the digital field could raise the long-term level of EU28 GDP by between €415 and 500 billion per year (3 to 3.6 % of EU GDP).

And the European Single Electronic Format (ESEF) is a significant step forward for the accessibility and comparability of the financial information of the issuers on EU regulated markets. It's now up to each EU Member State to develop the implementation of ESEF and to maximise the benefits digitalisation can offer. In order to make reporting easier for issuers and to facilitate accessibility, analysis and comparability of the financial information, the Transparency Directive that sets rules on harmonisation of transparency requirements for listed companies in EU regulated markets was amended in 2013. The amendment included, amongst others, a new requirement for issuers to prepare their annual financial reports (AFRs) in a single electronic reporting format starting from 2021 AFRs.

The ESEF RTS, published on 29 May 2019 in the form of a Commission Delegated Regulation, requires annual financial reports to be entirely prepared in XHTML, which is both human- and machine-readable, and which can be opened with any standard web browsers.

Phases of the implementation of the European Single Electronic Format:

- 1) January 2021 – Voluntary ESEF filing can begin.
- 2) 2022 – The first phase of mandatory electronic format reporting requirements apply for in-scope issuers preparing consolidated financial statements in line with IFRS.
- 3) 2023 – Second phase – in-scope issuers as above must tag notes to the annual financial statements.

ESEF should be considered as part of a broader strategy towards digitisation of capital markets information in the EU.

In 2016, the European Commission launched the Digitising European Industry (DEI) initiative to enhance the EU's competitiveness in digital technologies and ensure that every business in Europe – no matter their sector, size, or localisation – can benefit from digital innovations. Although progress has been made in recent years, the report is expected to show that the impact of this initiative has been limited and that the digital industrial

revolution progresses unevenly across the EU.

Studies estimate that it could add more than €110 billion of revenue per year in Europe. Digitalisation, along with cohesion and sustainability, is one of the main objectives of the Next Generation EU (NGEU) package to reduce the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic.

A new EU funding programme focused on bringing digital technology to businesses, citizens and public administrations – Digital Europe 2021-2027 programme – should be mentioned, too.

Reference

1. Biletska H.M. Electronic audit – modern form of electronic control (global trends and stages implementation). Kyiv: Alerta. 2018. 206 p. URL: http://ndi-fp.nusta.edu.ua/files/doc/2018_NDI_Elektronniy_audit.pdf (Last accessed: 15.10.2021).

2. SAF-T & VAT Reporting. SNI. URL: https://snitechnology.net/saft/#pll_switcher (Last accessed: 15.10.2021).

3. Podik I.I., Shtuler I.Y. & Gerasymchuk N. A. The comparative analysis of tax audit files. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2019. Issue 3(30). 147–156. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179525> (Last accessed: 15.10.2021).

4. Bilichenko A.P., Borysenko O.P. Foreign experience of the electronic audit application in the activities of the tax bodies of Ukraine. Public administration: theory and practice. 2019. Issue 2(22). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-02\(22\)/6.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-02(22)/6.pdf) (Last accessed: 15.10.2021).

5. Upcoming report on the “Digitising European Industry” initiative. European Court of Auditors. 22/09/2020. URL: <https://www.eca.europa.eu/en/Pages/NewsItem.aspx?nid=14345> (Last accessed: 15.10.2021).

6. Podik I.I., Zhyvko M.O., Volnykh A.I. Electronic audit based on the tax audit file: world experience and Ukrainian prospects. Social Legal Studios. 2018. Issue 1. 158-166. URL: http://www.sls.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/arhiv/SPS_2018_1/24.pdf (Last accessed: 15.10.2021).

7. Company annual financial reporting in electronic format. Financial Conduct Authority. 04/10/2021. URL: <https://www.fca.org.uk/markets/company-annual-financial-reporting-electronic-format> (Last accessed: 15.10.2021).

Тутова Аліна Сергіївна,
здобувач освіти
Таврійський державний агротехнологічний
університет ім. Д. Моторного
Науковий керівник: Радченко Н.Г., к.е.н., доцент

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Західна політична й економічна теорія та практика надають бюджету великого значення. Його розглядають як економічну категорію, політичний інститут, центральну ланку фінансової системи,

потужний важіль державного регулювання економіки, найбільш значний за своїм обсягом фонд грошових коштів [1, с. 12].

Засобом акумуляції фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування та джерелом задоволення їхніх суспільних потреб при виконанні покладених на них функцій у сфері забезпечення функціонування об'єктів соціально-культурного призначення, реалізації інвестиційної політики, здійсненні соціального захисту населення, захисті інтересів держави та охороні навколишнього середовища є місцеві бюджети.

Значення бюджету виокремлюється в тому, що через бюджет держава перерозподіляє фінансові ресурси для здійснення соціальних гарантій населенню, фінансування соціально-культурної сфери та інших заходів. Мобілізація фінансових ресурсів до бюджетів стала однією з важливих проблем створення сприятливих економічних умов господарювання суб'єктів підприємницької діяльності. Щоб оцінити фінансовий потенціал окремих регіонів у середовищі дії ринкового механізму сьогодення, необхідно мати чітке розуміння суті та механізму функціонування бюджету.

Таблиця 1 – Економічна класифікація видатків бюджету України 2018-2020 рр. (млрд. грн.)

Найменування	2018		2019		2020	
	Уточн. річний план	Викон. за період	Уточн. річний план	Викон. за період	Уточн. річний план	Викон. за період
Поточні видатки	942,5	916,1	1030,0	998,9	1240,0	1193,2
Капітальні видатки	91,1	69,8	98,6	74,0	112,4	94,8
Нерозподілені видатки	0,5	-	0,6	-	2,9	-
Разом	1034,1	985,8	1129,2	1072,9	1355,3	1288,0

Джерело: [5]

Проаналізувавши економічну класифікацію видатків бюджету можна зробити такі висновки: по-перше, кількість видатків з кожним роком все більше та більше; по-друге, на жаль, за рік, уточнений річний план не виконується на 100%.

З погляду на функціональне призначення, фінансові ресурси виражають сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання і виступають джерелом їх виробничого і соціального розвитку. Взаємозв'язок між централізованими і децентралізованими фінансовими ресурсами віддзеркалюється у фінансовому стані національної економіки. Ретроспективний аналіз понять дає основу констатувати, що кожен дослідник характеризує окремі спеціальні ознаки фінансових ресурсів,

оскільки категорія включає в себе суб'єкт відносин, зміст відносин і об'єкт відносин.

Проаналізувавши табл. 2 бачимо, що кількість видатків з кожним роком збільшується як у цілому так і по окремим галузям, таких як: загальнодержавні функції, оборона, громадський порядок, безпека та судова влада, економічна діяльність, охорона здоров'я, освіта, соціальний захист та соціальне забезпечення. А ось у таких галузях кількість видатків не змінилася – охорона навколишнього природного середовища, духовний та фізичний розвиток. Але кількість видатків у такій галузі, як міжбюджетні трансферти зменшилась за три роки майже у 2 рази.

Таблиця 2 – Функціональна класифікація видатків бюджету України 2018-2020 рр. (млрд. грн.)

Найменування	2018		2019		2020	
	Уточн. річний план	Викон. за період	Уточн. річний план	Викон. за період	Уточн. річний план	Викон. за період
Загальнодержавні функції	179,3	163,0	177,3	168,2	185,1	163,9
Оборона	97,8	97,0	109,0	106,6	122,5	120,4
Громадський порядок, безпека та судова влада	123,5	116,9	146,8	140,2	162,6	157,7
Економічна діяльність	74,4	63,6	84,7	72,4	178,9	168,9
Охорона навколишнього природного середовища	6,1	5,2	7,8	6,3	7,6	6,6
Житлово-комунальне господарство	0,4	0,3	0,2	0,1	0,3	0,1
Охорона здоров'я	23,4	22,6	39,4	38,6	133,2	124,9
Духовний та фізичний розвиток	10,5	10,1	10,8	10,0	10,8	9,8
Освіта	49,9	44,3	58,0	51,7	59,3	52,9
Соціальний захист та соціальне забезпечення	169,2	163,9	221,3	218,6	330,4	322,7
Міжбюджетні трансферти	304,7	298,9	273,9	260,3	164,8	160,2
Разом	1034,1	985,8	1129,2	1072,9	1355,3	1288,0

Джерело [5]

Основними пріоритетними напрямками розвитку економіки регіону є запровадження інноваційної моделі розвитку промисловості, активізація застосування процедур банкрутства та санації підприємств, впровадження заходів, пов'язаних з підвищенням енергозбереження, завершення реформування земельних та майнових відносин, створення прозорих, конкурентних та ефективних ринків продукції його базових галузей, ефективне управління державним сектором економіки, зокрема, підвищення ефективності використання державних

централізованих капітальних вкладень та інвестиційний розвиток, створення сприятливих умов для легальної діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу, використання потенціалу економічного зростання для створення нових робочих місць, забезпечення дисципліни бюджетних платежів, посилення соціальної спрямованості бюджету місцевого призначення [2].

Роль і місце Державного бюджету України у фінансовій системі визначається моделлю фінансових відносин у суспільстві. Бюджетні асигнування є основною формою фінансового забезпечення за показниками питомої ваги і відіграють балансуєчу роль у системі джерел фінансування. При цьому Держбюджет України відіграє роль фінансового забезпечення “Прогнозу соціально-економічного розвитку України та основних макропоказників” [3].

За розрахунками Міністерства фінансів України, обсяг витрат державного бюджету, які охоплені оглядами у 2020 р., становить майже 143 млрд грн, у т.ч. близько 40 млрд грн – видатки за бюджетними програмами, огляди витрат яких розпочаті у 2019 р. і мають бути завершені у 2020 р.

Оголошений з 12.03.2020 р. карантин для запобігання поширенню COVID-19 серед іншого загальмував завершення старих і початок нових оглядів витрат. Розпорядженням КМУ від 27.05.2020 р. № 586-р було подовжено граничний термін подання звітів про огляди витрат за 2020 р. на три місяці – з 1 грудня 2020 р. до 1 березня 2021 р., а оглядів за попередній 2019 р. – до трьох місяців з дня скасування карантину. Станом на початок червня 2020 р., за інформацією Міністерства фінансів, до КМУ були подані лише чотири звіти з дев'яти за 2019 р., які були розглянуті на відповідних засіданнях. На рис. 1 відображено динаміку кількості головних розпорядників та сфер проведення огляду витрат Державного бюджету України в 2018 – 2020 рр.

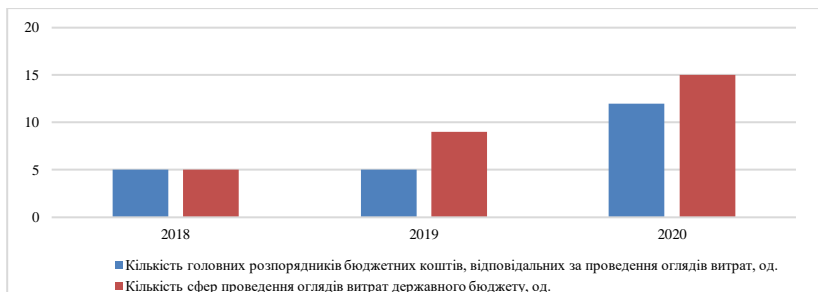

Рис. 1. Динаміка кількості головних розпорядників та сфер проведення огляду витрат Державного бюджету України в 2018-2020 рр.

У червні 2020 р. в Меморандумі про економічну та фінансову політику з МВФ передбачено розширення охоплення та посилення кількісного аналізу оглядів витрат на основі пілотних проєктів, проведених у 2018-2019 рр., що є запорукою продовження процедури.

Таким чином, за підсумками трьох етапів впродовж 2018-2020 рр. відбувається становлення оглядів витрат як важливої складової бюджетного процесу в Україні, створення ефективної системи планування бюджету на середньострокову перспективу (вказані звіти повинні мати вплив на підготовку проєктів Бюджетної декларації, законів про Державний бюджет України на відповідний рік, бюджетних запитів та паспортів бюджетних програм [4].

Список літературних джерел

1. Фінансовий контроль бюджетних ресурсів: Монографія / Є.В.Мних, Г.О.Кравченко, Н.С.Барабаш та ін. / За заг. ред.. Є.В.Мниха. К.: КНТЕУ. 2011. 186 с.
2. Коренюк П.І., Данік Н.В. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/15_14.pdf (Дата звернення: 01.11.2021р.)
3. Захожай К.В. Роль, функції та завдання державного бюджету України в сучасному суспільно-економічному просторі. URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2017/5.pdf (Дата звернення: 01.11.2021р.)
4. Касперович Ю.В., Дешко А.Л. Національний інститут стратегічних досліджень / Про удосконалення організації проведення оглядів витрат державного бюджету в сучасних умовах. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/pro-udoskonallyennya-organiizatsii-provedennya-oglyadiv-vitrat-derzhavnogo> (Дата звернення: 01.11.2021р.)
5. Державний веб портал бюджету для громадян URL: Open Budget - Видатки державного бюджету (Дата звернення: 01.11.2021р.)

Васечко Людмила Іванівна,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів та економіки

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

В сьогоденних умовах, що і надалі ускладнюються пандемією COVID-19, перед банківською системою, постає ряд викликів та проблемних питань, серед яких погіршення умов залучення фінансування у зв'язку із введенням карантинних обмежень, погіршення настроїв клієнтів, що збільшує ризик відтоку коштів, пригнічення економіки, звужує обсяги кредитування господарюючих суб'єктів і т.д.. Зазначені проблемні питання певною мірою пов'язані з активізацією кредитних ризиків.

В економічній науці сучасними дослідниками ризик-менеджменту в банках виокремлюються наступні методи управління кредитним ризиком: формування законодавчо-правової бази для забезпечення кредитної діяльності банків; створення державних гарантійних фондів; формування на рівні держави інтегрованого фінансово-інформаційного простору [1]. Зазначимо, що процес управління кредитним ризиком за своєю суттю є безперервним, його стадії по чергово змінюють один одного, фінансові інтереси суб'єкта господарювання на кожному конкретному етапі його функціонування знаходять своє вираження в його місії та цілях. Без визначення останніх управління будь-яким об'єктом не матиме сенсу. Тож до вагомих етапів управління кредитним ризиком банку належать підготовка стратегії управління кредитним ризиком, планування кредитного ризику, ідентифікація ризику, оцінка та вимір ризику, вибір методів управління ризиком, оцінка результатів, контроль і коректування [2].

Відмітимо, що організаційна структура виступає скелетом будь-якої системи оцінки. Без неї і управлінського персоналу, який завдяки наявності організаційної структури реалізує певні функції, управління неможливо взагалі. Сучасний менеджмент передбачає наявність і використання певної техніки оцінки, до якої належать комунікаційні мережі, Інтернет тощо. Технологія оцінки виступає як процес прийняття і реалізації управлінських рішень і в такому вигляді безумовно потрібна для забезпечення достатнього рівня кредитних ризиків банку, а відтак і його фінансової безпеки [3].

Всі вищезрозглянуті елементи пов'язані між собою і складають механізм оцінки кредитних ризиків банківської установи, елементи якого репрезентовано на рис. 1.

В процесі наукового дослідження відзначимо, що підсистема оцінки кредитних ризиків банківської установи, як ключової складової банківських ризиків, не буде ефективно функціонувати без відповідного власного забезпечення, спираючись на яке стає здатною виконувати свої функції. З огляду на це, вона повинна мати:

- нормативно-правове забезпечення;
- організаційно-методичне забезпечення;
- технічне забезпечення;
- інформаційне забезпечення;
- кадрове забезпечення;
- фінансове забезпечення [4].

Зауважимо, що підсистему оцінки кредитних ризиків слід формувати з урахуванням розмірів, масштабу і видів діяльності фінансової установи, її положення на конкурентному ринку та

фінансових можливостей.

Рис. 1. Елементи механізму оцінки кредитних ризиків банківської установи [3]

Важливою складовою механізму оцінки кредитних ризиків банківської установи є сукупність функцій, які має реалізувати цей механізм. На наш погляд, базуючись на теорії управління, до складу основних функцій можна віднести такі: планування, включаючи програмування і прогнозування; організацію та регулювання; стимулювання; контроль у вигляді сукупності обліку, аналізу та аудиту [5]. Так, наприклад, у процесі планування розробляються оперативні та щорічні фінансові плани, концепції, стратегічні програми і прогнози забезпечення кредитної безпеки банку. У процесі організації та регулювання суб'єкт управління застосовує фінансові інструменти та технології. В такому випадку суб'єктом управління виступає організаційна структура, яка реалізує сукупність організаційних, фінансових та правових методів управління, завдяки використанню яких реалізуються управлінські рішення щодо забезпечення кредитної безпеки банківської установи.

Надалі відмітимо, що важливе місце в процесі забезпечення мінімізації кредитних ризиків банківської установи займає алгоритм функціонування механізму управління кредитним ризиками. У загальному вигляді цей алгоритм має такі етапи:

1. Аналіз негативних (внутрішніх і зовнішніх) впливів (факторів) на стан кредитну діяльність банку.

2. Оцінка можливих фінансових втрат від дії внутрішніх і зовнішніх негативних чинників.

3. Оцінка поточного стану рівня забезпечення кредитних ризиків банку.

4. Розробка комплексу заходів щодо мінімізації кредитних ризиків банку.

5. Бюджетне планування реалізації сукупності розроблених заходів щодо мінімізації кредитних ризиків.

6. Поточне планування кредитної діяльності банківської установи, включаючи забезпечення кредитних ризиків.

7. Оперативна реалізація запланованих заходів щодо мінімізації кредитних ризиків.

8. Контроль реалізації запланованих заходів щодо мінімізації кредитних ризиків банку.

9. Коригування (за допомогою наявності зворотного зв'язку) комплексу заходів щодо забезпечення мінімізації кредитних ризиків банку [6].

Ефективний інструментарій розв'язання проблем пов'язаних з якісною організацією управління в площині цих аспектів планування та проектування у складі кредитного процесу, на нашу думку, пропонується сучасною методологією проведення маркетингових досліджень. Слід зауважити, що проблемі активного застосування маркетингових підходів в області банківського ризик-менеджменту в сучасних умовах приділяється недостатньо уваги науковців та практиків, що, на наш погляд, є принциповим недоліком нині існуючих моделей та задіяних в банківській діяльності систем управління ризиками. Втрати банку, що входять до складу комплексної фінансової оцінки кредитного ризику портфеля, в деякій мірі, може компенсувати результативна робота спеціалізованих підрозділів з повернення простроченої заборгованості та call-центра. Для забезпечення продуктивної роботи даних підрозділів існує необхідність впровадження маркетингового інструментарію з проведення роботи по вивченню клієнтів банку, сегментації їх на групи і побудови відповідних моделей поведінки, що дозволять врахувати складні фінансово-економічні, мотиваційно-психологічні та інші особливості організації взаємодії з кожним типом клієнтів.

У системі управління кредитним ризиком повинен бути присутнім компонент моделювання оптимальних кредитних продуктів [7]. Відповідно до рекомендацій комітету Базеля при оцінці кредитного ризику необхідно враховувати рейтинг позичальника і рейтинг кредитного продукту, який включав би незалежну оцінку забезпечення з позиції з урахуванням ризику концентрації. Задаючи параметри кредитних продуктів, кредитну політику, методи просування

продуктів, націлені на певну аудиторію, банк, по суті визначає свій профіль ризику. Властивості продукту безпосередньо впливають на LGD, на розподіл кредитної експозиції (EAD, Exposure at Default), тобто активів під ризиком.

Методичне забезпечення оптимізації параметрів кредитних продуктів має враховувати багатокритеріальність такої оптимізаційної процедури – підвищення привабливості для цільового клієнтського сегменту та прийнятність супроводжуючого продукту ризику для банку в певних прогностичних макроекономічних умовах з врахуванням затвердженої кредитної політики.

Отже, процес управління ризиком за своєю суттю є безперервним, його стадії (етапи) по черзі змінюють один одного. Механізми захисту банку від ризиків складаються з поточного регулювання ризику та методів його мінімізації. При цьому під поточним регулюванням ризику слід розуміти відстеження критичних показників та прийняття на цій основі оперативних рішень за банківськими операціями.

Необхідно враховувати, що реалізація зовнішнього фактора ризику, на який наражається банк, може поставити під загрозу безперервність його діяльності. Тому в процесі аналізу ризиків банк в обов'язковому порядку повинен враховувати можливість виникнення екстремальних обставин (стрес-сценарій) [8]. Так, банк повинен розробити відповідні нагальні заходи у формі плану дій на випадок кризових обставин, який підлягає регулярному оновленню та тестуванню. Такі плани дій є невід'ємною складовою механізмів контролю ризиків банку.

Список літературних джерел

1. Примостка Л.О. (2017). Управління кредитним ризиком банків в умовах економічних дисбалансів // Фінанси, облік і аудит. Випуск 2.(30). С. 150-163.
2. Дзюблук О.В., Прийдун Л.М. (2015). Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. 295 с.
3. Штефан, Л.Б. (2015). Проблеми управління кредитним ризиком в комерційних банках України. Ефективна економіка 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3904> (дата звернення: 19.03.2015).
4. Дзюблук О., Прийдун Л. (2014). Організаційно-економічний механізм управління кредитним ризиком банку // Світ фінансів. №3. С. 55-62.
5. Бугель Ю.В. (2006). Удосконалення управління кредитним ризиком у процесі формування кредитного портфеля банку // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. С.125-132.
6. Криклій О.А., Маслак Н.Г. (2008). Управління кредитним ризиком банку: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ». 86 с.
7. Макаренко Ю.П., Шевченко А.В. (2021). Аналіз управління кредитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ «ОТП Банк» // Економіка та держава. №1. С. 24-29.
8. Коваленко В.В. (2017). Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія. Одеса: ОНЕУ. 304 с.

Голинський Юрій Олегович,
к.е.н., доцент кафедри фінансового менеджменту
Віхоть Оксана Сергіївна,
здобувач освіти
Львівський національний
університет імені Івана Франка

МИТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Розвиток митної системи України на базі міжнародних інформаційних митних технологій формує узагальнені вектори вдосконалення роботи митних органів таких як: сприятливі зміни в митному законодавстві, підвищення рівня митної безпеки України, зменшення часу на митний контроль та запровадження “Єдиного вікна для міжнародної торгівлі”.

З 1 липня 2021 Державна митна служба України розпочала роботу у форматі єдиної юридичної особи – 26 митниць як відокремлених підрозділів Держмитслужби. Європейська досвід функціонування митних органів як єдиної юридичної особи показує, що така практика є ефективною та надає усі необхідні повноваження для територіальних органів Держмитслужби України.

Найбільш вагомими змінами реформи митниці з 2018 року є впровадження програми авторизованого економічного оператора (АЕО) та режиму спільного транзиту (NCTS). Перевагами цих програм є значне скорочення витрат, часу та адміністративного навантаження для компаній, які підтвердили свою відповідність стандартам та контролюють внутрішні процедури за встановленим законодавством. У березні 2021 року Україна почала етап національного застосування NCTS, а подання документів для отримання статусу АЕО стало можливим із серпня 2020 року [1]. У країнах ЄС, де програма АЕО стартувала у 2008 році, зараз 60-80% експортно-імпорتنих операцій здійснюються за участю компаній зі статусом АЕО [2].

Для компаній зі значними обсягами експорту та імпорту товарів та які щодня взаємодіють із митними органами програма авторизованого економічного оператора є важливою, адже завдяки АЕО час надання послуг митними органами значно скорочується, а якість послуг – підвищується.

Дані Державної митної служби України щодо окремих показників спеціальної митної статистики переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів (табл. 1) свідчать про те, що

запровадження автоматизованих інформаційних систем є необхідною частиною ефективного функціонування митних органів. Незначне зменшення обсягу пропущених товарів через митний кордон відбулось у зв'язку з запровадженням карантинних обмежень через поширення Covid-19.

Таблиця 1 – Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів за ділянками кордону у 2016-2020 рр.*

Суміжна країна / ділянка митного кордону України	Од. виміру	2016	2017	2018	2019	2020
Пропущено транспортних засобів:						
Всього кордон з країнами ЄС:	млн. од.	13,3	12,83	11,62	9,68	5,04
Всього кордон з країнами СНД:	млн. од.	8,36	9,21	9,36	8,23	3,73
Через морські пункти пропуску	млн. од.	0,08	0,08	0,08	0,09	0,10
Через авіаційні пункти пропуску	млн. од.	0,10	0,12	0,13	0,15	0,06
Пропущено товарів:						
Всього кордон з країнами ЄС:	млн. тонн	47,98	50,67	48,76	43,48	40,68
Всього кордон з країнами СНД:	млн. тонн	76,41	85,62	80,36	73,69	64,38
Через морські пункти пропуску	млн. тонн	130,33	126,49	175,89	211,89	228,73
Через авіаційні пункти пропуску	млн. тонн	0,19	0,04	0,04	0,06	0,05

*Джерело: складено за даними [3]

Таблиця 2 – Окремі показники спеціальної митної статистики декларування у 2016-2020 рр.*

Оформлено митних декларацій форми МД-2 за процедурою електронного декларування:	2016	2017	2018	2019	2020
на ввезення (надходження), шт	1 736,4	2 089,3	2417,1	3 052,1	3024,1
на вивезення (пересилання), шт	829,1	929,5	982,1	992	980,2
на внутрішній транзит (каботажа), шт	77,2	88	91,7	95,2	88,9
на прохідний транзит*, шт	209,1	242,5	256	250,1	220,8

*Джерело: складено за даними [3]

Важливим є й те, що Державна митна служба України відкрила статистичні дані щодо товарообігу. Відтепер можна побачити обсягу імпорту та експорту України з будь-якою країною та по будь-якому товару. Вся інформація є інтерактивною та відображена у зручному статистичному вигляді. Можна дізнатися обсяг оподаткованого імпорту, обсяг надходжень до держбюджету від Держмитслужби,

податкове навантаження на долар, обсяг товарів в 26 різних одиницях виміру й багато інших цікавих статистичних даних. Будь-які дані можуть бути експортовані у Excel-форматі для зручної роботи офлайн [3]. В 2020 році в структурі Державної митної служби України було проведено цифровізацію усіх процесів, а також заходи з мінімізації залежності від людського фактору.

Електронні інструменти, які були розроблені та запроваджені для трансформації Митниці зображені на рис. 1.

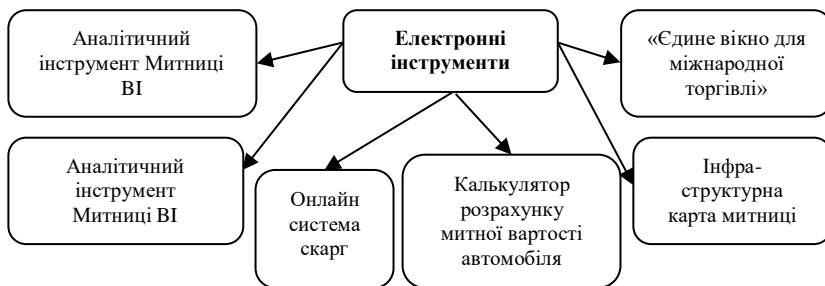

Рис. 1 Запроваджені електронні інструменти у 2020 році*

*Джерело: складено за даними [2]

ВІ (Business Intelligence) – це сервіс збору та аналізу даних за заданими параметрами. Завдяки ВІ можна дізнатися усю митну статистику щодо товарообігу та платежів. Обсяги товарів, які Україна купує або продає за кордон, можна побачити не лише у валюті (гривні чи доларі), а загалом за 26 одиницями вимірювання [3].

У місцях митного оформлення та пунктах товарів в Україні функціонує автоматизована електронна система “Єдине вікно”. Через програму “Єдине вікно” здійснюються всі види контролю та проводиться обмін інформацією про товари, що переміщуються через кордон України між різними службами контролю та митницями в автоматичному режимі. Динаміка застосування програми “Єдине вікно” для митного режиму – імпорт, починаючи з 2016 р. наведено на рис. 2.

Динаміка оформлених митних декларацій за принципом «Єдиного вікна» для митного режиму «Імпорт» протягом аналізованого періоду позитивно та досягла максимуму у 2020 році. Значний зріс показника відбувався у 2018 році у зв'язку з початком дії нормативно-правових документів, що регулюють діяльність митного оформлення через систему “Єдиного вікна”.

Наразі, Державна митна служба України займається вдосконаленням таких напрямків, що зображені на рис. 3.

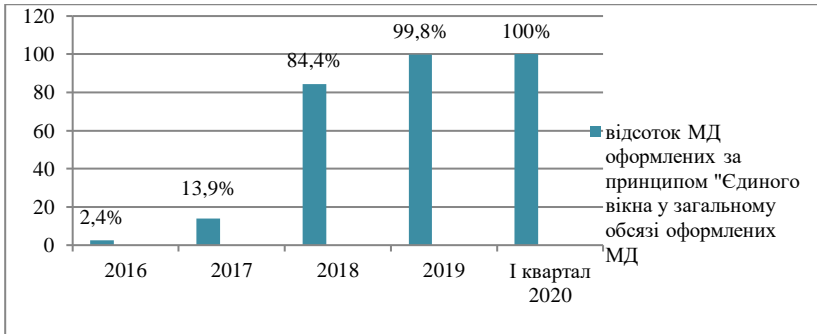

Рис. 2. Застосування “Єдиного вікна” для митного режиму – імпорт у 2016-2020 рр.*

*Джерело: складено за даними [2]

Рис. 3. Напрямки вдосконалення діяльності Державної митної служби України*

*Джерело: складено за даними [3]

Основні напрямки роботи, визначені Державною митною службою України, в повному обсязі визначають рівень діджиталізації контролю у пунктах пропуску та у місцях митного оформлення, адже усі процеси є цифровізованими та розроблені з використанням міжнародного досвіду. Таким чином, реформа Державної митної служби України успішно реалізується на базі інформаційних технологій, що дозволяє ефективно здійснювати контроль на усіх етапах: від заповнення митної декларації за допомогою програми “Єдине вікно” до проведення особистого контролю працівниками митних органів. Така практика сприяє глобалізації зовнішньої торгівлі України та підтримці від міжнародних організацій.

Список літературних джерел

1. Економічна правда. (2021). Реформа митниці: що далі? URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/mytnytsia/2021/07/26/676085/> (Дата звернення: 20.10.2021)
2. Міністерство фінансів України. (2021). Реформа митниці. URL: <https://mof.gov.ua/uk/customs-reform> (Дата звернення: 22.10.2021)
3. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (Дата звернення: 26.10.2021)

Ярославська Марія Ігорівна,

здобувач освіти

Таврійський державний агротехнологічний
університет ім. Д. Моторного

Науковий керівник: Радченко Н.Г., к.е.н., доцент

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМ

Державний борг виступає важливою складовою державних фінансів. Ураховуючи всі аспекти його виникнення та впливу на економіку держави загалом, державний борг є доволі складним явищем. Суперечливість державного боргу пояснюється саме причинами виникнення державного боргу, адже він виникає в результаті державних запозичень та має у своєму складі випущені та непогашені боргові зобов'язання держави [1].

Державний борг поділяють на зовнішній та внутрішній, а також виділяють гарантований державою борг (рис. 1).

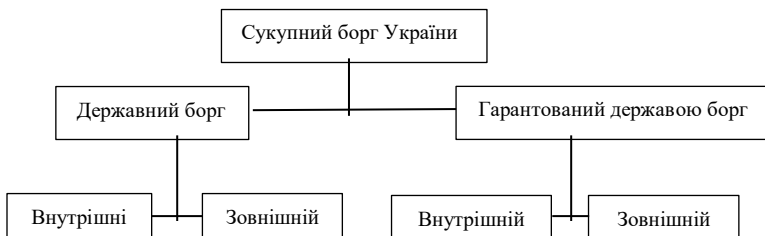

Рис. 1 Структура сукупного боргу України

Зовнішній державний борг – це заборгованість держави перед іншими країнами, міжнародними економічними організаціями та іншими особами [2].

Державний зовнішній борг включає: позики на підтримку національної валюти; позики на фінансування державного бюджету, а також на погашення зовнішнього державного боргу; позики, якими

фінансуються інвестиційні та інституціональні проекти; гарантії іноземним контрагентам щодо виконання зобов'язань у зв'язку ризиками, які є некомерційними; державні гарантії для кредитування проектів, фінансування яких передбачено державним бюджетом, що видаються Кабінетом Міністрів України. Джерелами погашення зовнішнього боргу виступають золотовалютні резерви України.

Активна політика державних запозичень на зовнішньому ринку обумовлює посилення загроз для стабільності державних фінансів та платіжного балансу України оскільки комерційні кредитори надають позики нашій державі під доволі високу процентну ставку. Отже, зовнішній державний борг України генерує чималі ризики для фінансової стійкості держави, а подальше залучення, у значних обсягах, позик від зовнішніх кредиторів, в умовах несуттєвих темпів економічного зростання, посилює загрози і ризики для макрофінансової стабільності [5].

До внутрішнього державного боргу належить заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам [2]. Він включає боргові зобов'язання держави, разом із адміністративною та управлінською заборгованістю (зобов'язання з виплати зарплати в державних установах та інших виплат державним службовцям), борги, які виникають у зв'язку із залученням коштів з метою фінансування бюджетного дефіциту, та зобов'язання виплат державних пенсій. Джерелами погашення внутрішнього боргу є: бюджетні кошти; кошти, отримані від приватизації державного майна; нові запозичення.

Таблиця 1 – Стан державного боргу України (Класифікація за типом кредитора) (2018-2020рр.) (млрд. грн.)

Тип боргу	2018		2019		2020	
	У долар. еквів. за курсом на звітну дату	У гривн. еквів. за курсом на звітну дату	У долар. еквів. за курсом на звітну дату	У гривн. еквів. за курсом на звітну дату	У долар. еквів. за курсом на звітну дату	У гривн. еквів. за курсом на звітну дату
Внутрішній борг	27,5	761,1	35,0	829,5	35,4	1000,7
Зовнішній борг	39,7	1 099,2	39,4	931,9	44,5	1258,5
Разом	67,2	1860,3	74,4	1761,4	79,9	2259,2

Джерело: [4]

Відповідно до Бюджетного кодексу України гарантований державою борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо отриманих і непогашених на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено

державними гарантіями. До вступу в силу державних гарантій (настання гарантійного випадку) операції щодо зазначеної заборгованості не відображаються в державному бюджеті [3]

Проаналізувавши статистичні дані стосовно державного боргу, можу сказати, що кількість зовнішнього та внутрішнього боргу з кожним роком збільшується як у доларовому еквіваленті так і у гривневому еквіваленті. Основними причинами виникнення та зростання державного боргу в Україні є дефіцит державного бюджету та постійний дефіцит платіжного балансу. Стан державних запозичень України представлений у таблиці 2. Дані таблиці показують, що протягом останніх 4х років спостерігається стійка тенденція до збільшення абсолютного значення дефіциту Державного бюджету, що з'явилося наслідком збільшення обсягів державного боргу.

Таблиця 2 – Стан державного боргу України (операції з управління боргом) 2018-2020рр. (млрд. грн.)

Найменування	2018	2019	2020
Державні внутрішні запозичення	174,2	345,9	389,2
Погашення державного внутрішнього боргу	-166,9	-261,4	-239,9
Державні зовнішні запозичення	112,4	79,8	250,4
Погашення державного зовнішнього боргу	-67,6	-83,8	-145,6

Джерело: [4]

Проведені дослідження вказують на негативні тенденції в динаміці державного боргу. Такий стан спричинений кризовим становищем, стрімким зростанням обсягів державного боргу, значною часткою зовнішньої заборгованості у структурі державного боргу, великими обсягами гарантованого державою боргу, що несе додаткові витрати через неплатоспроможність позичальників. Для забезпечення зменшення обсягів державного боргу держава, як головний фактор впливу, повинна вдосконалювати законодавчу базу, використовувати внутрішній ринок для державних запозичень у період нестабільності національної валюти. Необхідно впроваджувати виважену фінансову політику при плануванні та здійсненні надходжень і видатків з бюджету, а також скоротити залучення зовнішнього боргу [2].

Список літературних джерел

1. Петик Л.О., Горанський Н.В., Саранчук Н.Д. Державний борг України: сучасний стан і проблеми. *Бізнес-інформ*. 2020. № 12. URL:https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-332_337.pdf (дата звернення: 04.11.2021)
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavjuborg> (дата звернення: 04.11.2021)
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456- VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page#Text> (дата звернення: 04.11.2021)
4. Державний веб портал бюджету для громадян URL: Open Budget - Стан

державного боргу (дата звернення: 04.11.2021)

5. Мелих О. Ю. Державний кредит і сучасний стан державного боргу України. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7509> (дата звернення: 04.11.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.83

Мельник Альона Олексіївна,
д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
та сфери обслуговування
Заяць Володимир Володимирович,
здобувач освіти
Київський національний університет
технологій і дизайну,

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ

На сьогодні, у світі функціонують близько 100 Експортно-кредитних агентств (далі – ЕКА), переважна більшість яких входять до Бернського союзу – провідної асоціації страхувальників експортних кредитів та інвестицій. За інформацією Бернського союзу в 2016 році ЕКА, що входять до об'єднання, сприяли зростанню світового експорту на 12% та застрахували експортні контракти та іноземні інвестиції сумарно на \$2 трлн, або 10% обсягу світової торгівлі [1]. Для прикладу, у Німеччині, національне агентство Euler Hermes забезпечує 12% зростання експорту щороку та 60% усіх робочих місць у сфері машинобудування [2]. В Канаді в річному вимірі ЕКА дозволяє додатково створювати \$60 млрд ВВП [3].

Провідні ЕКА працюють вже понад 100 років і показали себе як ефективний інструмент залучення інвестицій та стимулювання експорту, підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг на світовому ринку. Зокрема, Департамент гарантування експортних кредитів (ECGD) у Великобританії працює з 1915 р., агентство Euler Hermes – з 1917 р., Atradius (Нідерланди) – з 1925 р., Eximbank (США) – з 1934 р. Країни Східної Європи – Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина тощо – створили ЕКА ще у 1990-х роках. В Європі ЕКА не мають лише Албанія, Молдова й Україна.

В Україні питання створення ЕКА гостро постало в 2014-2015 роках після підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі –

Угода про асоціацію). З набранням чинності 1 січня 2016 року Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС, як частини Угоди про асоціацію, значно зросла присутність України у глобальній виробничій мережі. Разом із тим, для активного включення до глобальних ланцюгів доданої вартості економіка країни має перейти на виробництво середньо- та високотехнологічної продукції.

Як підкреслено в останньому звіті Організації Економічного Співробітництва та Розвитку, технологічна складова українського експорту в цілому відносно мала, і лише 5% експорту класифікується як середньо- або високотехнологічний, тоді як в інших країнах, що розвиваються, частка такої продукції складає в середньому майже 37% експорту [4].

З цією метою та для кредитування економіки, залучення іноземних інвестицій Урядом України в 2018 році прийнято рішення про заснування експортно-кредитного агентства України. Саме ЕКА України, на рівні із іншими ЕКА, має забезпечити систему зменшення ризиків, гарантування, кредитування та страхування експортних операцій та інвестицій. Слід розуміти, що ЕКА діє як стабілізуючий фактор під час криз, оскільки сприяє збільшенню робочих місць в роки економічного спаду. Отримуючи доступ до джерел фінансування, підприємства мають можливість збільшувати обсяги виробництва і створювати робочі місця.

Ціль українського ЕКА, на початковому етапі, полягає в забезпеченні економічної диверсифікації та підтримки середньо- або високотехнологічних секторів економіки з високим потенціалом та залученні інвестицій, щоб зменшити уразливість та створити більш привабливі економічні умови на міжнародних ринках для національних виробників. Саме ЕКА може зміцнити можливості нашої країни у відповідному промисловому кластері (авіабудування, машинобудування тощо), сприяючи розвитку даного промислового кластеру та спеціалізації самої ЕКА, таким чином створюючи особливу конкурентну перевагу, як це, наприклад, реалізовано Німеччиною, Францією та Великобританією щодо підтримки авіаційної промисловості, для задоволення потреб якої були розроблені спеціальні продукти (особливі відсоткові ставки страхування та кредитування, надання гарантій, тощо).

Крім того, здійснення українським ЕКА страхування різного роду ризиків (політичних, економічних тощо) є потужним та ефективним засобом залучення інвестицій для підтримки дрібних та середніх підприємств, оскільки дрібні та середні підприємства сприяють диверсифікації економіки і отже її стійкості до криз.

Для належного функціонування ЕКА в Україні має бути розроблена інтегрована система державної підтримки, яка була б стійкою до зовнішніх потрясінь та політичних змін всередині країни. Важливою ланкою у державній системі надання гарантій має стати співпраця Укрексімбанку з новоствореним ЕКА в рамках косорсингу. Так, застосування косорсингу може використовуватись щодо аналізу ризиків, стягнення заборгованості, збуту та маркетингу, а також функцій ІТ та HR. Разом із тим, основні функції ЕКА, такі як андеррайтинг, претензійно-позовна робота, перестраховування, юридичний та міжнародний напрямки мають повністю виконуватися ЕКА самостійно.

Серед основних проблемних питань, які мають бути вирішені ЕКА, слід відмітити:

- ЕКА має заповнити прогалини у фінансовому секторі для збільшення доступу експортерів та банків до джерел фінансування;

- ЕКА повинно стати невід'ємною частиною універсальної системи державного гарантування в Україні для залучення інвестицій;

- з самого початку функціонування ЕКА повинно вжити ряд заходів для збільшення стійкості до політичних та економічних криз, збільшенню обсягів залучення інвестицій для інтеграції економіки у світове господарство.

Список літературних джерел

1. Офіційний сайт Бернського союзу. URL: <https://www.berneunion.org/DataReports/Images/652655ff-550e-4352-8141-9520dda6e04f.pdf>.

2. Офіційний сайт Euler Hermes. URL: https://www.eulerhermes.com/en_global/news-insights/economic-insights.html.

3. Іванова І.М. Експортно-кредитні агентства в системі державної фінансової підтримки експорту. *Фінанси України*. 2014. № 3. С. 51–60.

4. ОЕСР. Огляд інвестиційної політики – Україна. URL: <https://www.oecd.org/eurasia/countries/ukraine/>.

5. Топольницька Т.Б. Про створення експортно-кредитного агентства як інституційної основи сприяння експорту. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2. С. 117–120.

6. Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту: Закон України від 20 грудня 2016 року № 1792-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1792-19>.

Куриляк Олексій Миколайович,
аспірант
Національний університет водного
господарства та природокористування

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ АНТИСИПАТИВНОГО МАРКЕТИНГУ НА РИНКУ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Антисипативний маркетинг є достатньо новим різновидом маркетингу, який став можливим завдяки ефективним підходам до комбінації знань щодо фізіологічних основ поведінки споживачів, даних щодо офлайн та онлайн відмінностей у прийнятті рішень та детермінації ключових факторів впливу на споживача. Антисипація, як підхід для виокремлення основних індикаторів потенційних потреб чи запитів споживачів, які матимуть місце у недалекому майбутньому стає реалістичною та економічно обґрунтованою особливо на ринках, де існує потенціал збору первинних даних про споживачів та наявний необхідний капітал для інвестування у забезпечення наявності відповідних інструментів. Однією із таких сфер є ринок автомобілебудування та вектор комп'ютеризації транспортних засобів значною мірою посилює даний процес.

Імплементация антисипативного маркетингу у діяльності підприємства в основному залежить від кваліфікації маркетологів та їх розуміння типових шаблонів поведінки цільових сегментів споживачів компанії, а також від рівня цифровізації транспортних засобів та обслуговуючої інфраструктури. Так, із розвитком кількості датчиків та сенсорів у транспортному засобі, появою значної кількості сервісів по відстеженню переміщення автомобіля, кількість камер відеоспостереження та загалом зростання обсягів “розумних” побутових пристроїв сприяє формуванню цілої екосистеми збору даних про поведінку споживача, його уподобання, останні транзакції, типові маршрути та тривалість перебування у торгових центрах, кількість платежів та їх частота у певних закладах, типові пошукові запити. Даний масив даних є надзвичайно цінним для маркетингової діяльності, адже за умови кваліфікованого її аналізу, виділення ключових мотивів у прийнятті рішення створюються передумови для передбачення наступних кроків та потреб клієнта. За таких умов ефективна екосистема можлива за умов виконання факторів:

1) Наявність необхідних знань про ринок та вмінь їх застосовувати у прийнятті стратегічних рішень (фактор експертності);

2) Наявність доступних технологій для збору всебічної інформації про споживчу поведінку (фактор технологій);

3) Наявність об'єднаних у мережу баз даних (чим більше даних про споживача, чим більша їх різноплановість, тим більшу точність можна забезпечити у процесі прогнозування потенційної поведінки чи появи певних потреб) (фактор даних)

Таким чином, дотримання трьох висвітлених вище факторів дозволяє говорити про можливість побудови екосистеми антисипативного маркетингу на ефективному рівні. Однак, необхідно зазначити, що робота у розвитку екосистеми антисипативного маркетингу, як і будь-який бізнес процес передбачає чітке розуміння фінансової вигоди та періоду окупності від інвестицій. Монетизація даних, які збирає автомобіль про поведінку споживачів є дуже актуальним питанням і у даному процесі існує ряд кон'юнктурних труднощів. До них можна віднести в першу чергу структуру так званих «розумних автомобілів» та загалом ринку автотранспортних засобів. Для збору даних, які давали б чітку картину про споживачів певного регіону необхідна наявність певної насиченості інтелектуальних автомобілів на відповідному ринку.

Однак аналізуючи вікову структуру найбільш насиченого автомобілями – ринку країн ЄС, середній вік коливається в межах 15 років, що говорить про відсутність можливостей масової імплементації технологій збору та ефективного використання даних для маркетингу. Другим елементом, який має негативний вплив на процеси монетизації даних – це регуляторна політика. У значній кількості країн заборонено використовувати дані без згоди на це споживача з цілями відстеження його пересувань, передачі стороннім організаціям чи застосування з метою маркетингових активностей. За таких умов створюються перепони для швидкої та масштабної імплементації всього потенціалу новітніх технологій.

Попри перераховані кон'юнктурні труднощі, очікування розвитку ринку, можливості, які формуються на підставі використання антисипативного маркетингу забезпечують поступ у даному векторі. У зв'язку із цим, доцільним було б у процесі формування екосистеми антисипативного маркетингу дотримуватися ряду етапів:

1) Формування стратегії (аналіз сильних і слабких сторін щодо діючої системи збору даних та прийняття рішень, маркетингових заходів; ідентифікація ключових напрямків збору даних про споживача; проектування мережі послуг, які здатні утворити комплексне обслуговування);

2) Аналіз та удосконалення процесів обслуговування споживачів

(пріоритезація сервісів та ключових товарів на підставі очікувань споживачів, їх ранжування за важливістю для споживача; детермінація бізнес моделі монетизації даних; формування чітких етапів лійки продажу (від англ. sales funnel), тестування процесів збору та обробки даних з метою антисипації споживчих очікувань);

3) Створення та тестування екосистеми антисипативного маркетингу (контроль за діяльністю партнерів; верифікація даних отриманих від сторонніх суб'єктів; інтеграція у єдину систему всіх учасників ланцюга створення вартості; тестування роботи системи та максимізація процесів автоматизації);

4) Контроль та удосконалення функціонування екосистеми (забезпечення ефективних систем контролю за виконанням маркетингових показників (KPI); формування механізмів масштабування екосистеми без втрат ефективності).

Антисипативний маркетинг дозволяє передбачити очікування споживача до настання свідомого попиту, а тому з'являється можливість для вчасного реагування на запити клієнтів, особливо коли це стосується безпеки функціонування автотранспортного засобу.

Жерліцин Дмитро Михайлович,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики
Національний університет біоресурсів
та природокористування України

ДИНАМІКА ЦІН НА ВІРТУАЛЬНІ ФІНАНСОВІ АКТИВИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Перша криптовалюта народилася у 2008 році. Вже сьогодні віртуальні фінансові активи та токени є значною частиною торгівлі на світових фінансових ринках. Ринкова капіталізація криптовалют в даний час складає більш ніж 600 мільярдів доларів США. Однак існує багато обговорень щодо функцій криптовалюти та співвідношення між цінами Bitcoin та основними економічними показниками. Тому актуальним є статистичне обґрунтування впливу фундаментальних економічних показників на ринок віртуальних фінансових активів та можливості використання криптовалюти як інвестиційного активу.

Протягом останніх 12 років, після появи Bitcoin, цифрова економіка продемонструвала різкі зміни. У 2014 році багато альтернативних віртуальних фінансових активів бурхливо розвивалися або

демонстрували ефективну стратегію зростання (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка ціни Bitcoin за 3 періоди буріння (2014-2016 рр.), ціна в доларах США

Результати кореляційного аналізу динаміки цін Bitcoin у доларах США та змін у фондових показниках, індикаторах грошового ринку, тенденцій на ринку криптовалют, рівня фундаментальних економічних індикаторів розвитку США за період з 2014 по 2021 роки представлені у табл. 1.

Таблиця 1 – Коефіцієнт кореляції Пірсона для ціни Bitcoin в дол. США та основних індексів фондового ринку

Variables	Pearson's coefficient (linear)	p-value	Pearson's coefficient (<i>ln</i>)	p-value
<i>BTC.USD</i>	1.00	<<0,001	1.00	<<0,001
<i>X.DJI</i>	0.75	<<0,001	0.96	<<0,001
<i>X.RUT</i>	0.83	<<0,001	0.86	<<0,001
<i>X.IXIC</i>	0.83	<<0,001	0.92	<<0,001
<i>AAPL</i>	0.79	<<0,001	0.86	<<0,001
<i>MSFT</i>	0.76	<<0,001	0.92	<<0,001
<i>GC.F</i>	0.65	<<0,001	0.72	<<0,001
<i>CL.F</i>	0.12	<<0,001	0.12	<<0,001
<i>ZC.F</i>	0.72	<<0,001	0.28	<<0,001
<i>ZR.F</i>	0.39	<<0,001	0.48	<<0,001
<i>EURUSD</i>	0.38	<<0,001	0.36	<<0,001

У подальших дослідження на базі визначених лінійних залежностей (табл.1) реалізовано традиційні багатofакторні регресійні моделі для визначення рівня та значущості впливу окремих показників світового фондового ринку на ціну Біткоїна у дол. США, рівня волатильності ключових інвестиційних фінансових активів на ринку криптовалют та фондових ринках. Результати моделювання підтверджують подібність у зміні вказаних показників.

Визначмо рівень кореляційної залежності для складання регресійної моделі впливу фундаментальних економічних показників та трендів фондового ринку на динаміку цін на ключові криптовалюти

(рис. 2). Наведені результати кореляційного аналізу (рис.2) та подальшої регресії доводять потенційну можливість використання криптовалюти як інвестиційного активу з урахуванням відповідного рівня волатильності та прибутковості.

Реалізація отриманих результатів дозволяє уточнити економічну сутність віртуальних фінансових активів як специфічного фінансового інструменту, а також вдосконалити існуючі моделі інвестиційного менеджменту з урахуванням статистичних властивостей криптовалют.

Основним напрямком подальших досліджень є побудова моделей середньострокового прогнозування цін на ключові криптовалюти як інвестиційні активи в умовах змін світових фінансових ринків, які повинні враховувати фундаментальні економічні індикатори розвитку економіки світу, тренди на ключових фондових і товарних ринках.

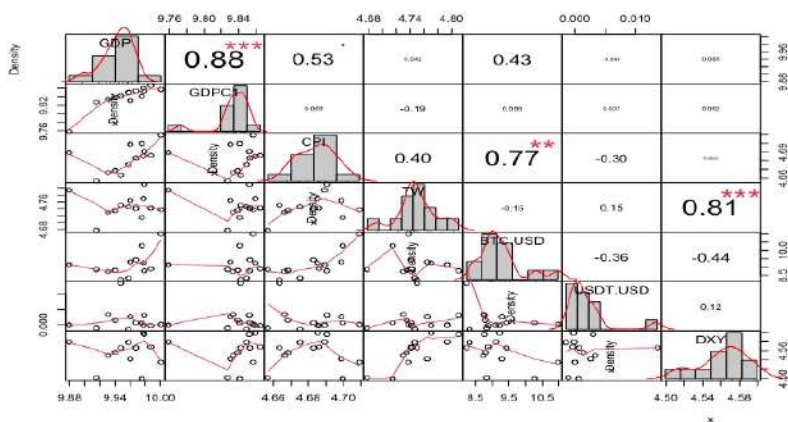

Рис. 2. Лінійна кореляція між цінами на ключові віртуальні фінансові активи та фундаментальними макроекономічними показниками для економіки США

Список літературних джерел

1. Baranovskiy O.I., Kuzheliev M.O., Zherlitsyn D.M., Sokyryko O.S. & Nechyporenko A.V. (2019) Econometric models of monetary policy effectiveness in Ukraine. Financial and Credit Activity-Problems of Theory and Practice, 3 (30). PP. 226-235. DOI: 10.18371/fcaptop.v3i30.179546
2. Baranovskiy, O., Kuzheliev, M., Zherlitsyn, D., Serdyukov, K., & Sokyryko, O. (2021). Cryptocurrency market trends and fundamental economic indicators: correlation and regression analysis. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, 3(38), 249–261. <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v3i38.237454>
3. CoinMarketCap (2021). CoinMarketCap. Price-tracking website for cryptoassets in the rapidly growing cryptocurrency space. Retrieved from <https://coinmarketcap.com>
4. FRED (2021) Federal Reserve Economic Data since 1991. Retrieved from <https://fred.stlouisfed.org>

5. Kuzheliev, M.O., Zherlitsyn, D.M. & Nechyporenko, A.V. (2019) Bioresources Price Trend and GDP Growth Adjustment. International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJABR). Volume 10. Special Issue-1, 2019, pp.379-383. URL: <https://bipublication.com/files/ijabr2019sp154Mykhailo.pdf>

6. Yahoo! (2021) Yahoo! Finance Data (by quantmod). Retrieved from <https://finance.yahoo.com>

Свердан Михайло Михайлович,
к.е.н., доцент, доцент кафедри виробничого
та інвестиційного менеджменту
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

АЛЬТЕРНАТИВИ МОДИФІКАЦІЇ ПОДАТКУ НА БАГАТСТВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Оподаткування багатства – поширена форма фіскального впливу держави на власність заможних індивідів, матеріальний добробуту яких характеризується значним рівнем достатку та обсягом нагромаджених економічних благ. Оподаткування багатства – не просто одна з найдавніших, а первинна форма прояву фіскальної влади держави в суспільстві. Податок на багатство справлявся та стягується зараз в багатьох країнах світу. За доволі тривалий період свого функціонування в межах декількох тисячоліть податок на багатство зазнав численних трансформацій, що обумовлює надзвичайну різноманітність його фіскальних моделей. Актуальність економічного феномена багатства в будь-яких формах як реального та потенційного об'єкта оподаткування не знижує і не втрачає своєї значимості. В сучасних умовах податок на багатство, незалежно від його кваліфікації та мотивації введення, є досить поширеним, інтенсивно й ефективно використовується в різних формах в багатьох країнах світу.

Податок на багатство – найбільш мінливий в сучасних податкових системах, оскільки найчастіше піддається різним модифікаціям. Зміни стосуються здебільшого не номінального коригування деяких елементів, а трансформації самої моделі податку та впровадження його нової чи оновленої фіскальної конструкції залежно від сутності концепції, яка закладається в економічний зміст багатства. Це пояснює, чому в сучасних ринкових умовах функціонують різноманітні моделі податку на багатство, які з часом також оптимізуються, модифікуються та максимально підлаштовуються під конкретну соціально-економічну ситуацію; податок на багатство має доволі значні масштаби, сфери та способи застосування.

Класичний традиційний варіант податку на багатство передбачає введення податку на загальний обсяг нагромадженої власності індивідів. Така модель податку на багатство в сьогодні збереглась в небагатих країнах – Іспанія, Норвегія, Швейцарія, Колумбія. При цьому, в Колумбії має місце найвища поділлка власності, з якої активізується податок на багатство – \$1,5 млн. На 2019-2021 рр. новий податок на багатство встановлено в розмірі 1% для чистої власності (акції колумбійських фірм, дебіторська заборгованість колумбійських боржників, деякі портфельні активи та угоди фінансової оренди звільнено від оподаткування). До того ж, після пандемії COVID-19 для найбагатших індивідів передбачається підвищення податків на заробітну плату, дивіденди та майно, а також впровадження одноразового “збору солідарності” (solidarity levy) з високих доходів.

Сьогодні поширеним в теорії та практиці є ототожнення багатства з його окремими елементами, якими найчастіше виступають нерухомість або фінансові активи, а також високі (надвисокі) доходи. У Франції включно по 2017 р. стягувався податок на багатство із всієї сукупної власності індивідів (Impôt de solidarité sur la fortune). З 2018 р. запроваджено податок на багатство, передбачений лише для нерухомості, а фінансові активи виключено зі сфери податкового навантаження. В Італії податок на багатство має два різновиди – окремо на реальні та фінансові активи, для яких передбачено різні рівні податкового навантаження (податкові ставки).

Альтернативою податку на багатство в розрізі окремих його елементів є досить широке розповсюдження податків на розкіш (зокрема, елітна нерухомість, окремі види транспортних засобів).

В Нідерландах тривалий час до 2000 р. існував класичний варіант податку на багатство (Vermogensbelasting). Сьогодні існує інший податок під назвою vermogensrendementheffing. По суті, це податок на прибуток, але він кваліфікується як податок на багатство, оскільки фактичний прибуток не враховується при його розрахунку. До 2016 р. включно ставка податку була одна фіксована, яка становила 1,2% (оподаткування 30% над передбачуваною прибутковістю 4%). Починаючи з 2017 р., ставка податку зростає разом зі збільшенням розміру багатства індивідів: перші €30360 євро звільнено від оподаткування; 0,58% становить податок, що стягується з річного доходу в межах €30 361 – 102 010; 1,34% становить податок для річного доходу в межах €102 011 – 1 020 096; сума, яка перевищує €1 020 096, оподатковується за ставкою 1,68%.

В Нідерландах на додаток до цього власники нерухомості сплачують стандартний податок onroerendezaakbelasting, який

базується на оціночній вартості нерухомості.

Список літературних джерел

1. Askenazy P, Elliott G. (2021). *Share the Wealth: how to end rentier capitalism*. Brooklyn, NY: Verso. vi, 197 p.
2. Bisin A., Federico G. (2021). *The handbook of historical economics*. London; San Diego, CA: Academic Press, an imprint of Elsevier. xxxviii, 963 p.
3. Camarda J., Lee S.J., Lee J. (2021). *The financial storm warning for investors: how to prepare and protect your wealth from tax hikes and market crashes*. Cham: Palgrave Macmillan. xi, 260 p.
4. Collins C. (2021). *The wealth hoarders how billionaires pay millions to hide trillions*. Cambridge: Medford Polity. xii, 224 p.
5. Furchtgott-Roth D. (2021). *United States income, wealth, consumption, and inequality*. New York: Oxford University Press. x, 293 p.
6. Jones G.G., Zeitlin J. (2009). *The Oxford handbook of business history*. Oxford: Oxford University Press. xvii, 717 p.
7. Mas Montserrat M.M., Durán Cabré J.M., Esteller Moré A. (2020). *Essays on Wealth Taxation, Avoidance and Evasion among the Rich*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2020. 234 p.
8. Sverdan M. (2020). *Economics and taxation of wealth*. Three Seas Economic Journal. Vol. 1. No. 4. Pp. 126-132.
9. Trentmann F. (2012). *The Oxford handbook of the history of consumption*. Oxford: Oxford University Press. xvii, 695 p.
10. Wherry F.F., Woodward I. (2019). *The Oxford handbook of consumption*. Oxford: Oxford University Press. xix, 625 p.

Гаража Олена Петрівна,

д.е.н., доцент кафедри управління
земельними ресурсами та кадастру
Харківський національний аграрний
університет імені В.В. Докучаєва

ФІНАНСОВІ ДЖЕРЕЛА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах завершення адміністративно-територіальної реформи головною задачею постає створення ефективної роботи територіальних громад, які спроможні забезпечити соціально-економічний розвиток власних територій і надавати якісні послуги мешканцям. Завдяки високому рівню фінансових надходжень до місцевих бюджетів об'єднані територіальні громади зможуть втілити в життя інфраструктурні, соціальні інші проекти, відродити інституціональне бізнес-середовище для підприємницької діяльності, створити сприятливі умови для приваблення потенційних інвесторів, планувати

та фінансувати різноманітні програми місцевого розвитку в їх межах. В сучасних умовах виникає потреба у залученні максимальної кількості джерел, які можуть наповнити місцевий бюджет територіальної громади. Особливої актуальності набуває розвиток малого та середнього бізнесу, провадження дорадницької діяльності з метою використання найкращого досвіду вітчизняних підприємців і закордонних бізнес-проектів.

Світову спільноту хвилюють ці питання також, тому для їх вивчення на території України європейськими експертами, які працюють за програмою «U-LEAD з Європою», а також аналітиками шведської компанії SKL International було проведено аналітичне дослідження “Оцінка фінансових показників бюджетів 872 ОТГ. Рейтинг за 2020 рік”, які виявили зростання надходжень до місцевих бюджетів на 5,4 % у порівнянні з 2019 р. Водночас, вони відмітили уповільнення темпів зростання – при порівнянні 2019 р. до 2018 р. цей показник становив 17,5 %.

Основною причиною зниження темпів стало погіршення епідеміологічної ситуації в країні, яка негативно сказалася на економічній ситуації через зниження ділової активності в цілому світі. Підприємництво втратило значну частину доходів, а відповідно зменшився рівень сплачуваних податків до місцевих бюджетів поряд із зростанням додаткових витрат на протиепідемічні заходи. Як показує дослідження, середній розмір доходу на одного мешканця територіальної громади відповідно до показників місцевого бюджету становив 7 300 грн у 2020 р. в межах України. В той же час, відмічається просторова нерівномірність регіонального рівня, наприклад, у Києві подібний показник сягав біля 15000 грн на 1 особу замість аналогічного вимірника у Чернівецькій, Луганській та Закарпатській областях, який дотягнув ледве до 4000 грн [1].

Тому приходимо до висновку, що на формування доходів місцевих бюджетів значний вплив має регіональний фактор. На формування фінансового потенціалу впливає статус та чисельність населення. Відтак, аналіз виявив, що розбіжність у малих населених пунктах з чисельністю мешканців до 10 тис. осіб іноді доходить до 40 разів, а у великих містах ця відмінність становить лише 3,9 рази [1].

Зворотна тенденція спостерігається з видатками. Середній розмір видатків становив 7 000 грн на одну особу, яка проживає в межах територіальної громади по Україні. Однак, біля 60 % громад від загальної кількості перевищують цей показник. Найбільше перевищення притаманне малим населеним пунктам (до 5000 осіб), де воно у 13,2 рази більше за мінімальне, 5000-10 000 – 8,6 разів, у містах

обласного значення – 3,2 рази [1]. Підсумовуючи ці дані, приходимо до висновку, що другим фактором є статус та чисельність населення.

Тому для ефективної державної підтримки розвитку регіонів потрібно провести функціональне зонування територій, на відміну від існуючого розподілу за областями. В основу подібного зонування необхідно покласти схожість або відмінність соціальних та економічних ознак територій без урахування кордонів областей. При централізованому управлінні державна допомога була спрямована на розвиток областей, після проведення адміністративної реформи ключовим центром державної допомоги стає територія в межах об'єднаної територіальної громади незалежно від прив'язки до кордонів області. Як свідчать дослідження, стратегія розвитку територіальних громад в межах однієї області може мати значні відмінності виходячи із наявного ресурсного потенціалу території (чисельність та щільність населення, природно-кліматичні умови, рельєф місцевості, переважні види економічної діяльності, народні промисли, джерела енергетичних ресурсів). Проте, схожі території можуть спостерігатися в різних областях.

Розглядаючи сучасний стан структури та джерел надходжень до місцевих бюджетів територіальних громад, необхідно відмітити велику вагу малого та середнього бізнесу на селі. Відтак, найбільшу частину займають податкові надходження від фізичних осіб (ПДФО), які зросли у 7,5 % у порівнянні 2020 р. до 2019 р. [2].

На другому місці є плата за землю, яка складається із земельного податку та орендної плати. Відтак, порівнюючи 2020 р. з 2019 р. приходимо до висновку, що надходження від плати за землю зменшили в цілому на 4 % [2]. На третьому місці знаходиться податок на нерухоме майно, який зріс на 17,9 % порівняно з 2019 р.

На четвертому місці знаходиться єдиний податок, який зріс на 7,8 %. П'яте місце відведено податку з пального, а шосте – трансферні платежі із державного бюджету, спрямовані для розвитку територій. Аналізуючи структуру та вагу виду податку в місцевому бюджеті територіальної громади приходимо до висновку, що є громади моноджерельними бюджетами.

Наприклад, у 90 % від загального бюджету формується за рахунок платників податку на доходи фізичних осіб – Славська громада у Львівській області [1]. Припустимо випадок, що мешканці громади не спроможні сплатити цей податок, тоді казна громади буде пуста. У такому разі для запобігання подібному становищу необхідно шукати альтернативні джерела поповнення місцевого бюджету.

Держава щорічно розширює перелік державних трансфертів для

територіальних громад. За період 2017-2020 рр. їх чисельність зросла з 27 до 53 видів субвенцій [1]. Державна політика змінила своє ставлення до соціального захисту населення у контексті цільової допомоги для сімей, що мають дітей, переліку пільг та субсидій, охорону здоров'я. Водночас, держава посилює допомогу шляхом виплати базових дотацій, субвенцій на освіту та медицину, будівництво і утримання доріг. На нашу думку, головним недоліком є мінливість, невпорядкованість та безсистемність державної допомоги від уряду громадам, відсутність механізму розподілу субвенцій між громадами, що негативно впливає на бюджетну політику місцевих органів влади та прогнозування і планування соціально-економічного розвитку територій, а це в свою чергу, призводить до неефективного використання фінансових ресурсів.

Створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов та формування кадрового складу для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень здійснюється з дотриманням таких принципів: наявність ресурсів, необхідних для здійснення визначених законом повноважень органів місцевого самоврядування; обчислення обсягу дотації вирівнювання на основі уніфікованих стандартів надання публічних послуг; надання трансфертів з державного бюджету безпосередньо кожному місцевому бюджету; визначення фінансовою основою здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень податків та зборів, які пов'язані з територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці; закріплення за місцевими бюджетами частини коштів, що надходять від сплати податку на прибуток новостворених юридичних осіб, протягом п'яти років від дати інвестування в юридичну особу; надання органам місцевого самоврядування права регулювати ставки місцевих податків і зборів; недопущення надання іншими органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади податкових пільг, які зменшують власні доходи місцевих бюджетів.

Пільги з місцевих податків і зборів можуть встановлюватися лише тим органом місцевого самоврядування, до бюджету якого зараховуються такі податки і збори; надання органам місцевого самоврядування доступу до залучення кредитних ресурсів для інвестиційного розвитку шляхом спрощення процедур погодження запозичень і місцевих гарантій та збалансування їх із способами державного контролю, спрямованого на запобігання банкрутству об'єктів права комунальної власності; підвищення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів шляхом запровадження

програмно-цільового методу для всіх місцевих бюджетів; визначення матеріальною основою місцевого самоврядування майна, зокрема землі, що перебуває у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальній власності), об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, району, області, а також належної бази оподаткування; надання територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та більш ефективного надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад; максимальне залучення населення до прийняття управлінських рішень з питань місцевого значення та сприяння розвитку форм прямого народовладдя; запровадження ефективних механізмів участі громадськості у виробленні органами місцевого самоврядування важливих управлінських рішень, зокрема з питань визначення стратегії розвитку територіальної громади, затвердження статутів територіальних громад, проєктів містобудівної документації (генеральних планів розвитку міст, селищ, сіл тощо); надання загальним зборам громадян за місцем проживання згідно із законом та відповідно до статуту територіальної громади права ініціювати позачергове звітування посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, а також установлення обов'язку для органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб обґрунтовувати власні рішення про врахування або неврахування рішень загальних зборів громади; утворення при органах місцевого самоврядування консультативно-дорадчих органів для проведення консультацій з громадськістю, сприяння проведенню громадської експертизи проєктів рішень та прийнятих рішень органів місцевого самоврядування; забезпечення права територіальних громад на місцевий референдум; удосконалення процедури утворення органів самоорганізації населення, визначення чіткого порядку надання їм частини повноважень органів місцевого самоврядування, а також надання коштів для здійснення зазначених повноважень, витрачання ними таких коштів, звітування про їх використання; поширення практики утворення органів самоорганізації населення, зокрема у територіальних громадах, до яких належать жителі більш як одного населеного пункту; запровадження механізму здійснення місцевими держадміністраціями державного контролю за відповідністю Конституції і законам України рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню публічних послуг; позбавлення місцевих рад права висловлювати недовіру головам

відповідних місцевих держадміністрацій [3].

Таким чином, об'єднаним територіальним громадам потрібно шукати альтернативні джерела фінансових надходжень до місцевого бюджету на основі розвитку економіки на власних територіях, підтримку зеленого та аграрного бізнесу, залучення інвестицій на основі бренду території та реклами територіального продукту, підтримки місцевого бізнесу, впровадження дорадчої діяльності. Підвищення ефективності праці органів місцевого самоврядування на основі прозорого та підзвітного управління територіями на всіх рівнях територіально-галузевого розподілу, що задовольнить вимоги громадян та підвищить спроможність громад, сформує перелік якісних і доступних послуг публічної влади, комфортні умови для проживання мешканців громади. Подальшого дослідження потребують параметри, за якими необхідно визначати розмір державної допомоги та їх напрямки, і розробити на їх основі відповідні критерії.

Список літературних джерел

1. Оцінка фінансових показників бюджетів 872 ОТГ. Рейтинг за 2020 р. Програма «U-LEAD з Європою» і SKL International. Київ. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13358> (дата звернення: 04.11.2021 р.).

2. Незважаючи на фінансову кризу від COVID-19, надходження до місцевих бюджетів продовжують зростати. Міністерство фінансів України. 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-nez vazhayuchi-na-finansovu-krizu-vid-covid-19-nadhodzheniya-do-miscevih-byudzhativ-prodovzhuut-zrostati> (дата звернення: 04.11.2021 р.).

3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80/conv#Text> (дата звернення: 04.11.2021 р.).

Карпич Анна Юрївна,
асистенка, аспірантка кафедри фінансів
Галушка Владислав Віталійович,
здобувач освіти
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПОТЕНЦІАЛ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ: ЧИ Є ПЕРСПЕКТИВИ?

Наразі в Україні, попри негативний вплив коронавірусної інфекції COVID-19 на соціально-економічний стан держави, намагаються

докладати зусиль для досягнення гендерної рівності у суспільстві. Так, поступово відходять у минуле усталені гендерні стереотипи та упередження, нарощується нормативно-правова база щодо сприяння розвитку жінок та дівчат і уникнення проявів різних форм дискримінації, а також відбувається врахування гендерних аспектів у публічне управління, зокрема в публічний фінансовий менеджмент.

Водночас на території нашої держави й досі побутує стереотипне мислення щодо форм та видів фізичної активності. Традиційно склалося уявлення про чоловічі та жіночі види спорту, про що дітям із зовсім юного віку транслюється суспільством. Однак питання поділу спортивних занять, а особливо професійного спорту за гендерною ознакою насправді є не таким поверхневим яким воно може здаватися на перший погляд. Звичайно, що тут має місце культурна та соціальна складові, але саме через фінансування того чи іншого виду спорту можна або поглибити наявні гендерні розриви, або їх максимально зменшити.

Із започаткування в Україні в 2011 р. імплементації гендерно орієнтованого бюджетування, стало можливим скоротити гендерні розриви в спорті та фізичній культурі. Зокрема, сфера професійного футболу може цілком стати однією із провідних ланок розвитку жіночого потенціалу в цьому «нетрадиційному» для них виді спорту, якщо на державному, регіональному та місцевому рівнях будуть взяті до уваги гендерні складові на усіх етапах бюджетного процесу.

У цілому, професійний жіночий футбол, як і чоловічий, можна охарактеризувати як систему взаємовідносин, що виникають між юридичними та фізичними особами: тобто з одного боку в нас є надавачі послуг, а з іншого – їх споживачі. Якщо деталізувати, то поміж послуг, що надаються можна виокремити такі: розважальні (напр., перегляд матчу) та соціально-культурні (напр., пропагування та популяризація здорового способу життя). Разом із тим, має місце користування стадіоном, тренувальними манежами, екіпіровками та іншими благами, що сприяють існуванню спорту, а тому про них також треба піклуватися, коли мова йде про професійний футбол.

У нашій країні, за даними Української Прем'єр-Ліги, Всеукраїнської Асоціації жіночого футболу і Професійної футбольної ліги України, станом на листопад 2021 р. існує 64 професійних чоловічих клуби та 29 професійних жіночих [1-4]. Отже, на сьогодні частка жіночих професійних футбольних клубів становить третину від усіх вітчизняних клубів.

Поступово жіночий професійний футбол стає обов'язковою частиною всіх топ-клубів України. Серед найпрестижніших жіночих

клубів можна назвати харківські клуби «Житлобуд-2» та «Житлобуд-1», криворізький «Кривбас», маріупольський «Маріуполь» та ковалівський «Колос» [2].

Загалом, професійний футбол базується на доволі простій схемі побудови змагань, а саме на пониженні та підвищенні. Ця система є схожою за своєю структурою на таку собі піраміду, де футбольна команда може бути на вершині, потім опуститися донизу та почати перебувати в так званій «червоній зоні», тобто зоні «вильоту».

Але найцікавішим є те, що як і чоловічий сегмент професійного футболу, жіночий потребує значного фінансування. І що особливе – це те, що утримання жіночого професійного клубу може виявитися менш затратним, ніж утримання чоловічого через, зокрема, нижчі заробітні плати у жінок. Водночас є й інша сторона медалі, адже чоловічі професійні клуби через їх вищу популярність мають змогу приносити вищий дохід, ніж жіночі.

Варто акцентувати увагу на тому, що здійснення фінансування професійного жіночого футболу наразі відбувається без належної підтримки з боку держави чи місцевих органів влади. Так, наприклад, як зазначено в Положеннях проведення Чемпіонату України з футболу серед жіночих клубів Першої ліги сезону 2021-2022 років, «Клуб за рахунок різних джерел фінансування несе всі витрати, пов'язані з його участю у змаганнях, окрім витрат за арбітраж та спостереження» [5, с. 8]. Це означає, що переважно фінансування проводиться за рахунок юридичних або ж фізичних осіб.

Якщо розглядати фінансування саме від держави, то в Україні виділяють кошти для побудови стадіонів, що є обов'язковим для команд вищого професійного рівня. Утім, найбільш відомим шляхом фінансування професійного жіночого футболу в Україні є отримання коштів від Співки європейських футбольних асоціацій (УЄФА) та Міжнародної федерація футболу (ФІФА), які виділяють кошти командам, що змогли потрапити до головних турнірів світу: Ліги чемпіонів УЄФА, Ліги Європи УЄФА та Ліга конференцій УЄФА; на рівні збірних це – Чемпіонат Євро та Чемпіонат світу.

Як свідчить практика, фінансування жіночого футболу – питання досить дискусійне та проблематичне. Зважаючи на те, що в Україні прослідковується тенденція до приватного фінансування професійного жіночого футболу або отримання коштів від професійних міжнародних футбольних організацій, потенціал щодо фінансування з державного чи місцевих бюджетів із використанням інструментів гендерно орієнтованого бюджетування виглядає, на жаль, поки не надто перспективним. І тут треба наголосити на неналежній підтримці

професійного футболу з боку держави чи місцевих органів влади, адже Україна на сьогодні ще не здійснює публічний менеджмент в контексті “концепції нового публічного управління” (The New Public Governance Theory) [6].

Можемо стверджувати, що подальше дослідження потенціалу використання інструментів гендерно орієнтованого бюджетування для розвитку професійного жіночого футболу в Україні стане можливим в разі збільшення фінансування, яке здійснюватиметься саме за рахунок держави чи місцевих органів самоврядування. А тому пріоритетним завданням вітчизняного уряду залишається перегляд політики щодо розвитку професійного спорту в нашій країні.

Список літературних джерел

1. Офіційна сторінка Всеукраїнської Асоціації жіночого футболу : [сайт]. URL: <https://womensfootball.com.ua/>.
2. Офіційна сторінка жіночої Ліги з футболу: [сайт]. URL: <http://wfpl.com.ua/>
3. Офіційна сторінка Професійної футбольної ліги : [сайт]. URL: <http://pfl.ua/>.
4. Офіційна сторінка Української Прем’єр-Ліги : [сайт]. URL: <https://upl.ua/ua>.
5. Положення про проведення Чемпіонату України з футболу серед жіночих клубів Першої ліги сезону 2021-2022 років : [сайт]. URL: <https://mms.gov.ua/storage/app/uploads/public/60e/56f/336/60e56f336b7e2765098658.pdf>.
6. Karpych A., Miedvedkova N. The challenges for the implementation of a gender-oriented approach to budgeting in Ukraine: What can be improved? *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. №7(2), P. 101-109. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-2-101-109>.

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ЕКОНОМІЧНОЇ АГРЕГАЦІЇ

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування
Даніленко Аліна Вікторівна,
здобувач освіти
Національного університету “Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка”

СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ МАРКЕТИНГОВИХ ВИТРАТ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ

Вагоме місце серед операційних витрат підприємства займають витрати на маркетинг та рекламу, які за сучасних умов ведення бізнесу є важливим об'єктом бухгалтерського обліку та управління.

На сьогодні відсутнє законодавче визначення маркетингових витрат для цілей обліку, а тому вони не розглядаються як окрема облікова категорія.

Відповідно до п. 19 П(С)БО 16 “Витрати” “витрати на збут включають:витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг) [1]”. Отже згідно НП(С)БО 16 “Витрати” [1] вони є частиною витрат на збут, але, на нашу думку, під маркетинговими витратами слід розуміти значно ширший перелік, ніж витрати на рекламу та дослідження ринку, адже реклама є лише частиною маркетингових витрат.

На нашу думку для цілей управління та обліку під маркетинговими витратами слід розуміти зменшення активів, або збільшення зобов'язань, яке відбулося з метою налагодження зв'язків з цільовою аудиторією у результаті проведення маркетингових заходів і пов'язане з рекламою, просуванням продукції на ринок, проведенням маркетингових досліджень, витратами на розробку концепцій нового товару тощо, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

В табл. 1 ми узагальнили підходи науковців до класифікації маркетингових витрат для цілей управління та обліку.

Загалом ми поділяємо думку Городиського М.П., Поліщук І.Р., Семйон В.С щодо класифікації маркетингових витрат, але вважаємо,

що для цілей управління також варто виділити класифікаційну ознаку витрат за географічними ринками та за часом виникнення (поточні і майбутні). Це пов'язано з тим, що фірми, що виробляють вузький асортимент продукції, складають докладні звіти про витрати за товарними групами і географічними ринками в розрізі доходів та витрат.

Таблиця 1 – Підходи до класифікації маркетингових витрат для цілей обліку та управління

Автор	Підходи до класифікації маркетингових витрат
Гавришко Н.В. [2]	1) проведення маркетингових досліджень; 2) планування асортиментної політики та здійснення інноваційної діяльності; 3) формування попиту і стимулювання збуту; 4) управління маркетинговою діяльністю
Коленчук Г. [3]	1) за елементами маркетинг-мікс «7Р» (продукт, ціна, просування, доведення продукту до споживача, персонал, процес, планування); 2) залежно від обсягу виробництва (змінні постійні); 3) за способом зарахування до собівартості (прямі, непрямі)
Шиманська А. [4]	1) основні витрати на збут (витрати на управління збутом); 2) додаткові витрати на збут (витрати на складування продукції, витрати на затарювання та упаковку продукції, витрати на транспортування); 3) витрати на маркетинг (витрати на організацію та проведення маркетингових досліджень, витрати на розроблення та впровадження нового чи модифікованого продукту, витрати на формування попиту та стимулювання збуту, інші витрати на маркетинг)
Городиський М.П., Поліщук І.Р., Семйон В.С [5]	1) залежно від обсягів реалізації (змінні; постійні); 2) за відношенням до звітного періоду (витрати майбутніх періодів, витрати звітного періоду); 3) за елементами витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, ЄСВ, амортизація, інші витрати); 4) за доцільністю (продуктивні, непродуктивні); 5) за маркетинговою стратегією розвитку підприємства (основні витрати, пов'язані зі збутом продукції; допоміжні витрати, пов'язані з уточненням маркетингової товарної та цінової політики щодо наявного асортименту; витрати на розвиток маркетингової товарної та цінової політики щодо оновлення асортименту.
Назарова К., Мисюк В. [6]	1) Витрати, що забезпечують роботу маркетингового відділу; 2) Витрати, що відносяться безпосередньо до маркетингових комунікацій

На практиці маркетингові витрати на окремих географічних ринках часто перевищують витрати виробництва, тому інформація про маркетингові витрати потребує регулярного узагальнення для цілей планування та контролю з боку керівництва підприємства.

Вважаємо, що така класифікаційна ознака підвищить якість облікового забезпечення управління маркетинговими витратами, адже

ефективність маркетингової діяльності та успішної рекламної кампанії підприємства залежать, в першу чергу, від повної та достовірної інформації про понесені витрати в системі бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання.

Список літературних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати": затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 30.10.2021).
2. Гавришко Н.В. Облік і аналіз маркетингової та збутової діяльності: управлінський аспект (на прикладі підприємств хіміко-фармацевтичної промисловості України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Н.В. Гавришко; Терноп. акад. нар. госп-ва. Тернопіль, 2001. 19 с.
3. Колєнчук Г. Маркетингові витрати туристичних підприємств: обліковий аспект. *Вісник КНТЕУ*. 2015. № 5. С. 95-106.
4. Шиманська А. Класифікація витрат на збут промислового підприємства. *Маркетинг в Україні*. 2014. № 5. С. 24-28.
5. Городиський М.П., Полішук І.Р., Семйон В.С. Порядок розподілу витрат на здійснення маркетингу як бізнес-процесу: обліково-аналітичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2019. №2(54). С. 104-109.
6. Назарова К. Мисюк В. Облік витрат на маркетингові комунікації підприємства. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 5. С. 129-140.

Кулініч Оксана Андріївна,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та бізнесу

Басманов Сейран Доврангельдісвич,

здобувач освіти

Державний біотехнологічний університет

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА СХОДИНКА РОЗВИТКУ СВІТУ

У більшості країн світу, де реалізується ринкова модель економіки визнається “невидима рука” ринку. Також можновладці цих країн в інтересах великого капіталу дотримуються курсу глобалізації. Незважаючи на те, що з кінця ХХ – початку ХХІ ст. кризи стали постійними, у науковців з’явилися сумніви, що капіталізм і споживча модель поведінки – це єдино можливий шлях для людства.

У новоствореному напрямі теорії, яка набирає популярність, вважається, що кризи носять системний характер і ринкова економіка неодмінно зіткнеться з дефіцитом ресурсів [1]. Дослідження останніх років доводять, що за останні півтора століття вичерпано практично половину поверхневих ґрунтів на планеті, природні катаклізми

частішають, людство стоїть на межі вимирання [2]. Відповідно до логіки історичного розвитку відбувається становлення більш екологічної і соціально орієнтованої формації – циркулярної (циклічної) економіки. Доведено, що фінансова рентабельність не може бути єдиним критерієм у низці аспектів соціальної сфери, в екологічних питаннях тощо [3]. Нова економічна модель покликана вирішити основне завдання – забезпечення високого рівня життя населення при мінімальних витратах невідновлюваних джерел та дбайливого ставлення до екології. Вона створює можливості для сталого розвитку держав та формування конкурентоспроможності, базуючись на системному узгодженні та збалансуванні трьох складових: економічній, природоохоронній та соціальній [4].

Зацікавленість багатьох розвинених країн і підприємців в новій економічній моделі обумовлена тим, що в умовах збільшення виробництва і зростання споживання вона відповідає вимогам стійкого розвитку. Основним моментом є використання відновлюваних джерел енергії та послідовна відмова від невідновлюваних енергоресурсів. Не менш важливою є нова концепція виробництва товарів – що б товари ніколи не ставали відходами. Після закінчення чергового життєвого циклу, товар повинен мати можливість розбиратися на компоненти з метою повторного застосування у виробництві нового продукту. Добитися повного повторного використання всіх компонентів товару для виробництва нового продукту – дуже складно, тому при виробництві потрібно чітко розділяти елементи на ті, що обертаються, та витратні, а також на ті, які вимагають особливих умов утилізації.

Відсутність такого підходу обумовлює поточну ситуацію, в якій на звалищі разом з марними продуктами виявляються і цінні елементи, збереження яких несло б істотне скорочення витрат. Також може бути зворотна ситуація, разом з усім на смітнику виявляються і токсичні продукти, що вимагають особливої утилізації таносять прямої шкоди екології, в той час як продумана їх утилізація за повноцінним поділом продуктів на компоненти, могла б навіть принести користь природі. Товари, що відповідають новій моделі, повинні відображати її суть, служити надійно і довгостроково. Важливо в підтримку циркулярної моделі здійснювати стимулювання передачі товарів в оренду, в прокат або колективне користування.

Варто зазначити, що вже зараз є компанії, що рухаються у напрямі до циклічної економіки. Розглянемо деякі сфери підприємницької діяльності за кордоном, де задіяно циркулярні принципи.

Дуже стійким в плані циркулярної економіки є ремонтування старих речей та інші різноманітні послуги з реставрації. У деяких

країнах вже йде робота по запобіганню запланованого заздалегідь швидкого старіння товарів. В лінійній економіці, для порівняння, багато товарів виробляють з навмисно запланованим старінням через рік або кілька років. Якщо річ ламається, неможливо знайти деталь для заміни або товар просто морально застаріває без можливості реновації. Реновація – явище стійкіше, ніж викидати стару річ і купувати цілком нову. Крім того, з 2012 року в багатьох великих містах ЄС стали поширеними крамниці без упаковки, де всі продукти і товари продаються на вагу. Якщо щось і доводиться брати в свою тару, то поруч стоять контейнери для збору сміття та його відправки на переробку. На сьогодні цей досвід поширився і на країни СНД.

Все більшу популярність, особливо у великих містах, набувають шерингові компанії. Вони пропонують людям використовувати автомобілі, велосипеди або самокати в короткостроковий прокат. Тобто, людина може дістатися з однієї точки міста в іншу не отримуючи велосипед у власність, а просто оплачуючи послугу. Такий підхід можливий не тільки як шертинг в транспортній сфері, а й у тимчасовому використанні речей або одягу. Наприклад, святкові сукні, новорічні прикраси, тематичні атрибути тощо.

На підприємствах Латвії в рамках проекту “RiDA: рука об руку з природою” старі речі оновлюють і продають як сучасні й унікальні меблі, предмети інтер'єру, декору. Кожен продукт має свою особливу історію, яка разом з новоствореним об'єктом пропонується клієнту. Важливо, що для поновлення і виробництва виробів використовується деревина, яка привозиться з усієї Латвії після зносу різних старих будівель. Цей підхід не тільки ефективно використовує матеріали, які можуть вважатися непотрібними, але також заощаджує природні та енергетичні ресурси.

Розвивати перехід на нову систему найефективніше відразу за трьома напрямками – держава, бізнес і суспільство. Наведені приклади доводять, що навіть маленькі підприємства вносять свій внесок у розбудову економіки. При цьому циркулярна економіка показує, що кожна людина і його маленька, але конкретна дія, має дуже велике значення для системи в цілому.

Проведені дослідження дозволили встановити, що інноваційні бізнес-моделі циркулярної економіки потребують формування політики, спрямованої на стимуляцію розвитку за рахунок: розробки політики інвестування в інноваційні розробки; політики підтримки та подальшої стимуляції розвитку платформ обміну та спільного використання; запровадження політики пільг для компаній на шляху до циркулярного розвитку; політики підтримки на регіональному рівні

циркулярних поставок; запровадження заходів серед суспільства в напрямку зміни свідомості в бік циркулярного споживання [5].

Отже, підвищити стійкість економіки нашої країни та зменшити вплив промисловості на довкілля можливо, впроваджуючи активну екологічну політику. Особливо важливою така політика є в умовах глобальної тенденції розвитку інновацій «зелених» секторів економіки країн світу. Це дозволить сформувати конкурентні переваги України у циркулярній економіці.

Список літературних джерел

1. Горц А. *Екологія и свобода – 1977* URL: <https://public.wikireading.ru/26330> (Дата звернення: 18.10.2021).
2. *Шестое массовое вымирание на Земле может начаться в 2100 году*. «Naked Science» – 2017. URL: <https://naked-science.ru/article/sci/shestoe-massovoe-vymiranie-na-zemle-> (Дата звернення: 18.10.2021).
3. Кулініч О.А., Федоренко Н.М. *Індекс інклюзивного розвитку – альтернативна система оцінювання економічного розвитку країн*. Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність: Міжнар. наук.-практ. конф.(14 травня 2020р.) ХДУХТ. Харків, 2020. Ч. 2. С. 87-89
4. Кулініч О.А., Федоренко Н.М. *Міжнародний досвід використання глобальних вимірів сталого розвитку*. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. (23 квітня 2020р.). Харків: ХДУХТ. 2020. С. 235-237
5. Чуріканова О.Ю. *Інноваційні бізнес-моделі циркулярної економіки на регіональному рівні*. Вісник Хмельницького національного університету 2020. № 4, Том 1. С. 204-208

Serkutan Tetiana,
Ph.D., Associate Professor
National Academy of Management

COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF THE MARKETING INFORMATION MANAGEMENT SYSTEM AT AN INDUSTRIAL ENTERPRISE: A PRACTICAL ASPECT

To assess the effectiveness of some components in the management system of the enterprise, as practice shows, is sometimes quite difficult. This is especially true of the information component of marketing management, because in a high degree of uncertainty in which domestic industrial enterprises operate, the effectiveness of management decisions and market success directly depend on the effectiveness of marketing information.

From the practical point of view, it is expedient to determine the

efficiency of functioning and use of the marketing information management system at an industrial enterprise in a comprehensive way.

Indicators that can characterize the effectiveness of SUM, it is proposed to group as follows:

- Indicators of the effectiveness of the used marketing information;
- Indicators of traffic efficiency and information flow processing;
- Indicators of the effectiveness of specific marketing activities.

The efficiency of any process is characterized, as is well known, by the ratio of results and costs of this process. From this point of view, we can consider the effectiveness of the marketing information management system. However, for different groups of indicators, approaches to determining costs and outcomes will be different. Consider some of them.

The effectiveness of marketing information can be assessed as the ratio of the result of its use in making a specific management decision in the enterprise to the costs associated with the acquisition and use of this information. However, different types of marketing information are used in the management process, so it is advisable to take a differentiated approach to determining the effectiveness of a particular information. First of all, this is due to the different level and composition of the costs of obtaining different types of information. Typically, any management decision is based on either internal marketing information, or external primary or secondary information, or any combination of these three types of marketing information.

The decision-making manager receives internal marketing information free of charge from the company's internal reporting system. As a rule, it has a formalized form, ie does not require additional processing associated with the classification and unification of this information, so the actual cost of its use will include:

- remuneration of the manager depending on the time spent on receiving, possible comprehension and analysis of information;
 - depreciation for the use of computer equipment and peripherals;
 - depreciation deductions for the use of software products.
- These indicators are normalized and can be calculated at the enterprise in the usual way.
- The costs of acquiring and using external marketing information, in addition to those listed above, will include:
- costs of purchasing secondary information (their size depends on the source of information);
 - the cost of obtaining primary marketing information (the cost of conducting field marketing research by the company or paying for the services of a specialized marketing agency).

The size of these costs determines the market value of external marketing information.

Operational marketing decisions are often based on secondary marketing information, internal, which is obtained from the internal reporting system of the enterprise, or external, which is stored in the data bank of the enterprise. The effectiveness of this information, in this case, will be determined by the following parameters:

- timeliness of receipt of necessary information;
- the degree of reliability of the obtained data;
- the degree of completeness and compliance of the received information with the needs of the manager who makes a specific operational decision.

At the enterprise it is necessary to establish the standard of time of receipt of the certain marketing information to the manager for acceptance of the certain decision. It should be noted that only the manager who makes this decision can assess the degree of sufficiency of the received information. It depends on the level of his competence, knowledge and experience in this field, as well as on the nature of the decision being made.

The differentiated approach to determining the effectiveness of marketing information is also caused by the difficulty of measuring the outcome of marketing decisions at different levels of government. Sometimes it is almost impossible to measure the outcome of specific operational decisions that are made daily and are only links in a long and confusing chain of management process.

Their influence on the achievement of enterprise goals is less noticeable than the influence of tactical or strategic decisions. However, making the wrong operational decisions can ultimately affect the performance of the enterprise as a whole.

References

1. Серкутан Т.В. Роль системи маркетингових досліджень в управлінні маркетингом на підприємстві / Збірник матеріалів XVI-го міжнародного наукового семінару «сучасні проблеми інформатики в економіці, управлінні, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи» (м. Світязь, 3-7 липня 2017 р.). Світязь: МАІ, 2017. 56-58.

2. Серкутан Т.В. Створення на підприємстві фонду маркетингової інформації: методичний аспект / Збірник матеріалів V міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (м. Відень, Австрія, 16-19 грудня 2017 року). – Відень: МАІ, 2017. 44-46.

3. Серкутан Т.В. Організація інформаційної взаємодії маркетингових досліджень та науково-технічних інновацій на промислових підприємствах / Збірник матеріалів VII міжнародного наукового семінару «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» («Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства») [Thesis of the 7th International Scientific Seminar] / by I.Y.Shtuler, D.V. Solokha, A.A. Oleshko, Z.B.Zhyvko etc. – Kyiv/Venice-Verona: IAIS-NAM, 2018. 60-62.

4. Серкутан Т.В., Шлапак Н.С. Організаційні проблеми інформаційного забезпечення стратегічного маркетингу на промислових підприємствах / Университетская наука-2019:

в 3 т. : тез. докл. междунар. науч.-техн. конф. (Мариуполь, март 2019 г.) / ГВУЗ «ПГТУ». – Мариуполь, 2019. Т. 3. 75–77.

5. Серкутан Т. В., Шлапак Н. С. Проблеми управління маркетинговою інформацією на підприємстві //Збірник тех. Доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми маркетингового менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки» (М.Луцьк, 26 березня 2021 року). 291-293.

6. Serkutan T.V., Shlapak N.S. RESEARCH OF THE USE OF THE NEW COMPUTER TECHNOLOGIES IN THE MARKETING MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISE//Збірник матеріалів VIII-ї Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (м.Київ – м.Rzeszów, 14-15 жовтня 2020 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. 2020. 57-59.

Бурлаченко Марія Миколаївна,
здобувач освіти

Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: Полторак А.С., д.е.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ В УКРАЇНІ

Страховання від нещасних випадків – традиційний вид особистого страховання. Основні обов'язкові види страховання від нещасних випадків узагальнені на рис. 1.

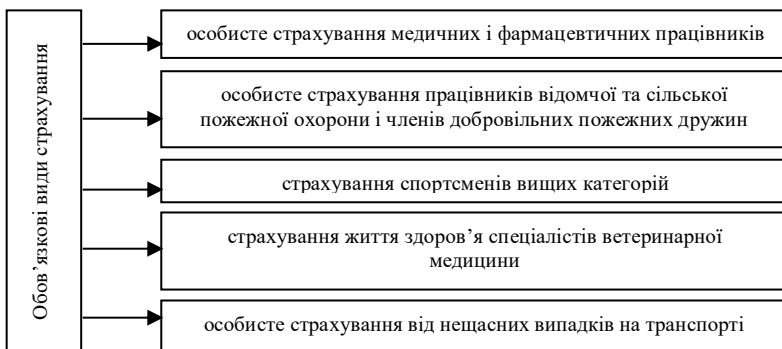

Рис. 1. Основні обов'язкові види страховання від нещасних випадків

Джерело: узагальнено автором на основі [1]

Крім обов'язкових, існують також і добровільні види страховання від нещасних випадків.

У табл.1 узагальнено рейтинг страхових компаній України 2020 року.

Таблиця 1 – Рейтинг страхових компаній України, 2020 р.

Страхова компанія	Сума страхових премій (тис. грн)	Сплачено страхового відшкодування (тис. грн)	Частка виплат від суми отриманих страхових премій	К-ть договорів, шт.
ТАС	159236	71375	45%	221068
ОРАНТА	133717	56986	43%	220764
УПСК	94687	44514	47%	165263
Ю.ЕС.АЙ.	61933	53752	87%	79743
ІНГО УКРАЇНА	36942	29096	79%	34477
АСКО-ДОНБАС ПІВНІЧНИЙ	29752	13043	44%	39886
КРАЇНА	26693	10941	41%	33728
УАСК АСКА	11106	16549	149%	11647

Джерело: узагальнено автором за даними [3]

Дані, представлені в табл. 1, свідчать, що 8 найбільших страхових компаній за 3 місяці 2020 р. зібрали 73% страхових премій. Водночас, стільки ж вони і здійснили виплат страхових відшкодувань. Найбільше страхових премій зібрала СК ТАС – 160 млн гривень.

Попри певні окремі досягнення, хочемо зазначити, що добровільне страхування від нещасного випадку не відіграє достатньої ролі у забезпеченні ефективного соціального захисту населення. Так, ринок страхування від нещасних випадків розвивається, відповідно, конкуренція в секторі посилюється. Зважаючи на це, ринок приватного страхування, на нашу думку, має потенціал до збільшення обсягів страхування від нещасних випадків, яке надалі сприятиме розвитку вітчизняного страхового ринку.

Так, найбільш перспективним з точки зору надання всієї повноти страхового захисту працівників для України, представляється позитивний досвід розвинених країн щодо впровадження проєктів державно-приватного партнерства при страхуванні від нещасних випадків.

На рис. 2 представлено форми участі державного (публічного) і приватного (комерційного) страхування від нещасних випадків в окремих країнах.

В останні роки поширюється схема участі приватних страхових компаній (державно-приватне страхування), адже приватні страховики все активніше беруть участь у страхуванні від нещасних випадків. Попри те, що все більше функцій, властивих державному страхуванню від нещасних випадків, передається приватним страховикам [5], держава зберігає за собою основні функції забезпечення необхідної нормативно-правової бази та нагляду за діяльністю страхових компаній.

Рис. 2. Форми участі державного (публічного) і приватного (комерційного) страхування від нещасних випадків в окремих провідних країнах

Джерело: узагальнено автором за даними [2]

Страхування від нещасних випадків є одним із пріоритетних видів страхування, фундаментом для створення всієї системи страхового захисту населення. Пошук концепції розвитку страхування від нещасного випадку в Україні має спиратися на історичному досвіді [4], що має вагоме значення.

Дослідження механізмів, які забезпечують страховий захист працівників від соціальних ризиків, а також особливості та умови страхування від нещасних випадків будуть розглянуті у майбутніх працях. Отже, страхування від нещасних випадків є важливою складовою страхового ринку, що забезпечує потребу громадян у страховому захисті.

Список літературних джерел

1. Семирідченко П.К. Сутність страхування від нещасних випадків та його розвиток в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 112-116.
2. Шимків С.А. Зарубіжний досвід організації страхування від нещасних випадків: перспективи адаптації в Україні. *Фінансові послуги*. 2017. № 2. С. 42-44.
3. Друшляк, А.О., Кондратенко Д.В. Страхування від нещасних випадків: визначення та витоки. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 674-677.
4. Полторац А.С., Мельник О.І., Барішевська І.В. Фінансова безпека страхового ринку України. *Modern Economics*. 2021. № 28(2021). С. 110-117. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-16).
5. Полторац А.С., Каземірчик М.С., Поліщук А.І. Пріоритетні загрози фінансовій безпеці в умовах трансформаційних процесів у сучасній економіці. *Modern Economics*. 2020. № 24(2020). С. 157-163. [https://doi.org/10.31521/modecon.V24\(2020\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V24(2020)-25).

Власюк Світлана Анатоліївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Коцуренко Юлія Валеріївна,
здобувач освіти

Уманський національний університет садівництва

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сільське господарство охоплює широкий спектр видів діяльності – від дрібного сільськогосподарського товаровиробника до інфраструктурних проєктів, досліджень та розробок. Фінансова підтримка агропродовольчого виробництва відрізняється своєю специфікою через низькі темпи обороту капіталу, вплив різних природних та кліматичних факторів, що створюють різні можливості для управління сезонністю виробництва та нерівномірність отримання доходів протягом виробничого циклу, обмежені можливості диверсифікації виробництва; складність залучення інвестицій; недосконалість сільськогосподарської інфраструктури.

Кредитування сільськогосподарських товаровиробників розглядається як один із стратегічних ресурсів для витіснення виробництва на високі горизонти, отже, підвищення рівня життя сільської громади. Використання потенціалу кредитування для стабілізації та, можливо, збільшення продуктивності ресурсів та зростання обсягів виробництва в сільському господарстві є особливо виправданим, коли товаровиробники стикаються з дуже низьким потенціалом заощаджень, погано розвиненими сільськими фінансовими ринками та наявністю відповідних сільськогосподарських технологій, прийняття яких стримується через брак коштів. Сільське господарство вимагає різних форм залучених ресурсів, щоб бути продуктивними, серед яких основним залишається кредит.

Доступ до фінансування є критично важливим для зростання кількості сільських господарств та їх продукції. Перехід від прожиткового мінімуму до комерційного сільськогосподарського виробництва вимагає коштів. Однак у країнах, що розвиваються, де сільське господарство є джерелом існування для близько 80 % сільського населення, фінансування інвестицій у сільське господарство є дефіцитним навіть для великих інвесторів.

Фінансові установи неохоче приймають ризики, що переважають в

аграрному секторі, такі як посуха, повені, шкідники та хвороби, або трансакційні витрати на подолання великих географічних відстаней. Отже, хоча уряди зараз докладають зусиль для залучення інвестицій для сільського господарства, нерозуміння фінансових ризиків та можливостей у сільському господарстві позбавляє сектор вкрай необхідних коштів для стимулювання виробництва, переробки і збуту.

Водночас, одним з основних джерел поповнення оборотних коштів сільськогосподарських товаровиробників є вироблена продукція, проте ціни на більшість зернових та олійних культур значно коливаються на внутрішньому ринку. Крім того, підтримка інвестицій є важливою передумовою ефективного функціонування та розвитку агробізнесу. За даними Державної служби статистики обсяги капітальних інвестицій у сільськогосподарський сектор за 2020 рік становили 36,44 млрд грн, що на 34% менше ніж за 2019 рік [1] (рис. 1).

Варто зазначити, що порівняно з 2001 роком обсяги капітальних інвестицій зросли з 1,6 млрд грн до 36,44 млрд грн у 2020 році. Також ми бачимо негативну статистику за останні два роки. У 2018 обсяг капітальних інвестицій в аграрний сектор економіки склав 57,8 мільярди гривень, у 2019 цей показник знизився до 55,25 млрд грн, а за 2020 рік опустився до 36,44 млрд грн. Але цьому зниженню ж логічне пояснення – пандемія вірусу COVID-19.

Також варте уваги фінансування українських фермерських господарств за рахунок вексельного фінансування (користування рахунками на придбання насіння, гербіцидів та пестицидів у всесвітньо відомих постачальників-імпортерів). Як показує зарубіжний досвід, вексельне фінансування забезпечує певну свободу фермерам, банкам, дистриб'юторам. Крім того, і товаровиробники можуть бути забезпечені ресурсами (техніка, насіння, засоби захисту рослин тощо).

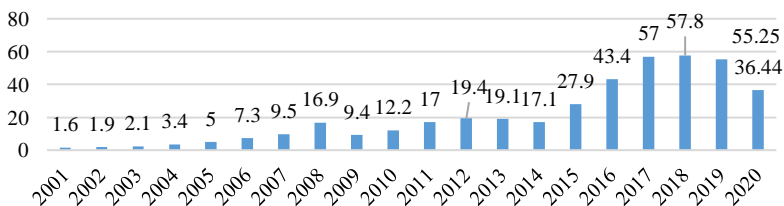

Рис. 1. Обсяги капітальних інвестицій у сільськогосподарський сектор за 2001-2020 рр. (млрд. грн.) [1]

Така співпраця вже виявилася ефективною з наступними постачальниками: Bayer, Singenta, BASF, DuPont, які працюють за такою схемою: підприємство купує ресурси у дистриб'ютора, оплачує

рахунком (готовність дистриб'ютора прийняти рахунок обговорюється на етапі переговорів про контракт). Вексель повинен бути використаний банком, який гарантує майбутній платіж у термін настання рахунку. Дистриб'ютор, в свою чергу, використовує вексель для розрахунків з виробником і тим самим уникає кредитних ризиків. Період фінансування сягає 12 місяців, але короткострокові векселі, видані на період з весни до 1 грудня відповідного року, все ще переважають. У рамках програм співпраці з великими постачальниками ця схема вигідна для всіх учасників процесу, особливо для фермерів: рахунок є дешевшим у використанні порівняно з банківською позику (середня ставка в поточному періоді коливається від 2,7 до 4,5 % для шестирічного інструменту), покупець може розраховувати на додаткові знижки на придбання продукції за допомогою векселів, відсутність валютної прив'язки, оскільки всі валютні ризики несе виробник. Однак такі ризики включаються в ціну, і таким чином покупець отримує негрошові вигоди (навчання персоналу, аграрні розписки, регульовані Законом України "Про аграрні розписки" [2], набувають значного поширення серед сучасних інструментів фінансової підтримки сільськогосподарської діяльності. Вони дозволяють товаровиробникам, особливо малим та середнім, отримувати позики для фінансування їх поточної діяльності як забезпечення майбутнього врожаю за спрощеною процедурою.

Сучасний рівень фінансової підтримки аграрного сектору не відповідає сучасним вимогам щодо позитивної динаміки розширеного відтворення та підвищення конкурентоспроможності галузі. Особливості сільськогосподарського виробництва та економіки сільськогосподарських товаровиробників обумовлюють необхідність формування багатовекторної системи фінансової підтримки галузі з доходом від реалізації продукції як основним джерелом фінансових ресурсів. Однак в умовах жорсткої конкуренції формування ефективного фінансового механізму розвитку аграрного сектору України вимагає всебічного застосування інструментів, методів та методів, необхідних для залучення достатніх фінансових ресурсів із усіх можливих джерел фінансування. Ці інструменти включають запровадження вільного обігу сільськогосподарських земель. Модернізація національної аграрної політики має велике значення в цьому процесі. Для того, щоб мінімізувати негативні наслідки розвитку агробізнесу в Україні, необхідно вжити ефективних заходів для припинення спаду інвестицій та створення привабливого інвестиційного клімату в галузі, а також для покращення умов фінансування малого та середнього бізнесу.

Список літературних джерел

1. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Поляруш І.М. Стан фінансування аграрних підприємств України у 2018 році. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6765>

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування
Лоза Анастасія Володимирівна,
здобувач освіти
Національного університету “Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка”

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ

Складність управління господарською діяльністю на сучасному етапі господарювання обумовлена тим, що облікова інформація, яка є ключовою для ухвалення управлінських рішень, може мати ризик невідповідності критеріям повноти, аналітичності, оперативності та достовірності. Тому наразі гостро стоїть проблема формуванні достовірного облікового забезпечення управління виробничими запасами, які є вагомою частиною матеріальних активів будь-якого виробничого підприємства.

З метою прийняття управлінських рішень важливими є дані щодо фактичної кількості та первісної вартості наявних виробничих запасів, необхідності проведення їх уцінки, вартості спожитих та реалізованих матеріалів, виробничої собівартості продукції. Все це може бути отримане лише при якісно організованій системі обліку.

Процес формування облікового забезпечення здійснюється в межах функціонуючої на підприємстві облікової системи і залежить від обраного з наявних в теорії управління підходів: підходу класичних шкіл управління, процесного, системного чи ситуаційного підходів [1].

На сьогодні численна кількість підприємств використовує концепцію процесно-орієнтованого управління, яка, зокрема, передбачає необхідність виділення підпроцесів надходження, вибуття у виробництво та іншого вибуття виробничих запасів при формуванні облікового забезпечення управління ними. Використання саме цього підходу і розробка первинних документів за виділеними підпроцесами дозволить підприємству отримати інформацію для реалізації концепції

постійного удосконалення управління виробничими запасами та забезпечення конкурентоспроможності діяльності.

Вважаємо, що облікове забезпечення управління виробничими запасами повинне відповідати таким принципам, як: повнота, оперативність, наявність даних про матеріальну відповідальність, склад, вартість та кількість виробничих запасів, необхідних для процесу безперервного виробництва та функціонування підприємства загалом. Такі вимоги до бухгалтерської складової інформаційної бази управління виробничими запасами спричинює вимоги щодо:

1) ефективної організації праці облікового персоналу (в частині встановлення посадових обов'язків щодо ведення бухгалтерського обліку операцій з надходження та використання виробничих запасів, а також розкриття інформації про виробничі запаси у фінансовій, статистичній та податковій звітності);

2) розробки первинних документів (на локальному рівні потрібно, перш за все, окреслити коло об'єктів первинного бухгалтерського спостереження за операціями купівлі-продажу виробничих запасів та їх споживання і відповідно до цього визначити потребу у розробці внутрішніх форм первинної документації), аналітичних відомостей (достатня аналітичність систематизації даних первинних документів дозволить складати внутрішню звітність, що міститиме доречну інформацію) і внутрішньої звітності (відповідно до управлінських інформаційних запитів).

Наразі серйозною проблемою щодо формування облікового забезпечення управління виробничими запасами є відсутність типових форм первинного обліку виробничих запасів, так як з вересня поточного року наказ Міністерства статистики України від 21.06.96 р. № 193 "Про затвердження форм первинних документів з обліку сировини і матеріалів", яким було встановлено типові форми, втратив чинність. Тому зараз всі суб'єкти господарювання змушені розробляти свої форми первинних документів для відображення руху виробничих запасів, затверджувати їх наказом по підприємству, в якому додатково визначати перелік осіб, що відповідають за здійснення господарської операції і мають право підпису первинних документів.

Вважаємо, що основою для розробки первинних документів можуть стати форми, які містилися у вище згаданому наказі, а також ті, які передбачені чинними Методичними рекомендаціями щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах [2].

Досліджуючи особливості облікового забезпечення управління виробничими запасами на 16 підприємствах Полтавської області ми

встановили, що лише на трьох з них (або на 18,75%) існував затверджений графік документообігу, з яким всі дотичні працівники були ознайомлені під підпис. При чому саме на цих трьох підприємствах були відсутні проблеми щодо втрати або затримки надходження первинних документів з руху виробничих запасів до бухгалтерії. Тому ще одним напрямом вдосконалення облікового забезпечення управління виробничими запасами та підвищення якості взаємодії між структурними підрозділами підприємства, на нашу думку, є розробка графіку документообігу з обліку виробничих запасів, доведення до виконавців їх функцій при створенні і перевірці первинного документу, а також контроль виконання графіку з боку менеджменту підприємства.

Список літературних джерел

1. Карпенко Є., Різник М. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами. *Сучасні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту та контролю в умовах глобалізації економіки*: збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «(м.Полтава, 23-24 квітня 2014 р.). Полтава, 2014. 85-88

2. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах: затв. наказом Міністерства аграрної політики України від 21.12.2007 р. № 929. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN35116.html (дата звернення: 28.10.2021).

Литвишко Лілія Олександрівна,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Національного транспортного університету

Компанець Катерина Андріївна,

к.е.н., доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу

Київський національний торгово-

економічний університет

СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

Ефективне управління неможливе без розуміння мотивів і потреб людини і правильного використання стимулів до праці. Планування праці керівника, як і планування взагалі, є першим обов'язком будь-якого керівника, але, на жаль, як показують дослідження, вітчизняні менеджери приділяють цьому питанню небагато часу – у 3,5 разу менше, ніж їхні американського колеги.

Управлінська праця характеризується високим ступенем складності, складністю самих управлінських функцій, високим

ступенем самостійності їх виконання. Визначити результативність управлінської праці в чистому виді дуже складно, оскільки продукт праці є загальним підсумком діяльності працівника. Від якості управлінського забезпечення виробництва залежить результативна вартість зробленого робітником продукту. Чим вище якість управлінських рішень, тим краще організація виробництва, тим нижче витрати живої і предметної праці й тим більше отриманий ефект.

Систематичне вивчення мотивацій стосовно психології виявило, що не можна визначити точно фактори, які спонукають людину до праці. Але поняття трудової мотивації, як механізму формування мотивом як економічної активності не стільки способами соціального і морально-психологічного характеру, скільки комплексом економічних важелів, які направляють поведінку робітника (групи робітників) для досягнення цілей підприємства через задоволення власних інтересів і потреб. Керівник проявляє зацікавленість в тому, як організована робота, в яких умовах працюють його підлегли, в тому, як праця впливає на діяльність організації.

Кожна людина – це особистість. Вона керується не тільки й не стільки прагненням до задоволення первинних потреб (фізіологічних потреб, потреби безпеки), скільки намаганням задовольнити потреби вищого порядку. Зокрема людина відчуває потребу брати участь у прийнятті управлінських рішень, повсякденному житті організації, визначенні перспектив її розвитку.

Без усяких сумнівів, накопичений багатий досвід західних держав з мотивації керівників вищої ланки має і може бути застосованим на українських підприємствах. Щоб уникнути помилки (несення зайвих витрат, або недооцінки праці) власникам підприємства необхідно орієнтуватися на більш чітко виражений показник або створювати певні рамки “три у вартість”. Систематизація існуючих на сьогодні систем стимулювання управлінців вищої ланки, представлена в табл. 1, яка містить ті із них, що можуть бути використані для стимулювання активної поведінки українських управлінців.

Традиційний підхід полягає у встановленні певного рівня грошової винагороди менеджера залежно від його кваліфікації, досвіду роботи на відповідній посаді, відповідальності за підлеглих, сфери компетентності в управлінні власністю підприємства тощо (тобто статичних показників), а не від виконання ним протягом певного часу поставлених завдань. Підхід з орієнтацією на продуктивність або результат. Основне завдання даного підходу – надати додаткову мотивацію керівнику для досягнення результату [1]. При цьому результат може бути вимірний як кількісно, так і якісно.

Таблиця 1 – Системи стимулювання праці керівника

Компоненти грошової винагороди	Підходи		
	Традиційний	З орієнтацією на продуктивність або результат	З орієнтацією на вартість (бізнесу)
Оклад	Постійний оклад (без системи)	Оклад, орієнтований на систему	
Змінна частина винагороди (рік)	Можлива винагорода	Бонуси або премії, орієнтовані на продуктивність і результат	Бонуси, орієнтовані на збільшення в вартості
Змінна частина винагороди (місяць)	-	-	Довгострокова мотивація, виходячи із стратегії розвитку
Додаткова частина	Різні додаткові привілеї не об'єднані в систему	Різні додаткові привілеї частково об'єднані в систему	Привілеї, об'єднані в "систему кафетерію"

Якісний параметр не є фінансовим показником стану підприємства і неодмінною умовою успішного результату підприємства. Таким є задоволення клієнтів підприємства або задоволеність працівників підприємства. Основним недоліком даного підходу є його однорівневість – порівняння планових показників з результатом.

Для виправлення цього недоліку можна використовувати багаторівневе вимірювання результату, яке забезпечується або зважуванням параметрів за їх вагомістю (зважений вимір), або через застосування системи балів (бальний вимір), або ж використовуючи спеціальний алгоритм, (алгоритм Вайцмана) [2].

Зважений вимір результату полягає в наділенні кожного відсотка виконання плану відсотком премії або винагороди. Бальний вимір у принципі повторює зважений вимір результату, тільки грубіше і простіше в оцінці, наділяє кожен етап виконання плану визначеним балом, відповідно до якого виплачується премія. Вимір за схемою Вайцмана. Відповідно до відхилення від планового значення виплачується премія. Алгоритм її розрахунку наступний:

Порівнюється отриманий результат із планованим (або заданим) показником:

1) якщо результат більше плану, то:

$$\text{Премія} = a * \text{результат} + n * (\text{результат} - \text{план}) \quad (1)$$

2) якщо результат менше плану, то:

$$\text{Премія} = a * \text{результат} - m * (\text{план} - \text{результат}) \quad (2)$$

де a – коефіцієнт винагороди;

n – коефіцієнт додаткової винагороди;

m – коефіцієнт штрафування.

Останній варіант виміру найближчий до оптимального, тому що дозволяє власнику підприємства (або іншій особі), що мотивує менеджера, встановлювати в такий спосіб коефіцієнти, щоб закласти туди можливість помилки планування і нестійкості кон'юнктури. На рис. 1 представлений один з варіантів поведінки кривої винагороди працівників [3].

Рис. 1. Залежність премії від виконання за схемою Вайцмана

Отже, дуже багато факторів впливає на мотивацію управлінської праці керівника. Продумані до дрібниць системи матеріальних стимулів ґрунтуються на всебічному моніторингу економічних інтересів керівника, врахуванні умов його праці і життя, сімейного стану, трудових навичок і є ефективним механізмом поєднання матеріальної зацікавленості персоналу і продуктивності його праці.

Список літературних джерел

1. Мороз О.С. “Мотиваційна модель – важіль успіху і стабільності. Праця і зарплата. 2018. №43. 4-5.
2. Туган-Барановський М.І. Політична економія. Курс популярний ,Київ наукова думка 2014. 261с.
3. Паладій М.В. Ефективність мотивації банківського персоналу. Кіровоград, 2019. 37-48.

Медведєва Катерина Дмитрівна,

аспірант кафедри маркетингу

Київський національний торговельно-
економічний університет

Науковий керівник: Янковець Т.М., к.е.н., доцент

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА БРЕНДИНГ

Стрімкий розвиток інноваційних технологій в економіці дає підставу для виникнення нових підходів до здійснення маркетингової діяльності. Постійне проникнення Інтернету та інших інформаційно-

комунікаційних технологій зумовило не тільки цифровізацію всіх сфер виробництва, а й суспільства в цілому, що змістило акценти бізнесу на цифрові канали комунікацій та продажів. Разом з цим з'являється все більше способів для просування компаній у віртуальному просторі, саме тому, в ХХІ ст. виникла необхідність у виділенні нового напрямку в структурі маркетингу, який би описував процес побудови, розвитку бренду й формування довгострокових відносин з потенційними споживачами в цифровому просторі – цифровий брендинг.

Теоретичні засади використання цифрових технологій в розвитку бренду знайшли своє відображення у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Г. Армстронг, С. Брайан, Ш. Беннет, Г. Остхолтофф, А. Чарльзурт, Д. Чеффі і Ф. Елліс-Чадвік, С. Баженова, Е. Баженова, Д. Абросимов, Т. Янковець, А. Танасійчук, С. Сіренко, В. Пневський та ін..

Глобалізація та розповсюдження Інтернету є двома вагомими аспектами переходу від традиційного підходу формування бренду до цифрового брендингу. Бар'єр в 1 мільярд користувачів Інтернету був подоланий у 2005 році. Щодня за останні п'ять років близько 640 тис. чоловік вперше почали користуватись інтернет ресурсами. У 2021 році Інтернетом користуються 4,66 мільярда людей у всьому світі, а рівень його проникнення становить 59,5% [2].

Загалом у 2020 році користувачі витрачали в середньому 7 годин кожного дня в Інтернеті (приблизно 42% часу населення) і кожного року цей показник збільшується (на 4 % більше по відношенню до 2019 року) [3]. За рахунок впровадження нових технологічних рішень змінюється спосіб ведення бізнесу і взаємодії його із споживачем.

Поряд з Інтернетом зростає вплив соціальних мереж на підвищення та підтримку позицій бренду. Користувачів соціальних мереж у світі налічується 4,20 мільярда (53,6% світового населення), що на 13% більше, ніж в минулому році. В середньому в 2020 році було створено понад 1,5 млн. нових акаунтів, що становить 15,5 нових користувачів в секунду кожного дня [2].

Завдяки мережі Інтернет споживачі мають можливість спостерігати за основними подіями компанії і встановлювати індивідуальні відносини без посередників. Потенційний клієнт самостійно формує думку про бренд, чи заслуговує він довіру, в першу чергу, на основі іміджу та оцінює достовірність представлених цінностей.

Онлайн середовище полегшує комунікацію із споживачем бренду, забезпечуючи миттєвий обмін інформацією та реагування на зміни у ринковому зовнішньому середовищі. Насамперед комунікація бренду в онлайн площині забезпечує інтерактивність, бізнес має змогу

відслідковувати думки, реакції, відгуки про продукти, послуги чи заходи, корегуючи елементи стратегії відповідно до коментарів користувачів.

Сьогодні для ефективного функціонування та розвитку, компанії необхідно обов'язково представляти бренд у цифровому просторі. Інтенсивність конкуренції особливо гостро ставить питання про удосконалення діяльності підприємства з використанням цифрового брендингу, першочерговим завданням постає створення потужного бренду для розвитку бізнесу.

Цифрова революція відкриває перед споживачами та організаціями нові можливості та перспективи, що дозволяє компаніям вийти на якісно новий рівень, отримуючи додаткові конкурентні переваги. Адже сучасне суспільство існує в багатоканальному світі, в якому співіснують соціальні мережі, веб-сайти, електронна пошта поряд з традиційними засобами масової інформації.

Розвиток цифрових технологій обумовлює виникнення нових вимог для ефективного просування бренду на підприємстві, а саме використання сучасних механізмів становлення та управління цифровими комунікаціями. Для підтримки конкурентоспроможності бренду важливо вибудовувати довготривалі відносини із споживачами та підтримувати з ними міцні зв'язки.

Усвідомлення та розуміння важливості впровадження технологій цифрового маркетингу допомагає компаніям: розробляти відповідні стратегії розвитку брендів; використовувати нові методи залучення аудиторії потенційних споживачів; просувати товари і послуги; оптимізувати витрати на маркетингові комунікації; підбирати сучасні цифрові канали й інструменти просування і продажів; освоювати нові та розширювати існуючі ринки; швидко реагувати на мінливі тенденції ринку; підвищувати персоналізацію рекламних повідомлень, а також їх ефективність.

На відміну від традиційного брендингу, що використовує односторонні канали комунікації, цифровий брендинг надає можливість споживачу відчувати особисту причетність до продукту чи компанії, будуючи комплексну, повсякденну взаємодію на різноманітних платформах (веб-сайт, соціальні мережі, додатки). За своєю суттю цифровий брендинг полегшує комунікацію між компанією та споживачами у різні способи: надання інформації про компанію, товари чи послуги, обслуговування.

Дослідження демонструють, що технології істотно змінюють відносини між брендом і споживачем. Значення цифрового брендингу на сучасному етапі зростає, що зумовлює зміни у взаємодії та способах

спілкування компанії з клієнтами [1, с. 8]. Розробка та використання цифрового брендингу забезпечують численні переваги для бізнесу [1, с. 9; 2; 3; 4, с. 27; 5, с. 93; 6 с. 24; 7, с.83]:

- розширення присутності на ринку в онлайн/офлайн середовищах (омніканальність дозволяє об'єднувати різні платформи комунікацій та інтегрувати їх в єдину ефективну систему);

- вимірюваність результатів (наявність інтернет-ресурсів моніторингу даних);

- дані про поведінку споживачів в мережі Інтернет використовуються для відстеження реакцій (їх зміну) і в залежності від отриманих результатів коригувати стратегію цифрового брендингу;

- персоналізація звернень (передача інформації певному сегменту аудиторії);

- поліпшення комунікації (підтримка зворотного зв'язку, інтерактивність, наявність відгуків та сервісу);

- зниження витрат.

Цифровий брендинг сприяє встановленню довгострокових відносин, формуванню стійких зв'язків зі споживачами та забезпечує адресний зв'язок з цільовою аудиторією бренду. Розуміння вагомості використання цифрових технологій та нових можливостей для бізнесу робить бренд конкурентоспроможним у швидко мінливому зовнішньому середовищі.

Список літературних джерел

1. Радкевич Л.А. (2018). Розвиток digital brand'a: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Випуск 20, частина 3. С. 6-11.

2. Digital 2021: Global Overview Report. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report> (дата звернення 26.10.2021).

3. Global Digital population as for January 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/> (дата звернення 26.10.2021).

4. Роулз Деніел. Цифровий брендинг / пер. К. Деревянко. – Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. – 256 с.

5. Янковець Т. М. (2019). Цифрові технології підвищення вартості брендів. *Вісник КНТЕУ*. № 4 (126). С. 85-100.

6. Yankovets T., Vyshnevska M. (2019). Innovations and digital marketing: current trends of development. *European Journal of Economics and Management*. Volume 5. Issue 4. P. 21-27.

7. Люба Турчин, Віктор Островерхов (2019). Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 75-85.

Федосєєва Ганна Олегівна,
здобувач освіти
Кулініч Оксана Андріївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу
Державний біотехнологічний університет

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Транснаціоналізація сучасної світової економіки стала визначальним фактором її функціонування, визначаючи структуру та динаміку її розвитку, а також основні напрями розвитку національних економік. За визначенням Рогач О.І., це процес посилення світової інтеграції у результаті глобальних операцій ТНК, в межах якої значна частина виробництва, споживання, експорту, імпорту і доходу країни залежить від міжнародних центрів за межами держави [2].

Вплив ТНК на світову економіку носить дуалістичний характер. З одного боку, ТНК є наслідком (продуктом) міжнародних економічних відносин, що динамічно розвиваються, а з іншого – самі виступають потужним механізмом впливу на них, формуючи нові та видозмінюючи наявні [2, с. 117].

Розвиток глобалізації та пов'язаних з нею процесів лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків і світової торгівлі привели до фактичного стирання національних кордонів.

Прискорення руху міжнародного капіталу і міграції робочої сили дозволяє ТНК та міжнародним інвесторам створювати нові виробництва на нових ринках, вибудовувати шляхом злиття і поглинань міжнародні внутрішньогалузеві ланцюги, альянси, картелі, фактичні олігополії, які розділили найкращі ніши світового ринку.

Це дозволяє національним ТНК створювати за межами держави другу економіку, в яку інвестується частина прибутку, і з якої повертаються доходи, товари, економічний досвід, наукові розробки та ін. Все це підвищує рівень конкурентоспроможності, експортний потенціал, стійкість від кон'юнктури світового ринку, якісний стан національної економіки. Однак зайва відкритість ринків, що розвиваються, наприклад, в таких країнах, як Мексика, Аргентина, країни Південно-Східної Європи та ін., для зарубіжних ТНК і ТНБ приводить до витіснення місцевих виробників, в таких сферах, як: банківська справа, страхування, машинобудування, хімічна промисловість, а також в інших експортно-орієнтованих галузях, а у разі погіршення кон'юнктури для міжнародного бізнесу тягне за собою

масове виведення капіталів, що погіршує стабільність економіки реципієнта. Наприклад, боргова криза в Латинській Америці, Європі та Азії в 90-х роках.

До рейтингу найдорожчих компаній світу за версією журналу Forbes потрапили представники ІТ-сфери (рис. 1).

Слід зазначити, що для складання даного рейтингу журналом Forbes було оцінено 200 компаній. Обов'язковою умовою була присутність на американському ринку, тому деякі відомі бренди, зокрема китайські Alibaba та Tencent у даний список не ввійшли. Хоча китайські компанії також впевнено нарощують свої капітали. Так, PayPal зайняла 67 позицію (11,3 млрд. доларів США), а такі відомі бренди як Dell і Huawei виявилися серед сотні найдорожчих компаній світу на 87 і 93 місцях даного рейтингу. Крім того, уперше до рейтингу ввійшли Hennessy та Burger King.

Загалом найбільше компаній зі списку Forbes розташовано у США (понад 50), Німеччині (10), Франції (9), Японії (6) та Швейцарії (5). Загальна вартість ста найдорожчих брендів за 2020 рік зросла з 2,33 трильйонів доларів до 2,54 трильйонів доларів.

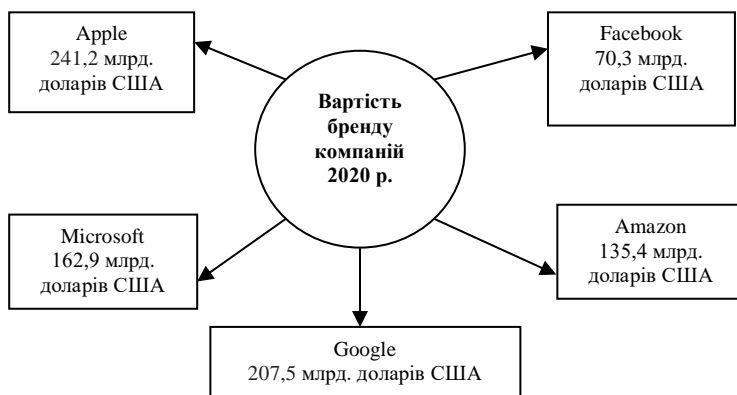

Рис. 1. Топ-5 найдорожчих компаній світу за версією журналу Forbes розроблено авторами на основі [1, 3]

Facebook увійшов до п'ятірки найкращих, однак за цей рік він став дешевшим на 21%. Низка компаній суттєво змінила позиції: Visa піднялася з 25 на 18 місце, Adidas – з 61 на 51 місце, Netflix – з 38 на 26 місце, Chanel – з 79 на 52 місце [3].

Деякі сучасні тенденції такі, як швидке зростання ТНК сфери послуг, поява ТНК країн, що розвиваються, лібералізація законодавства про транскордонний рух капіталу Центральної та

Східної Європи і Китайської Народної Республіки можуть зазнавати тільки незначної модифікації або часткових змін загальних моделей внаслідок пандемії коронавірусу й неможливості деяких брендів функціонувати на повну.

Доцільно звернути увагу на сучасні тренди світової економіки, що вимагають фундаментального обґрунтування: спільні союзи (альянси, концерни); аналіз міжнародних мереж фірм; роль стратегічного управління; динаміка міжнародного виробництва (табл. 1).

Таблиця 1 – Сучасні модифікації парадигм ТНК

№ з/п	Моделі ТНК	Характеристика
1.	Спільні союзи	Технічні досягнення підштовхують та допомагають ТНК здійснювати операції через міжнародне співробітництво і створювати міжнародні альянси, але щоб це відбувалося, потрібно об'єднати їх переваги з набором різних нематеріальних активів, що постійно доповнюється, та максимізує додану вартість продукції, що випускається
2.	Аналіз міжнародних мереж фірм	Повинен об'єднувати роботи з аналізу структури промислового підприємства та, особливо, олігополістичної теорії, теорії спірних ринків та недосконалості ринку.
3.	Роль стратегічного управління	На сучасному етапі ТНК використовують суміш організаційно-правових та інших засобів управління, що змінюються в залежності від ринків через угоди з інституційними одиницями.
4.	Динаміка міжнародного виробництва	Відстеження динаміки міжнародного виробництва та особливо взаємодії між підприємництвом, інноваціями та управлінням людськими ресурсами. Злагоджені дії держави, приватних структур, науки та бізнесу визначають місце національних ТНК у міжнародному поділі праці, їх здатність нарощувати ринки збуту та сфери економічного впливу.

В епоху глобального розвитку і стирання економічних кордонів питання підвищення конкурентоспроможності національних компаній та їх успішного функціонування на світових ринках визначає місце і роль країни у світогосподарських відносинах. В загальному розвитку світової економіки ТНК виступають визначальним фактором, що впливає на динаміку і зміни структури. Спрямованість транснаціоналізації в бік збільшення вартості продукції обумовлена переважанням нематеріальної сфери над матеріально-речовим виробництвом. Це має негативні прояви такі, як: труднощі залучення інвестицій у розвиток виробничого потенціалу країн, що розвиваються; використання ТНК офшорних територій для збільшення власних прибутків тощо. Одночасно транснаціоналізація позитивно впливає на розвиток сучасної світової економіки через втілення соціальних проєктів.

Список літературних джерел

1. Андросова Т.В., Кулініч О.А. *Глобальні тенденції інвестування цифрового*

бізнесу. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., 23 квітня 2021 р. Харківський держ. ун-т харч. та торг. – Х.: ХДУХТ. 2021. С. 85-87

2. Рогач О.І. *Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій*: підручник. К.: Либідь. 2005. 720 с.

3. The World's Most Valuable Brands List - Forbes. URL: <https://www.forbes.com/the-worlds-most-valuable-brands/#7090c387119c> (дата звернення 25.10.2021р.)

Shlapak Nataliya,
Ph.D., Professor
Azov State Technical University

CURRENT PROBLEMS OF MARKETING IMPLEMENTATION IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF UKRAINIAN INDUSTRIAL ENTERPRISES

In developed economic systems, marketing has long been both an effective tool for achieving the economic and social goals of any company or enterprise, and the philosophy of doing business in general, reflecting a mutually beneficial combination of interests of all market actors and society. Almost all leading Western companies, both in small and large businesses, operate on such basic marketing principles as customer focus, constant adaptation to market requirements, an integrated approach to the development of marketing programs aimed at the long-term development of the company.

However, for many Ukrainian enterprises, as practice shows, marketing does not yet play a key role in the management of economic activities. And if in the consumer market certain marketing tools are already used quite firmly, then in the industrial market the reorientation to marketing for domestic enterprises is extremely slow.

This is due, first of all, to the fact that the problems and trends of marketing development directly depend on the current state of society and the economy as a whole. Both abroad and in Ukraine, marketing in the manufacturing environment began to develop later than marketing of consumer goods. The need to apply the principles and methods of marketing in the economic activities of industrial enterprises, according to experts, was caused by the following trends:

- the rapid penetration of the achievements of science and technology into all spheres of human activity, the informatization of society as a whole;
- strengthening the level of competition in the global and domestic markets;
- dynamic changes in industrial markets and the need to improve the

management of the enterprise in the complex;

- instability of economic development of individual industries at the macro and micro levels, the impact of globalization processes, etc.

The development of the prerequisites for the introduction of marketing into the activities of industrial enterprises testifies to a sufficiently high level of development of market relations, but marketing itself can act as a catalyst for economic growth. This function of marketing as a catalyst for economic development is especially important, according to scientists, for a transformational economy, such as the economy of Ukraine, where significant socio-economic structural changes are taking place.

Faced in practice with economic independence (primarily in terms of tightening budget constraints), becoming independent, Ukrainian enterprises need to use the marketing concept not only to survive in the short term, but also to build successful strategies for their future growth [2].

Currently, many multinational corporations (TNCs) are investing in the marketing of industrial products. The reorientation was caused by the desire to diversify production or the emergence of an opportunity to effectively use their own scientific and technological achievements in a promising industrial market. For example, Procter & Gamble, a leading consumer goods company, has diversified its operations to include industrial services in its business portfolio. Today, large sales volumes of this company are associated precisely with marketing in the market of industrial goods (CCI), since it provides high-quality services for the examination of oil, oil, fats, wood, etc. industrial consumer enterprises [4].

For domestic enterprises, such problems as the presence of significant imbalances in the industrial sector of the domestic economy, the decline of production sectors, the ineffective use of their internal resources by industrial enterprises, the low level of competitiveness of their products, etc.

Another problem of domestic marketing was the oversaturation of the market with Western novelties in the 90s of the twentieth century, which made it impractical to improve the quality of domestic goods, and provoked enterprises to active advertising activities. The oversaturation of the Ukrainian market with advertising has led to a decrease in its effectiveness [1]. However, the transformational processes in Ukraine associated with the transition to new methods of management have put forward modern requirements for industrial enterprises to monitor market trends and mobility in accordance with these changes.

Ukrainian enterprises are faced with a complex and rapidly changing macro environment characterized by economic recession and destruction of traditional sales markets, growing competition and more demanding consumers. The rapidly changing macro environment has necessitated the

active development of marketing, giving, on the one hand, business units the opportunity to grow, and on the other hand, creating obstacles in its path and changing the level and methods of competition [2].

Denial of the importance of marketing in the economic activity of many manufacturing enterprises in Ukraine today is one of the most pressing issues. Its essence is that business leaders underestimate the work of marketing departments, and often simply abandon them in order to save. The main reason, according to many scientists, is the lack of awareness of the direct link between timely marketing and subsequent successful positioning of the company in a competitive environment and profits, and consumers still remain out of the attention of marketers of industrial enterprises; to study their behavior and motivation is considered impractical. Marketing departments still do not have the appropriate status and authority in the management structure of most Ukrainian enterprises [2].

This is due to the increasing attention to the use of the concept of marketing as a new economic system and a special approach to making the most effective management decisions under the influence of various factors at the macro and micro levels.

In modern economic conditions, the role of macromarketing is becoming important for the country's economy as a whole, which is a key factor in the development and implementation of socio-economic, investment, foreign economic programs at the macro level [3].

References

1. Дуда Т.А. Современный маркетинг: развитие, проблемы и перспективы. URL: <http://gisap.eu/ru/sovremennyi-marketing-razvitiye-problemy-i-perspektivy>
2. Хамидова О.М., Зими́на Е.В. Проблемы и перспективы развития маркетинга в Украине. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34986/15-Namidova.pdf?sequence=1>
3. Шлапак Н.С., Серкутан Т.В. Використання новітніх технологій проведення маркетингових досліджень в глобалізованому економічному просторі / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сталий розвиток України, проблеми та шляхи їх подолання» (14-15 листопада, 2019, м. Маріуполь). Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ». 348-350.
4. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с.
5. http://studbooks.net/62427/marketing/osobennosti_razvitiya_kontseptsii_marketinga_v_deyatelnosti_promyshlennyh_predpriyatiy_ukrainy

Богуцький Сергій Васильович,
секретар Броварської міської ради

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НА РІВНІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Останні три роки суспільно-політичного розвитку України характеризуються динамічними процесами, що в ході реформи децентралізації влади кардинально змінили обсяг і зміст діяльності територіальних громад та виконавчих структур органів місцевого самоврядування. В результаті, за твердженням О. Зінченка “окремі території – регіони, області, населені пункти стають більш самостійними суб'єктами, які приймають управлінські рішення і здійснюють ділові операції, пов'язані з відповідними витратами і доходами” [4, с. 83].

Водночас, на переконання професора Т. Іванової потенціал місцевого врядування використовується ще далеко не повністю, що “пов'язано, зокрема, з недостатнім рівнем якості операціоналізації стратегічних цілей та не відпрацьованістю управлінських технологій досягнення запланованого результату. І хоча європейська практика доводить, що для розв'язання зазначених проблем доцільним та ефективним є застосування проектного підходу, та його використання в практиці муніципалітетів є лише декларативним” [4, с. 83].

Дійсно, на сучасному етапі розвитку систем муніципального управління в застосування проектного підходу в об'єднаних територіальних громадах або взагалі не відбувається, або ж знаходиться на початковій стадії впровадження та апробації на пілотних майданчиках. На нашу думку, це відбувається через те, що в процесі застосування проектного управління регіональні органи влади стикаються з певними труднощами, для подолання яких необхідна розробка комплексу заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для використання даного методу в діяльності місцевих органів публічного врядування.

А. Дука та Г. Старченко зазначають, що в загальному розумінні проектно-орієнтоване управління – це управління важливими видами діяльності ОТГ, які вимагають постійного керівництва в умовах суворих обмежень за витратами, термінами і якістю робіт з використанням методів проектного менеджменту [1].

Для впровадження проектного підходу в діяльності виконавчих

органів об'єднаних територіальних громад необхідно здійснити наступні заходи:

- дослідити основи методичного забезпечення управління підготовкою та реалізацією проєктів;
- створити відповідні команди фахівців або підрозділи, що функціонально забезпечуватимуть реалізацію проєктів;
- забезпечити інтеграцію та координації діяльності виконавчих органів ОТГ, місцевого бізнесу та власне територіальної громади – всіх елементів системи управління розвитком територіальної громади;
- провести короткотермінове навчання і підвищення кваліфікації співробітників, залучених до процесів розробки та реалізації проєктів;
- розробити на рівні ОТГ інформаційну систему управління проєктами;
- забезпечити подвійний контроль процесу розробки і реалізації проєктів – з боку виконавчої влади ОТГ та активних прошарків громадськості.

Т. Харченко і Т. Самойленко переконані, що перевагою проєктного підходу “в системі публічного управління є його інтегрованість, що передбачає узгодженість цілей (національних, секторальних, регіональних, місцевих) й побудови логічних структур проєктів (програм), що дасть змогу визначити контрольні точки реалізації проєкту та внести корективи в разі відхилення від плану реалізації” [5, с. 23]. Використання проєктного підходу в діяльності виконавчих органів об'єднаних територіальних громад за твердженнями фахівців та експертів має перспективи у різних сферах соціально-економічного розвитку громад. Так, М. Шкуро пропонує використовувати методологію управління проєктами для вирішення проблем енергоефективності доцільно. На думку дослідника “саме розробка та застосування комплексу моделей та методів управління проєктами забезпечення енергоефективності муніципальної інфраструктури забезпечить сталий розвиток цього напрямку як на державному, так і на місцевому рівнях” [6, 109-110]. Н. Гавкалова та Т. Власенко рекомендують цей підхід до управління медичними закладами, що знаходяться у підпорядкуванні місцевих громад, зазначаючи, що при цьому “позитивними наслідками впровадження проєктно-орієнтованого управління є збільшення гнучкості і динамічності управління, децентралізація відповідальності функціональних керівників і забезпечення готовності системи, що управляється, до організаційних змін” [2, с. 64].

О. Зінченко називає “проєктний підхід найбільш продуктивним при розробці концепції іміджу території для підвищення

конкурентоспроможності з метою залучення інвестицій і населення, оскільки він здатний враховувати як очікування суспільних груп, так і невизначеність середовища, в якому реалізується ця концепція. Також цей підхід має багато інструментів швидкого реагування на зміни, надає можливість прогнозувати сценарії майбутніх подій, формувати стратегії та розробляти процеси їх реалізації” [3, с. 178].

Підсумовуючи проведену розвідку можемо зазначити, що послідовна, грамотна і теоретично опрацьована організація процесу управління проектами дозволить підвищити ефективність діяльності виконавчих структур ОТГ та функціонування соціально-економічної системи адміністративно-територіальної одиниці в цілому.

Список літературних джерел

1. Дука А.П., Старченко Г.В. Проектно-орієнтований підхід в системі реалізації інструментів забезпечення розвитку економіки України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_11_4

2. Гавкалова Н.Л., Власенко Т.А. Застосування проектно-орієнтованого підходу до вдосконалення регіональних систем публічного адміністрування. *Вісник Національного технічного університету "ХПИ". Серія : Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами*. 2017. № 2. С. 58-63.

3. Зінченко О.А. Проектний підхід до створення іміджу території. *European journal of management issues*. 2017. Vol. 25, № 3-4. С. 176-183.

4. Іванова Т.В. Методологія проектного підходу в реалізації стратегічних пріоритетів сервісно-орієнтованої держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 82-85.

5. Харченко Т.О., Самойленко Т.Г. Впровадження інструментів проектного підходу в систему публічного управління. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 1. С. 21-25.

6. Шкуро М.Ю. Аналіз застосування моделей і методів проектного підходу до управління проектами забезпечення енергоефективності муніципальної. *Управління розвитком складних систем*. 2018. Вип. 33. С. 108-117.

Міщенко Дмитро Анатолійович,

д.н.держ.упр., професор, професор кафедри маркетингу

Боровльова Анна Олегівна,

здобувач освіти

Юдіна Аніта Русланівна,

здобувач освіти

Університет митної справи та фінансів

ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ІННОВАЦІЙНУ ПРОДУКЦІЮ

Процес ціноутворення займає важливе місце в системі управління ринковою економікою, оскільки ціна – фактор, який відображає інформацію стосовно стану та динаміки попиту на товар, а також має

досить суттєвий вплив на вибір споживача [1].

Інноваційна продукція здатна задовольнити ще не визначені потреби покупців. Така продукція активізує процес створення нових потреб та бажань у споживачів, завдяки чому формує новий ринок. Для успішного входження інноваційної продукції на ринок, задоволення потреб споживачів та отримання прибутку виробником необхідним є встановлення саме такої ціни, яка відповідатиме стану ринку. Невірно підібрана стратегія ціноутворення на інноваційний товар може призвести до ситуації, коли ціна не покриватиме витрати на виробництво, або не буде задовольняти споживачів і, як наслідок, призведе до зниження попиту та мінімізації прибутку [2].

Саме маркетинг визначає основні підходи до ціноутворення та встановлює ціни на продукцію. Процес розробки стратегії маркетингового ціноутворення для інноваційної продукції є досить складним.

По-перше, слід визначити цілі ціноутворення та чинники, які можуть впливати на рівень цін. Далі необхідно проаналізувати еластичність попиту стосовно ціни, а також залежність між зміною обсягів продажів, ціною та прибутком. За результатами проведених досліджень маркетингологи обов'язково визначають основну стратегію ціноутворення. Кінцевим етапом є визначення остаточної ціни на інноваційний товар з урахуванням можливих знижок або надбавок [3].

Правильно підібрана ціна дозволить збільшити обсяги реалізації продукції, підвищить рентабельність виробництва і максимізує прибуток, збільшить кількість цільових та потенційних споживачів, а також дозволить зміцнити ринкові позиції виробника.

Ціна на інноваційну продукцію формується завдяки низці факторів [4]. Розглянемо їх більш детально.

1. Середньоринкова ціна (діє лише при наявності товарів-аналогів на ринку). Виробник, при встановленні ціни на товар, зазвичай орієнтується на середній рівень цін на ринку, адже при завищенні цін можливий занадто низький рівень цін, а при заниженні цін – споживачі можуть досить обережно поставитись до даної продукції, побоюючись низького рівня якості товару.

2. Стан грошової сфери. Цей фактор має значний вплив на ціну будь-якої продукції, оскільки ціна прямо пропорційно залежить від купівельної спроможності грошей та курсу валют. Отже, слід системно аналізувати грошову ситуацію на ринку.

3. Конкуренція. У сфері інновацій конкуренція має, зазвичай, неціновий характер, тому, для успіху, виробники такої продукції повинні відстежувати, визначати та задовольняти нові, ще не

виявленні потреби потенційних споживачів, задля тимчасового усунення конкурентів.

4. Державне регулювання цін. У багатьох випадках держави підтримують та стимулюють інноваційну діяльність, надаючи новаторським підприємствам податкові пільги та ін. Отже, в багатьох державах світу даний фактор має позитивний вплив.

5. Якість, умови постачання інноваційної продукції, взаємовідносини між виробником та споживачем. Через унікальність товару формування правил залежності ціни від його характеристик досить ускладнено, або взагалі неможливо.

Цінова стратегія визначається в залежності від ступеня новизни продукції та рівня сформованості потреб, які даний товар задовольняє. Розглянемо більш детально найбільш популярні стратегії ціноутворення для інноваційних товарів[5].

1. Стратегія високих цін або “зняття вершків” – являє собою початкове встановлення високих цін, які значно перевищують собівартість продукції, після чого ціни поступово знижують в залежності від насиченості ринку та конкурентів. Головною метою даної стратегії є максимізація прибутку на початковому етапі життєвого циклу товару до моменту появи конкурентів.

Дана стратегія буде дієвою, якщо:

- інноваційна продукція запатентована;
- обсяг сировини, обладнання, комплектуючих та матеріалів для виготовлення інноваційної продукції обмежений;
- затрати для запуску даної продукції на ринок будуть занадто високими для конкурентів.

2. Стратегія низьких цін або “проникнення на ринок” – встановлення низьких цін, які будуть значно нижчими ніж ціни на товари-аналоги (при їх наявності). Така стратегія стимулює споживачів купляти дану продукцію, завдяки чому підвищується попит і виконується головна ціль стратегії – захоплення значної частини ринку.

Таким чином, задля успішного виведення інноваційної продукції на ринок та формування стратегії ціноутворення слід проводити маркетингові дослідження цінової еластичності можливого ринку збуту, а також оцінювати конкурентоспроможність даної продукції.

Список літературних джерел

1. Дугіна С.І. Маркетингова цінова політика : навч. посіб. К.: КНЕУ. 2009. 387с.
2. Божкова В.В., Рябченко І.М. Систематизація методів маркетингового ціноутворення. *Маркетинг і менеджмент інновацій* (4). (2012).
3. Жегус О.В. Розвиток методів маркетингового ціноутворення на інноваційні продукти. *Науковий вісник PUET: Economic Sciences* 2 (93) (2020).

4. Янковець Т. М. Інноваційні підходи до ціноутворення на продукцію промислового підприємства. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Збірник наукових праць. Київ. 2013. № 1 (69).

5. Куденко Н.В. Маркетингові стратегії. К. : КНЕУ. 2010.

Чернов Сергій Валерійович,
к. держ. упр.,
директор ТОВ “Регіональний центр експертизи
та управління проектами”

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ "PROJECT MANAGEMENT" У СУЧАСНОМУ ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УКРАЇНІ

Входження України до епохи “суспільства знань”, яке відбувається від початку “четвертої інформаційної революції” [6, с. 6], на передній план суспільно-політичного розвитку висуває саме інформацію та пов’язані з нею “інформаційний менеджмент” і “економіку знань”, що зумовлюють перехід розвинених національних держав до нової моделі державної економічної, соціальної, безпекової, екологічної тощо політики. Нові моделі державної політики вимагають нових підходів до діяльності органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Одним з таких сучасних підходів сьогодні є Project Management – концепція управління проектами, яка все ширше входить у практику публічного управління сучасних держав [2, с. 49]. Так С. Назаренко зазначає, що протягом останніх 30 років в усьому світі управління проектами сформувалося як нова культура управлінської діяльності і стало своєрідним культурним мостом в цивілізованому бізнесі і діловій співпраці країн [4, с. 138].

Застосування саме проектного підходу в практиці публічного врядування доволі широко використовується в розвинених державах, як правило, у формі “пріоритетних національних проектів” або “національних інноваційних проектів”. Сутність таких проектів полягає в об’єднання зусиль держави, бізнесу й громадянського суспільства та концентрації адміністративних, фінансових, людських тощо ресурсів на найбільш проблемних або пріоритетних напрямках соціальної політики і розвитку держави в цілому. Пріоритетні національні проекти базуються на економіці знань та являють собою інноваційну модель використання ефективних механізмів і технологій реалізації державної політики в економічній, соціальній,

інфраструктурній сферах, що сприяє політичній економічній та соціальній стабільності, створює умови для розвитку інститутів громадянського суспільства, поширення практик публічно-приватного партнерства, економії бюджетних коштів, матеріальних ресурсів і часу.

У політико-управлінському плані виникнення самої ідеї розробки та реалізації пріоритетних національних проектів виникла внаслідок неспроможності органів публічного врядування самостійно реалізувати певні системно-стратегічні завдання державної соціальної та економічної політики. Державні органи та установи демонструють хронічну неефективність управлінських рішень, вузькість мислення з одночасним небажанням залучати до підготовки й ухвалення публічно-управлінських рішень науковців і експертів фахового середовища. Тому потенційно привабливим є залучення до виконання функцій держави бізнес-сектору та широкого громадянського суспільства, мобілізацію їх на самостійну діяльність із задоволення соціальних потреб шляхом безпосередньої участі в ПНП.

В сучасній світовій практиці національні проекти в силу свого масштабу й значимості здебільшого є інфраструктурними та просторовими й спрямовуються на вирішення певних стратегічних завдань розвитку держави. За визначенням І. Іголкина “національні проекти посідають центральне місце в новій політиці простору, тому що інфраструктура дедалі більше будується і розвивається як національний проект” [3, с. 60].

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень Я. Бережний, Я. Жаліло та Д. Покришка визначають національні інноваційні проекти “як практичну основу для здійснення економічних реформ у країні, залучення значних обсягів інвестицій та запровадження інноваційної моделі управління економічним розвитком у середньостроковій перспективі”. При цьому, на думку експертів, “значущість національного проектування тільки зростає у післякризовий період, коли об’єктивна потреба у цілеспрямованій концентрації ресурсів суспільства на ключових цілях модернізаційної стратегії спонукає до пошуку адекватних сучасних інструментів такої концентрації. Національні проекти, у разі впровадження ефективної моделі їх організації, здатні задовольнити таку потребу. Національні проекти як інструмент державної політики мають новаторський характер і є принципово новими для управлінського механізму України” [1, с. 33].

Слід зазначити, що пріоритетні національні інноваційні проекти в Україні було започатковано ще у 2010 році, проте протягом 2004–2020 рр. в силу різних обставин (війни на Донбасі, корупційних скандалів

навколо національних проєктів уряду Януковича, епідемії Ковід-19 тощо) вони фактично зійшли з порядку денного публічного управління в нашій країні. Реанімація пріоритетних національних проєктів почалася з ініціативи Президента України В. Зеленського “Велике будівництво” на початку 2020 року й продовжилася проголошенням нових інноваційних проєктів нашого Президента “Велика реставрація”, “Університет майбутнього” та висадка мільярду дерев в Україні протягом трьох років. Ці ініціативи мають усі визначальні ознаки національного проєкту, оскільки “проєкт, що номінується на статус “національного” має відповідати таким вимогам:

- чітка визначеність кінцевого результату (радикальна модернізація інфраструктури, посилення інвестиційної та туристичної привабливості території проєкту тощо);

- запровадження кращих європейських та світових практик містопланування та містобудування;

- наявність декількох джерел фінансування (приватні інвестиції, міжнародні фінансові організації, кредитні ресурси), при цьому обсяг наданих із державного бюджету коштів становить не більше 20% від всього обсягу потрібних для реалізації проєкту коштів;

- обмежений термін реалізації (не більше 4 років);

- реалізація за моделлю державно-приватного партнерства;

- реалізація за участю громади” [5].

Вважається, що впровадження пріоритетних національних проєктів призводить до розвитку творчого людського потенціалу держави, посиленням її конкурентоспроможності та мультиплікативний ефект стійкого економічного зростання на основі інноваційних факторів. Досвід розвинутих країн світу свідчить про високу ефективність застосування проєктного управління як в економічній сфері, так і в галузі публічного управління та адміністрування.

Таким чином, є очевидним, що попри певні системні вади та недоліки в практичній діяльності багатьох держав пріоритетні національні проєкти виступають як особливий ефективний інструмент публічної політики, що забезпечує швидкі рішення для виконання особливо нагальних для суспільного розвитку завдань поза межами поточного режиму державного управління або реформування окремих аспектів життєдіяльності суспільства.

Список літературних джерел

1. Бережний Я., Жаліло Я., Покришка Д. Політика реалізації національних проєктів: перспективи розвитку в Україні. *Економіка України*. 2013. № 10. С. 32–34.

2. Ворона П. Методологічні особливості управління інноваційними проєктами у змісті підготовки менеджера з управління інноваційною діяльністю. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Вип. 20. С. 48–53.

3. Голкін І. Роль національних і транснаціональних проєктів у системі розвитку інфраструктури національної економіки. *Наукові праці НДФІ*. 2012. Вип. 1. С. 60–69.

4. Назаренко С. Теоретичні засади управління проєктами регіонального розвитку. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 137–144.

5. Сенча І. Критеріальний апарат для оцінки умов реалізації складових національного проєкту. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 7. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?n=7&y=2013>

6. Україна медійна : на порозі інформаційної революції : моногр. [За науковою редакцією д. держ. упр., проф. Радченка О. В.]. Київ : Видавець СВС Панасенко, 2015. 208 с.

Дімітрієв Дмитро Віталійович,
здобувач освіти

Поліський національний університет

Науковий керівник: Зелінська А.М., к.е.н., доцент

РОЛЬ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Швидкість змін умов господарювання підприємств в Україні змушує керівників шукати ефективні механізми відповіді на ці зміни й одночасного втримання конкурентоспроможності на ринку. Тому випадкових рішень тут бути не може. Стабільний соціально-економічний розвиток вимагає від підприємства стратегії розвитку та відповідних політик, що стосуються різних сфер його функціонування. А оскільки важливим джерелом економічного зростання є саме людський капітал, розробка та ефективна реалізація кадрової політики набуває особливої актуальності.

У розумінні ролі та змісту кадрової політики на підприємстві важливими є розкриття 2 взаємозв'язків:

1. Кадрова стратегія – кадрова політика. Кадрова політика є сукупністю напрямів реалізації кадрової стратегії. Кадрова стратегія визначає пріоритетні кадрові цілі, комплекс організаційних рішень і заходів, реалізація яких дає змогу досягти цілей корпоративної стратегії [2, с. 441].

2. Кадрова політика – процедури управління персоналом. Кадрова політика повинна впливати з кадрової стратегії та доповнюватися процедурами управління персоналом. Кадрова політика є керівним принципом кадрової роботи, вона визначає її основні цілі та напрямки, надає загальні та практичні рекомендації для керівників і персоналу. Процедури з управління персоналом підтримують і доповнюють кадрову політику, представляючи собою покроковий план та

конкретні заходи, які реалізуються у роботі з персоналом.

Кадрова політика формується вищим керівництвом підприємства та реалізується через кадрову службу під час виконання її працівниками відповідних функцій. Об'єктом кадрової політики є безпосередньо персонал підприємства, а суб'єктом – сформована система управління персоналом, яка включає в себе управлінських працівників усіх рівнів, а також кадрову службу [1, с. 53].

Кадрова політика – це своєрідний курс дій щодо персоналу підприємства, його формування та використання, що дозволяє:

– роботодавцям закріпити цілі, принципи, методи та офіційні правила щодо управління персоналом;

– працівникам чітко розуміти свої права та обов'язки, а також напрямки їх реалізації.

На рис. 1 представлені основні елементи кадрової політики сучасного підприємства.

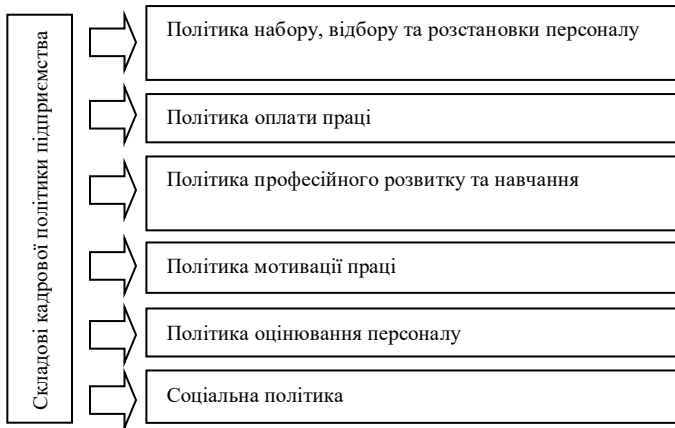

Рис. 1. Основні складові кадрової політики підприємства

Політика набору, відбору та розстановки персоналу передбачає забезпечення підприємства конкурентоспроможною робочою силою відповідно до його потреб, створення належних умов праці, забезпечення ефективної ротації кадрів. Політика професійного розвитку передбачає забезпечення умов підвищення кваліфікації та навчання персоналу відповідно до потреб виробництва і працівників, реалізацію можливостей професійного зростання.

Політика оплати праці спрямована на забезпечення справедливої та конкурентоспроможної заробітної плати, яка б відповідала результатам роботи персоналу та його освітньо-кваліфікаційним характеристикам.

Політика соціальних і трудових відносин передбачає формування в умовах підприємства системи соціального забезпечення, надання соціальних пільг і благ, а також вироблення інструментів попередження порушень трудової дисципліни, виникнення трудових конфліктів. Отже, кадрова політика є своєрідним засобом комунікації між роботодавцем та співробітниками. Вона має на меті забезпечити структуру, в рамках якої можуть прийматися послідовні рішення та за допомогою якої можна сприяти ефективному управлінню персоналу.

При цьому, кадрова політика повинна забезпечити дотримання принципів справедливості та прозорості в питаннях оцінювання результатів праці та винагороди за них, а також дотримання дисципліни праці та корпоративної культури в колективі.

Її гнучкість та адаптивність здатні забезпечити швидку відповідь на зміни умов зовнішнього і внутрішнього середовища та, відповідно, прогресивності і стабільності у питаннях управління персоналом. Така кадрова політика призводить до зниження соціально-економічних ризиків і підвищення продуктивності праці персоналу.

Список літературних джерел

1. Капінос Г.І., Костюк І.В. Особливості формування та реалізації ефективної кадрової політики вітчизняних підприємств в сучасних умовах розвитку ринкової економіки (2019). *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 2. С. 52-56. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/12-15.pdf> (дата звернення: 3.11.2021).
2. Марченко В.М., Хондока В.А. (2017). Кадрова політика та кадрова стратегія підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 20. С. 440-443. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/89.pdf> (дата звернення: 3.11.2021).

Домбровський Ілля Вадимович,
здобувач освіти

Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Піхняк Т.А., к. е. н., доцент

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Ведення бізнесу в Україні здійснюється в умовах мінливого макросередовища, що призводить до розвитку таких якостей у підприємців, які будуть дозволяти швидко до нього адаптуватися. Карантин із приводу COVID-19, на деякий час призвів до вимушеного тимчасового закриття багатьох малих та мікропідприємств.

Здебільшого це такі сфери, як торгівля (майже всі продуктові магазини, фізичні особи – підприємці на ринках, що працювали у продуктивній сфері, кав'ярні, заклади швидкого харчування), сфера послуг (перукарні, заклади відпочинку) та деякі інші (заправки, інтернет-провайдери, і т.д.). Меншого впливу зазнали підприємці, які працюють із непродовольчими товарами, у сфері нерухомості, юридичних послуг тощо.

За статистичними даними Укрстату [1], через вплив COVID-19, 41% підприємств не відчули суттєвих змін і змогли обійтися лише впровадженням додаткових заходів безпеки. Проте, в опитуванні не були враховані розміри та сфера діяльності підприємств. За результатами досліджень, які були проведені наприкінці травня 2020 р., великі підприємства (58%) завдяки більшим можливостям не відчували значного впливу карантинних заходів. Середні підприємства, переважно (59%), скоротили виробництво, втратили партнерів, проте, гнучкість майже половини з них забезпечила їм найменшу частку зупинених підприємств (7%). Найбільша ж частка підприємств, які призупинили свою роботу, припадає на малі підприємства (35%). Із результатів можемо зробити висновки, що малі підприємства зазнали більшого негативного впливу від COVID-19 і заходів, прийнятих урядом у зв'язку з пандемією.

Ще одне дослідження було проведене Європейською бізнес-асоціацією, яке було спрямоване саме на стан малих підприємств на тлі заходів, пов'язаних із запобіганням поширенню COVID-19[2]. Схематично, результати дослідження узагальнено на рис. 1.

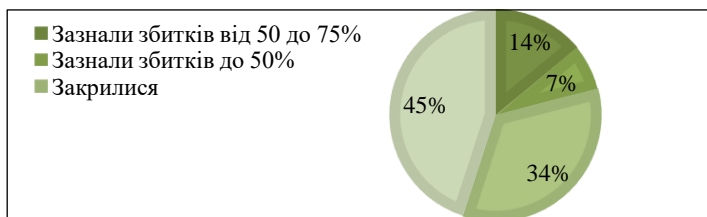

Рис. 1. Вплив заходів, пов'язаних із карантинном, на роботу малого бізнесу

Джерело: складено на основі [2]

За результатами опитування Європейської бізнес-асоціації кожен п'ятий малий бізнес в Україні опинився під загрозою закриття.

Експерти зазначають, що лише 45% малих підприємств удалося зберегти рівень докарантинного заробітку свого персоналу, 29% респондентів були змушені скоротити розмір оплати праці, а ще 19% –

відправити працівників у неоплачувану відпустку, 33% малих підприємств торкнулося скорочення. Усі ці чинники негативно впливають на споживчу спроможність населення, що, своєю чергою, призводить і до зниження доходів, у тому числі й малих підприємств.

Отже, вже на початку пандемії і прийнятих урядом нашої держави заходів щодо обмежень, проявився негативний вплив на діяльність малого бізнесу. Світ після пандемії як глобальне середовище, в якому існуватиме бізнес, потребує вироблення нових тенденцій бізнес-стратегій. На нашу думку, основними з таких будуть тренди:

1. Пошук нових джерел доходів. Незважаючи на те, що конкретні стратегії залежатимуть від напрямів діяльності чи ринків збуту, для всіх видів діяльності нові можливості формуються розбудовою екосистем, які орієнтовані на створення партнерських стосунків, продуктові інновації, розвиток каналів цифрової взаємодії (маркетинг, збут продукції, вивчення змін, уподобань та звичок тощо). Щоб завоювати нові ринки, компанії і у виробничому секторі, і у сфері послуг повинні розробляти продукти, що відображають сучасні потреби [1, с. 149].

2. Переорієнтація існуючих промислових потужностей для виробництва нових товарів. Доцільно переорієнтувати недозавантажену інфраструктуру для виробництва товарів та послуг для боротьби з COVID-19, а також для задоволення майбутніх змін споживацького попиту [3, с. 66].

3. Розвиток промислових потужностей для задоволення розширеного попиту на нові товари. Для задоволення потреб в новій інфраструктурі доцільно співпрацювати із зовнішніми партнерами в рамках економіки спільного використання.

3. Швидке впровадження інновацій навколо нових потреб. В умовах виникнення загроз кризових явищ чи значної зміни структури ринку крім захисних заходів компаніям необхідно зосередити зусилля на впровадженні інновацій, які дають можливість отримати нові переваги з тих можливостей, що виникають. Важливим є інформування про інтернет – пропозиції компаній та покращення цифрової лояльності клієнтів [4, с. 36].

4. Використання соціальних мереж для координації діяльності співробітників та партнерів. Пандемія коронавірусу вплинула на поширення таких технологій: класичні месенджери, відеоконференції (Zoom, Microsoft Teams), сервіси таск-трекінгу, дистанційні сховища інформації.

Попри виклики для малих підприємств, з'явилися і переваги [5, с. 149]:

- 1) економія часу та підвищення продуктивності – за рахунок автоматизації виробництва та інших внутрішніх процесів компанії;
- 2) оптимізація та покращення комунікацій – як внутрішніх, так і зовнішніх;
- 3) крос-продажі / upsell-продажі – вихід на новий рівень обслуговування клієнтів і заохочення їх до придбання більшої кількості товарів.

Таким чином, мале підприємництво сьогодні розвивається, і коронавірус для нього – це не пандемія, адже хто хоче працювати, той приймає умови, аналізує їх, знаходить шляхи подальшого розвитку та процвітання. Ми переконані, що подальші перспективи дослідження повинні спрямовуватися на дослідження статистичних даних захворюваності у зв'язку з полегшенням/поглибленням протикоронавірусних заходів та їхнього впливу на динаміку діяльності малого бізнесу. Також необхідне залучення експертів та науковців для більш ретельного вивчення проблематики та найефективнішого вирішення проблем діяльності малих підприємств.

Список літературних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (дата звернення: 28.10.2021).
2. *Kak spasti malyy biznes v usloviyakh karantina?* [How to save small business in quarantine?]. URL: <https://delo.ua/opinions/jak-vrjatuвати-malij-biznesv-umovah-karantinu-367890/> (accessed 28 November 2021).
3. Гейко Т. Ю. Приоритети розвитку підприємництва в Україні в умовах пандемії COVID-19 та в посткарантинний період. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2020. № 2(73). 62–71.
4. Гусєва О. Ю. Легомінова С. В. «Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація». *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). 33-39.
5. Шевченко-Переполюкіна Р.І. Шляхи розвитку малого бізнесу в умовах Covid-19. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. №1(49). 147-151.

Горбатенко Олексій Артурович,
здобувач освіти

Одеський національний економічний університет
Науковий керівник: Горбатенко А.В., к.е.н., ст.викл.

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ЗАРУБІЖНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Сьогодні Україна в умовах перехідного періоду економіки, глобальних індустріальних трансформацій та об'єктивної необхідності в інноваційній моделі розвитку потребує значних інвестицій у багатьох

економічних сферах. Інвестиції надають можливості для негайної модернізації, розширення й інтенсивного розвитку промисловості з подальшим одержанням максимальних прибутків для вирішення нагальних соціальних проблем. Так, у минулому році, Україна зіткнулася зі значним падінням головних економічних показників унаслідок вимушених карантинних обмежень у зв'язку з пандемією Covid-19. У сучасних умовах виходу економіки з кризового стану, інвестиції є одним з найефективніших важелів цього явища, тому створення інвестиційної привабливості галузей стає одним із головних завдань сьогодення.

Найбільш затребуваною формою капіталовкладень для України на етапі активного розвитку економіки є прямі іноземні інвестиції. Прямі іноземні інвестиції – вид іноземних інвестицій, коли зарубіжне підприємство однієї країни розміщує свої активи в межах іншої зі збереженням контролю над ними. Можна виокремити основні позитивні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій:

- стабілізація господарського і фінансового положення;
- активізація підприємницької діяльності;
- модернізація, що сприяє збільшенню і розширенню експорту, має позитивний вплив на платіжний баланс.

Завдяки значним розмірам фондів, вони надають можливості реалізовувати великі проекти; крім того, в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління тощо.

Основними привабливими рисами України для іноземних інвесторів являються наступні.

По-перше, важливим інвестиційним фактором є географічне положення країни. Україна знаходиться на перетині торгових шляхів у Європу – Середню Азію – Близький Схід – Кавказ. Це робить її ідеальним місцем для транзитного руху за допомогою міжнародних транспортних коридорів.

По-друге, Україна має 30% світового чорнозему і близько 200 видів корисних копалин. Традиційно займає лідируючі позиції у виробництві та постачанні на зовнішні ринки зернової та соняшникової олії, чорних металів, труб, енергетичного обладнання та іншої складної інженерної продукції.

Стрімкий розвиток та зростаючі перспективи України в сільському господарстві, енергетиці, інформаційних технологіях, інфраструктурі та промисловості все більше приваблюють інвесторів в останні роки. У поєднанні з висококваліфікованою робочою силою, економічною ефективністю, стратегічним географічним розташуванням та швидким спрощенням умов ведення бізнесу, Україні є що запропонувати.

Сьогодні, для забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, Україна робить активні кроки у політичній та законодавчій сферах.

Так, з 1 січня 2016 року функціонує зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, що позитивно вплинуло на стан торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом. 13 лютого 2021 року набрав чинності Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями». Він має на меті якомога швидше залучити великі іноземні інвестиції у певні економічні сфери країни.

Закон передбачає пільги для інвесторів, які інвестують у ключові галузі, але встановлює заборони та обмеження на деякі види діяльності, продукції, послуг. Дія Закону поширюється на сфери переробної промисловості, видобутку корисних копалин, поводження з відходами, освіти, наукової та науково-технічної діяльності, охорони здоров'я, мистецтва, культури, спорту, транспорту тощо.

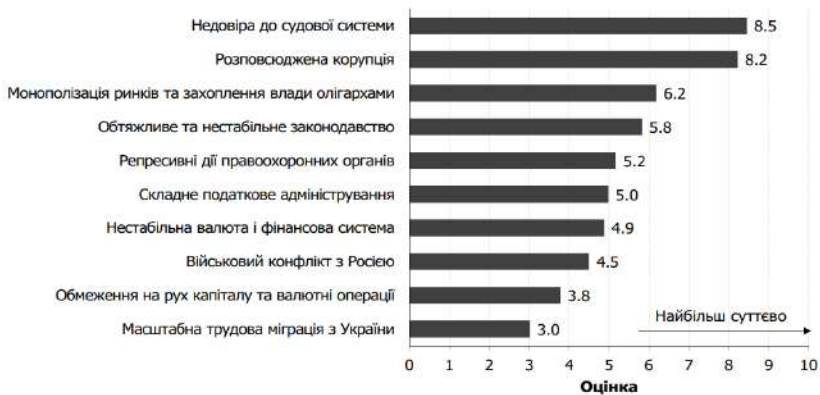

Рис.1. Перешкоди іноземним інвестиціям

З іншого боку Україна має нагальні економічні та політичні проблеми, які зарубіжні інвестори не можуть ігнорувати. Наприкінці жовтня 2020-го року Європейська Бізнес Асоціація (ЄБА), Dragon Capital та Центр економічної стратегії (ЦЕС) провели п'яте щорічне опитування, яке мало на меті визначити головні перешкоди інвестування в Україну. В опитуванні взяли участь 117 інвесторів, з яких 62% респондентів є стратегічними інвесторами, 74% - зараз мають інвестиції в Україні.

Іноземні інвестори називають головною перешкодою інвестування в Україну недовіру судовій системі. На другому місці знаходиться проблема розповсюдженої корупції.

Варто зауважити, що воєнний конфлікт з Росією у 2020-му році має досить помірне значення для інвесторів у порівнянні з результатами опитування 2016-го року. Також 47,3% опитаних інвесторів стверджують, що черговий локдаун в Україні не вплине на їхні інвестиційні плани, 27,3% – знизять або повністю зупинять свої інвестиції, 1,8% – повисять інвестиції, 23,6% – не можуть надати однозначну відповідь.

Отже, на сьогодні Україна є досить вигідною площадкою для прямих іноземних інвестицій. Проте значна корумпованість судової та політичної систем, монополізація ринків олігархами, обтяжливе нестабільне законодавство тощо є одними з головних причин недовіри інвесторів. Від вирішення цих проблем безпосередньо залежать обсяги інвестиційних потоків в Україну, як сьогодні так і в майбутньому.

Список літературних джерел

1. П'яте щорічне опитування іноземних інвесторів 2020. European Business Association: веб-сайт. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2020/11/2020_ForeignInvestorSurvey_Presentation_ua.pdf (дата звернення: 01.11.2021)

2. Горбатенко А.В. Можливості застосування міжнародних стандартів в управлінських системах вітчизняних підприємств // Науковий вісник ОНЕУ №5(247). Одеса: 2017. 5-19.

3. Горбатенко А.В., Формування сучасних інноваційних механізмів на підприємстві, Науковий вісник ОНЕУ №8(228). 2015. 26-36.

Міщенко Дмитро Анатолійович,

д.н.держ.упр., професор, професор кафедри маркетингу

Горяня Анастасія Костянтинівна,

здобувач освіти

Університету митної справи та фінансів

ДЕМПІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В сучасному динамічному світі компанії використовують різні методи завоювання ринку і витіснення конкурентів, з метою досягнення лояльності клієнтів та підвищення прибутків підприємства. Один із таких відомих інструментів – це демпінг. Актуальність даної теми зумовлена тим, що в сучасних умовах розвитку економічних процесів демпінг виступає допоміжною складовою досягнення цілей організації та підвищення конкурентоспроможності, а також відкриває нові можливості співпраці та виведення компанії на новий рівень.

Демпінг – це продаж організацією товарів або послуг нижче витрат

на їх і продаж і виробництво. Демпінг являє собою один з ефективних прийомів конкурентної боротьби, метою якого, як правило, є завоювання ринку і досягнення економічних переваг, а також зменшення податків і збільшення фінансових потоків компанії [1]. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» демпінг – ввезення на митну територію України товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару [2].

Аналізуючи дослідження вчених слід виділити праці Адама Сміта й Олександра Гамільтона, які ще у XVIII ст. усвідомлювали існування цього інструмента та вивчали можливі шляхи усунення його руйнівного ефекту. Тому вже в XX столітті найбільші торгові держави почали впроваджувати антидемпінгові заходи як метод захисту національних товаровиробників від недобросовісної торгової практики. Однією з перших держав, що прийняла антидемпінгове законодавство була Канада (у 1904 році), після цього її досвід унаслідували наступні країни: Нова Зеландія (1905), Австралія (1906), США (1921) і Велика Британія (1924) [2].

В наші часи законодавство цивілізованих країн вирізняє два основних типи демпінгу:

- ціновий демпінг – продаж на експортному ринку товару за ціною, яка нижче його ціни на національному ринку;

- вартісний демпінг – продаж товару на експортному ринку за ціною, яка нижче його вартості

У комерційних випадках демпінг може прийняти одну із нижчезазначених форм:

- постійний демпінг – постійний експорт товарів за ціною, нижчою від нормальної ціни;

- випадковий (спорадичний) демпінг – тимчасовий епізодичний продаж товарів на зовнішньому ринку за низькими цінами у зв'язку з тим, що у експортерів великі накопичення запасів товарів;

- розбійницький (умисний) демпінг – тимчасове зниження експортних цін (нижче цін свого внутрішнього ринку і навіть нижче витрат на виробництво) з намірами витіснити конкурентів з ринку і наступна дія - підвищення цін (іноді навіть до більш високого рівня, ніж це було до зниження цін). Цей термін широко відомий в економіці як встановлення монопольних цін;

- зворотний демпінг – продаж товару всередині країни за цінами, нижчими від експортних; використовується за непередбачуваних різких коливаннях курсів валют;

- взаємний (зустрічний) демпінг – взаємні (зустрічні) поставки одного і того ж самого товару між двома країнами за заниженими, демпінговими цінами; використовується в умовах високої монополізації ринку певного товару в кожній країні [2].

Для формування компетентної цінової політики компанії необхідно брати до уваги питання про цінове позиціонування в сегменті. При цьому, не всі низькі ціни слід вважати демпінговими.

Не демпінговими є ціни, якщо вони:

- базуються на зниженні витрат виробництва;
- базуються на зниженні витрат на забезпечення продажів;
- є підсумком маркетингової програми з перепозиціонування товару,
- є інструментом торгового маркетингу.

В цих випадках однозначно такі ціни вище собівартості, адже вони обґрунтовані маркетинговими зусиллями компанії і їх не можна класифікувати в якості демпінгових. Задля правильного розуміння різниці демпінгу від маркетингового методу зниження цін, слід знати загальні аспекти:

- демпінг передбачає добровільну відмову від нормального рівня рентабельності;
- безпосередньо в період демпінгу ні про сервіс, ні про високу якість продукції не йдеться;
- зниження цін в результаті маркетингових маніпуляцій з товаром – це не демпінг;
- об'єктом впливу демпінгу в першу чергу є конкурентне середовище [1].

Один із позитивних прикладів застосування демпінгу – компанія “Sony”, телевізори цієї компанії з’явилися на американському ринку в 70-х роках за цінами на 40% нижче, ніж в Японії, тому американський уряд прийняв заходи і компанія відповіла геніальним кроком – запустили виробництво прямо на території США, припинивши експорт з Японії [3]. Отже, можна зробити висновок, що демпінг являє собою цікавий інструмент для досягнення цілей компанії: конкурентоспроможність, завоювання долі ринку, забезпечення лояльності споживачів, підвищення прибутку компанії та ін.. Також не потрібно забувати, що іноді демпінг використовують як і недобросовісний торговий інструмент, що призвело до того, що багато країн почали використовувати антидемпінгові заходи. Але, якщо підприємство зможе вистроїти адекватну цінову політику і правильно організує процес функціонування, то можна і використовувати цей інструмент, якщо він буде доцільним і відповідатиме цілям цінової

політики підприємства.

Список літературних джерел

1. Записи маркетолога. Демпінг. URL: https://www.marketch.ru/marketing_dictionary/marketing_terms_d/demping/
2. Що таке демпінг: правовий лікбез URL: <https://loyer.com.ua/uk/13279-2/>
3. Демпінг, види, приклади і методи боротьби з ним. URL: <https://sales-generator.ru/blog/demping/>

Грицаєнко Галина Іванівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Грицаєнко Ігор Миколайович,
доцент кафедри технічного сервісу та систем в АПК
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

БІЗНЕС-ПРОЄКТУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Розвиток вітчизняного агровиробництва супроводжується багатьма проблемами соціального і екологічного характеру, що вимагає ретельних досліджень проблем сталого розвитку як головного орієнтиру в розробці бізнес-проектів для сільськогосподарських товаровиробників.

Питання бізнес-проекткування знайшли своє відображення в наукових публікаціях багатьох дослідників, в тому числі таких, як Войт С. М., Орел А. М. [1], Гуторов О. І. [6], Лабіба І. Н., Лотфаллага В. Б., Ганни А. С. та Боулоса Н. В. [7], Юе К. та Гуо П. [8] та багатьох інших. В наукових працях розкриваються сучасні проблеми інвестицій в енергоефективність [2] та екологію [3-5]. Дискусійними є питання спрямування проектів аграрного виробництва на сталий розвиток, що підкреслює актуальність і своєчасність обраної теми дослідження.

В 2020-му році капітальні інвестиції порівняно з 2010-м роком збільшилися на 327,6 млрд. грн. (у 2,8 рази), викиди забруднюючих речовин скоротилися на 40% – до 4017,3 тис. т за рік. В той же час за 2010-2020-і роки курс долара збільшився в 3,55 рази, тому капітальні інвестиції в доларовому еквіваленті з 22,7 млрд. дол. США в 2010-му році зменшилися до 18,0 млрд. дол. США в 2020-му році, що змінює їх співвідношення з викидами забруднюючих речовин по Україні. Теж самі тенденції є в аграрному виробництві. Саме тому бізнес-проекти потребують більш детального опрацювання питань охорони навколишнього середовища як чинника якості життя суспільства.

Розробка бізнес-проекту включає комерційний, технічний, екологічний, інституційний, соціальний, фінансовий, економічний аналізи та аналіз ризику. Кожен з цих видів аналізу повинен фокусуватися на цілях сталого розвитку – екологічному балансі, соціальному прогресі та економічному процвітанні. Комерційний аналіз бізнес-проекту повинен враховувати соціальні наслідки його реалізації, а також визначати додаткові шляхи можливого покриття витрат проекту. Технічний аналіз повинен визначати чинники, що негативно впливають на навколишнє середовище, а також розраховувати розмір капітальних та експлуатаційних витрат. Екологічний аналіз бізнес-проекту повинен враховувати соціальні чинники – в першу чергу умови та безпеку праці. Інституційний аналіз проекту повинен враховувати інтереси стейкхолдерів, в тому числі його еколого-соціо-економічні наслідки, тобто фокусувати бізнес-проект на сталий розвиток. Соціальний аналіз повинен розкривати як економічні характеристики, що відображають динаміку кількості робочих місць, розмір заробітної плати тощо, так і екологічні, що пов'язані з умовами праці, зниженням травматизму та професійних захворювань. У рамках фінансового аналізу, крім визначення фінансових результатів “без проекту” і “з проектом”, розрахунку обсягів фінансування, потрібно збалансувати витрати та вигоди проекту з врахуванням його соціальних наслідків бізнес-проекту. При проведенні економічного аналізу бізнес-проекту, що передбачає оцінку національної привабливості, економічної цінності на основі альтернативної вартості, а також при проведенні аналізу ризику, який повинен визначати бідь-які зміни можливостей реалізації бізнес-проекту, в тому числі коливання рівня цін, зміну валютних курсів, непрогнозовану інфляцію тощо, необхідно враховувати екологічні, економічні та соціальні наслідки розробки та реалізації бізнес-проекту.

Орієнтація на сталий розвиток повинна стати пріоритетним напрямом соціально-економічної політики країни, бути головним фокусом у розробці та реалізації бізнес-проектів, що набуває особливої актуальності та перспективності в аграрному виробництві. Для впровадження принципів сталого розвитку вважаємо доцільним кожний етап розробки бізнес-проектів орієнтувати на створення екологічного балансу, забезпечення соціального прогресу та досягнення економічне благополуччя.

Список літературних джерел

1. Войт С.М., Орел А.М. Управління інвестиційними проектами аграрних підприємств та об'єднань в умовах довгострокового співробітництва. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 3. С. 62-67.
2. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко І.М. Системний аналіз інвестицій в енергоефективність

національної економіки. *Науковий вісник ТДАТУ*, 2021. Вип. 11, том 1. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tsst/wp-content/uploads/sites/6/naukovyj-visnyk-tdatu-2021-vypusk-11-tom-1.pdf>.

3. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко М.І. Екологічні інвестиції в аграрній сфері економіки. *Інновації управління продуктивністю та поліпшення якості зерна пшениці озимої* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Полтава, 30 верес. 2021. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 219-222.

4. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко М.І. Екологічні інвестиції як пріоритетний напрямок розвитку аграрної сфери економіки. *Науковий вісник ТДАТУ*, 2021. Вип. 11, том 1. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tsst/wp-content/uploads/sites/6/naukovyj-visnyk-tdatu-2021-vypusk-11-tom-1.pdf>.

5. Грицаєнко І.М., Грицаєнко Г.І. Еколого-економічний аспект технічного забезпечення аграрного виробництва. *Інновації управління продуктивністю та поліпшення якості зерна пшениці озимої* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Полтава, 30 верес. 2021. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 222-225.

6. Гуроров О.І. Сутність та структура бізнес-плану інвестиційного проекту аграрного підприємства: теоретико-методичний аспект. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2020. № 1. С. 200-213.

7. Labib Y.N., Lotfallah W.B., Hanna A.S., Boulos N.W. Development and Application of Performance Index for Comparative Assessment of Public Capital Projects. *Journal of Construction Engineering and Management*. 1 February 2021. Vol. 147, Is. 2. N 04020175.

8. Yue Q., Guo P. Managing agricultural water-energy-food-environment nexus considering water footprint and carbon footprint under uncertainty. *Agricultural Water Management*. 30 June 2021. Vol. 252. N 106899.

Карпенко Ніколіна Олексіївна,
здобувач освіти

Одеський національний економічний університет
Науковий керівник: Карпенко Ю.В., к.е.н., доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ

Мінливі ринкові умови зовнішнього середовища агропідприємств, пов'язані з загостренням конкурентної боротьби, зростанням вимог споживачів, посиленням інтеграційних процесів в агросекторі, підвищують важливість освоєння та використання сучасних управлінських технологій. Одною з таких технологій управління є ощадливе виробництво, яке дозволяє в такий спосіб організувати операції підприємства, процеси проектування та виготовлення продукції, взаємовідносини з постачальниками й клієнтами, при якому продукція виготовляється в точній відповідності із запитами споживачів та за умов меншої кількості дефектів у порівнянні з продукцією, зробленою за технологією масового виробництва.

В основі ощадливого виробництва лежить теза про необхідність створення цінності для клієнта, що можна забезпечити, вибудовуючи

дії з її створення у найкращій послідовності [1; 2]. Подібна організація дозволить забезпечити протікання процесу без зайвих переривань. Акцент в технології ощадливого виробництва робиться на усуненні втрат (*muda*, з японської), тобто будь-якої діяльності, що поглинає ресурси, але не створює цінності для клієнта. До основних видів втрат, згідно технології, що розглядається, відносяться: нераціональне використання робочого часу, надвиробництво, неефективне використання ресурсів, зайві запаси, зайві переміщення, втрати через дефекти, простої, втрати зайвої обробки тощо.

Діяльність вітчизняних агропідприємств також не позбавлена втрат. Так, вони не завжди володіють сучасними технологіями обробки ґрунту та збирання врожаю, що дозволяють економити час та паливні ресурси. Неналежне технічне обслуговування сільськогосподарського обладнання призводить до аварійного виходу його з ладу в період посівної або збирання врожаю. Часто вони не мають зваженого підходу до планування закупок добрив, отже значні витрати на зберігання завищених обсягів добрив змінюються їх дефіцитом та необхідністю закупати за підвищеними цінами. Крім того, агропідприємства не завжди раціонально використовують куплені добрива. Надмірно низька їх кількість веде до зменшення врожайності, а зовелика – до полеглості посівів і збільшення втрат в процесі збирання врожаю. Недоліки мають місце і в процесі зберігання сільськогосподарської продукції, що призводить до значних втрат від її псування. Усунення виявлених недоліків дозволить більш економічно використовувати ресурси агропідприємств, створюючи цінність для споживачів.

В технології ощадливого виробництва підкреслюється, що витрати сил і часу співробітників організації обґрунтовані лише тоді, коли в результаті цього цінність продукту підвищується. Крім того, найкращою вважається організація діяльності, яка забезпечує досягнення найвищого результату, що наближається до споживчих бажань, при найменших витратах людської праці, завантаженні обладнання тощо.

Для підвищення цінності продукту або послуги в технології ощадливого управління використовується інструментарій, зокрема: складання карт потоку створення цінності (графічна схема зображення потоків, необхідних для створення продукту), канбан (організація безперервного матеріального потоку при відсутності запасів), кайдзен (безперервне вдосконалення), система 5s (створення ефективного робочого місця), система SMED (швидке переналадження встаткування), система TPM (загальний догляд за встаткуванням),

система JT (точно в термін), візуалізація (індикатори правильного виконання роботи), U-образні комірки (підковоподібне розміщення обладнання) тощо.

Наведений вище інструментарій є корисним і для агропідприємств. Так, наприклад, система загального догляду за встаткуванням може бути використана для машин сільськогосподарського призначення. У відповідності до заздалегідь складеного графіку, крім щоденного обслуговування, для самохідної сільськогосподарської техніки доцільно проводити капітальний та поточний ремонт, чергові та сезонне технічне обслуговування. Наведені види ремонтного обслуговування відрізняються за обсягом та складом робіт, а періодичність їх проведення можна встановити за плановою кількістю витраченого пального або машино-годин роботи. Результатом застосування системи загального догляду для агропідприємств є зменшення витрат на запчастини та втрат від простоїв обладнання.

Ще одним корисним інструментом для агробізнесу може стати система SMED (Single Minute Exchange of Dies, з англ. “швидка заміна штампів”). Вона передбачає швидкий перехід з одної стадії виробничого процесу на іншу завдяки мінімізації тривалості операцій, що виконуються при вимкненому обладнанні. У загальному вигляді застосування даного інструменту складається з етапів: вивчення поточного стану операції переналагодження; поділ операцій на такі, що виконуються при включеному обладнанні (зовнішні операції) та такі, що здійснюються при виключених агрегатах (внутрішні операції); перевід внутрішніх операцій у зовнішні та їх скорочення. Процес може здійснюватися у кілька ітерацій, операції стандартизуються та удосконалюються. Використання системи SMED для перевірки технічного стану самохідної сільськогосподарської техніки дозволить знизити простої обладнання в період його активного використання, зменшити витрати виробництва продукції.

Таким чином, застосування окремих інструментів ощадливого виробництва або використання технології в цілому дозволяє усунути втрати та підвищити ефективність діяльності агропідприємств в процесі створення цінності для клієнтів.

Список літературних джерел

1. Вумек Дж., Джонс Д. (2019) Ощадливе виробництво. Пер. з англ. Д. Погребняк. Х.: «Ранок». 448 с.

2. Джордж М. (2017) Бережливое производство + шесть сигм в сфере услуг. Как скорость бережливого производства и качество шести сигм помогают совершенствованию бизнеса. Пер. с англ. Т. Гутман. М.: Манн, Иванов и Фербер. 464 с.

Бондаревська Ксенія Валентинівна,
д.е.н., професор кафедри соціального
забезпечення та податкової політики,
Хамула Дарина Денисівна,
здобувач освіти
Університет митної справи та фінансів

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ В УМОВАХ COVID-19 ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Епідемія хвороби COVID-19 та локдаун призвели до загострення проблем у багатьох сферах життя. Найбільш проблемною є ситуація у економічній та соціальній сферах. Так, пандемія найпомітніше вплинула на ринок праці, а саме на скорочення робочої сили у зв'язку із обмеженням певних напрямів економічної діяльності та зміною інтенсивності міграційних процесів. Такі фактори, безумовно, є чинниками втрати роботи і, як наслідок, спостерігаємо зростання безробіття та зниження доходів населення і якості життя загалом.

Основними соціальними ризиками, що пов'язані з трудовою сферою, під час пандемії є: зменшення попиту на робочу силу, неформальна зайнятість, розповсюдження прихованого безробіття, наростання бідності та диференціації доходів населення, соціальна незахищеність.

Поширеним явищем під час кризи стала дистанційна зайнятість, віддалена робота, часткова зайнятість, а також наполягання працедавців взяти відпустку за свій рахунок. З одного боку, це допомагає зберегти працівникові робоче місце та зайнятість. Проте, у таких випадках працівник не є у повній мірі соціально захищеним, також є ризики втрати постійних доходів. До того ж, у працівників може виникати почуття соціального відчуження, адже наслідком часткової або неформальної зайнятості може бути формування прихованого безробіття. Перебуваючи у неоплачуваній відпустці та фактично не отримуючи заробітної плати, проте, залишившись працевлаштованими, працівники є соціально незахищеними, адже вони не зможуть отримати ніякої допомоги, що передбачена державою у випадку безробіття. Зазначимо, що у 2020 році частка неофіційно зайнятих становила майже 20,5% населення.

З березня 2020 року держава надає допомогу у вигляді житлової субсидії тим особам, які були звільнені під час карантинних обмежень. Збільшення субсидій для таких громадян буде складати приблизно 300 гривень. У період карантину обчислення цих субсидій буде

враховувати підвищення соціальних норм на 50%, з огляду на часто вимушене перебування вдома та більше користування житлово-комунальними послугами [1].

Можемо зазначити, що у 2019 р. в Україні налічувалося 1,49 млн. безробітних. Натомість, кількість зайнятого населення складала 16,58 млн. осіб. У 2020 р. кількість безробітних побільшала та склала 1,67 млн. осіб, а зайнятих стало менше на 663 тисячі осіб, їх кількість – 15,91 млн. осіб. Що стосується статистики за 2021 р., то можемо зауважити, що у II кварталі цього року чисельність безробітного населення становило 1,62 млн. осіб, а сукупність зайнятого населення дорівнює 15,76 млн. особам. Рівень зайнятості населення у відсотках за II квартал 2021 р. віком 15–70 років становить 56,2%, а у відповідний період 2020 р. – 55,2%. Тобто, можемо зазначити, що рівень зайнятості населення в країні ненабагато, проте підвищився. Також, зауважимо, що найбільший пік загострення рівня безробіття був у IV кварталі 2020 р. та на початку 2021 р. і становив 10,1% та 10,5% відповідно. У II кварталі 2021 р. рівень безробіття становив 9,3 %.

Суттєвими соціальними ризиками є зниження продуктивності праці та перспектив розвитку людського потенціалу. Під час пандемії COVID-19 помітно втрачаються трудові, освітні і кваліфікаційні можливості для країни. Зростає соціально-економічна диспропорція у суспільстві, а зменшення споживчого попиту та зміна системи доходів і витрат українців унеможливають економічний розвиток країни та позначаються на зниженні показників ВВП. Загалом, за даними Державної служби статистики України, у 2020 році показник ВВП зменшився у відсотковому значенні, порівнюючи із показником 2019 року, на 4%. Причиною значного падіння ВВП Міністерство економіки виділяє затримку економічного розвитку та зниження попиту на ринку праці, що пов'язані із пандемією [2].

Ще однією проблемою внаслідок розгортання COVID-19 та карантинних заходів є трудова міграція. Повернення усіх мігрантів в Україну призвело до сильного навантаження на систему соціального захисту. Скорочення трудових мігрантів та складність виїзду закордон має певні негативні наслідки, адже через трудову міграцію відбувається зменшення рівня безробіття в країні та, разом із цим, соціальної напруги, формуються нові знання щодо сучасних технологій виробництва та ведення бізнесу, залучаються фінансові ресурси в бюджет України тощо.

Одним із нововведень під час COVID-19 стало дистанційне навчання. У маленьких містах і селах не завжди є можливість використання необхідної техніки для такого навчання, що посилює

нерівність доступу до навчання. До того ж, зауважимо, що дистанційне навчання залишає дітей із малозабезпечених сімей без можливості харчуватися у школі на пільгових умовах, що, у свою чергу, накладає ще більший тягар на фінансову забезпеченість таких родин.

Отже, звернемо увагу на шляхи подолання соціальних ризиків в умовах епідемії. У сфері зайнятості під час карантинних обмежень держава повинна системно та ефективно регулювати економічну активність, забезпечувати економічний захист осіб, які в наслідок пандемії втратили можливість задовільнити мінімальний рівень життя. Держава має слідкувати за дотриманням трудових прав робітників, за наданням інформації щодо соціальних прав працюючих, переходу на дистанційну форму роботи, умов, режиму та оплати праці. Задля стримування поширень соціальної нерівності через втрату роботи та зростання бідності, є важливою розробка заходів підтримки для самозайнятих верств населення та незахищених працівників, тобто самозайнятих та неформально працюючих.

До того ж, потрібно залучати більше ресурсів для підтримки найбільш вразливих верств населення під час карантину, наприклад, послуги з надання консультацій щодо соціального захисту, надання безкоштовного притулку, або місця для ночівлі, забезпечення їжею, доступ до медичних послуг. Також, не завадила б підтримка з боку держави волонтерських та активістських організацій шляхом фінансової допомоги та соціального замовлення.

У сфері освіти важливо запровадити комплекс дій стосовно подолання нерівномірності доступу усіх учнів та студентів до ефективного дистанційного навчання. Оснащення закладів освіти необхідною для дистанційного навчання технікою та встановлення високошвидкісного інтернету там, де цього не вистачає, допоможе знизити складність освітнього процесу. Онлайн-навчання із використанням інтерактивних методик також сприятиме більш ефективному отриманню знань. Важливим буде інформування та покращення цифрової грамотності для молоді та всього населення загалом.

Серед шляхів подолання ризиків, пов'язаних із трудовою міграцією під час пандемії, варто відзначити наступні: надання інформації, консультування та допомога особам, які повернулися, стосовно працевлаштування та соціальних послуг; обмін інформацією між регіонами, де є дефіцит і надлишок робочої сили відповідно з метою вирівнювання територіальних диспропорцій на ринку праці; надання інформаційно-консультаційної допомоги щодо правильного розрахунку пенсійного стажу, соціальної допомоги та прав на

соціальне та пенсійне забезпечення.

Пандемія COVID-19 охопила увесь світ та внесла свої корективи у життя людей. Саме тому лише комплексне застосування різних заходів, що допоможуть нейтралізувати більшість соціальних ризиків, а також узгодження дій та зусиль органів державної влади забезпечить потрібний результат у боротьбі за якісне життя в умовах COVID-19.

Список літературних джерел

1. Уряд розширив програму надання житлових субсидій. Урядовий портал : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-rozshiriv-u-zvyazku-z-koronavirusnim-karantinom-programu-nadannya-zhitlovih-subsidij> (дата звернення: 12.10.2021).

2. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2020 році. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2020-rotsi> (дата звернення: 13.10.2021).

Грицаєнко Галина Іванівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

Грицаєнко Микола Ігорович,

к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

ІНВЕСТИВАННЯ В ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЄКТИ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Стратегічним напрямом розвитку аграрного виробництва є зниження екологічного навантаження на навколишнє середовище. В зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання екологічних проєктів, опрацюванню яких присвячені роботи таких вчених, як Адамович В. [7], Дойтч Н. [8], Драган І. В. [5], Немченко В. В. [6] та багатьох інших. Проблеми інвестування енергоефективності при цьому розкриваються в публікації [1], сталого розвитку – відповідно в [2, 4], а також розробки та реалізації екологічних проєктів у [3-8].

Незважаючи на значну кількість публікацій стосовно особливостей екологічних проєктів, залишаються дискусійними питання стосовно їх впливу на аграрне виробництво та якість життя населення сільських територій, що обґрунтовує перспективність, визначає мету та завдання обраної теми дослідження – аналіз стану та розвитку інвестування екологічних проєктів як перспективного спрямування подальшого розвитку аграрного виробництва.

Нами були проаналізовані у динаміці розмір капітальних інвестицій, які були спрямовані в екологічні проекти з охорони природного навколишнього середовища. В 2019-му році у порівнянні з 2006-м роком їх обсяг в цілому в Україні збільшився в 7,4 рази і становив 16,26 млрд. грн., але в доларовому еквіваленті – лише в 1,3 рази і становив 0,58 млрд. дол. США. Найбільша питома вага інвестицій екологічних проектів припадала на Київську (6945,7 млн. грн., або 46% від загального обсягу), Донецьку (2589,1 млн. грн., або 17,1% від загального обсягу) та Дніпропетровську (2564,1 млн. грн., або 17% від загального обсягу) області. Найменші обсяги інвестицій в екологічні проекти були в Херсонській (7,4 млн. грн, або 0,05% від загального обсягу) та Житомирській (6,9 млн. грн., або 0,05% від загального обсягу) областях.

У 2019-му році порівняно з 2006-м роком відбулися зміни в структурі капітальних інвестицій, які були спрямовані у природоохоронні заходи (рис. 1).

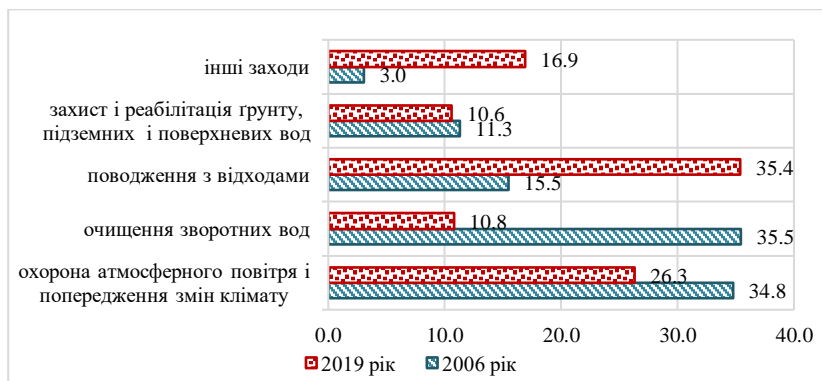

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій в природоохоронну діяльність у 2006 та 2019 рр., %

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Так, в 2006-му році найбільша питома вага була в інвестиціях на охорону атмосферного повітря, заходи з попередження змін клімату, а також очищення зворотних вод (відповідно по 35%). Але 16% припадало на поводження з відходами, 11% – на захист та реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, 3% – на інші заходи.

В 2019-му році найбільша питома вага капітальних інвестицій в екологію була в проекти на поводження з відходами (35%). В той же час на заходи з охорони атмосферного повітря і попередження змін клімату припадало 26% від загального розміру капітальних інвестицій,

на заходи із захисту та реабілітації ґрунту, підземних і поверхневих вод – 11%, на інші заходи – 17% відповідно.

Аналіз складу та структури капітальних інвестицій в екологічні проекти, проведений за видами економічної діяльності, дозволив зробити висновки, що в 2019-му році найбільша питома вага була у проектах на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (47,9% від загального розміру), на переробну промисловість 25,7%, у т.ч. 21,4% – на металургійне виробництво. При цьому на добувну промисловість і розроблення кар'єрів припадало 13,1% від інвестицій в екологічні проекти.

Капітальні екологічні інвестиції в сільському, лісовому та рибному господарстві в 2019-му році склали 5912,2 тис. грн., в т.ч. в сільському господарстві, мисливстві та наданні пов'язаних із ними послуг 3496,5 тис. грн. (0,04% та 0,02% від загального обсягу капітальних інвестицій в екологію). В 2019-му році у порівнянні з 2009-м роком інвестиції в екологічні проекти зросли в 5,4 рази в цілому в національній економіці, але в сільському, лісовому та рибному господарстві – навпаки, зменшилися майже в 14 разів. Це свідчить про кризові явища в питаннях вирішення проблем навколишнього середовища в аграрному виробництві.

В 2019-му році 79,1% екологічних витрат фінансувалося за рахунок власних коштів підприємств і організацій, 20,3% – за рахунок державного та місцевих бюджетів відповідно, на інші джерела інвестування залишалось лише 0,6%. Безумовно, в умовах недостатнього фінансового забезпечення особливої актуальності набуває проблема пошуку нових джерел інвестування проектів з охорони природного навколишнього середовища, одними з яких можуть бути «зелені» облігації та «зелені» кредити для бізнесу.

Вважаємо, що в аграрному виробництві необхідно особливу увагу приділяти розробці та впровадженню екологічно безпечних технологій, посиленню екологічного контролю, розвитку органічного виробництва та здійсненню заходів стосовно покращення інвестиційної привабливості цієї сфери діяльності в цілому.

Список літературних джерел

1. Грицаенко Г.І., Грицаенко І.М. Системний аналіз інвестицій в енергоефективність національної економіки. *Науковий вісник ТДАТУ*, 2021. Вип. 11, том 1. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tsit/wp-content/uploads/sites/6/naukovyj-visnyk-tdatu-2021-vypusk-11-tom-1.pdf>. DOI: 10.31388/2220-8674-2021-1-9.
2. Грицаенко Г.І., Грицаенко І.М. Сталий розвиток як головний орієнтир у розробці інвестиційних проектів аграрного виробництва. *Інновації управління продуктивністю та поліпшення якості зерна пшениці озимої*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Полтава, 30 верес. 2021. Полтава: ПДАУ, 2021. С. 216-219.
3. Грицаенко Г.І., Грицаенко М.І. Екологічні інвестиції як пріоритетний напрямок

розвитку аграрної сфери економіки. *Науковий вісник ТДАТУ*, 2021. Вип. 11, том 1. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tstt/wp-content/uploads/sites/6/naukovyj-visnyk-tdatu-2021-vypusk-11-tom-1.pdf>. DOI: 10.31388/2220-8674-2021-1-12.

4. Грицаєнко І.М., Грицаєнко Г.І. Еколого-економічний аспект технічного забезпечення аграрного виробництва. *Інновації управління продуктивністю та поліпшення якості зерна пшениці озимої*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Полтава, 30 верес. 2021. Полтава: ПДАУ, 2021. С. 222-225.

5. Драган І.В. Інвестиційне забезпечення екологічних проєктів суб'єктів господарювання. *Агросвіт*. 2019. № 5. С. 41-46.

6. Немченко В.В., Румянцев І.В. Роль екологічних інвестицій у природоохоронну діяльність України. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 49. С. 129-134.

7. Adamowicz W. and others. Assessing ecological infrastructure investments. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2019. Vol. 116 (12). Pp. 5254-5261. DOI: 10.1073/pnas.1802883116.

8. Doytch N. The impact of foreign direct investment on the ecological footprints of nations. *Environmental and Sustainability Indicators*. 2020. Vol. 8. №100085. DOI: 10.1016/j.indic.2020.100085.

Климчук Олександр Васильович,

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту
та поведінкової економіки,

Донецький національний університет
імені Василя Стуса

ДЕРЖАВНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Однією з найважливіших частин національної безпеки України в умовах сьогодення є економіко-енергетична безпека, формування якої вимагає наявності оптимальної кількості паливно-енергетичних ресурсів для забезпечення відтворювальних процесів у всіх сферах виробництва, дотримання стабільності суспільного ладу та незалежності найвищих державних органів влади у здійсненні внутрішньої та зовнішньої політики [1]. Наразі відбувається формування нової системи організації світових відносин, де, у переважній більшості, головні ролі відводяться регіональним і багатонаціональним співдружностям на соціально-економічних засадах. Відбувається розподілення виробничих зобов'язань не поміж націями, а в середині транснаціональних корпорацій, що зумовлює розподіл національних економік між декількома транснаціональними анклавами [2]. Як наслідок, економічна система країни, яка не здатна витримати сучасний ритм відтворювальних процесів, відходить на периферію розвитку світового господарства та починає виконувати

роль допоміжного (сировинного) виробництва, отримуючи найменші прибутки та незначні перспективи економічного піднесення.

При цьому потрібно чітко усвідомлювати, що наявний попит на вільні інвестиційні ресурси значно перевищує реальну інвестиційну пропозицію на світовому ринку. Відтак, поява України на інвестиційному просторі призводить до загострення конкурентної боротьби щодо надходження потрібних зовнішніх інвестицій для економічного піднесення та розвитку відновлюваної енергетики [3, 4]. Також необхідно враховувати той факт, що як не можна прагнути до знищення ринкових умов заради повного державного управління економікою, так само неможливо ілюзорно розраховувати на те, що за відсутності регулювання з боку держави лише самим ринком можна досягти економіко-технологічного розвитку держави [5].

Україна здійснює інтеграцію до загальноєвропейської спільноти і розглядає поглиблення інтеграційних процесів у світовій площині як передумову формування системи глобальної енергетичної безпеки, що відповідає вимогам сталого розвитку планети. Сучасне уявлення про безпеку включає статичний підхід і передбачає широке її розуміння, охоплюючи не лише військові, а й політичні, економічні та енергетичні чинники, проблеми демократизації та стабільності окремих держав і їх об'єднань, формування взаємовигідних міжнародних стосунків. Відповідно до цього, стратегія і тактика нашої держави полягає у наближенні до міжнародних структур двома паралельними напрямками – безпосередньо і через членство в регіональних інституціях, враховуючи національні особливості й менталітет. За умов збереження багатовекторності зовнішньої політики принциповий європейський вибір України пов'язаний із довготерміновими національними інтересами і намірами увійти повноправним членом до глобальних економічних і фінансових систем. Для зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції необхідно зменшити її енергоємність, тому що високий рівень енергоємності виробленої продукції у різних галузях лягає важким тягарем на національну економіку, тим паче в умовах її енергетичної дефіцитності. Одним із головних аспектів високого показника енергоємності ВВП України є суттєве зменшення обсягів виробництва майже у всіх галузях національної економіки та зниження рівня використання виробничих потужностей. Як наслідок, потрібно досягти зменшення надмірної енергоємності ВВП та виробленої продукції (послуг) у різних галузях національної економіки шляхом запровадження структурних змін у економіці з прискореним розвитком виробництва й технологічних процесів, які сприяють економії

паливно-енергетичних ресурсів і розвитку відновлюваної енергетики, зокрема налагодження промислового виробництва біопалива на різних рівнях державного управління (табл. 1).

Таблиця 1 – Регуляторні заходи формування економіко-енергетичної незалежності України на різних рівнях управління

Рівень	Сфери впливу та характеристика регуляторних заходів
Макрорівень (держава)	1. Розробка і прийняття стратегії економіко-енергетичного зростання природно-економічних районів у рамках державної політики розвитку регіонів.
	2. Підтримка збалансованості та координування пропорційності розвитку природно-економічних районів і областей щодо формування національного ринку біопалива.
	3. Експертна оцінка державних і регіональних концепцій, програм та планів економіко-енергетичного розвитку природно-економічних районів і областей.
	4. Участь у вирішенні кризових ситуацій у соціально-економічній та енергетичній сферах природно-економічних районів і областей та підтримка депресивних регіонів країни.
	5. Розробка нормативно-правової бази щодо регіонального використання перспективних видів відновлюваної енергетики.
Мезорівень (природно-економічний район)	1. Вибір пріоритетів і обґрунтування концепції розвитку енергетичного комплексу природно-економічного району на базі власного ресурсного забезпечення.
	2. Координування організацій при вирішенні міжрегіональних і внутрішньо-регіональних енергетичних потреб.
	3. Зростання конкурентоспроможності виробництва та споживання відновлюваних паливно-енергетичних ресурсів на основі запровадження інновацій і підприємництва.
	4. Регулювання раціонального відтворення економіко-енергетичних систем природно-економічного району та бюджетне наповнення регіонів.
	5. Зростання рівнів якості життя населення та охорона навколишнього середовища природно-економічного району.
Мікрорівень (область)	1. Координування спеціалізації і концентрації виробництва в умовах монофункціональної економіки області і визначення зовнішнього вектору розвитку.
	2. Формування високоякісного ринку праці, розгалуженої транспортної сітки та інформаційно-комунікаційних мереж.
	3. Просторове облаштування територій та підтримка соціально-економічних стандартів проживання; нівелювання сезонності агропромислового виробництва.
	4. Відновлення традиційних сільських промислів, розвиток малого і середнього підприємництва та інфраструктури ринку.
	5. Розробка науково-обґрунтованих схем землекористування та охорона навколишнього природного середовища області.

Джерело: сформовано автором

Таким чином, до найбільш вагомих факторів, які формують економіко-енергетичну політику держави на різних рівнях управління, належать такі: 1) наявний обсяг власних паливно-енергетичних ресурсів та їх доступність; 2) економічна доцільність використання та

вартісна характеристика кожного виду енергоносіїв; 3) ефективність використовуваних технологій для генерування енергії; 4) наявність конкуренції в енергетичній галузі; 5) рівень реалізації політики енерго- і ресурсозбереження та впровадження енергоефективних технологій; 6) встановлені суспільством і державою екологічні вимоги до виробників і споживачів паливно-енергетичних ресурсів для забезпечення енергетичної безпеки та максимального зменшення можливого негативного впливу зовнішніх і внутрішніх економіко-політичних подій. Пріоритетність зазначених факторів для кожної країни залежить від конкретної ситуації та впливу загальносвітових тенденцій, що вимагає розробки єдиної моделі майбутнього розвитку енергетики. Темпи нарощування виробництва та споживання біопалива залежать від проваджуваної політики держави на макро-, мезо- та мікрорівнях та прийнятих нормативно-правових і економічних мотивацій. Державна регуляторна політика у біопаливній галузі має бути зосереджена на встановленні оптимального балансу інтересів суб'єктів господарювання на рівні природно-економічного району.

Список літературних джерел

1. Климчук О.В. (2017). *Розвиток та регулювання конкурентоспроможного виробництва біопалив: монографія*. Вінниця: ФОП Рогальська І.О. 372 с.
2. Leal-Arcas, R. (2015). How Governing International Trade in Energy Can Enhance EU Energy Security. *Renewable Energy Law and Policy Review*, 6(3), 202-219.
3. Климчук О.В. (2016). Концептуальні принципи розробки та регулювання енергетичної політики України на конкурентоспроможному рівні. *Бізнес Інформ*, 2. 83-87.
4. Van de Graaf, T., & Colgan, J. (2016). Global energy governance: a review and research agenda. *Palgrave Commun*, 2, 15047. doi:10.1057/palcomms.2015.47.
5. Климчук О.В. (2016). Принципи формування енергетичної політики України на засадах конкурентоспроможності в умовах економічного розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*, 7 (11). 64-73.

Кравцов Максим Олександрович,

к.н. з держ.управ., доцент кафедри правознавства
Міжрегіональна академія управління персоналом

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Право на доступ до публічної інформації є важливою частиною широкої державно-управлінської проблематики щодо налагодження ефективних комунікацій між громадянами та органами державної влади та вважається одним з невід'ємних складових для забезпечення

участі громадянина в управлінні державними справами у демократичному суспільстві. Як зазначає Г. Котляревська функціональним призначенням інституту запитів на публічну інформацію є забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина. Це має свій вираз у поданні прохання до суб'єкта публічної адміністрації щодо надання публічної інформації, яка знаходиться у володінні розпорядника інформації [1, с. 19]. При цьому безпосередньо публічною інформацією є відображена або задокументована будь-якими засобами та на будь-яких матеріальних носіях. Визначальним для публічної інформації є те, що вона заздалегідь зафіксована будь-якими засобами та на будь-яких носіях і знаходилась у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації.

Право громадян на інформацію в Україні гарантується конституцією та охороняється законами. Держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин, у тому числі і фізичним особам, рівні права і можливості доступу до інформації. З 2011 року в Україні порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації та інформації, що становить суспільний інтерес встановлюється Законом України “Про доступ до публічної інформації” [3], який на той час було визнано одним з найбільш прогресивних у світі в сфері інформаційних відносин. Варто зазначити, що з прийняттям зазначеного закону відбулася трансформація всієї системи інформаційних відносин у вітчизняній системі державно-управлінських відносин. Зокрема, цим актом було встановлено, що право на доступ до публічної інформації гарантується:

- 1) обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом;
- 2) визначенням розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організують доступ до публічної інформації, якою він володіє;
- 3) максимальним спрощенням процедури подання запиту та отримання інформації;
- 4) доступом до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством;
- 5) здійсненням парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації;
- 6) юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації.

Проте за десять років дії Закону України “Про доступ до публічної інформації” проявилися певні системні недоліки та прорахунки. Зокрема, Я. Новак та Н. Добренька наголошують, що існують значні диспропорції у процедурах та змісті роботи зі зверненнями громадян в органах влади, потребує перегляду система контролю за своєчасністю та ефективністю вжитих заходів щодо задоволення потреб і вимог людей, які передусім пов’язані з ескалацією соціальної напруги, прискоренням появи конфліктогенних чинників [2, с. 25].

Фахівці в сфері комунікації влади та суспільства звертають увагу на те, що сьогодні гарантія права звернення громадян до державних органів влади в Україні за публічною інформацією має свою особливість: з одного боку, громадяни в якійсь мірі причетні до здійснення державної влади за допомогою роботи різних інститутів громадянського суспільства, а також обираючи своїх представників в органи влади. Але, з іншого боку, сьогоднішня практика прийняття рішень у державних органах влади свідчить про значну автономності влади, про її незалежності від насущних інтересів громадян [5, 6, с. 118].

Узагальнюючи проведену розвідку, можемо стверджувати, що проблема доступу до публічної інформації, яка знаходиться у володінні органів державної влади є важливою складовою інституту свободи інформації, розвиток якого відбувається в рамках міжнародно-правового регулювання захисту прав і основних свобод людини з позицій безпосередньо складу свободи інформації, умов, засобів і форм її реалізації, відповідальності та випадків її можливого обмеження.

Список літературних джерел

1. Котляревська Г. М. Адміністративно-правове забезпечення механізму звернення громадян в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2020. 30 с.
2. Новак Я.В., Добренька Н.В. Звернення громадян як форма зв’язку влади з населенням. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. Вип. 1. С. 21-26.
3. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32 (12.08.2011). ст. 314.
4. Савич С. Звернення людини (громадянина) як конституційно-правова категорія: дискусійні питання. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Sv. 7, Vyd. 3. С. 73-81.
5. Україна медійна : на порозі інформаційної революції : моногр. [За науковою редакцією д. держ. упр., проф. Радченка О.В.]. Київ : Видавць СВС Панасенко, 2015. 208 с.
6. Юськов Г.М. Гарантії права звернення громадян до державних органів влади в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 22. С. 117-120.

Грицаєнко Ігор Миколайович,
доцент кафедри технічного сервісу та систем в АПК
Грицаєнко Галина Іванівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

ЕКОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТІВ ТЕХНІЧНОГО ОСНАЩЕННЯ АПК

Головним чинником подальшого розвитку АПК є технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. В Україні простежуються негативні тенденції щодо забезпечення та технічного оновлення агропромислового виробництва, що є причиною технологічного відставання, а також має негативний вплив на природне навколишнє середовище. Це підкреслює актуальність та своєчасність дослідження проблем технічного оснащення АПК з акцентом на екологічний аспект.

Екологічним проблемам розвитку АПК присвячені публікації таких науковців, як Банаєян Н. і Поургеязи П. [1], Ялет М., Баудрон Ф., Кривокапіц-Скоко Б. і Еренштейн О. [2], Їанг М., Гу Х., Чунг Й., Лін З., Феї Р. [3] та інших дослідників. Окремі риси сталого розвитку АПК знайшли свої відображення в публікаціях з інвестицій в проекти енергоефективності та енергозбереження [4] та охорону природного навколишнього середовища [5-7]. В той же час залишаються недопрацьованими питання екологічного обґрунтування технічного оснащення АПК, що обумовлює перспективність та своєчасність обраної теми дослідження.

Важливою складовою технічного оснащення АПК є техніка для сільськогосподарського виробництва, наявність якої наведена в табл. 1. Як свідчить аналіз, за період з 2015-го по 2019-й роки наявність окремих видів сільськогосподарської техніки в Україні мала значні коливання за роками, але за основними її видами є загальна тенденція – скорочення. В 2019-му році у порівнянні з 2015-м роком кількість тракторів зросла на 891 шт., але у порівнянні з 2018-м роком навпаки, зменшилась на 66,7 тис. шт., сівалок відповідно на 29,7 тис. шт. Кількість наявних комбайнів у 2019-му році порівняно з 2015-м роком скоротилася на 15,2 тис. шт., борін відповідно на 118,8 тис. шт., плугів – на 50,3 тис. шт., культиваторів – на 6,2 тис. шт.

Для аналізу зв'язку між наявністю техніки та її негативним

впливом на природне навколишнє середовище в цілому в національній економіці була розглянута динаміка розмірів капітальних інвестицій у машини, обладнання, інвентар, а також у транспортні засоби, які в 2020-му році порівняно з 2010-м роком зросли у 3,3 рази і становили 211,7 млрд. грн. Було розглянуто, як це впливає на обсяги викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами (рис. 1).

Таблиця 1 – Наявність окремих видів сільськогосподарської техніки в Україні, шт.

Види техніки	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення 2019 р. (+, -)	
						від 2015	від 2018
Трактори	309716	339829	347111	377306	310607	891	-66699
Комбайни	56328	52714	51611	42925	41110	-15218	-1815
Сівалки	159331	165961	193809	195922	189013	29682	-6909
Плуги	360496	333599	336646	351830	310249	-50247	-41581
Культиватори	198844	183722	189093	210156	192660	-6184	-17496
Борони	621375	570675	581578	524819	502567	-118808	-22252

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

В дослідженні взаємозв'язку розмірів капітальних інвестицій та викидів забруднюючих речовин особливу увагу варто звернути на технічне оснащення агротоваровиробників. Розмір капітальних інвестицій в машини і обладнання сільського, лісового та рибного господарства в 2019-му році порівняно з 2010-м роком збільшилися в 6 разів і становили 37,8 млрд. грн., утворення відходів відповідно скоротилося на 1554 тис. т. Разом з іншими факторами на зменшення відходів вплинуло посилення екологічних вимог до техніки і технологій в сільськогосподарському виробництві.

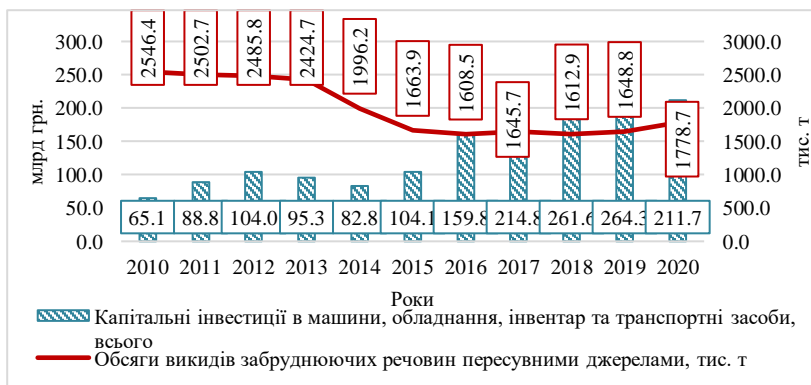

Рис. 1. Розмір капітальних інвестицій (млрд. грн.), а також викидів забруднюючих речовин (тис. т)

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Аналіз виявив наявність суттєвих недоліків у технічному оснащенні агропромислового комплексу та в організації його технічного сервісу, для ліквідації яких необхідні значні обсяги інвестицій. Особливого опрацювання потребує проблема оновлення сільськогосподарської техніки, оскільки застосування застарілих екземплярів має суттєві негативні наслідки для екології.

Для подолання екологічних проблем нами запропоновано більш широке впровадження новітніх технологій, в тому числі системи точного землеробства, вдосконалення способів зберігання та антикорозійного захисту сільськогосподарської техніки. Вважаємо перспективною розбудову системи рециклінгу у відповідності до сучасних вимог ресурсозбереження та охорони навколишнього середовища.

Список літературних джерел

1. Banaeian N., Pourhejazy P. Integrating Sustainability into the Machinery Selection Decisions in the Agriculture Sector. *IEEE Engineering Management Review*. Fourth Quarter 2020. Vol. 48, Is. 4. N 9138698, Pp. 167-173. DOI: 10.1109 / EMR.2020.3008560.
2. Jaleta M., Baudron F., Krivokapic-Skoko B., Erenstein O. Agricultural mechanization and reduced tillage: antagonism or synergy? *International Journal of Agricultural Sustainability*. 4 May 2019. Vol. 17, Is. 3. Pp. 219-230. DOI: 10.1080/14735903.2019.1613742.
3. Jiang M., Hu X., Chunga J., Lin Z., Fei R. Does the popularization of agricultural mechanization improve energy-environment performance in China's agricultural sector? *Journal of Cleaner Production*. 10 December 2020. Vol. 276. N 124210. DOI: 10.1016 / j.jclepro.2020.124210.
4. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко І.М. Системний аналіз інвестицій в енергоефективність національної економіки. *Науковий вісник ТДАТУ*. Мелітополь: ТДАТУ, 2021. Вип. 11, том 1. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tstt/wp-content/uploads/sites/6/naukovyj-visnyk-tdatu-2021-vypusk-11-tom-1.pdf>. DOI: 10.31388/2220-8674-2021-1-9.
5. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко І.М. Сталій розвиток як головний орієнтир у розробці інвестиційних проєктів аграрного виробництва. Інновації управління продуктивністю та поліпшення якості зерна пшениці озимої : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Полтава, 30 верес. 2021. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 216-219.
6. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко М.І. Екологічні інвестиції в аграрній сфері економіки. *Інновації управління продуктивністю та поліпшення якості зерна пшениці озимої* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Полтава, 30 верес. 2021. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 219-222.
7. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко М.І. Екологічні інвестиції як пріоритетний напрямок розвитку аграрної сфери економіки. *Науковий вісник ТДАТУ*. Мелітополь: ТДАТУ, 2021. Вип. 11, том 1. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tstt/wp-content/uploads/sites/6/naukovyj-visnyk-tdatu-2021-vypusk-11-tom-1.pdf>. DOI: 10.31388/2220-8674-2021-1-12.

Кіпень Вікторія Володимирівна,
здобувач освіти

Грицина Леся Анатоліївна,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницький національний університет

МЕТОДОЛОГІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: СПЕЦИФІКА ТА ПРОБЛЕМИ

Сучасна методологія надає не тільки достеменне уявлення про об'єкт і предмет науки про державне управління, але й збагачує її як самостійну наукову дисципліну. Наука покликана розкривати основні елементи владно-управлінської системи та управлінських процесів в контексті суспільно-політичних змін.

Методологією в розрізі державного управління є сукупність дослідницьких процедур, збір й обробка економічних, політичних і соціальних даних з метою прийняття управлінських рішень, а також аналіз та оцінювання управлінських ситуацій, використання правових і організаційних форм впливу на свідомість і поведінку людей у відтворюваних суспільних процесах, відносинах і зв'язках [1].

Варто зазначити, що методи державного управління безпосередньо пов'язані з практичною реалізацією державної влади, її адміністративно-правовим впливом на об'єкти державного управління відповідно до проявів волі держави, із забезпеченням реалізації цілей і функцій державного управління, оскільки в них містяться механізми встановлення взаємовідносин між суб'єктом і об'єктом державного управління, реалізації компетенції суб'єктів державного управління відповідно до їх владно-управлінських повноважень [2].

Сьогодні виокремлюють велику кількість підходів до визначення основних прийомів та принципів державного управління. Ефективне використання економічних важелів і стимулів, які визначають зміст кожного конкретного методу, залежить від умов їх застосування.

Розглянемо методи державного управління, а саме [3]:

1. Адміністративні методи – це інструменти прямого впливу держави на суб'єктів ринку, поведінку і діяльність населення з боку відповідних державних структур.

2. Правові методи, які являють собою діяльність держави щодо встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм (правил) поведінки суб'єктів права.

3. Економічні методи спонукають суб'єктів ринку діяти в необхідному для суспільства напрямі. Вони забезпечують економічні

інтереси населення через можливості приватної власності, свободу підприємництва, бюджетний, фіскальний, кредитний, валютний, митний контроль і т.д.

4. Соціально-політичні методи пов'язані з умовами праці, побуту, дозвіллям населення, наданням їм соціальних послуг, залученням у процес владних відносин, розвитком громадської і політичної активності.

5. Морально-етичні методи – це звернення держави до гідності, честі й совісті людини. Суть цих методів полягає у формуванні й підтримці в людях певних переконань, духовних цінностей, моральних позицій, психологічних настанов щодо діяльності держави.

Методологія державного управління має логічний зв'язок і утворює певний цикл управлінських дій [4]. Можна виокремити сім стадій управлінського процесу:

- аналіз і оцінювання управлінської ситуації;
- прогнозування і моделювання необхідних (і можливих) дій щодо збереження та зміни стану управлінської ситуації (в суб'єкті й об'єктах державного управління);
- розробка необхідних правових актів або організаційних заходів;
- обговорення і прийняття правових актів і здійснення організаційних заходів;
- організація виконання прийнятих рішень (правових і організаційних);
- контроль виконання й оперативне інформування;
- узагальнення проведених етапів управлінської діяльності, оцінка нової (результативної) ситуації, що представлена.

Кожна із стадій відрізняється набором інтелектуальних і практичних дій, несе певне функціональне навантаження.

Також методологія державного управління містить проблеми, які вимагають конкретних дій та способів їх вирішення [5]:

- дослідження системи цінностей, їх зміни і ролей в державному управлінні;
- вивчення парадигмальності державного управління, процесів змін, криз і розвитку парадигм;
- аналізу теоретичного інструментарію державного управління, тенденцій його розвитку і методологічних функцій;
- забезпечення цілісності пізнавальної і практичної методології, залучення інновацій та нових методів управління.

Отже, методологія державного управління посідає одне із центральних місць у процесі реформування держави і публічної адміністрації, оскільки визначає стан функціонування органів

виконавчої влади, державних підприємств, установ та організацій на кожному із етапів розвитку державного управління.

Додержання основних методологічних засад державного управління та вирішення проблем застосування обраних методів дасть змогу подолати труднощі та суперечності, які існують у державно-управлінській дійсності.

Список літературних джерел

1. Бакуменко В.Д., Безносенко Д.О., Варзар І.М. (2002). Державне управління: словник-довідник. Заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. К.: Вид-во УАДУ. 228 с.
2. Бакуменко В.Д., Князев Ю., (2003). Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку. Вісн. УАДУ, 2. 11-27.
3. Загороднюк С.В., Євмешкіна О.Л., Лещенко В.В. (2014). Методологія наукових досліджень з державного управління: хрестоматія / упоряд.; за заг. ред. д-ра політ. наук К. О. Вашенка. К.: НАДУ. 180 с.
4. Чистов С.М., Никифоров А.Є., Куценко Т.Ф. та ін. (2000). Державне регулювання економіки: навчальний посібник. К.:КНЕУ. 230-232.
5. Ковбасюк Ю.В. (голова), Вашенко К.О. (заст. голови), Сурмін Ю.П. (заст. голови) [та ін.]. (2012). Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. К.; Дніпропетровськ: НАДУ. Т. 1. 564 с.

Леонтенко Ольга Михайлівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри
соціоекономіки та управління персоналом

Гльєнко Алла В'ячеславівна,
старший викладач кафедри соціоекономіки
та управління персоналом

Борко Ольга Олександрівна,
здобувач освіти
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

Однією з найважливіших сфер діяльності будь-якої організації є система оплати праці, оскільки вона виступає основним джерелом доходів працівників і забезпечує матеріальний добробут їх родин. Проблеми, які виникають в роботі трудових колективів, часто пов'язані саме з оплатою праці. Неповна або не своєчасно виплачена заробітна плата, заборгованість з виплатою, заробітна плата у конвертах, ці реалії нашого життя знайомі, нажаль, багатьом нашим співвітчизникам.

За даними державної статистики на червень місяць 2021 року борги по зарплаті склали понад 3,2 млрд грн. З яких 81,3% – припадає на економічно активні підприємства, а 18,7% на компанії, які знаходяться на різних стадіях банкрутства. Сума боргів на підприємствах сфери управління держорганів становить понад 1,7 млрд грн. [3].

Наведені проблеми, є яскравими прикладами не належної соціальної відповідальності роботодавців щодо власного персоналу та порушенням з їх боку трудового законодавства та гарантованих прав найманих працівників. У зв'язку з цим, тема соціальної відповідальності в сфері оплати праці є досить актуальною сьогодні.

У науковій літературі соціальну відповідальність розглядають як відповідальність суб'єкта громадянського суспільства (держави, владних структур, підприємств, інституцій, громадян) за інтегровану суспільну корисність їхньої діяльності. Соціально відповідальною є діяльність, в якій використовуються лише такі способи досягнення цілей, які не завдають шкоди людям, природі, суспільству [4].

Необхідність посилення соціальної відповідальності в сучасних умовах економічного розвитку обумовлена низкою чинників, а саме:

- наявність періодичних політичних та економічних криз у розвитку багатьох країн та національних економік;
- посиленням конкуренції серед найрозвинутіших країн світу;
- посиленням розриву між багатими та бідними країнами у забезпеченні високих стандартів рівня життя населення та гарантуванні соціальних прав та свобод працівникам;
- наявність високого рівня корупції та зловживань владою з боку різних суб'єктів соціально-трудових відносин;
- порушенням, з боку роботодавців, прав та соціальних гарантій працівників.

Оплата праці – це винагорода, яку отримує працівник за виконання відповідного обсягу роботи або відпрацьованого часу. При цьому виділяють основну та додаткову заробітну плату.

Основна заробітна плата – це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норм часу, виробітку, обслуговування) та посадових обов'язків. Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для керівників, професіоналів, фахівців і технічних службовців. Основна заробітна плата залишається постійною протягом тривалого проміжку часу і безпосередньо не залежить від поточних результатів роботи працівника [4].

Додаткова заробітна плата містить доплати та надбавки до тарифних ставок і посадових окладів; премії та винагороди, що мають

систематичний характер; відсоткові або комісійні винагороди, виплачені додатково до посадового окладу (тарифної ставки); гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, та інші виплати. [4]

Надбавки та доплати використовуються для врахування індивідуальних професійно-кваліфікаційних особливостей працівників, а також включають компенсації за шкідливі умови праці.

Премії виплачуються працівникам за індивідуальні досягнення у роботі, за фінансовими результатами діяльності компанії (наприклад за рік), а також з нагоди урочистих подій та свят.

Відповідно до статті 12 Закону України Про оплату праці працівникам мають надаватись норми та гарантії в оплаті праці, до яких належать:

1. Норми оплати праці – за роботу в надурочний час; у святкові, неробочі та вихідні дні; у нічний час; за час простою, який мав місце не з вини працівника; при виготовленні продукції, що виявилася браком не з вини працівника; працівників молодше вісімнадцяти років, при скороченій тривалості їх щоденної роботи тощо.

2. Гарантії в оплаті праці – оплата щорічних відпусток; за час виконання державних обов'язків; для тих, які направляються для підвищення кваліфікації, на обстеження в медичний заклад; для переведених за станом здоров'я на легшу нижчеоплачувану роботу; переведених тимчасово на іншу роботу у зв'язку з виробничою необхідністю; для вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, переведених на легшу роботу; при різних формах виробничого навчання, перекваліфікації або навчання інших спеціальностей; для донорів), гарантії та компенсації працівникам в разі переїзду на роботу до іншої місцевості, службових відряджень, роботи у польових умовах тощо встановлюються Кодексом законів про працю України та іншими актами законодавства України [2].

Соціально відповідальні роботодавці повинні дотримуватись вимог трудового законодавства і вчасно і в повному обсязі нараховувати та сплачувати всі гарантовані доплати та надбавки власним працівникам.

Дотримання вимог трудового законодавства України, положень галузевих угод та колективних договорів є основними базовими принципами, на яких має бути побудована система оплати праці. Так, відповідно до статті 103 КЗпП України, у випадку зміни чинних умов оплати праці у бік погіршення власник або вповноважений ним орган повинен повідомити працівників не пізніше як за два місяці до їх запровадження або зміни. Ці питання мають бути обговорені на зборах членів трудового колективу. Власник або уповноважена їм особа має

пояснити ситуацію, що склалася, необхідність зменшення виплат і винагород, яку економію в результаті цього може одержати підприємство, і на що будуть витрачені зекономлені кошти. У разі погодження цих питань із трудовим колективом мають бути внесені відповідні зміни до колективного договору та інших корпоративних документів [1].

Задля забезпечення дотримання принципів соціальної відповідальності чинна система оплати праці має базуватись на єдиних правилах нарахування додаткових виплат і винагород працівникам, таких як премій, бонуси, надбавки. Звичайно, рівень винагороди має залежати від складності та відповідальності праці, цінності посади (роботи) працівника на підприємстві, а також враховувати його рівень кваліфікації та індивідуальний результат роботи.

Такий підхід дозволить враховувати індивідуальну продуктивність праці кожного працівника, його внесок у загальний результат діяльності та стимулювати зростання ефективності роботи.

Останнім часом підвищується значення компенсаційної політики в системі оплати праці. Особливо актуальним це стало в умовах пандемії Covid, коли багато вітчизняних підприємств та компаній, внаслідок різного роду обмежень та локдаунів, опинились у скрутній фінансово-економічній ситуації. Позитивними прикладами соціально відповідальної поведінки роботодавців в умовах пандемії, були надання співробітникам відпусток із збереженням повністю або частково заробітної плати у період локдаунів, переведення на дистанційну форму роботи, виплата матеріальної допомоги працівникам, які захворіли.

Розроблення ефективної системи оплати праці, з одного боку, є проявом соціальної відповідальності роботодавців, а з іншого забезпечує мотивацію працівників до високопродуктивної праці, розвитку творчого потенціалу та професійних навичок. Гідний рівень заробітної плати має забезпечувати не тільки базові потреби працівника на їжу та оплату проживання, а й надавати можливості для особистого та професійного розвитку, підвищення кваліфікації, навчання, відпочинку, як його особисто так і членів його родини.

Список літературних джерел

1. Кодекс законів про працю України. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Закон України Про оплату праці. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Борги по зарплаті в Україні веб-сайт. URL: https://buh.ligazakon.net/news/204644_borgi-po-zarplat-v-ukran-dosyagli-32-mlrd-grn--uryad-vidav-doruchennya-derzhorganam

Грицаєнко Микола Ігорович,
к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

HR-БРЕНД РОБОТОДАВЦЯ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Трансформації, які відбуваються в економіці та суспільстві, спонукають роботодавців вкладати кошти в розвиток власного іміджу, тобто будувати ефективні зв'язки між підприємством і ключовими стейкхолдерами, застосовуючи такий стратегічний інструмент, яким є HR-бренд роботодавця.

Різноманітні аспекти формування HR-бренду роботодавця розглядали Білокриницька К.В. [1], Білорус Т.В. [2], Варшава Д.В. [3], Волобоєва І.О. [3], Кравчук О.І. [3], Фірсова С.Г. [1, 2, 9], Хитра О.В. [8], Юрченко К.Ю. [9] та інші науковці. Незважаючи на наявність наукових досліджень з даного питання, залишаються недостатньо опрацьованими аспекти його впливу на накопичення та використання соціального капіталу підприємства, що підкреслює актуальність та перспективність дослідження.

Світовий досвід соціально відповідальних компаній дає можливість зробити висновок про те, що підвищенню їхньої конкурентоспроможності сприяють заходи зі створення та вдосконалення HR-бренду компанії – тобто, формування її позитивного іміджу з позицій наявного та потенційного персоналу компанії, а також місцевої громади та спільноти в цілому.

Опрацювання наукових публікацій надало можливість виокремити два головних вектори в побудові HR-бренду компанії – зовнішній та внутрішній. Зовнішній вектор спрямований на створення серед потенційних співробітників та місцевої громади позитивного враження від компанії як від пріоритетного місця роботи, внутрішній вектор – на зростання добробуту та посилення мотивації вже існуючого штату робітників підприємства.

Є підприємства, які більше зусиль спрямовують на зовнішній вектор, прагнучі створити для себе привабливий образ для зовнішньої цільової аудиторії. В той же час досвід світових лідерів соціально

відповідальних підприємств свідчить про те, що більш важливим є саме внутрішній вектор, хоча найбільш доцільним та ефективним, безумовно, є одночасний розвиток обох векторів.

Серед підприємств світу, які за версією 3BL Media в 2020-му році потрапили до ТОП-100 соціально відповідальних компаній, в першу десятку найкращих за відношеннями з трудовим колективом увійшли “DXC Technology”, “Alcoa”, “Arconic”, “Republic Services”, “Stanley Black & Decker”, “Adobe”, “Advanced Micro Devices”, “Hewlett-Packard Enterprise”, “Ball” та “ConocoPhillips”. Десять найкращих позицій за стосунками зі стейкхолдерами і громадою в 2020-му році посіли “DXC Technology”, “Kimberly-Clark”, “Dell”, “ManpowerGroup”, “Welltower”, “Colgate-Palmolive”, “Stanley Black & Decker”, “Alcoa”, “IBM” та “Caesars Entertainment”. Привертає увагу той факт, що компанії “DXC Technology”, “Stanley Black & Decker” та “Alcoa” одночасно потрапили в десятку найкращих як за відношеннями з трудовим колективом (внутрішній вектор побудови HR-бренду підприємства), так і за стосунками зі стейкхолдерами та громадою (зовнішній вектор побудови HR-бренду підприємства).

Заходи з формування HR-бренду підприємства вимагають наявності необхідних фінансових ресурсів. Яскравим позитивним прикладом є компанія “Dell”, яка в 2020-му році посіла 3-ю позицію в ТОП-100 соціально відповідальних компаній за стосунками зі стейкхолдерами та громадою, а також одночасно 2-ю позицію за фінансовим субіндексом.

На вітчизняному ринку функціонують підприємства, діяльність яких у створенні HR-бренду роботодавця можна вивчати та переймати. Наприклад, в Агроіндустріальному холдингу “МХП” у 2020-му році загальна кількість персоналу порівняно з 2017-м роком зменшилась на 3%, але кількість годин їхнього навчання та витрати на охорону праці (заходи побудови HR-бренду компанії внутрішнього вектору) зросли відповідно на 35,9% та 25%.

Аналіз заходів зовнішнього вектору створення HR-бренду агрохолдингу свідчить про те, що розміри сплачених податків зросли майже в 1,7 рази, обсяги соціальних інвестицій – більше, ніж в три рази, використання відновлюваних матеріалів (захід з охорони природного навколишнього середовища) – на 3,3%. Агрохолдинг виключно для задоволення потреб громади в 2020-му році порівняно з 2017-м роком виробив майже втричі більше біогазу, електричної та теплової енергії.

Підкреслюємо, що заходи з побудови HR-бренду підприємства, які мають внутрішній вектор, обумовлюють підвищення умотивованості

існуючого штату робітників, що покращує дотримання ними норм корпоративної етики, забезпечують формування відповідних умов для створення в трудовому колективі взаємних поваги та довіри. Тобто, ці заходи слугують формуванню та подальшому ефективному використанню соціального капіталу, який пропонуємо розглядати як «...сукупність здатних забезпечувати дохід зв'язків та соціально-економічних відносин, які виникають у певній соціальній мережі на основі існуючих норм та довіри» [4, с. 61]. Безумовно, "... формування соціального капіталу можливо завдяки прямим інвестиціям в програми адаптації, спільного навчання, наставництва, що сприятиме формуванню розвиненої соціальної мережі, підвищенню рівня довіри в трудовому колективі і, як наслідок, накопиченню соціального капіталу підприємства" [5, с. 187].

Заходи, які відповідають зовнішньому вектору формування HR-бренду компанії, в тому числі соціальні інвестиції (в соціальну інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я, спорт і культуру, екологію, а також підвищення активності місцевих громад, благодійність) сприятимуть створенню в суспільстві позитивного уявлення про неї, що також позитивно впливатиме на зростання рівня довіри та розвиток соціальних мереж – головних елементів соціального капіталу підприємства, галузі, регіону. Разом з репутацією саме соціальний капітал є найважливішим нематеріальним активом підприємства, який впливає на ефективність бізнесу, що обумовлює перспективність подальших досліджень засад його формування та розвитку.

Список літературних джерел

1. Білокриницька К.В., Фірсова С.Г. Методичні аспекти розвитку бренду компанії-роботодавця на прикладі ДП «Мелексис-Україна». *Ефективна економіка*. 2018. № 10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_10_57.
2. Білорус Т.В., Фірсова С.Г. Методичний інструментарій оцінювання рівня задоволеності працівників внутрішнім HR-брендом компанії. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. Вип. 2. 54-61.
3. Волобоева І.О., Кравчук О.І., Варшава Д. В. Ціннісний вимір бренду роботодавця: вплив на залучення персоналу. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. 302-309. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-302-309>.
4. Грицаєнко М.І. Сутність соціального капіталу та його особливості в аграрній сфері. *Економіка АПК*. 2018. № 1. 60-65.
5. Грицаєнко М. Інвестиції в соціальний капітал як інструмент реалізації соціальної відповідальності бізнесу. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers*. Podhájska: European institute of further education, 2021. Chapter II, 187-188.
6. Грицаєнко М. Роль соціального капіталу аграрного підприємства в імplementації засад корпоративної соціальної відповідальності. *Економіка АПК*. 2021. № 5. 17-29.
7. Грицаєнко М. Формування соціальної відповідальності в економічному механізмі реалізації соціального капіталу підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 7-8 (284-285). URL: <http://n->

visnik.oneu.edu.ua/archive.php.

8. Хитра О.В., Вихованчук М.В. Синергія бренду роботодавця і бренду персоналу як результат успішного HR-брендингу на підприємстві. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2019. № 4. 149-156.

9. Юрченко К.Ю., Фірсова С.Г. Оцінювання стратегічних позицій бренду компанії роботодавця у сфері ритейлу. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. 418-424.

Левицький Віктор Володимирович,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ І УХВАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ

Одним з головних елементів існування та ефективного розвитку сучасного суспільства є комплексна модернізація існуючих виробництв в усіх сферах економіки. Для її впровадження необхідна принципова інша якість системи управління підприємствами.

Зазначимо, що розвиток комплексної системи управління як специфічного виду діяльності та зростання його ролі є закономірним вираженням економічного та суспільно-комплексного прогресу. Визнаючи досягнення в області управління, що є потужними засобами наукового аналізу, варто відзначити, що реалії сучасного операційно-цифрового суспільства відображають основні проблеми управління та відображають потреби комплексної системи подальшого удосконалення управління із урахуванням інтеграції впливу різних факторів на діяльність підприємства [1]. Особливо це стосується системи ухвалення багатоваріантних, взаємозв'язаних рішень, що мають місце при всебічному розгляді багатьох факторів управління. Аналізування проблем управління свідчить про відсутність та необхідність комплексного, між факторного та мульти-комплексного аналізу із формуванням засад, що об'єднують культурні, психологічні, історичні, економічні, біологічна та фізичні аспекти процесу управління, які в реальному житті існують у взаємозв'язку та різноманітних поєднаннях, переходах та перетинах [3].

Аналіз розвитку теорії й практики управління показує, що проблеми управління займали значне місце в працях вітчизняних та закордонних науковців. Зазначимо також, стосовно нашої теми дослідження, праці про застосування інтеграції, інтеграційного підходу

в менеджменті в працях: О.Кузьміна, Л. Ліпич, Г. Осовської, Л. Скібіцької, В. Федоренка [1-3, 5].

Проте, як показує аналіз роботи підприємств, проблеми виникають внаслідок допущених помилок в процесах управління, при ухваленні неправильних рішень менеджерами, що відображають вплив людського фактору до факторів психологічного, культурного, політичного, економічного та іншого характеру, що можуть або, за певних обставин, не можуть вплинути на керівника [4]. Отже, аналізуючи сучасні підходи та методи до формування управлінських рішень, що мають численні комплексні показники, не опрацьовується дія на них різних варіантів оперативних рішень в обмежених умовах якісного та кількісного характеру, не повною мірою враховується вплив форс-мажорних обставин на систему управління.

Саме тому, постановка і класифікація систем підтримки й ухвалення управлінських рішень для підприємств полягатиме у трансформації теоретичних й методологічних положень щодо формування системи підтримки й ухвалення управлінських рішень на основі інтегрованої в неї комплексу інструментарію в результати практичних рішень реструктуризації системи управлінських рішень з позицій інтегрованого підходу з допомогою адекватного відображення впливу на процес управління суб'єктивних дій психологічного, культурного, історичного, біологічного, фізичного характеру [2].

Як результат дослідження, ми пропонуємо розробити основні положення, принципи формування локальних процесів управління на підприємствах з позицій інтегрованого підходу, що дозволяють формувати та здійснювати процес управління на засадах інтегрування чисельних та якісних даних із оптимальними критеріями управління, формулювання варіативних комплексних рішень на основі динамічних процесів із врахуванням складних багатозмінні зв'язків, нелінійних залежностей між змінними та випадковими величинами.

У працях науковців інтегрований підхід до менеджменту розглядається як підхід, націлений на дослідження й посилення взаємозв'язків між окремими підсистемами та елементами системи менеджменту, стадіями життєвого циклу об'єкту управління, рівнями управління по-вертикалі, між суб'єктами управління по-горизонталі; інтеграцію представляють як об'єднання економічних суб'єктів, поглиблення і розширення їх виробничо-технічної взаємодії, спільне використання ресурсів, об'єднання капіталів [4-5].

На нашу думку, інтегрований підхід із використанням досліджень процесів управління на підприємствах повинен базуватись на наступних процесах:

- розробки, прийняття й реалізації системи управлінських рішень через презентацію у думках, емоціях, почуттях та їх поєднаннях;

- управління (комплексна інтеграція), що розділяється на локальні процеси (підсистеми) на основі досвіду, логіки, відчуттів, прогнозів та стосунків, кожен з яких по-аналогії ділиться на частини та елементи управління;

- емоцій, почуттів, потреб, мотивів, способів прийняття рішень осіб, взаємодій та взаємозв'язані один з одним, представляють систему і у результаті формують рішення;

- індивідуальної диференціації кожного учасника системи прийняття та ухвалення управлінського рішення.

Отже, процеси управління варто реалізувати із урахуванням базових інтеграційних процесів прийняття та ухвалення управлінських рішень, що в собі відображають комплекс емоцій, почуттів, потреб, мотивів, логічних форм, способів зв'язку, елементів думок, індивідуальних якостей кожного учасника процесу управління та впливу реальних, випадкових факторів на нього.

Список літературних джерел

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту : підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2003. 416 с.
2. Осовська Г.В., Осовський О.А. Менеджмент організацій : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Кондор, 2009. 854 с.
3. Скібіцька Л.І., Скібіцький О.М. Менеджмент : навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2007. 416 с.
4. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент : навч. посіб. К.: Академвидав, 2003. 464 с.
5. Федоренко В.Г., Іткін О.Ф., Анін В.І. Менеджмент: підр.. К.: Алерта, 2008. 652 с.

Момот Володимир Євгенійович,

д.е.н., професор, професор кафедри інноваційного менеджменту та фінансової аналітики

Литвиненко Олена Миколаївна,

к.е.н., доцент кафедри інноваційного менеджменту та фінансової аналітики

Університет імені Альфреда Нобеля

ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В ПРОЦЕСІ ДІАГНОСТИКИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Діагностика та класифікація корпоративної культури підприємства зазвичай є першим найважливішим кроком у складі робіт, що спрямовані на підвищення залученості персоналу до діяльності

компанії, ступеню згоди з цінностями та нормами, прийнятими у компанії та, у кінцевому рахунку, забезпечення стійкого росту її ефективності. Розуміння спрямованості та потужності корпоративної культури сприяє усвідомленню компанією власних позицій на ринку та навіть пошуку можливостей їх вдосконалення. Й, навпаки, ідентифікація невідповідностей між культурою та стратегією дозволяє запобігти значних втрат. Саме тому існує значна кількість підходів до діагностики корпоративної культури, що характеризуються різним ступенем складності, працездатності та достовірності. Відповідне, фахівці з HR-менеджменту, що зазвичай відповідають за це питання, завжди можуть знайти підхід, що відповідає їх вимогам та умовам діяльності підприємства. Разом з тим, ефекти, які проявляються у поведінці співробітників під час проведення діагностики корпоративної культури, вивчені ще дуже слабо, практики майже не звертають уваги на них, й це досить прикро, адже динаміка «відгуку» персоналу на ініціативи з вивчення та керування складним комплексом взаємовідносин усередині колективу, що ховається за профілем корпоративної культури, щонайменше свідчить про реальний рівень залученості співробітників та їх бажання впливати на внутрішнє середовище організації.

В цілому ідентифікація та моделювання поведінки співробітників підприємства в процесі діагностики корпоративної культури здатні допомогти у пошуку відповідей на досить широке коло питань, пов'язаних з керуванням розвитком персоналу, стратегією підприємства у галузі людських ресурсів та навіть діапазону можливих «маневрів» у ринковому оточенні підприємства. Крім того, визначення кількісних параметрів, що відображають «швидкість» остаточного формування профілю корпоративної культури дозволяють верифікувати оцінки таких важливих її параметрів, як наприклад гомогенність за Денісоном, адхократія за Камероном-Куїном, або схильність до культури задачі за Хенді. Саме тому дана тема є дуже цікавою та важливою, а її системне розкриття потенційне спроможне дати новий поштовх до розвитку підходів до розвитку людських ресурсів підприємства та забезпечення стратегічної стійкості за умов невизначеності середовища господарювання.

Слід зауважити, що однією з головних умов забезпечення достовірності (або навіть успіху) діагностики корпоративної культури є повна анонімність опитування, тому при викладенні особистого досвіду авторів, щодо діагностики корпоративної культури на підприємствах мова йде про тренди, які було ідентифіковане під час обговорення результатів. Тобто представники різних рівнів

менеджменту (зазвичай – найвищої та середньої ланки) ділилися своїми враженнями та думкою щодо результатів діагностики. Крім того, протягом всього процесу анкетування робилися “миттєві знімки” профілю КК, що сформувався на відповідний момент, які зберігалися та порівнювалися між собою та з профілем, що був отриманий у кінцевому рахунку, коли прийом відповідей припинявся. При беззаперечному збереженні анонімності опитування, під час діагностики використовувалося розшарування, коли різні рівні менеджменту підприємства отримували різні посилення на діагностичні онлайн-анкети, що, зрозуміло, склалися з тих самих питань, але опрацьовувалися окремо з наступним узагальненням результатів. Це теж дозволяє встановити певні індивідуальні реакції, зберігаючи анонімність.

Практичний досвід авторів, що було набуто під час практичної роботи по діагностуванню корпоративної культури підприємств, які належать до широкого діапазону різних сфер діяльності, дозволяє визначити наступні особливості формування остаточного профілю, що залежать від обраної методики діагностики, але проявляються у більшості випадків:

- найшвидше діагностику проходять власники, що залучені до менеджменту власного підприємства та найближчі до них топ-менеджери;

- як правило оцінка власників та топ-менеджерів є найбільш скептичною відносно параметрів профілю корпоративної культури, що мають пряме відношення до ринкових перспектив компанії – таки, як стосунки з клієнтами, гнучкість, ринкова орієнтація та ін.;

- топ- та середній менеджмент компаній зазвичай знижують оцінки параметрів, які характеризують якість організації процесу управління на підприємстві – координованість, збалансованість, наявність бар'єрів;

- “рядові” співробітники компанії, що зазвичай зволікають з відповідями, як правило прагнуть до «лакування дійсності», тобто дають відповіді, що на їх думку від них очікує керівництво;

- разом з тим у ряді випадків спостерігається ефект «протестного голосування», коли співробітники, демонструючи власне негативне ставлення до підприємства, його керівництва, будь-яким ініціативам з боку керівництва, ставлять найнижчі оцінки по всім компонентам, або, якщо їм не зрозуміло, яка саме думка відповідає негативній оцінці, видають суто випадкові реакції, котрі потім навіть не в змозі пояснити;

- досить часто під час обговорення результатів, особливо коли ці результати є певною мірою неочікуваними, виникає досить жваве

обговорення, що навіть доходить до взаємних звинувачень з приводу інтерпретації окремих запитань або висловлювань, що входять до окремої діагностики, коли найбільш вмотивовані управлінці, що першими пройшли діагностику починають нав'язувати власне розуміння “аутсайдерам”;

– після остаточної ідентифікації профіля корпоративної культури та обговорення результатів досить часто менеджери скаржаться на не, що не зовсім точно зрозуміли питання й, відповідне, результати щодо найбільш чутливих параметрів КК мають бути іншими.

Непрямою характеристикою індексу залученості є відсоток співробітників, що прийняли участь у діагностичному опитуванні. Практичний досвід авторів свідчить, що цей відсоток не перевищує 70%, тобто ніколи у процесі діагностики не приймали участь уся генеральна сукупність співробітників, незалежно від розмірів та попри рішучі зусилля, що прикладали керівники (власники) цих підприємств.

Непрямою характеристикою однорідності компанії та досконалості морально-психологічного клімату у ній є різниця між профілем корпоративної культури, що побудований на основі думок лідерів та профілем, що відповідає ставленню всіх співробітників, які взяли участь у опитуванні. Як вже вказувалося, існують напрямки виміру КК, де немає навіть натяку на таку однорідність, особливо це стосується вимірів координації та ринкової спрямованості компанії.

Досить цікавим ефектом є також те, що різні рівні управління компанії характеризуються різною динамікою формування профілю культури та навіть зазвичай дають різні результати. У цьому аспекті варто вказати на більшу критичність топ-менеджерів та байдужість (або навіть агресивність) найнижчих ланок.

Завершуючи короткий аналіз особливостей поведінки співробітників підприємства в процесі діагностики корпоративної культури, можна запропонувати напрямки подальшого дослідження, що на думку авторів мають включати:

визначення діапазону можливої трансформації профілю корпоративної культури під час проведення діагностики та створення феноменологічної моделі процесу діагностики корпоративної культури, що враховує реальну швидкість формування остаточного профілю й прогнозування остаточного профілю КК на ранніх стадіях дослідження на основі цієї моделі.

Порфіренко Володимир Іванович,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Олексієнко Олександр Олександрович,
здобувач освіти
Національний транспортний університет

ВІДАЛЕНА РОБОТА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ: ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ ТА ЗАВДАННЯ

Останні “ковідні” роки засвідчили, що вміння працювати віддалено дозволяє компаніям пристосовуватися та зберегати конкурентоздатність в реаліях карантинних обмежень. Розвиток мережі Інтернет та інструментів для роботи в режимі “онлайн” сприяють збільшенню популярності віддаленої роботи і після локдауну. Опитування, проведене компанією EnterpriseTechnology Research [1] вказує, що відсоток працівників в світі, які працюють вдома, у 2021 році подвоїться (з 16,4% до 34,4%). При цьому, згідно цього ж дослідження, тільки 28,7% керівників відділу інформаційних технологій зазначили зниження продуктивності праці проти 48,6%, що відзначили покращення продуктивності. Як повідомляє сайт BBC [2], посилюючись на Ганну Сахно, кількість дистанційних вакансій зросла на третину, починаючи з січня 2021 року. Експерти орієнтуються на дані опитувань та зміну кількості вакансій в Україні, оскільки загальнодержавної статистики на даний момент немає. В статті бізнес-огляду Vox [3] вказується, що до 2025-го року приблизно 70% робочої сили працюватимуть віддалено щонайменше п’ять днів на місяць. Відповідно, керівникам компаній та HR-менеджерам необхідно завчасно врахувати всі переваги та недоліки такого режиму роботи і підготуватись до нього для уникнення непорозумінь та низького рівня зацікавленості в робочому процесі. Тож які особливості має віддалена робота?

Віддалена робота вимагає більшого залучення. В офісному середовищі позитивне командне ставлення та міцні горизонтальні та вертикальні стосунки відкривають двері для просування. Одним з недоліків віддаленої роботи є те, що важче виділити професійні досягнення. У 2021-2022 роках працівникам доведеться докласти чимало додаткових зусиль, щоб фактично розширити свою залученість з метою забезпечити їм доступ до нових можливостей. У віддаленому середовищі, де співробітники співпрацюють переважно за допомогою електронної пошти, в роботодавців ускладнюється задача ідентифікувати найуспішніших. Віртуальні колективні заходи, активна

та компетентна участь в онлайн-зустрічах підтримують високий ентузіазм та дають можливість співробітникам виділитися як лідери під час роботи вдома.

Віддалена робота змінює управління продуктивністю. В умовах віддаленої роботи організації більше звертають увагу на результати роботи та проміжні етапи її реалізації, а не на відпрацьовані години, роблячи основну ставку на інструменти та методи для віддаленого керування працездатністю співробітників. Для цього вже існують безліч інструментів, починаючи від Office 365 (пакет інструментів офісної роботи) і закінчуючи Worksection (система управління проектами). Змінюється і підхід до аналізу і контролю результативності – в умовах онлайн-роботи компанії проводять його квартално або щомісячно, а не тільки в щорічному підсумковому звіті. Постійний зворотний зв'язок стане важливим, оскільки менеджери прагнуть допомогти працівникам зорієнтуватися у своїх посадових обов'язках та виправдати очікування щодо ефективності. Переосмислення того, як встановлюються цілі та визначення ключових показників ефективності, матиме вирішальне значення для керування віддаленими працівниками в нових локдаунних умовах.

Кібербезпека як основний фундамент при віддаленій роботі. Звіт Cisco “Майбутнє безпечної віддаленої роботи” [4] показав, що 85% всіх респондентів вважає кібербезпеку важливою або важливішою, ніж до пандемії. Справжнє занепокоєння викликає те, як здійснюється доступ до даних і як ефективно їх захистити. Багато організацій зробили значні інвестиції у свої ІТ-технології, забезпечення безпеки передачі інформації та в інфраструктуру.

Якіж переваги для працівників та бізнесу несе в собі віддалена робота?

По-перше, це зниження витрат. Це стосується обох сторін робочого процесу. Оренда офісу в зручному місці, транспортні затрати, облаштування робочого місця, підтримка робочого процесу офісним приладдям, канцелярією, а іноді і продуктами харчування – це все несе в собі суттєву статтю витрат. Віддалений режим роботи зводить такі витрати майже до нуля. Перевагами для працівників в даному випадку стають скорочення часу та коштів, витрачених на дорогу до робочого місця та додому. Якщо працівник витрачає на дорогу по 2 години в день, то за місяць він витратить 44 години, а за рік 528 годин непродуктивних витрат часу свого життя;

По-друге, збільшення привабливості роботодавця для працівників. Можливість працювати віддалено може бути чудовим аргументом на ринку, де борються за кваліфіковані кадрові ресурси. Також такий

режим роботи посилює лояльність вже сформованого штату, адже з боку працівників це може розцінюватися як довіра. Також не варто забувати, що з віддаленим режимом роботи у підприємства значно збільшується коло претендентів на роботу, адже прив'язка до місцерозташування вже не грає вирішальної ролі;

По-третє, посилення продуктивності. Так, дослідження Гарвардського бізнес-огляду в 2019 році [5] показало зростання результатів роботи експертів патентного бюро на 4,4% після переходу на віддалену роботу, а в фундаментальному дослідженні 2015 року [6] було зафіксовано зростання продуктивності працівників колл-центру в Китаї на 13%. Це пов'язано з такими факторами:

можливість зміни робочої обстановки. Мережа Інтернет дозволяє працювати хоч вдома, хоч в кав'ярні біля дому, хоч на дачі в іншій області. Така мобільність дозволяє працівнику посилювати творчу складову робочого процесу;

1) посилення концентрації. Мається на увазі відсутність стресових та відволікальних ситуацій, що безумовно виникають в будь-якому робочому колективі, а особливо – при роботі в офісі. Працівник може зосередитись на виконанні поставленого завдання без постійних запитань та прохань колег;

2) менше лікарняних. Людина, що працює вдома чи просто в комфортних для себе умовах, менш схильна до захворювань, може вчасно про себе потурбуватися і уникати зайвого ризику через суворі обмеження в робочому графіку.

Всі перераховані вище фактори вказують на важливість правильної організації віддаленого режиму роботи та координації між всіма ланками підприємства. Перш за все, необхідно ознайомитись із особливостями та ознаками дистанційної роботи. В Україні така інформація наводиться в статті 60² Кодексу законів про працю [7].

При підготовці до переходу в дистанційний режим роботи, після завершення всіх юридичних процедур, необхідно вирішити наступні завдання:

1) організація віртуального офісу – визначення працівників, що будуть виконувати завдання за межами офісу, а для спеціалістів, що мають фізично перебувати в офісі чи на робочих локаціях, варто провести інструктаж і за можливості оптимізацію робочого графіку для збереження їх роботоздатності та стану здоров'я. Для віддалених працівників доцільним було б формування завдань на плановий тиждень з очікуваними результатами;

2) формування належного рівня комунікацій – обрати основні способи комунікації, планування відеоконференцій та робота з task-

менеджером. Також важливо розробити правила користування електронною поштою та месенджерами, правила відправки та отримання документації, що вимагає фізичної доставки. Вчасно встановлені та прийняті правила “цифрового етикету” дозволять уникнути конфліктних ситуацій та непорозумінь;

3) посилення неформальної комунікації між працівниками компанії – формування спільних робочих чи розважальних чатів для обміну фотографіями, ідеями, успіхами із офлайн-життя. Це можуть бути щотижневі чи щомісячні обміни важливими відомостями, які дозволять працівникам відчувати себе членами однієї команди та підтримувати спілкування та відносини не тільки в робочі години.

Також необхідно зосередити увагу менеджерів та керівників на таких вміннях як самоконтроль та концентрація, дистанційне керування командою, планування проєктів, завдань та їх контроль. Коректне виконання запропонованих завдань дозволить підприємству плавно та організовано перейти на дистанційний режим роботи і підвищити продуктивність працівників за рахунок переваг, які він дає.

Список літературних джерел

1. G. Chavez-Dreyfuss. Permanently remote workers seen doubling in 2021 due to pandemic productivity: survey. G. Chavez-Dreyfuss, M. Lewis // Reuters : веб-сайт. – 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-technology/permanently-remote-workers-seen-doubling-in-2021-due-to-pandemic-productivity-survey-idUSKBN2772P0> (дата звернення: 19.10.2021).

2. Ковалевська Є. Дистанційка по-українськи: як вона змінила роботу і що буде далі. Є. Ковалевська, А. Зануда // BBC News Україна : веб-сайт. 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56849251> (дата звернення: 19.10.2021).

3. Animashaun C. How remote work is quietly remaking our lives. C. Animashaun, M. Rani // Vox : веб-сайт. 2019. <https://www.vox.com/rewrite/2019/10/9/20885699/remote-work-from-anywhere-change-coworking-office-real-estate> (дата звернення: 19.10.2021).

4. Future of Secure Remote Work Report. Cisco : веб-сайт. URL: https://www.cisco.com/c/en/us/products/security/future-secure-remote-work-report.html#download_report (дата звернення: 19.10.2021).

5. Choudhury P. Is It Time to Let Employees Work from Anywhere? P. Choudhury, B. Z. Larson, C. Foroughi // Harvard Business Review : веб-сайт. 2019. URL: <https://hbr.org/2019/08/is-it-time-to-let-employees-work-from-anywhere> (дата звернення: 20.10.2021).

6. DOES WORKING FROM HOME WORK? EVIDENCE FROM A CHINESE EXPERIMENT*. N.Bloom, J. Liang, J. Roberts, J. Jenny Ying – Stanford: Stanford University, 2015. (OxfordJournals). 165–218. URL: https://nbloom.people.stanford.edu/sites/g/files/sbiybj4746/f/wfh.pdf?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=nui (дата звернення: 20.10.2021).

7. Кодекс законів про працю України від 14.08.2021. Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 20.10.2021).

Пілько Андрій Дмитрович,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики
Прикарпатський національний
університет імені В.Стефаника

ЗНАЧИМІСТЬ ВРАХУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В задачах аналізу інвестиційної складової розвитку територіальних систем регіону критеріями сприятливого інвестиційного клімату виступають не тільки показники інвестиційної активності та інвестиційної привабливості з їх позитивною динамікою, а й показники, які відображають основні особливості соціального розвитку. Процеси формування інвестиційного клімату регіону будуть визначати крім суто економічних показників також рівень життя населення, рівень безробіття, рівень освіченості населення, рівень злочинності тощо. Все більша кількість науковців схиляється до думки, що вивчення питань соціального дискомфорту та соціальної напруженості є невід'ємною складовою дослідження інвестиційної складової економічного розвитку територіальних систем та регіонів держави. Аналіз численних літературних джерел, зокрема [1] доводить, що першочерговими умовами сприятливого інвестиційного середовища є показники інвестиційної привабливості та інвестиційної активності. Натомість, аналіз можливих взаємозв'язків між змінами в значеннях показників інвестиційної діяльності та рівнем соціального напруження практично не висвітлений в економічній літературі.

Метою дослідження, окремі результати якого викладені в даній публікації є розробка рекомендацій щодо формування методики виявлення впливу показників, котрі характеризують соціальне напруження на основні параметри інвестиційного клімату регіону за допомогою прикладних економетричних моделей. Відповідно до цього були сформульовані та вирішені наступні задачі: адаптовано існуючі методики формування показників на загальнонаціональному рівні для рівня територіальних систем на регіональному рівні з урахуванням наявної статистичної інформації на місцевому рівні; розроблено та оцінено систему моделей аналізу та прогнозування взаємозв'язків між показниками, котрі характеризують інвестиційну привабливість, інвестиційну активність, ефективність використання інвестиційного клімату територіальних систем регіону, рівень соціального напруження та інвестиційну безпеку відповідних територіальних

систем.

Можна стверджувати, що розвиток територіальної системи визначається трьома ключовими складовими: екологічною, економічною та соціальною, які тісно взаємопов'язані між собою та утворюють складну систему, в котрій відбувається постійний пошук оптимального поєднання процесів самоорганізації та управління. Якщо процесами в економічній та екологічній сферах можливо управляти або ж, принаймні, корегувати їхній розвиток з різною ефективністю за допомогою наявних важелів управління, то подібні дії з процесами в соціальній сфері, як правило, не дадуть очікуваного результату в короткостроковій перспективі.

Важливою характеристикою стану соціальної сфери є рівень соціальної напруженості [2, 3]. Динаміка рівня соціальної напруженості характеризує не тільки вже наявні тенденції напрямку розвитку суспільства та інтереси, що пропагуються, але й можливі прояви незадоволеності чи соціальної непокори, активізацію протестного потенціалу, що можуть спостерігатися в наступних періодах. Для проведення оцінки взаємозв'язку між складовими розвитку територіальних систем регіону досліджено напрями впливу між такими показниками, як соціальна напруженість, рівень людського розвитку, інвестиційна привабливість, інвестиційна активність та рівень ефективності використання інвестиційного клімату. Для визначення причинності зв'язків між вищевказаними показниками було використано тест Гранжера, а також підібрано найкращі форми аналітичної залежності між відповідними факторними та результуючими змінними, для яких було визначено коефіцієнти парної кореляції. Таким чином було зроблено висновки про існування:

1. двосторонньої залежності між показниками: соціальної напруженості та інвестиційної активності; соціальної напруженості та інвестиційної привабливості; соціальної напруженості та інвестиційним кліматом; інвестиційної активності та інвестиційним кліматом; інвестиційної активності та інвестиційної привабливості; інвестиційної привабливості та інвестиційним кліматом;

2. одностороннього впливу: соціальної напруженості на рівень людського розвитку; людського розвитку на інвестиційну активність; рівня людського розвитку на інвестиційну привабливість та на інвестиційний клімат.

Проведене дослідження показало що висунене припущення про існування зв'язку між показниками соціальної напруженості, рівнем людського розвитку, інвестиційною активністю і привабливістю та загальним рівнем ефективності використання інвестиційного клімату

було підтвержене. Тому можна зробити висновок про необхідність в процесі оцінки інвестиційного середовища враховувати окремі аспекти його формування та брати до уваги проведення комплексної оцінки впливу соціальної складової, котру можна описати за допомогою показника рівня соціального напруження на інвестиційну складову розвитку територіальних систем регіону. Прогнозування рівнів соціального напруження та інвестиційного клімату дало змогу побачити майбутні тенденції до змін та на цій основі розробити рекомендації щодо майбутніх заходів, яких необхідно вжити з метою покращення регіональної ситуації та появи позитивних тенденцій. Крім того обґрунтовано важливість та необхідність розробки планових заходів та механізмів для управління соціальною складовою розвитку. Результати прогнозування досліджуваних показників показали, що при збільшенні значення соціальної напруженості в наступному звітному періоді ефективність використання інвестиційного клімату буде зменшуватися. Для отримання максимально об'єктивної інформації про характер впливу соціальної напруженості на рівень використання інвестиційного клімату було побудовано та оцінено дистрибутивно-лагові моделі залежності даних показників. При цьому було враховано, що на рівень використання інвестиційного клімату впливає соціальна напруженість з певним лагом, тривалість якого була попередньо визначена. Підтвердилось припущення про те, що накопичення соціальної напруженості проявляється не відразу, а з деяким запізненням. Аналіз короткострокових, проміжних та довгострокових дистрибутивно-лагових мультиплікаторів показав, що при зростанні рівня соціальної напруженості на 1, індекс використання інвестиційного клімату в територіальних системах Івано-Франківської області в поточному році знизиться на 0.183, наступного року – на 1.01, через 2 роки – на 1.193, а через 3 роки – на 1.688 од. Як показали результати проведеного дослідження, соціальна напруженість негативно впливає не тільки на рівень людського розвитку, але й на інвестиційний клімат, в тому числі інвестиційну активність та привабливість. З урахуванням цього необхідно розробляти системні програми для покращення інвестиційної активності, зменшення рівня соціального напруження та збільшення інвестиційної привабливості територіальних систем регіону.

Список літературних джерел

1. Пілько А.Д., Грабовецька Г.Д. (2017). Модель оцінки інвестиційного потенціалу регіону. Проблеми економіки. №4. с. 219 – 224.
2. Рудаченко О.О., Клебанова Т.С. (2020). Сучасні підходи до аналізу соціальної напруженості. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 30. С. 140-144.

3. Сірий Є.В. (2016). Проблемні сторони дослідження соціальної напруженості українського суспільства. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1-2. С. 82-88.

Pryshliak Natalia,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of Administrative Management and
Alternative Energy Sources

Prysyazhna Olena,

Master of the second year of study
Vinnytsia National Agrarian University

FEATURES OF FORMATION STRATEGY OF BIOFUELS PRODUCTION

One of the key issues of sustainable development is the transition from the use of fossil energy resources to renewable ones. This transition is due to several factors, including the depletion of fossil fuels, the need to diversify fossil fuels, the potential of renewable resources, the “neutrality” of renewable energy in terms of CO₂ emissions, new opportunities for agricultural development and related industries.

It should be noted that Ukraine has significant prospects for the production and consumption of biofuels. Given the current economic conditions, biofuels are very important in ensuring the sustainable development of the agricultural sector of our country.

Ukraine’s biofuel industry offers liquid, solid and gaseous biofuels. Each of these types of biofuels is produced in Ukraine to one degree or another. However, the enormous potential of bioenergy that Ukraine has is not being fully exploited. If we compare with the countries of the European Union, our country is still on the way to full use of its own resources. This is especially important during the spring-autumn field work, as Ukraine imports most of its oil products, and their prices depend on exchange rate fluctuations of the dollar and seasonality. Therefore, leading experts recommend that Ukraine reorient to the production of biofuels [1].

Thus, the achievement of energy independence of the state as a whole and its agricultural production, identifying ways to solve this extremely important task become important in today’s market economy. Replacing petroleum products with biofuels is becoming not only economically feasible, but also a necessary condition for the modern permanent development of the economic system [2].

The practice of using the term “strategy” when it comes to planning and

vice versa is common in the scientific literature. This is due to the fact that the strategy itself is often defined as an action plan [2].

Having analyzed the scientific approaches of domestic and foreign scientists, the generalization of the definitions of the term “strategy” is given in Table 1.

Table 1 – Definitions of “strategy”

Author	Definition
I. Ansoff	A set of rules for making long-term decisions.
D. Steiner	A method of setting goals for the corporate, business and functional levels.
M. Porter	The way to respond to external opportunities and threats, internal strengths and weaknesses.
A. Chandler	The method of establishing long-term goals of the enterprise, the program of its actions and priority areas of resource allocation.
M. Mintzberg	Consistent, coordinated and integrated structure of management decisions.
A. Thomson	A set of actions and approaches to achieve the set performance indicators.
A. Gershun	A plan that integrates the following components into some coherent whole: the main goals of the organization; politics (values, philosophy, ideology).
A. Porshnev, Z. Rummyantsev, N. Salomatin	Master Plan of Action, which identifies the priorities of strategic objectives, resources and the sequence of steps to achieve strategic goals.
O. Solovyov	The plan, which unites all areas of state activity, comprehensively covers significant aspects of a project and integrates the components.

Source: formed by the authors based on studied literature

Summarizing the various approaches, in our opinion, the strategy is a definite plan of action, which is aimed at achieving the set goals and has a certain period of implementation. Based on this statement, we can formulate the opinion that the process of developing and implementing a strategy for the production of biofuels from crops and waste should include a strategic analysis of the current situation; defining the goals of the strategy; defining the time frame of the strategy; selection of optimal tactics; providing feedback; evaluation of results and, if necessary, adjustments.

The main goal of the strategy is to achieve long-term competitive advantages that will ensure sustainable operation and development in the long run. For a strategy to be effective and efficient, it must be clear and include not only a clear setting of priorities, but also a distribution of available resources and responsibilities among the performers. The strategy can be developed both at the state level and be aimed at one or more related industries (in particular, agriculture, bioenergy), and in the framework of the implementation of this strategy to address individual production entities.

As for the strategy of a particular enterprise, according to M. Porter, most strategies can be grouped based on one of the specific strategies: cost control, differentiation, focus, and so on. The cost control strategy is based on lowering the cost of manufacturing your own products compared to the costs of competitors. This is achieved by controlling costs, regulating the

size of the enterprise, the volume of products, which provides higher production efficiency. Due to this, low prices can hinder the emergence of new competitors.

The strategy of differentiation focuses on the production of better products, providing more attractive services to competitors. This can be achieved through image, service, extensive branch network. This strategy is reliable and long-term, allows you to achieve a higher than the average industry level of profits, because customers who prefer a particular brand of product, service of a particular company, are less receptive to price. The strategy of focusing purposefully orients the company to a certain group of consumers, a limited range of products or a specific geographic market [3].

From the above we can conclude that strategy is a component of strategic management that allows the company to achieve clearly defined goals of the company, to ensure competitiveness in the market, ie to ensure that the company can operate successfully in harsh market conditions. The strategy is interpreted as a specific plan of the enterprise, related to the position of the enterprise in the foreign market, both today and in the future. The strategy is aimed at achieving the main long-term goals of the enterprise [4]. Accordingly, taking into account these definitions, we will propose a strategy for biofuel production, which aims to achieve energy autonomy, energy efficiency, environmental safety, social and economic effects. In modern economic conditions, we can identify several main approaches to the process of developing strategies for enterprise development in the direction of biofuel production [15]:

1. Cost control. Basis of such strategies is to reduce their own costs compared to competitors through constant and continuous control over costs.

2. Differentiation strategy, the essence of which is to focus the organization of its efforts on certain priority areas, where it tries to get the most benefits. These areas can be different, so there are many options for such a strategy in practice.

3. Focusing strategy. In this case, the company purposefully focuses on a certain range of consumers or a limited part of the product range, or a separate market.

Thus, the strategy of biofuel production is aimed at obtaining the desired economic result from production activities, efficient use of production capacity and potential, maximum satisfaction of market needs. Therefore, the formation of a strategy for biofuel production is possible only with an integrated approach based on general, competitive strategy, product, resource and other functional strategies, and the choice of a particular type will depend on the characteristics of the enterprise, production capabilities,

consumer and market orientation or combine these elements. also focus on achieving the overall goal of the activity.

References

1. Andrushevych A., Andrushevych N., Kozak Z. European Green Course: opportunities and threats for Ukraine. URL: <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf> (accessed 10.12.2020).
2. Vashchuk O.V., Tretyak M.M. Features of formation of the national market of biofuel. Marketing and innovation management. 2012. № 2. pp. 247-253.
3. Pryshliak N.V. Methodical approaches to determining the ecological and economic efficiency of biofuel production from agrobiomass. 2021. Agrosvit. № 12. pp. 58-67.
4. Pryshliak N.V., Palamarenko Ya.V. Organizational and economic aspects of biofuel production strategy formation. 2021. Economy and state. № 6. pp. 95-104.
5. Gurzhiy N.M., Koltunik A.Yu. Features of modern approaches to strategic management of enterprise development. Global and national economic problems. 2016. № 14. pp. 345-347.

Радченко Оксана Олександрівна,

к.н. з держ.управ.,

доцент кафедри публічного адміністрування

Міжрегіональна академія управління персоналом

АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ УКАЗУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЩОДО ПЕРШОЧЕРГОВИХ ЗАХОДІВ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Господарча діяльність людства на планеті за останні століття призвела до катастрофічних наслідків. За визначеннями експертів на сьогодні неймовірними темпами скорочуються придатні для звичного режиму життя і придатні для землеробства площі земної поверхні. Клімат все більше змінюється, викопних ресурсів вже недостатньо для розвитку найбільших світових економік. У близькій перспективі виникнення збройних конфліктів за володіння ресурсами, катастрофічні зміни клімату, відсутність питної води і неможливість життя людей на більшій частині планети. Деградація і розкладення суспільства на осіб які мають усе і збідніння більшої частини людства та перетворення цих людей на сучасних рабів, різке скорочення населення, та навіть реальна загроза вимирання людської популяції як виду. Процес вже запущено, повернути його у зворотному напрямку вже не можна, але зменшити наслідки нашого невдалого господарювання і підготуватися до змін ще реально [3, с. 87].

Саме на зменшення наслідків екологічного руйнування ноосфери було спрямовано виданий 23 березня 2021 року Президентом України В. Зеленським Указ “Про рішення Ради національної безпеки і оборони

України від 23 березня 2021 року "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації" [8]. Цим Указом Кабінету Міністрів України було доручено здійснити низку невідкладних заходів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України. На виконання означених в Указі невідкладних вимог чітко обумовлено часові терміни: частина мала бути зреалізованою протягом 3-х місяців, ще частина – протягом 6 місяців. Визначені терміни вже минули, тож спробуємо проаналізувати стан виконання урядом поставлених Президентом завдань. Так, серед основних завдань мало бути:

- невідкладна розробка та затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2021-2025 роки;

- підготовка та опублікування щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні;

- підготовка та затвердження водної стратегії України на період до 2050 року;

- підготовка та затвердження державної стратегії управління лісами України до 2035 року; порядок організації охорони і захисту лісів та основні засади (стратегію) державної політики у сфері лісових відносин;

- створення у шестимісячний строк відкритого електронного державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

- внесення на розгляд Верховної Ради України проекту законів щодо змін до Кримінального кодексу України стосовно встановлення кримінальної відповідальності за правопорушення в екологічній сфері;

- внесення змін до Закону України "Про охорону атмосферного повітря" стосовно запровадження обов'язкових автоматизованих систем контролю викидів забруднюючих речовин, визначення якості атмосферного повітря та оцінки впливу його забруднення на здоров'я та життєдіяльність населення;

- актуалізація Загальнодержавної програми зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему, затвердженої Законом України від 15 січня 2009 року № 886-VI;

- подання до Верховної Ради України проекту закону щодо екологічного страхування та низка інших невідкладних умов [8].

Проведений станом на кінець жовтня 2021 р. аналіз урядового та законодавчого офіційних веб-порталів дає підстави стверджувати, що лише незначна частина передбачених президентським указом

першочергових заходів щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України виявилася вчасно виконаною в повному обсязі.

Так, виконано:

– певна частина вимог щодо посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за правопорушення в екологічній сфері була внесена до Кримінального кодексу України 15 липня 2021 р. (Ст. 47. “Порушення права державної власності на надра” та Ст. 240 “Порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин”) [4].

– 8 вересня 2021 р. офіційно на веб-порталі #ЕкоСистема (<https://eco.mepg.gov.ua/>) запущено відкритий електронний державний кадастр територій та об’єктів природно-заповідного фонду.

Виконано частково:

– Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2021 – 2025 роки формально затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р. [5], проте детальне ознайомлення з ним залишає враження, що це насправді не стільки план дій, скільки декларація намірів та інформаційно-рекламної кампанії;

– завдання підготовки та затвердження державної стратегії управління лісами України до 2035 року, причому власне підготовка законопроекту та виставлення його на обговорення громадськості відбулося ще 26 жовтня 2020 року [2], тобто фактично за півроку до постановки цього завдання в Указі Президента України! За рік по тому ця стратегія так не є затвердженою. Так само виставлено на обговорення 14 червня 2021 р. але так і не затверджено проєкт Водної стратегії України.

Не виконано:

– ситуація щодо щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні виглядає чистою підміною понять. Адже формально Міндовкілля 2 серпня виставило на своєму офіційному сайті таку доповідь, правда не за 2020 рік, а за 2019-й [1]! Це при тому, що протягом 2009 – 2012 років така доповідь подавалася наприкінці грудня саме за актуальний рік, а у 2020-му було одразу виставлено дві доповіді за попередні роки;

– подібну ситуацію маємо й з внесенням змін до Законів України “Про охорону атмосферного повітря” та “Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами” стосовно запровадження обов’язкових автоматизованих систем контролю викидів

забруднюючих речовин та посилення вимог до викидів озоноруйнівних речовин і фторованих парникових газів. Формально зміни ніби то внесено (Законом України № 1687-IX від 15 липня 2021 р.), проте в тексті немає жодної згадки про “обов’язковість” чи щось подібне, а лише констатується, що такі “правовідносини регулюються Законом України “Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами”, в той час як жодних змін до цього закону не вносилося з моменту його прийняття у 2019 році й офіційний текст зазначеного закону також не містить затребуваних Президентом вимог [7]. Так само не змінювався з моменту прийняття 12.12.2020 р. і не має необхідних вимог закон “Про охорону атмосферного повітря” [6].

– подання до Верховної Ради України проекту закону щодо екологічного страхування, проте й досі ані в цілому в законодавчій базі, ані в проєктах на офіційному сайті законодавства України такий проєкт чи закон не фігурує.

– завдання “актуалізація Загальнодержавної програми зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об’єкта “Укриття” на екологічно безпечну систему” також залишилось абсолютно невиконаним – досі цей закон і ця програма залишаються в редакції від 01.01.2019 року.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в цілому існуюча в Україні система екологічної безпеки є доволі неефективною та неспроможною до належного забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, виконання невідкладних заходів і вимог, поставлених Президентом України та рішенням Ради національної безпеки і оборони України.

Список літературних джерел

1. Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні. *Офіційний портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України*. 26.10.2020 р. URL : <https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalni-dopovidi-pro-standnavkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-v-Ukraini.html>
2. Повідомлення про оприлюднення проекту Державної стратегії управління лісами України до 2035 року. *Офіційний портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України*. 26.10.2020 р. URL : <https://mepr.gov.ua/news/36108.html>
3. Придацько І.В., Кардаш О.Ю., Колларов Д.О., Тютюнник Н.Л. Розвиток альтернативної енергетики України в контексті забезпечення енергетичної та екологічної безпеки держави. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Електротехніка і енергетика*. 2020. № 2. С. 87-91.
4. "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за незаконне видобування корисних копалин". Закон України № 1685-IX від 15.07.2021. *Урядовий кур'єр*. № 157 від 14.08.2021.
5. "Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року". Розпорядження Кабінету Міністрів

України від 21 квітня 2021 р. № 443-р. *Урядовий кур'єр*. № 99 від 26.05.2021.

6. "Про охорону атмосферного повітря". Закон України № 2707-XII від 16.10.1992 р. в редакції від 05.08.2021 р. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 50, ст.678.

7. "Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами". Закон України № 376-IX від 12.12.2019 р. *Відомості Верховної Ради України*, 2020, № 21, ст.145.

8. "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації". Указ Президента України № 111/2021 від 23 березня 2021 р. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. №6 від 02.04.2021. стор. 106, стаття 1249, код акта 103740/2021.

Рябець Катерина Анатоліївна,
д.н.держ.упр., доцент,
професор кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка

СУТІСНИЙ ПІДХІД ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ

Управлінську роль органів державного управління в галузі екології важко переоцінити. Зазначене створює вагомі підстави для дослідження сутнісного підходу до державного екологічного управління.

На сьогодні стан довкілля залежить від багатьох факторів, зокрема політичних, економічних та соціальних. Дотримання вимог екологічного законодавства у разі потреби підтримується примусовими заходами, що санкціоновані державою. Для реалізації напрямів державної екологічної політики використовуються значні економічні та адміністративні ресурси.

Сучасна міжнародна спільнота досить часто використовує поняття «екологічна держава» для визначення високого рівня розвитку та дотримання екологічно-правових норм у державі [2, с. 3].

Турбота про розвиток екологічної держави спонукає дослідників аналізувати екологічне управління у широкому політичному контексті, який включає специфічний характер взаємодії держави та суспільства, конституційні і правові норми, адміністративну практику та політичну культуру, виборчі системи і механізми представницької демократії.

Постійне вдосконалення екологічного управління є однією з вимог міжнародної та європейської системи стандартизації екологічного управління. Для державного екологічного управління це означає його функціональне розширення й системно-методологічне поглиблення. Йдеться не тільки про охоронні функції, а й про освоєння функцій

гармонізації [1, с. 76].

При цьому науково-практичні підходи до державного екологічного управління мають вираз у сутнісному його розумінні як системи регулювання, адміністративного апарату, корпусу ідей та експертних знань, а також місця суперечок і прийняття управлінських рішень.

З огляду на викладене державне екологічне управління постає як система втручання, що впливає на взаємодію суспільства та довкілля. Зазначена особливість охоплює екологічні нормативно-правові акти, суб'єктами правотворчості яких є органи управління на всіх рівнях влади; контроль за забрудненням, утилізацією відходів, видобутком ресурсів, будівництвом і експлуатацією промислових об'єктів, енергетичною та транспортною інфраструктурою, а також заходи щодо захисту об'єктів рослинного і тваринного світу та місць їх існування.

Нині сформована складна мережа політичних і програмних ініціатив, що пов'язані з оподаткуванням та видатками, за допомогою яких держава керує індивідуальною та колективною поведінкою певних суб'єктів, що має екологічні наслідки.

Другою особливістю державного екологічного управління варто вважати спеціалізований адміністративний апарат, основою якого є міністерства та відомства. Апарат природоохоронного управління також є на регіональному та місцевому рівнях. Важливість цієї особливості державного екологічного управління не слід недооцінювати, оскільки створена адміністративна структура, що наповнена кадрами державних службовців з чіткою відповідальністю за охорону навколишнього природного середовища, має забезпечувати безперервність вирішення екологічних проблем.

Третя особливість державного екологічного управління обумовлена ідейними аспектами залучення держави до охорони навколишнього природного середовища та передбачає наступне:

По-перше, держава виступає розповсюджувачем (і певною мірою генератором) екологічних ідей, дискурсів і цінностей. Світова практика свідчить, що багато урядових органів шляхом розробки програм освіти, а також запуску загальнонаціональних рекламних кампаній намагаються переконати громадян подумати про екологічні наслідки своїх дій. Цю ідеологію можна розуміти як спробу просування екологічних цінностей та формування відповідального ставлення до об'єктів природи. Зазначене одночасно є частиною постійних зусиль щодо легітимного державного втручання в процес охорони довкілля. Не слід забувати і про те, що державні інституції пропагують досить специфічне розуміння відносної значущості екологічних проблем та підходів до їх вирішення.

По-друге, держава завдяки фінансуванню наукових досліджень та підтримці вузькоспеціалізованих державних установ відіграє ключову роль у формуванні екологічних знань про стан екологічних систем та наслідки взаємодії людини та довкілля як у межах, так і поза межами її національних кордонів.

Четверта особливість державного управління в галузі екології має вираз у тому, що держава служить ареною екологічних конфліктів і місцем для прийняття спеціальних управлінських рішень. Спеціалізовані екологічні інституції забезпечують засади для здійснення аргументації, консультацій, лобіювання та переговорів щодо визначення проблем і рішень, а також деталей розробки та реалізації політики, тоді як загальні структури держави забезпечують контекст, у якому формуються ширші політичні цілі та приймаються авторитетні рішення. Іншими словами, екологічна держава постає як інституційна структура, в рамках якої визначаються екологічні цінності. Насамкінець варто відзначити, що, на нашу думку, сформульовані вище особливості державного управління в галузі екології тісно переплетені між собою та у своїй сукупності уявляють сутнісний підхід до державного управління в галузі екології.

Список літературних джерел

1. Олефіренко О.В. Концептуальні основи формування екологічного управління в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2014. № 1(45). 72–79. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2014-1/doc/2/05.pdf>
2. Павлова О.В. Правові засади формування екологічної держави за участю громадськості: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2016. 221 с.

Шершньова Аліна Володимирівна,
к.т.н., магістрантка другого курсу кафедри економіки
та менеджменту, економічного факультету
Матросова Людмила Миколаївна,
д.е.н., професор, професорка
кафедри економіки та менеджменту
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ ІТ-КОМПАНІЇ

Концепція стратегії розвитку підприємства має визначальне значення для утримання або завоювання його позиції в галузі, ринкової поведінки і сфери інтересів бізнесу. Крім цього, стратегія –

це основа для прийняття важливих рішень у веденні бізнесу, наприклад: вибір споживчих груп або окремих споживачів для задоволення їхніх потреб; вибір найбільш ефективних з урахуванням ресурсів та витрат технологій і виробничих процесів; визначення оптимальних обсягів виробництва і місця розташування підприємств; спроби добитися вищої конкурентоспроможності; використання нових ринкових альтернатив тощо [1-3, 5].

Своїм змістом стратегії підприємств відображають особливості їх функціонування, стадії розвитку, конкурентний статус тощо. Позначаються на них і особливості національної економіки, галузі, до якої вони належать, а також такі чинники, як стратегічне бачення та мислення їх засновників і менеджерів.

Вибираючи стратегію розвитку, організацією обирається генеральний план дій, результатом якого в перспективі повинно стати досягнення поставленої мети. Провівши аналіз літератури, приведеної у списку використаних джерел цієї роботи, бачимо, що існує досить багато класифікацій стратегій розвитку підприємств, які відрізняються набором та кількістю класифікаційних ознак [1-3, 4-6].

Взагалі, єдиної стратегії розвитку для всіх організацій не існує. Кожна організація (підприємство, фірма, компанія) навіть однієї галузі — явище унікальне, тому і визначення її стратегії також оригінальне, оскільки залежить від позиції підприємства на ринку, його потенціалу, динаміки розвитку, стану економіки, поведінки конкурентів, соціального середовища і багатьох інших чинників [7, 10-13].

Швидкі зміни розвитку організацій, що обумовлені необхідністю їх пристосування до змін оточуючого середовища, приводять до необхідності у формуванні власної стратегії, яка є основним пріоритетом розвитку організацій.

Місія організації виражає сенс існування фірми, її призначення. Вона надає організації оригінальність, наповнює роботу людей особливим змістом. Формування місії і встановлення цілей фірми призводять до того, що стає зрозуміло для чого функціонує фірма і чого саме вона прагне.

Організація, що була вибрана для дослідження, відноситься до галузі інформаційних технологій, яка характеризується швидкою зміною концептуальних уявлень, технічних засобів, методів і сфер застосування. ІТ-ринок динамічно розвивається, особливо ІТ-аутсорсинг, і прогноз подальшого його розвитку дає можливість компанії правильно сформулювати свою стратегію для її успіху на цьому ринку і, в перспективі, вивести компанію на новий рівень бізнесу [8, 9].

Важливим етапом є визначення або, в нашому випадку, підтвердження місії і цілей організації та з'ясування поточної стратегії компанії “Innovecs” [8, 12, 13].

Зазначимо, що “Innovecs” позиціонує себе, як міжнародна ІТ-компанія, що займається створенням програмних рішень, які можуть змінити життя користувачам. На 2021 рік компанією була вибрана стратегія рухатися по моделі «рішення, орієнтовані на послуги» або ще називають “рішення, орієнтовані на обслуговування бізнесу” [8]. Така стратегія відразу вплинула на сегментацію клієнтів і регіонів. За перше півріччя 2021 р., у компанії “Innovecs” звільнилося 53 ІТ-фахівця [14].

Цілі, що були поставлені на той період, вдалося реалізувати частково. Керівництвом компанії була переглянута поточна стратегія розвитку та вибрана нова, яка складалась з двох напрямлень: розробка продуктів для бізнесу та зріст аутсорсингового напрямку, особливо, у гейміфікації. Але кожне з цих напрямлень щодо реалізації стратегій розвитку абсолютно різне, тому й могли виникати проблеми. Стратегічним орієнтиром компанія обрала собі зростання прибутку, покращення свого положення на ринкових вертикалях ІТ-сфери та розширення регіональної присутності компанії в Україні. Що стосується класифікації конкурентних переваг, то з самого початку заснування компанії це була і є стратегія фокусування – продукт робиться конкретно під замовника.

Нова стратегія ґрунтується на активному розвитку напрямку Innovecs Games. Ще в 2015 році керівництвом компанії було прийняте рішення про розширення сфер діяльності, зокрема, про розвиток ігрового спрямування, на основі якого, “Innovecs” придбала розробника ігор для мобільних платформ “Tatem Games”. Таке об'єднання дозволило “Innovecs” розширити свої кордони у гейміфікації. Сьогодні в команді фахівців налічується понад 200 чоловік та відкрито ще 100 вакансій [14].

Зростання команди йде як результат стратегії по зростанню прибутку та розширення регіональної присутності в Україні. Також в компанії продовжують займатися розробкою програмного забезпечення, включають консультації з контролю якості та DevOps, розробкою дискретних продуктів, інтеграцією сторонніх систем та наукою про дані (data science). Але сьогодні гейміфікація залишається основним напрямком розвитку. Зокрема, фахівці компанії постійно представляють «Innovecs» на Games Gathering Conference — найбільша конференція в Україні, присвячена розробці ігор та створенню якісного ігрового контенту, яка надає останню інформацію про тенденції в ігровій галузі.

Таким чином, можна зазначити, що вибір стратегії організації є завершальною стадією саме процесу її розроблення, який здійснюється шляхом перегляду альтернативних стратегій і визначення, яка з них краща і чому. Вже на попередньому етапі перевага надається одній з стратегій, яка найбільше відповідає умовам зовнішнього та внутрішнього середовища, а також вибраним цілям діяльності. Однак результати аналізу є тільки основою для прийняття управлінського рішення. Остаточний вибір стратегії, яка має забезпечити досягнення бажаної мети організації, відбувається під час перегляду стратегічних альтернатив з використанням спеціальних підходів. Вони сприяють формуванню обґрунтованого стратегічного вибору на корпоративному й бізнес-рівнях.

Список літературних джерел

1. Касич А.О. (2014). *Втілення концепції стратегічного управління в практику вітчизняних підприємств*. Бізнес-Інформ. № 11. С. 290–294.
2. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. (2006). *Стратегічний менеджмент: Искусство разработки и реализации стратегии: учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой*. Москва : Банки и биржи, ЮНИТИ. 736 с.
3. Баланович А.М. (2014). *Теоретико-методичні засади формування стратегій розвитку підприємства*. Науковий вісник ХДУ. № 8, ч. 2. С. 77–81.
4. Український ІТ-ринок в 2025 году. (2019). DOU.UA. URL: <https://dou.ua/> (дата звернення: 7.10.2021 р.)
5. Халіна В.Ю., Васильєва Т.С. (2019). *Теоретичні аспекти формування клієнтоорієнтованої стратегії розвитку підприємства*. Електронний журнал «Ефективна економіка». № 9. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.47
6. Ставицький О.В. (2011). *Особливості розвитку стратегічного управління в Україні*. Електронний журнал «Ефективна економіка». № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=646> (дата звернення: 14.10.2021 р.)
7. Порохня В.М., Безземельна Т.О., Кравченко Т.А. (2012). *Стратегічне управління: навч. посіб. К.: ЦУЛ*. 224 с.
8. Innovecs. URL: <https://innovecs.com/> (дата звернення: 18.10.2021 р.)
9. Ukraine: the Home of Great Devs. Beetroot. URL: <https://beetroot.co/> (дата звернення: 14.10.2021 р.)
10. Наливайко А.П. (2001). *Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку*. К.: КНЕУ. 227 с.
11. Кузьмін О., Петришин Н., Дорошкевич К. (2011). *Стратегічна діяльність підприємств: значення та перспективи розвитку*. Науковий вісник «Демократичне врядування». Вип. № 8.
12. Чижов В.А. (2016). *Проблеми та перспективи управління ІТ-компаніями в умовах соціально-економічної кризи України*. Економіка та держава. № 9. С. 68–71.
13. Новікова А.П., Скоробогатова Н.С. (2018). *Аналіз розвитку світового та українського ринку ІТ-послуг*. Інвестиції: практика та досвід. № 3. С. 52–56.
14. Топ-50 ІТ-компаній України, липень 2021. (2021). DOU.UA. URL: <https://jobs.dou.ua/top50/> (дата звернення: 11.10.2021 р.)

Штена Олена Валентинівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління
Дмитренко Тетяна Русланівна,
здобувач освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ ПРОЕКТУ В РАМКАХ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

Життєвий цикл проекту – це час від першої затрати до останньої вигоди проекту [4]. Він забезпечує основу для управління будь-яким типом проекту. Це набір етапів, які проект пройшов від початку до кінця. Він включає різні види діяльності, необхідні для досягнення всіх цілей проекту.

Чітко визначений життєвий цикл забезпечує порядок і структуру проекту. Життєвий цикл проекту – це структура, яка допомагає керівнику проекту розділити проект на етапи управління та позначити основні віхи або моменти прийняття рішень. Це також допомагає визначити різні рівні зусиль, які вимагають різні команди або члени команди протягом життєвого циклу проекту. Таким чином, організаціям, які виконують декілька проектів паралельно, може бути корисно розподілити ресурси між різними проектами.

Стандартний проект, як правило, має такі основні фази (кожна з власним порядком завдань і питань): ініціювання, планування, реалізація, моніторинг та закриття. У сукупності ці фази представляють шлях, який проходить проект від початку до кінця, і зазвичай їх називають «життєвим циклом» проекту.

Фаза ініціації проекту є першою фазою в життєвому циклі управління проектом, оскільки передбачає запуск нового проекту. На етапі ініціації мета полягає в тому, щоб визначити цілі високого рівня, які необхідно досягти. На цьому етапі багато досліджень, відкриттів та обговорень, але дуже мало детального планування. Вибудовуються основні питання щодо управління ресурсами. Обґрунтування проекту, значущі результати, ризики, орієнтовні витрати, потреби в ресурсах та інша інформація про проект документуються та перевіряються під час офіційного процесу ініціації проекту. Ця детальна інформація пізніше вноситься у статут проекту. Обсяг зусиль, які витрачаються на етапі ініціації проекту, певною мірою залежить від розміру та складності запропонованого проекту. Загальні зусилля, необхідні для завершення фази ініціації, можуть становити від кількох годин до кількох тижнів. Щоб зусилля не витрачалися даремно, важливо зосередитися на меті

ініціації: розробити статут проекту, який дозволить проекту рухатися вперед і послужить основою для всіх подальших заходів з управління проектом і планування. Добре написаний статут проекту допомагає кожному, хто бере участь у проекті, зрозуміти та дійти згоди щодо того, що саме пропонується, переваг, яких можна очікувати, технічного підходу та того, як результати проекту будуть вписані в поточні операції.

Планування проекту є ядром життєвого циклу, на цьому етапі документується план проекту, визначаються результати та вимоги до проекту, створюється графік. Це передбачає створення набору планів, які допоможуть команді виконати етапи реалізації проекту та закриття. План, створений на цьому етапі, призначений для того, щоб допомогти керувати часом, витратами, якістю, змінами, ризиками та пов'язаними проблемами. Вони також допоможуть контролювати співробітників і зовнішніх постачальників, щоб гарантувати, що проекти були завершені вчасно, за бюджетом і за графіком.

Етап планування проекту зазвичай є найскладнішим етапом для керівника проекту, тому що необхідно зробити розумні припущення щодо персоналу, ресурсів та обладнання, необхідних для завершення проекту.

Фаза реалізації та контролю передбачає виконання плану проекту. На цьому етапі важливо координувати та спрямовувати ресурси проекту для досягнення цілей плану проекту. Під час розгортання проекту робота менеджера проекту полягає в управлінні кожною діяльністю і кожним кроком на цьому шляху. На етапі реалізації проект витрачає найбільше часу та ресурсів, тому на цьому етапі вартість зазвичай найвища.

Під час моніторингу проекту можна виявити, що фактичний час, необхідний для виконання запланованої роботи, перевищує запланований. Моніторинг зосереджений на відстеженні ефективності та прогресу проекту за допомогою ключових показників ефективності, узгоджених під час планування проекту. Моніторинг під час проекту сприяє ідентифікації відхилень, які становлять загрозу успішному завершенню проекту. Якщо відхилення не виявлені та не усунені, вони призводять до незапланованих і небажаних результатів проекту. Таким чином, цей процес гарантує, що відхилення будуть виявлені. Коли незаплановані проблеми усуваються, є впевненість, що проект буде завершено вчасно і що передбачувані результати будуть досягнуті. Отже моніторинг є важливим процесом під час реалізації проекту і його слід проводити регулярно на різних етапах проекту. Це забезпечить своєчасне розпізнавання та вирішення проблем, які

виникають.

На етапі реалізації план проекту підтримується на належному рівні з ретельним моніторингом та процесами контролю, щоб забезпечити відповідність кінцевого результату критеріям прийнятності, встановленим замовником. На цьому етапі зазвичай впроваджуються затверджені зміни. Цей етап передбачає побудову фактичного результату проекту. Реалізація – це частина циклу проекту, яка з'єднує процес планування та результати проекту.

Кожен проект має завершитися, і саме це означає завершення проекту на останній фазі життєвого циклу проекту. На цьому етапі продукт або послуга доставляють замовнику або клієнту для оцінки. Проектна документація, як інструкції користувача та інші документи, передаються замовнику.

Завершення проекту може бути здійснено також достроково, до остаточного виконання всіх операцій. У цьому випадку процес завершення проекту також включає процедури, що досліджують і документують причини зроблених дій [2].

Основні дії у завершенні проекту – збір проектних записів, розповсюдження інформації для формалізації прийняття продукту, послуги чи проекту та виконання закриття проекту. На цьому етапі потрібно переглянути документи проекту, щоб переконатися, що вони оновлені. Інформація про проект, яка збирається на цьому етапі, повинна відображати характеристики та технічні характеристики кінцевого продукту.

В управлінні проектами існує чотири стадії життєвого циклу: передінвестиційна стадія, інвестиційна, стадія експлуатації та ліквідаційна стадія.

Доінвестиційна стадія об'єднує вивчення прогнозів і напрямків розвитку організації, регіону, країни; аналіз умов для втілення початкового задуму; розробку концепції проекту; розробку бізнес-плану та попереднє обґрунтування інвестицій – оцінку життєздатності проекту; вибір і обґрунтування місця розміщення проекту; екологічне обґрунтування; аналіз і експертизу; попереднє інвестиційне рішення; розробку попереднього плану реалізації проекту [3, с. 13].

Інвестиційна стадія містить чотири великих блоки робіт: розробку проектної документації та підготовку проекту до матеріалізації; проведення торгів, укладення контрактів, організацію закупівель і поставок; матеріалізацію проекту; завершення проекту [3, с. 14].

Стадія експлуатації включає весь період експлуатації проекту. За цей період проект повинен окупити вкладені в розробку та реалізацію ресурси.

На стадії ліквідації проекту проводиться завершення проекту як одноразовий захід. Хоча можливо деякі його частини застосовувати для розробки іншого проекту [1].

Отже, життєвий цикл управління проектом описує процеси високого рівня для досягнення успішного проекту. Щоб полегшити планування та контроль над проектом, його роботу потрібно згрупувати за фазами.

Список літературних джерел

1. Загальна характеристика управління проектами. URL: <http://www.bookz.com.ua/4/1.htm>. – Мова укр. – Заголовок з екрану. – Дата ост. перегляду : 01.11.2021.

2. Ключові процеси проектного менеджменту та їх характерні особливості. URL: <https://eduhub.in.ua/files/159610691639440.pdf>. – Мова укр. – Заголовок з екрану. – Дата ост. перегляду : 01.11.2021.

3. Микитюк П. П. Управління проектами: Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. П. Микитюк – Тернопіль, 2014. – 270 с.

4. Тема 7. Основи управління проектами. Житомирська політехніка. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/18150/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%207.pdf. – Мова укр. – Заголовок з екрану. – Дата ост. перегляду : 01.11.2021.

Токарчук Діна Миколаївна,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії

Торбахевич Галина Михайлівна,

здобувач освіти

Вінницький національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЙ “ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА” ТА “ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ”

Комплексній розробці системи енергобезпеки та енергонезалежності в Україні присвячено значну кількість робіт, результати яких знайшли своє теоретичне відображення у відповідних нормотворчих актах. Зокрема, у Стратегії енергетичної безпеки України, прийнятої Кабінетом Міністрів України 4 серпня 2021 року наведено наступне трактування категорії «енергетична безпека» – це захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії технічно надійним, безпечним, економічно ефективним та екологічно

прийнятним способом в нормальних умовах і в умовах особливого або надзвичайного стану [1].

Класичним є визначення, надане Міжнародним енергетичним агентством (МЕА), за яким енергетична безпека – це “безперервна наявність енергоресурсів за доступними цінами” (“the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price”) [2].

Суходоля О.М. трактує енергетичну безпеку як спроможність технічно надійним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стає функціонування національної економіки в нормальних і кризових умовах, захищати суверенітет держави у формуванні та здійсненні політики захисту національних інтересів [3].

На сьогодні передові науковці відходять від поняття “енергетична безпека» і більше приділяють увагу економічній категорії «енергетична незалежність”.

Дейна А.Ю. та Сидорова А.В. визначають енергетичну незалежність держави як складову енергетичної безпеки – складну соціально-економічну категорію, яка характеризується комплексом статистичних показників, рівнем самостійності держави у проведенні енергетичної політики, здатної протистояти зовнішнім та внутрішнім викликам шляхом інтенсивних заходів розвитку економіки, без завдання шкоди суспільству та національному виробництву [4].

Лір В.Е. під енергетичною незалежністю країни розуміє не стільки повне забезпечення економічного розвитку винятково власними енергетичними ресурсами усіх видів, що у світі зустрічається дуже рідко, скільки здатність країни протистояти викликам та загрозам у енергетичній сфері. Тобто йдеться про забезпечення стійкості енергетичної ситуації у країні, зокрема, через надійність постачання енергоресурсів і сталий розвиток енергетичного сектора, що, власне, і відповідає сучасному розумінню поняття національної енергетичної безпеки [5].

Гончарук І.В. розглядає енергетичну незалежність як комплекс енергозберігаючих заходів, які мають здійснюватись на основі практичної реалізації наукових, економічних, законодавчих, організаційних, технічних, технологічних і екологічних складових, що мають на меті повноту забезпечення потреб держави в енергії власного виробництва, а також раціональне споживання енергетичних ресурсів із поступовим нарощуванням та впровадженням у господарський оборот найбільш економічно доцільних джерел енергії, де пріоритетне місце в Україні мають посідати біопалива [6]

Підсумовуючи вищевикладене, надамо своє визначення

енергетичної безпеки та енергетичної незалежності на макро- та макrorівнях:

- енергетична безпека держави – це спроможність держави задовольняти потреби економіки та суспільства в енергоресурсах технічно надійним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом з метою усунення ризиків виникнення дефіциту енергоресурсів та зростання їх вартості до рівня, який не відповідатиме купівельній спроможності;

- енергетична безпека підприємства – це стан підприємства, за якого воно забезпечене необхідними енергетичними ресурсами в необхідних обсягах та за доступною ціною;

- енергетична незалежність держави – це комплекс заходів, які сприятимуть реалізації енергозберігаючого та енергоефективного напряму використання енергоресурсів з метою повного забезпечення потреб держави в енергії за рахунок власного виробництва, в тому числі за рахунок розвитку використання відновлюваних джерел та біовиробництва зокрема;

- енергетична незалежність підприємства – це функціонування підприємства на основі ефективного та ощадного використання енергетичних ресурсів власного виробництва незалежно від зовнішніх постачальників енергії.

Енергетична безпека та енергонезалежність для України є надзвичайно важливим завданням з огляду на обмеженість запасів традиційних джерел енергії. Розвиток виробництва біопалив [7] є важливим кроком до їх досягнення.

Список літературних джерел

1. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 907-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.10.2021).

2. Defining energy security. IEA. URL: <https://www.iea.org/topics/energysecurity/whatisenergysecurity/> (дата звернення 11.09.2021).

3. Суходоля О. М. Проблеми визначення сфери регулювання енергетичної безпеки. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 1. С. 5–17.

4. Дейна А.Ю., Сидорова А.В. Тенденції енергоефективності України. Антикризова стратегія розвитку України: соціально-економічні, фінансові та глобальні виклики: монографія / за заг. ред. А.В. Сидорової. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. с. 269-277.

5. Лір В.Е. Енергонезалежність України: досягнення та перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 2. С. 110-131.

6. Гончарук І.В. Енергетична незалежність як суспільно економічне явище. *Економіка та держава*. 2020. №8. С. 71-77.

7. Пришляк Н.В., Токарчук Д.М., Паламаренко Я.В. Забезпечення енергетичної та екологічної безпеки держави за рахунок біопалива з біоенергетичних культур і відходів. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2019. 336 с.

Udoenko Elizaveta,
Masters
Golovko Olena,
PhD. in Economics, Associate Professor
V.N. Karazin Kharkiv National University

ORGANIZATION OF ENTERPRISE PLANNING SYSTEM IN THE CONDITIONS OF CRISIS MANAGEMENT

Crisis management in the current environment is one of the main levers of overcoming the crisis. Ukraine's economy is currently in a difficult phase of the crisis caused by internal and external factors. Under these conditions, the urgent problem is to develop and conduct a timely and comprehensive analysis of financial and economic stability of the enterprise, as well as making operational decisions to localize crises and overcome the consequences of crises with the least likelihood of bankruptcy. One of the most important tools for managing crisis processes of the enterprise and its economic and financial stability is the analysis of the capital of the enterprise sources of its establishment, its efficiency and use in times of crisis [2].

External factors are rising inflation, instability of the tax system, political instability, instability in the foreign exchange market, rising unemployment, falling real incomes and more. Internal factors are low competitiveness of goods, dependence on a limited number of suppliers and customers, low productivity, congestion of objects in the social space, high energy consumption, lack of flexibility in management, etc. [1].

Anti-crisis strategy is a strategy that optimizes the company's behavior during the crisis, a steady decline in key financial performance of the company and the risk of bankruptcy. It covers a number of measures for planning, personnel management, finance, relationships with support groups, legal and other measures to protect the company from the risk of bankruptcy or a major downturn and create conditions for business acquisition.

Anti-crisis strategy belongs to the general system of anti-crisis management of the enterprise, therefore the analysis of efficiency of its management is carried out within the limits of the general methods of diagnostics of a crisis condition and threat of bankruptcy of the enterprise. We will conduct such an analysis on the example of JSC "Ukrzaliznytsia", which operates in the provision of services for the carriage of passengers, cargo, including dangerous goods, luggage, baggage and mail by rail in domestic and international traffic.

At JSC “Ukrainian railways” there is a real need to develop an anti-crisis strategy due to the fact that in 2018-2020 the company was unprofitable, the analysis of financial condition is unsatisfactory, the indicators of the main activity are at a critical level [3].

Thus, as a result of rapid diagnostics of the financial condition of JSC “Ukrainian railways” it was determined that the indicators of solvency, financial stability, business activity and profitability during 2018-2020 are at a critical level. The main role in the system of crisis management is played by internal mechanisms of financial stabilization, the implementation of which includes the following stages: elimination of bankruptcy; restoration of financial profitability; developing an appropriate financial strategy to accelerate economic growth.

The success of enterprise reform will be determined by two groups of factors: the effectiveness of state conditions and incentives for the enterprise and the prevention of crises in the economy, as well as the effectiveness of measures taken by the enterprise to attract and use market mechanisms and tools. The dynamics of bankruptcy proceedings of business entities during 2018-2020 is presented in the figure (Fig. 1).

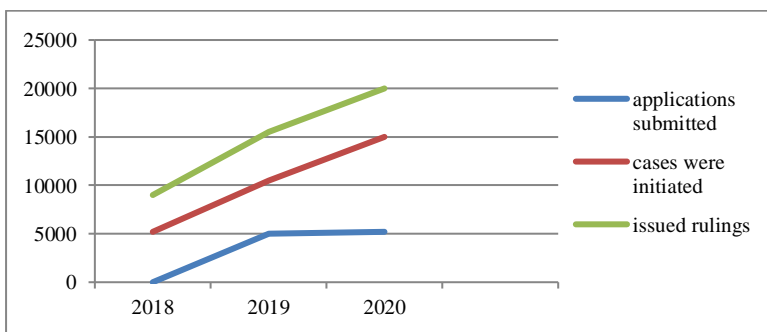

Fig.1. Dynamics of bankruptcy proceedings of business entities [3]

Therefore, it should be noted that crisis management is aimed at forming a competitive position of the enterprise in the market and maintaining its stability in case of possible changes in the dynamic external and internal environment, apply effective management tools to overcome temporary financial problems, form and implement development strategies in accordance with changing conditions. external environment.

References

1. Blank I.A. Anti-crisis financial management of the enterprise / I. A. Blank. (2017). P. 672
2. Korotkov E.M., Belyaev A.A., Gross D.V. and others. Crisis management. (2016). P. 432

3. Official website of Ukrainian railways [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.uz.gov.ua/about/>

4. Picus R.V., N.V. Prikaznyuk. Financial risk management - Kyiv: Kyiv University Publishing and Printing Center. (2016). P. 506

5. Sich O.A. Discriminant analysis and its application in predicting the bankruptcy of the enterprise. (2018). P. 56

6. Tatar M. Complex of management models of the enterprise competitiveness for steel industry in the currency instable environment / . Tatar, O. Sergienko, S. Kavun, L. uryanova, // Economic Studies. (2017). P.102-124.

Вараксіна Олена Вікторівна,

к.е.н., доцент

Прусова Маріанна Олександрівна,

здобувач освіти

Полтавський державний аграрний університет

УРАХУВАННЯ ФАКТОРІВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА ЗАСОБИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

В умовах ринкової економіки ризик є ключовим елементом підприємництва. Основні концепції підприємництва як несення тягаря ризику і невизначеності представлені в роботах Р. Кантільона, Ф. Найта, Г. Мангольдта. Проблеми, пов'язані з невизначеністю ринкового середовища, які є передумовою виникнення ризиків, висвітлено у працях В. Вітлінського [1], В. Лук'янової [2].

Ризик є об'єктивно неминучим елементом у прийнятті будь-якого господарського рішення в силу того, що невизначеність – неминуча характеристика умов господарювання в сучасних умовах [3].

Дійсно, в сучасних умовах економічної кризи, на діяльність підприємств суттєво впливає невизначеність, що знижує ефективність прийняття господарських рішень і, як наслідок, конкурентоспроможність підприємств.

У концепції стратегічного менеджменту поширене судження про ризик не тільки як небезпеку, а й як можливість подолання невизначеності в ситуації неминучого вибору і цей вибір може привести, при якійсній оцінці імовірності досягнення результату, до позитивних наслідків. Підприємствам слід не уникати ризику, а вміти керувати ним. Одне з головних правил фінансово-господарської діяльності свідчить: не уникати ризику, а передбачити його, прагнучи знизити до більш низького рівня [3].

Поняття “невизначеність” є синонімічним до поняття ризик і є водночас однією зі складових ризику у підприємстві та

господарюванні. Лемешко Д. під невизначеністю розуміє: “наявність факторів ступінь можливого впливу на які невідома; неповноту або неточність інформації про умови реалізації проекту” [4, с.162].

Невизначеність припускає наявність чинників, при яких результати дій непередбачені, а ступінь можливого впливу цих чинників на результати діяльності підприємства недостовірна (рис. 1).

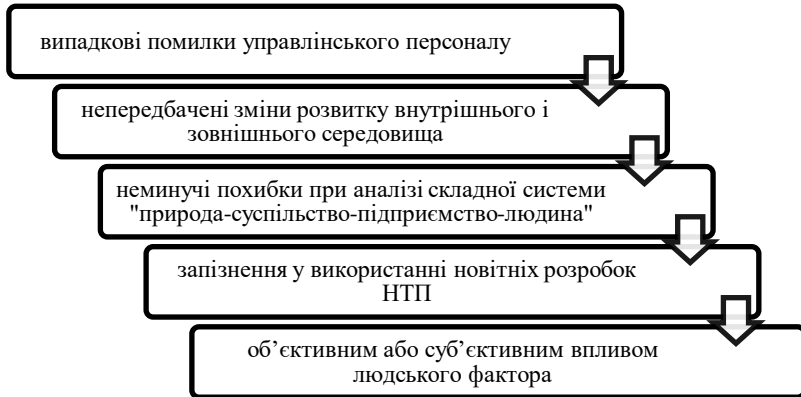

Рис. 1. Основні причини невизначеності в управлінні підприємством

Побудовано автором на основі [5]

Важливість невизначеності полягає в тому, що вона є чинником, який не дозволяє досягнути бажаних показників діяльності, в тому числі високого рівня гарантування економічної безпеки. Невизначеність характеризують фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, ступінь впливу та/або значення яких частково відомі або не відомі повністю [6].

Для мінімізації впливу невизначеності необхідно користуватися методами управління ризиками. Розрізняють економічні і організаційні методи управління [7].

До економічних методів відносять: створення спеціального резервного фонду, створення страхового товарного запасу, страховий запас коштів, розробка і впровадження системи штрафних санкцій, страхування ризику [7].

До організаційних методів зниження ризику відносять: відхилення ризику, недопущення збитків, мінімізація збитків, передача контролю за ризиком, метод розподілу ризиків, пошук інформації, контроль або опанування ризиком [7].

Підсумовуючи, доходимо висновку, що використання того чи іншого метода управління ризиком в основному визначається цілями

та завданнями, які ставить перед собою підприємство, а також ситуацією, що виникла на ринку. Кожному підприємству необхідно мати визначений набір методів управління ризиком, за допомогою яких можна знизити ступінь його впливу на конкурентоспроможність.

Список літературних джерел

1. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. Київ: КНЕУ. 2005. 336 с.
 2. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 126 с.
 3. Герасименко О.М. Формування комплексної системи ризик-менеджменту з врахуванням чутливості компанії до ринкових ризиків. *Ефективна економіка*. 2013. № 5.
 4. Лемешко Д. Кризисные трансформации рынка недвижимости: принятие решений в условиях неопределенности и оценка волатильности поправки на риск. *Экономика образования*. 2011. №1. с. 162-171
 5. Донець, Л. І. Науково-методичний інструментарій управління економічною стійкістю підприємства з урахуванням ризику. *Економічний нобелівський вісник*. 2014. № 1 (7). С. 148-154
 6. Холина, А. Г. Управление предприятием в условиях неопределённости. *Проблемы управления производственно-экономической деятельностью субъектов хозяйствования : материалы III Всеукраинской научной конференции студентов* URL:: <http://masters.donntu.edu.ua/2012/fknt/kholina/library/article1.htm>(дата звернення: 20.10.2021).
- Данченко О.Б., Занора В.О. Проектний менеджмент: управління ризиками та змінами в процесах прийняття управлінських рішень : монографія. Черкаси, 2019. 278 с

Vlasova Vladyslava,
Masters

Golovko Olena,
PhD. in Economics, Associate Professor
V.N. Karazin Kharkiv National University

MANAGEMENT OF PROFITABILITY OF THE ENTERPRISE

Currently domestic enterprises are in a situation where there are negative trends in the economy in the country: the decline in business activity, reducing the level of competitiveness, reducing the volume of investments and reducing the investment attractiveness of enterprises, deterioration of the financial condition. The result of the impact of the totality of negative factors is to reduce the level of profitability of enterprises, obtaining a loss or termination of activity. At the same time, at the state level, the volume of the revenue of the budget decreases due to a decrease in tax revenues, as a result, the level of expenditures is reduced. The profitable activity of

enterprises has not only economic, but also social significance as a scale of a separate enterprise, and the state as a whole.

At the present stage of economic development in Ukraine, the creation of an increasing number of new enterprises between them is aggravated by a competitive struggle. This leads to the fact that only those whose leaders can effectively manage the enterprise and achieve the goals. In a significant degree, it helps them in this analysis of financial and economic results of the enterprise and further adjustment of its work, taking into account the results obtained.

The profit of the enterprise is a priority and main purpose of creating and functioning of each economic entity. This is the ultimate result of the subject of economic activity, which is defined as the difference between gross income and gross expenses obtained during the conducted risk and socially useful activities. Profit management is a process of building and implementing the most cost-effective solutions for the formation, distribution and use of the financial result of the enterprise in order to ensure a sustainable financial condition and efficient activity of the enterprise in the future. It is necessary to effectively manage the profits with an effective and properly formed management system, because in the development of the enterprise and ensuring the interests of its owners and personnel, he plays an important role. In order to effectively manage profit, the enterprise needs to hold a thorough profit analysis.

In order to analyze the profit of the enterprise for further recommendations for managing it, the base of the study was elected JSC “Kharkivoblenergo”. The profit analysis is graphically in three years in the next figure:

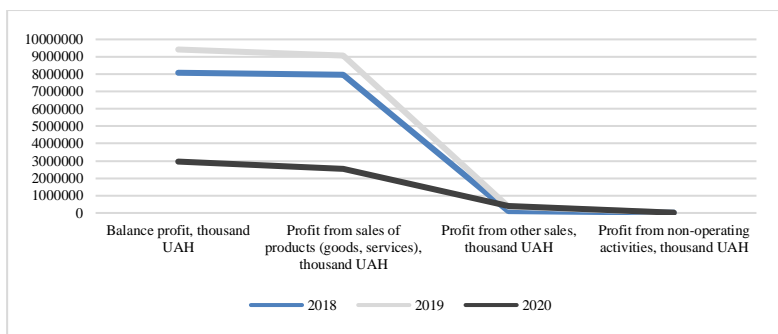

Fig. 1. The structure of profit indicators of JSC “Kharkivoblenergo” for 2018-2020

In total, in three years, the balance profit has fallen. This happened due to the reduction of profits from the main activity and profits from another

implementation. Profit from the main activity (profits from sales (goods, works, services) grew by: in 2019 – by 13%; in 2020 – in relation to 2019 decreased by 71%. Profit from sales (goods, works, services, services)) is defined as the difference between the volume of sales in existence and their full cost. The volume of sales in 2019 was characterized by an increase in profit, respectively. Growth is due to investment investments, in particular, their part was aimed at restoring fixed assets. The same can explain the reduction of profits in 2020. In absolute expression, profits from another realization increased by. In general, characterizing the dynamics of profit indicators we can say that it is increasing in 2019; Exit is only a profit from non-autolishing operations. Such disappointing results led to the discovery of past years. In 2020, the growth of profit dynamics ceased and unfortunately showed a tendency to decrease.

During the analysis of the financial situation and the probability of bankruptcy, JSC “Kharkivoblenergo”, some decrease in indicators in recent years was revealed. That is why for the normal existence of the enterprise in modern market conditions, it is necessary to create such a management system that would clearly respond to frequent changes in the external and internal environment, the development and competitiveness of partners, the creation of optimal labor, material and financial resources, timely acceptance of managerial decisions of operative and strategic value. The main task during the crisis is to intensify all actions not to receive greater profit, but to preserve and survive the enterprise for current economic conditions. During the analysis of the rate of profitability of JSC “Kharkivoblenergo”, a significant decline was found in 2020. Because of this enterprise requires recommendations for profit increase. Considering the provisions of maximizing profit should be drawn to the fact that the profit depends on both the income of the enterprise and its costs. Consequently, increasing profits can be achieved in two ways: to reduce production costs or increase realization income.

Therefore, in front of each firm, it appears to correctly formulate its price strategy and choose the optimal production. JSC “Kharkivoblenergo” must constantly improve the means of production, that is, introducing new techniques, to improve technology, introduce progressive materials, etc. And thus, it will significantly reduce the cost of production and increase profits. The reduction of production costs most fully reflects the savings of material, labor and financial resources available to the company. It should also be noted that with the growth of output, the company’s profit increases not only due to lower costs, but also due to an increase in the number of products. Thus, the greater the volume of production, the other things being equal, the greater the amount of profit received by the enterprise. But at the

same time, the growth of profits at the enterprise means an increase in contributions to the state budget. The increase in profits at JSC “Kharkivoblenergo” can also occur due to increased productivity. With the growth of labor productivity decreases labor costs per unit of output, and hence decreases the share of wages in the cost structure. It is important in the struggle to reduce costs and increase profits is compliance with the strictest regime of savings in all areas of production and economic activity of the enterprise. Consistent implementation of the economy mode at the enterprises is shown first of all in reduction of expenses of material resources on unit of production, reduction of expenses for service maintenance and management and other unproductive expenses. Inventories and equipment should be regularly inventoried to identify surpluses. The reserve to increase the profits of economic entities is the elimination of non-productive wage payments, payment of all-day downtime and intermittent downtime, surcharges for overtime, elimination of non-productive costs and losses in the cost of maintenance of production and management units. Marketing also plays an important role in increasing profits. The practice of world trade has shown that many types of new products do not find a buyer in the market without a skilled marketing organization. Therefore, in these economic conditions, more attention should be paid to marketing. To increase the amount of profit, the company JSC “Kharkivoblenergo” must apply the right tactics in the field of pricing. Prices should reflect the socially necessary costs of production and sale of products, its consumer properties, quality, effective demand.

Thus, profit management should be based on a comprehensive technical and economic analysis of the enterprise: the study of technical and economic indicators of the enterprise and the organizational level of production, use of production capacity and fixed assets, raw materials, labor, economic relations and more.

References

1. Melena O.V., Kholandach Yu.Yu. Actual issues of profitability of the enterprise and ways of its increase // Technical progress and efficiency of production. - 2015. - No. 25. - P. 123-126.
2. Kitsik VI, Bovsunovskaya V.O. Improvement of profit management at the enterprise. [Electronic resource] http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/SOC_GUM/TORG/2009_10/04.pdf.
3. Romanova T.V. Factors that influence increasing profits of Ukrainian enterprises in modern conditions // Effective economy. - 2015. - No. 4.
4. JSC "Kharkivoblenergo" [Electronic resource] <https://www.oBlenergo.kharkov.ua/>
5. Pogrebnyak A.Yu. Comparative analysis of methods for assessing the probability of bankruptcy in the system of anti-crisis management at the enterprise // Business Inform. - 2014. - №7. - P. 344-352.

Волкова Оксана Георгіївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: УКРАЇНА ТА КРАЇНИ ОЕСР

Питання фінансової децентралізації в Україні набули особливо значення з 2015 року під час запровадження реформи місцевого самоврядування та продовжують залишатися актуальними в умовах пандемічної кризи COVID-19. Країни ОЕСР пройшли свій шлях децентралізації влади протягом минулого десятиліття, в результаті чого більшість функцій були поділені між центральними, регіональними та місцевими рівнями влади. Розвинені держави мають різні моделі централізації фінансової системи та більш заможніші держави тяжіють до більшої децентралізації. Крім того, рівень децентралізації є диференційованим: окремі сфери більше децентралізовані: переважно освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, громадський транспорт. Витрати більш децентралізовані, ніж доходи, що зумовлюється наявністю фіскальних дисбалансів.

В унітарних державах загалом спостерігається дещо вищий рівень централізації, а у федеративних, де фінансова система є трирівневою, дещо менший. Так, у США цей показник становить 57 %, у Франції – 71 %, у Канаді – 40 %. В Україні показник централізації коливається на рівні 65-70 % (табл. 1). До реформи місцевого самоврядування в Україні до 2015 року, більше 70% ресурсів зосереджувалося в державному бюджеті, решта – більше 20% – у місцевих бюджетах.

Таблиця 1 – Частки доходів та видатків бюджетів різних рівнів у ВВП та у Зведеному бюджеті України та країнах ЄС

Рік	Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП, %		Частка видатків місцевих бюджетів у ВВП, %		Частка доходів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету, %		Частка видатків місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету, %	
	Україна	Країни ЄС	Україна	Країни ЄС	Україна	Країни ЄС	Україна	Країни ЄС
2012	7,2	11,8	15,8	11,8	22,6	25,9	44,9	24,0
2013	7,2	11,6	15,0	11,6	23,8	25,4	43,1	23,7
2014	6,4	11,4	14,3	11,3	22,2	25,7	42,7	23,9
2015	6,1	11,6	14,0	11,1	18,5	25,7	40,7	23,9
2016	7,2	11,2	14,5	10,9	21,8	25,6	41,4	23,8
2017	20,0	11,0	16,4	10,8	49,4	23,3	46,4	23,0
2018	16,7	11,0	16,7	10,8	50,0	24,2	46,2	22,2
2019	15,0	10,9	15,0	10,9	46,2	23,4	42,9	23,1
2020	12,5	11,6	12,5	11,7	35,7	25,8	31,3	22,5

Джерело. Складено за даними [1]

Поступове збільшення частки місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України (з 22,2% у 2014 році до 35,7% у 2020 році) вказує на зміцнення фінансової бази місцевих громад та є наслідком реалізації Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, ухваленої 1 квітня 2014 року. Разом з тим, у порівнянні з 2019 роком, частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України суттєво знизилася (на 9,3%), що свідчить про зростання концентрації фінансових ресурсів на центральному рівні (табл. 1).

Привертає до себе увагу значна диспропорція в Україні між частками доходів місцевих бюджетів у ВВП і у структурі зведеного бюджету та аналогічними частками видатків: до 2016 року частка доходів (зокрема, у 2016 році 7,2% а 21,8% відповідно) в 2 рази була меншою, ніж частка видатків (зокрема, у 2016 році 14,5% та 41,4% відповідно). З 2017 року маємо протилежну тенденцію: частки доходів та видатків місцевих бюджетів у ВВП зрівнялися (зокрема, у 2020 році 12,5), а у Зведеному бюджеті їх різниця на користь частки доходів скоротилася (35,7% частка доходів та 31,3% видатків). Виявлені тенденції можна характеризувати позитивно, оскільки це свідчить про підвищення рівня відповідності обсягу фінансового забезпечення обсягу повноважень місцевих органів влади.

У країнах ЄС розглянуті у таблиці 1 показники протягом останніх років практично не змінювалися і на доходи місцевих бюджетів в цих країнах в середньому припадає близько четвертини від доходів бюджетної системи. Поряд з цим відбулося скорочення частки витрат місцевих бюджетів країн ЄС у Зведеному бюджеті з 24,0% у 2012 році до 22,5% у 2020 році на фоні збереження частки доходів у зведеному бюджеті у 2020 році у порівнянні з 2012 роком, практично на одному рівні: 25,8% у 2012 році проти 25,9% у 2012 році.

Слід відмітити, що скорочення частки витрат місцевих бюджетів у загальних витратах бюджетної системи країн ЄС пов'язано із перерозподілом часток на користь частки центрального бюджету країн ЄС: внаслідок пандемії COVID-19 більше видатків на соціальну допомогу домогосподарствам і фінансову допомогу бізнесу здійснювалося через центральні бюджети країн ЄС. Так, у 2020 році частка витрат на місцевому й регіональному рівнях у 2020 році склала майже 48%, а частка витрат центральних бюджетів – 52,1%, в той час як у 2016 році ці показники становили 50,8% та 49,2% відповідно (табл. 2).

У структурі видатків місцевих органів влади в країнах ОЕСР на першому місці знаходяться витрати на освіту – 24%, охорона здоров'я

– 18%, державне управління – 15%, соціальне забезпечення – 14%, економічний розвиток та транспорт – 13%, комунальні послуги – 9%, громадський порядок та безпека – 7%.

Таблиця 2 – Динаміка витрат бюджетів різних рівнів країн ЄС у період 2016-2020 рр.

Показник	2016р.		2017р.		2018р.		2019р.		2020р.	
	млрд євро	%	млрд євро	%	млрд євро	%	млрд євро	%	млрд євро	%
Витрати всього	5,9	100	6,1	100	6,3	100	6,5	100	7,1	100
Витрати центрального бюджету, млрд. євро	2,9	49,2	3,0	49,1	3,1	49,2	3,1	47,7	3,7	52,1
Витрати місцевих бюджетів, млрд.євро	1,4	23,7	1,4	23,0	1,5	23,8	1,5	23,1	1,6	22,5
Витрати бюджетів штатів, млрд.євро	1,6	27,1	1,7	27,9	1,7	27,0	1,9	29,2	1,8	25,4

Джерело. Складено за даними[1]

Зазначимо, що пандемія COVID-19 висвітила ключову роль місцевих органів влади у країнах ОЕСР, які опинилися на передовій у боротьбі з її наслідками. Очевидно, що безперебійність роботи екстрених служб муніципалітетів, надання комунальних послуг, робота громадського транспорту, забезпечення громадського порядку та безпеки, забезпечення освітнього процесу – набули особливого значення в умовах карантинних обмежень та призупинення значної частини ділової активності в період пандемії.

Частка витрат місцевих органів влади країн ОЕСР за функціональною класифікацією у загальних державних витратах ілюструє роль місцевих фінансів у розподільчих процесах цих країн. Так, у багатьох країнах внаслідок децентралізації влади, на місцеві органи влади покладено відповідальність за важливі сфери охорони здоров'я (первинна та вторинна медична допомога, управління лікарнями), що становить 25% загальних державних витрат на охорону здоров'я та соціальний захист (надання соціальної допомоги, соціальні виплати), що становить 14% загальних державних витрат. За іншими секторами частка витрат місцевих фінансів у загальному обсягу державних витрат складає: житло та екологічні зручності громади – 75%, охорона довкілля – 64%, відпочинок, культура, релігія – 59%, освіта – 48%, економічна діяльність – 34%, громадський порядок та безпека – 24%, суспільні послуги – 21% [2].

В Україні через місцеві бюджети фінансується 78% загальних державних витрат на освіту, що становить 41,9% від загальних витрат місцевих бюджетів; на охорону здоров'я припадає 29% від загальних державних витрат цієї сфери та 10% загальних витрат місцевих бюджетів, роль місцевих бюджетів у соціальному забезпеченні

становить 11% загальних державних витрат на соціальний захист та лише 3% усіх витрат місцевих бюджетів.

Аналіз даних табл. 3 ілюструє тенденцію до зростання як дохідної, так і видаткової частини місцевих бюджетів України з 2015 року до 2018 року. Проте, за останні два роки у 2019р. та 2020 р. дохідна та видаткові частини місцевих бюджетів зменшувалися, що є наслідком негативного впливу карантинних обмежень та скорочення ділової активності внаслідок пандемії COVID-19. Зокрема, зменшення доходів місцевих бюджетів України у 2020 році відбулося за рахунок скорочення трансфертів з державного бюджету. Крім того, з 2018 року спостерігається не до виконання запланованих показників формування доходів місцевих бюджетів України, рівень виконання знаходиться в межах 99,6%- 98,1% (табл. 3).

За висновками експертів ОЕСР, пандемія COVID-19 матиме негативний вплив на місцеві фінанси, зі зростанням видатків та падіння доходів. Загалом, органи місцевої влади країн ЄС очікують, що криза негативно більше вплине саме на доходи, ніж на видатки. Так міста США втратили у 2020 році 21,6% власних доходів [2].

Таблиця 3 – Динаміка доходів і видатків місцевих бюджетів України у 2015-2020 рр.

Показник		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Доходи	План, млрд..грн	284,2	351,3	498,2	564,9	569,9	480,3
	Факт, млрд..грн	294,5	363,3	502,1	562,4	560,5	471,4
	Рівень Виконання,%	103,6	103,4	100,8	99,6	99,7	98,1
	Темпи росту доходів,%	134,1	123,4	138,2	112,0	99,6	84,1
Видатки	План, млрд..грн	298,4	376,1	534,5	612,2	611,1	522,5
	Факт, млрд..грн	280,0	350,5	496,1	570,6	566,2	478,1
	Рівень Виконання,%	93,8	93,2	92,8	93,2	92,7	91,5
	Дефіцит/Профіцит, млрд.. грн.	+ 14,5	-44,6	-66,2	-8,5	-6,3	-6,8

Джерело. Складено за даними [3]

Упродовж 2016-2020 років спостерігається постійне перевищення видаткової частини бюджету над дохідною, що супроводжує дефіцит місцевих бюджетів України, що не є виключним явищем і для розвинених країн Євросоюзу (Франція, Нідерланди, Австрія, Швеція) (табл. 4). Експерти ОЕСР зазначають, що більшість витрат органів місцевої влади мають тенденцію до збільшення в коротко- та середньостроковій перспективі (надзвичайні витрати), у зв'язку з реалізацією програм відновлення після пандемії. За таких умов, зростання дефіциту місцевих бюджетів має високу вірогідність саме у коротко- та середньо-строковій перспективі.

Таблиця 4 – Динаміка показників дефіциту/профіциту місцевих бюджетів країн Євросоюзу (% до ВВП) у період 2016-2020 рр.

Країна	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Україна	-1,9	-2,2	-0,2	-0,2	-0,2
Німеччина	0,2	0,4	0,4	0,1	0
Франція	0,1	0,1	0,1	0	-0,2
Польща	0,3	0,1	-0,3	-0,2	0,2
Греція	0,3	0,4	0,4	0	0
Словачія	0,5	0	0,1	0,2	0,2
Бельгія	0,2	0,2	-0,1	0	0,1
Чехія	1,0	0,8	0,4	0,7	0,3
Данія	0,3	0,2	0	0,2	0,1
Хорватія	0	0	-0,1	-0,4	-1
Італія	0,2	0,2	0,2	0	-0,2
Нідерланди	0,1	-0,1	-0,2	0,2	-0,2
Австрія	-0,1	-0,1	0	0	-0,5
Фінляндія	-0,4	-0,2	-0,9	-1,3	0,1
Швеція	-0,6	-0,2	-0,7	-0,9	0,3

Джерело. Складено за даними [1, 3]

Світовий досвід засвідчив, що логікою децентралізаційних процесів в країнах ОЕСР минулих десятиліть було необхідність розроблення стратегій регіонального і місцевого розвитку саме на регіональному та місцевому рівнях, де можуть визначити місцеві переваги та врахувати потреби місцевого населення, а також формувати необхідні для цього функції та ресурси. У сьогоднішній, внаслідок пандемічної кризи, відбувається переоцінка цілей регіональної політики з фокусуванням на створенні більш стійких регіонів, забезпеченні рівноваги та балансу між різними місцевими утвореннями за їх інфраструктурою (цифровізація, доступ до якісних суспільних послуг, громадський транспорт, можливості дистанційного працевлаштування та ін.). Зазначене потребує збільшення інвестицій на державному та місцевому рівнях у сферу охорони здоров'я, екологію, цифрові технології, науку тощо) [2]. Зазначені світові тенденції у регіональній політиці є актуальними для України та їх доцільно враховувати при розробці та затвердженні Державного бюджету на наступний рік, при затвердженні місцевих бюджетів територіальними громадами.

Список літературних джерел

1. Євростат. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1__custom_1337446/default/table?lang=en
2. OECD (2020), The territorial impact of COVID-19: Managing the crisis across levels of government. URL: www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-territorial-impact-of-covid-19-managing-the-crisis-acrosslevels-of-government-d3e314e1/
3. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

Яременко Наталія Олександрівна,
аспірант кафедри менеджменту та
поведінкової економіки
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ВІННИЧЧИНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мале підприємництво відіграє важливу роль у розвитку економіки країни та регіонів. Мале підприємництво – це вагома складова ринкового господарства, невід’ємний елемент конкурентного механізму. Мале підприємництво дає ринковій економіці гнучкість, мобілізує фінансові і виробничі ресурси населення, несе в собі могутній антімонопольний потенціал, слугує серйозним фактором структурної перебудови і забезпечення проривів науково-технічного прогресу, вирішує проблему зайнятості та інші соціальні проблеми ринкового господарства. Ось чому становлення та розвиток малого підприємництва (звичайно, в єдності з великим) являє собою стратегічну задачу реформаційної економічної політики [1].

Мета дослідження - вивчити проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва на Вінниччині.

З метою реалізації заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для ведення бізнесу, підвищення ролі та внеску малого і середнього підприємництва в економічний і соціальний розвиток Вінницької міської територіальної громади, враховуючи принципи та підходи щодо європейського досвіду формування та реалізації програм підтримки малого і середнього підприємництва на місцевому рівні було затверджено “Програму розвитку малого та середнього підприємництва (МСП) Вінницької міської територіальної громади на 2021-2023 роки” [2].

Метою програми є розбудова екосистеми розвитку підприємництва у Вінницькій міській територіальній громаді для забезпечення конкурентоспроможності місцевих МСП в Україні та на міжнародних ринках, а також залучення населення до підприємницької діяльності [2]. Основними завданнями програм є [2]:

- створення дієвих механізмів для підвищення конкурентоспроможності МСП;
- створення умов та заохочень до збільшення кількості суб’єктів МСП;
- сприяння у експорті суб’єктам МСП;

- підтримка підприємництва за рахунок освітньої, інформаційної, організаційної діяльності;

- збільшення частки податкових надходжень до бюджету Вінницької міської територіальної громади від суб'єктів МСП.

Дослідження тенденцій розвитку малого підприємництва у Вінницькій міській територіальній громаді дозволяє констатувати, що за 2019 рік на Вінниччині зросла кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб на 1,8%. При цьому чисельність працюючих у суб'єктів малого та середнього підприємництва збільшилась та спостерігається позитивна динаміка цього показника (за 2019 рік 2,8% та 3,6% відповідно). Також слід зауважити, що кількість безробітних осіб на території громади зменшилась на 14,1% [2], що можемо пов'язати зокрема з розвитком малого підприємництва.

Суми надходжень до бюджетів усіх рівнів від суб'єктів малого та середнього підприємництва були збільшені та спостерігаються високі темпи росту (+26,5% або на 126 486,25 тис. грн у 2019 році, порівняно з 2018 роком).

Перешкодою для розвитку малого підприємництва за останні роки є поширення Covid-19, що стало нагальною проблемою в державі. Як і більшість держав світу, Україна запровадила стримувальні заходи, які негативно вплинули на господарську діяльність. Тому держава зі свого боку все ж таки намагалася допомогти малому бізнесу, запроваджуючи на певний період часу низку заходів, зокрема: внесення змін до програми “Доступні кредити 5-7-9%” для покриття витрат на оплату праці, отримання спрощеного доступу до фінансування; часткова допомога з безробіття для малого бізнесу з боку держави; тимчасове звільнення від сплати податків фізичних осіб – підприємців та інші податкові заходи такі, як тимчасове зупинення проведення податкових перевірок, сплати відсотків для платників податків та платників соціального внеску та інше [3].

Програмою розвитку МСП на Вінниччині на 2021-2023 роки передбачено наступні заходи/проекти [2]:

1. Інформування МСП та покращення комунікації.
2. Популяризація культури підприємництва та промоція місцевого бюджету.
3. Розвиток бізнес-компетенцій.
4. Покращення бізнес клімату

Також, з метою розширення кола потенційних підприємців та розвитку підприємницьких компетентностей мешканців громади планується проводити освітні заходи для представників МСП Вінницької міської територіальної громади.

Розробляється концепція фонду підтримки МСП, також планується підтримка стартапів.

Для оцінки ступеня досяжності поставлених цілей та напрямів програми розвитку МСП Вінницької міської територіальної громади, раз на рік проводитиметься аналіз ефективності дій Програми, перевірятиметься чи реалізуються цілі та завдання.

Ключовими пріоритетними напрямками для розвитку і підтримки малого і середнього бізнесу у контексті загальнонаціональних трендів та пріоритетів зазначеної програми слід вважати такі:

- фінансова підтримка малого і середнього бізнесу;
- розвиток підприємницької діяльності за рахунок підвищення престижності та формування культури серед населення;
- допомога підприємцям у розширенні ринків збуту;
- розвиток бізнес-інфраструктури на території громади.

Проблема розвитку малого підприємництва на Вінничині є актуальною та такою, вирішення якої сприятиме зміцненню економічного потенціалу території. Перешкоди розвитку МСП криються у недосконалій податковій системі, податковому навантаженні на підприємців, відсутності або незначній фінансовій підтримці малого та середнього бізнесу, відсутності сучасної інформаційної підтримки розвитку підприємницької діяльності тощо. Запропоновані у Програмі заходи допоможуть наблизити інтереси підприємців та місцевої влади, сприятимуть розвитку соціального діалогу у реалізації намічених програмних завдань та пріоритетних напрямів.

Список літературних джерел

1. Глобак Д.В. Проблеми і перспективи розвитку малого підприємництва в Україні. / Глобак Д.В//Буковинська державна фінансова академія, м. Чернівці. URL: http://www.rusnauka.com/19_DSN_2010/Economics/68752.doc.htm
2. Про проект рішення міської ради «Про затвердження Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2021-2023 роки». Від 08.10.2020 р. № 2087 м. Вінниця.
3. OECD (2020), *Monitorynh realizatsii Stratehii rozvytku MSP Ukraїny na 2017-2020 roku*. OECD Publishing, Paris. URL: www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoring-the-Implementation-ofUkraines-SME-Development-Strategy-2017-2020-UKR.pdf [in Ukrainian].

Єдинак Володимир Юрійович,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності

Єдинак Тетяна Сергіївна,
к.н.держ. упр., доцент, доцент кафедри обліку,
аудиту, аналізу і оподаткування

Ковтун Наталія Сергіївна,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності
Університет митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК ЄДИНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ: УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

Державна митна служба України була одним із перших інституційних органів нашої держави після проголошення незалежності у 1991 році. За 30 років свого функціонування Державна митна служба України (далі – Держмитслужба) пережила велику кількість реформ та трансформацій – від самостійного центрального органу виконавчої влади з особливими повноваженнями та розгалуженою системою митних органів на території України до департаменту у складі Міністерства доходів та зборів та управлінь у складі Державної фіскальної служби України. На сьогодні питання реформування та функціонування Держмитслужби залишається досить актуальним, зважаючи на рішення Українського уряду про припинення діяльності Державної фіскальної служби України та створення на її основі Державної митної служби та Державної податкової служби України, які тепер будуть функціонувати кожна окремо як єдина юридична особа.

Слід зазначити, що функціонування центральних органів виконавчої влади в форматі єдиної юридичної особи є цілком новим для вітчизняної практики державного управління. Організаційно Держмитслужба буде складатися з центрального апарату та територіальних органів, утворених як її відокремлені підрозділи без статусу юридичних осіб. З 1 липня 2021 року Державна митна служба України розпочала роботу у форматі єдиної юридичної особи. На сьогодні утворено 26 митниць як відокремлені підрозділи Держмитслужби за адміністративно-територіальним устроєм України. Так, передбачається, що центральний апарат Держмитслужби буде складатися із 571 працівника. В територіальних органах виконання

завдань, покладених на Держмитслужбу, будуть виконувати 10737 осіб. Слід констатувати, що протягом попередніх років існувало багато моделей управління митними органами, однак усі моделі були або двокомпонентними (Центральний апарат – митниці), або трикомпонентними (Центральний апарат – регіональні митниці – митниці). При цьому митниці були самостійними юридичними особами з усім набором повноважень та обов'язків. Наразі ми маємо одноланкову модель управління, за якої в центральному апараті Держмитслужби сконцентровано не тільки завдання із стратегічного управління митною справою, але й виконання поточних завдань 26 митниць.

Передбачається, що функціонування Держмитслужби у такому форматі єдиної юридичної особи дасть змогу посилити нагляд з боку апарату Держмитслужби за стратегічними напрямками, із застосуванням концепції делегування повноважень для прийняття рішень. Поступовий перехід до функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи має забезпечити: посилення інституційної спроможності митних органів; відновлення управлінської вертикалі, яка була втрачена під час функціонування ДФС; оптимізацію адміністративних, кадрових й інших ресурсів для посилення безпекової функції держави, а саме: вдосконалення системи аналізу ризиків, розробка нових ІТ-рішень; оновлення кадрового потенціалу через впровадження програми оцінки персоналу з кваліфікації та благонадійності; створення єдиного підходу до системи добору кадрів, системи стратегічного управління, інформаційної політики, формування ефективної комунікації у сфері боротьби з корупцією. Такий механізм є необхідним для забезпечення можливості централізованої розробки політики відомства, уніфікованого організаційного спрямування, стратегічного і оперативного планування та дослідження дотримання законодавства.

Згідно з нормами Митного кодексу України, Голова Держмитслужби України має право делегувати керівникам митниць окремі повноваження. Перелік таких делегованих повноважень визначається положенням про митницю, яке підлягає погодженню з Міністерством фінансів України. На сьогодні відповідні положення про територіальні органи Держмитслужби України затверджено. Аналіз тестів зазначених положень засвідчив, що усі положення про територіальні органи є ідентичними за змістом, за винятком Координаційно-моніторингової митниці. Ідентичним є також і перелік делегованих повноважень керівникам територіальних органів. На наш погляд, необхідно було диференціювати розподіл зазначених

делегованих повноважень, зважаючи на специфіку та зону діяльності тієї чи іншої митниці. Так, наприклад, керівники Волинської, Вінницької та Митниці в Херсонській області, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, наділені однаковими делегованими повноваженнями. Очевидно, що специфіка діяльності та спектр повноважень у зазначених митницях відрізняється. Тому, вважаємо за доцільне більш диференційовано підходити до розподілу повноважень. Тим паче, що формат функціонування Держмитслужби України як єдиної юридичної особи дає змогу це робити.

Іншим моментом певної неузгодженості в побудові управлінської моделі є функціонування митних постів. Митний пост є митним органом, який входить до складу митниці як структурний підрозділ. Створення, реорганізація та ліквідація митних постів здійснюються Держмитслужбою. При цьому, керівники митних постів призначаються на посади і звільняються з посад керівником Держмитслужби України. Така ситуація може призвести до виникнення конфліктних ситуацій між керівником митниці та керівником митного поста, зважаючи на те, що начальник митниці не має якогось управлінського впливу на діяльність керівника митного поста. Тому, на наш погляд, призначення керівників митних постів повинно здійснюватися або за поданням керівників відповідних митниць, або погоджуватися керівником митниці.

Свченко Вероніка Володимирівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та
цифрових технологій у бізнесі
Харківський торговельно-економічний інститут
Української інженерно-економічної академії

СОЦІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Як відомо, прогрес суспільства визначається не тільки економічними, а й соціальними критеріями. Зрозуміла роль соціальної складової в будь-якій реформаторській діяльності. Соціальний менеджмент можна охарактеризувати як особливий і навіть унікальний феномен управлінської культури кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Як будь-який науковий предмет, соціальний менеджмент організації має свою специфіку, з одного боку і зв'язок з іншими науковими дисциплінами (іншими науками), з іншого боку.

Соціальний менеджмент як наукова дисципліна і галузь наукового

знання мають свій особливий напрям: соціальний менеджмент організації досліджує і розробляє управління соціальними процесами в організаціях. Отже, соціальні процеси в організації є об'єктом вивчення соціального менеджменту. Відповідно до цього підходу в якості загальнотеоретичної основи приймається розширена категорія соціальності, згідно з якою будь-яка організація розглядається як складна соціальна система, що має різні компоненти (людський, матеріально-технічний, управлінський та ін.). Матеріальні компоненти соціальної системи організації – це переважно предмети, залучені в орбіту господарському та суспільному житті. Однак людський компонент розглядається як сутнісна і основна риса соціальної системи будь-якої організації. На функціонування людського “компонента” в соціальній системі організації впливають економічні, соціальні, політичні та культурні аспекти соціальної системи. Культурно-ідеологічні аспекти соціальної системи організації – це переважно громадські ідеї, теорії, культурні, моральні цінності, звичаї, ритуали, традиції, вірування, поширені в усьому суспільстві і в самій організації. У цьому ж контексті соціальні процеси розглядаються як процеси, що визначають мотивацію людської поведінки [1].

Соціальний менеджмент розглядається в вищезазначеному контексті як теоретичний і прикладний інструмент, за допомогою якого управлінська складова організації дозволяє здійснити взаємодія двох інших компонентів організації: людського і матеріально-технічного. Щоб здійснити цю мету, соціальний менеджмент як теоретична і прикладна дисципліна досліджує соціальні відносини в організації та їх закономірності, проводить аналіз соціальних наслідків економічних і інших рішень, виводить характерні ознаки управління соціальними процесами в організації.

Соціальний менеджмент як наукова дисципліна і галузь наукового знання мають своє особливе напрям: соціальний менеджмент організації досліджує і розробляє управління соціальними процесами в організаціях. Однак, як і будь-яка інтеграційна галузь наукового знання, соціальний менеджмент пов'язаний з такими науковими дисциплінами як теоретичний менеджмент організації, соціологія праці, соціальна психологія та іншими дисциплінами. Соціальний менеджмент розглядається як теоретичний і прикладний інструмент, за допомогою якого управлінська складова організації дозволяє здійснити взаємодія двох інших компонентів організації: людського і матеріально-технічного. Щоб здійснити цю мету, соціальний менеджмент як теоретична і прикладна дисципліна досліджує соціальні відносини в організації та їх закономірності, проводить

аналіз соціальних наслідків економічних і інших рішень, виводить характерні ознаки управління соціальними процесами в організації.

Соціальний менеджмент досліджує соціальні закони і принципи організації в умовах виробничо-трудових відносин. Соціальний менеджмент також докладає зусиль для дослідження механізмів узгодження інтересів власника, держави, колективу і працівника в області соціальної політики в організації, соціального захисту працівників в умовах формування ринкових відносин та соціального захисту неконкурентоспроможних груп працівників в організації. Крім того, соціальний менеджмент досліджує концепції соціально-трудових конфліктів і визначення шляхів і методів їх вирішення. Тут передбачається класифікація соціально-трудових конфліктів в умовах ринкових реформ, дослідження різних видів конфліктів, їх позитивних і негативних функцій, а також методи управління конфліктами. Для цих цілей особлива увага соціальний менеджмент приділяє так званому соціальному партнерству, досліджуючи сутність і основні чинники соціального партнерства, умови, і передумови його виникнення, а також суб'єкти соціального партнерства (профспілки, підприємці, держава), їх характеристику, роль профспілок у соціальному партнерстві в перехідному періоді, роль держави в розвитку соціального партнерства. В даному випадку досліджуються становлення соціального партнерства в Україні в умовах ринкової економіки, а також умови функціонування системи соціального партнерства, угоди, колективні договори, партнерські переговори, вибір методу переговорів. Соціальним менеджментом організації досліджуються також юридичні аспекти формування соціальних відносин в організації: декларація прав людини, Конституція, трудове законодавство і т.д.

Соціальний менеджмент організації вивчає соціальні процеси в організаціях, приділяє належну увагу соціальним програмам організації як інструменту практичного управління. Приділяється увага класифікації соціальних програм, структурі соціальної програми та виділення «програмних ресурсів». Соціальний менеджмент організації досліджує державне регулювання і роль організації (підприємства) з реалізації соціальних програм роботи з сім'єю, з дітьми, з літніми людьми, з жінками, інвалідами, мігрантами, військовослужбовцями та іншими групами, що вельми актуально в сучасних російських умовах. Соціальний менеджмент також розробляє планування соціальної роботи на підприємстві, використовуючи вітчизняний та зарубіжний досвід. Тут ключове значення мають знання, навички та вміння соціального менеджера на підприємстві [2].

Соціальне планування на підприємстві і соціальний розвиток персоналу підприємства входить в коло питань, що розглядаються соціальним менеджментом. Дуже важливою є розробка структури плану соціального розвитку в організації, аналіз змін у соціальній та професійно-кваліфікаційній структурі колективу. Всі ці дії націлені на покращення умов праці, підвищення культури та естетики виробництва, а також підвищення професійно-технічного і культурного рівня працівників, підвищення рівня добробуту, задоволення потреб духовного і фізичного розвитку членів колективу, вдосконалення.

Список літературних джерел

1. Лисенко В.В. Місце і значення управління змінами в системі стратегічного планування [Електронний ресурс] / В.В. Лисенко, Л.В. Тереняк / Економіка та суспільство (електронне наукове фахове видання), 2017. – № 10. – С. 101-105. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-10/17-stati-10/1040-lisenko-v-v-terenyak-1-v>
2. Лисенко В.В., Приходько І.А. Вплив функцій та технологій самоменеджменту на розвиток персоналу підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 19. С. 251–256. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/43.pdf.

Звонар Віктор Павлович,
д.е.н., старший науковий співробітник,
професор кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ І ШЛЯХІВ СТИМУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ У МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ НА ОСНОВІ ДАНИХ ДЕРЖАВНИХ РЕЄСТРІВ

Проблема низької громадської активності у більшості громад України зумовлена загальним незадовільним станом інституційного розвитку сектору громадянського суспільства на локальному рівні, зокрема відсутністю стабільного залучення професійних кадрів та фінансових і матеріальних ресурсів, сталих практик партнерства з органами влади і бізнесом. Одним із можливих дієвих способів покращення ситуації може стати запровадження механізму відсоткової філантропії (трансферу податку). Його суть полягає в тому, що пересічний платник податку на доходи фізичних осіб отримує право переадресувати певний установлений відсоток суми цього податку до організації, яка декларує соціальні цілі або реалізує суспільних інтерес. Оскільки зазначений податок відіграє провідну роль у забезпеченні функціонування об'єднаних територіальних громад, реформа

децентралізації актуалізує перспективи використання запропонованого механізму. Використання податкових інструментів з метою підтримки організацій громадянського суспільства передбачено також проектом Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки.

Однак наразі не напрацьовано практичних підходів щодо імплементації механізму відсоткової філантропії (трансферу податку). Немає чіткого розуміння щодо того, яким чином громади оцінюватимуть обсяги потенційного фінансування потреб локальних організацій, як відбуватиметься пріоритизація цих потреб тощо. Водночас робота з національними ресурсами дасть змогу прояснити основну частину питань, забезпечивши наукове підґрунтя практичної реалізації цієї новації для кожної конкретної громади.

Використання державних реєстрів з цією метою доцільне для таких цілей та у такій послідовності:

1. З'ясування потенційних бенефіціарів трансферу податку у межах конкретної громади: хто ними може бути, який статус та які організаційно-правові форми місцевих громадських інституцій. На цьому етапі робота ведеться із даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Отримана інформація має давати чітке розуміння про можливий спектр організацій, які отримуватимуть кошти, забезпечити їх актуальні контакти та інші релевантні дані. На цій основі подальша комунікація відповідальних осіб місцевих органів влади із потенційними бенефіціарами передбачає виявлення зацікавлених місцевих громадських організацій, сприяння органами влади формуванню портфоліо цих організацій з метою поширення цієї інформації серед місцевого населення (соціальна реклама, промоція).

2. З'ясування загального об'єму нарахованих і/або сплачених податків на доходи фізичних осіб для всіх мешканців, працевлаштованих та зареєстрованих у конкретній громаді. Ця інформація необхідна для визначення внутрішнього потенціалу громади фінансово сприяти місцевим громадським ініціативам. До підрахованої загальної суми застосовується визначена ставка трансферу податку (вона пропонується у розмірі два відсотки від суми сплачених податків). На цьому етапі робота ведеться із даними Державного реєстру фізичних осіб – платників податків, а також даними Реєстру територіальної громади. Певна інформація порівнюється із даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. На основі даних про зареєстроване місце проживання та іншу персональну інформацію

визначається перелік релевантних для громади платників податку. Затим визначаються джерела отримання їх доходів. Цими джерелами є юридичні особи та ФОПи у громаді, які виплатили чи нарахували платнику його дохід. Дані про джерела зіставляються із інформацією щодо місця знаходження юрособи-роботодавця, місця провадження діяльності ФОП-роботодавця із Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Якщо місце реєстрації та місце працевлаштування платників податку збігається для конкретної громади, то сума сплачених ними податків калькулюється як загальний потенційний базис для розрахунку трансферу податку на користь організацій громадянського суспільства у цій громаді.

3. Формування органами місцевого самоврядування персональних пропозицій для кожного працевлаштованого у громаді платника податку з місцем реєстрації у ній же. Ці пропозиції окреслюватимуть можливі напрями скерування частини суми сплаченого податку (перелік локальних громадських інституцій та специфіка їх діяльності) в рамках реалізації права на відсоткову філантропію. Сформована оферта розміщуватиметься в електронному кабінеті платника податків, а також враховуватиме географію проживання платника та потенційний інтерес щодо допомоги конкретній громадській організації за зареєстрованим місцем його мешкання у громаді. На цьому етапі продовжується робота із даними Реєстру територіальної громади та даними Державного реєстру фізичних осіб – платників податків (в частині визначення і підтвердження зареєстрованого місця проживання платника у громаді).

4. Ідентифікація та підрахунок осіб, працевлаштованих або непрацевлаштованих, водночас незареєстрованих у громаді, але таких, що фактично проживають у громаді. На цьому етапі робота ведеться із даними Реєстру пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я, Єдиного реєстру внутрішньо переміщених осіб, Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних (в частині визначення і підтвердження фактичного місця проживання у громаді). Отримані дані співвідносяться з інформацією щодо виявлених осіб у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків. Сума нарахованих і/або сплачених ними податків визначається як можливий додатковий резерв фінансових ресурсів, що можуть бути залучені громадою для підтримки місцевих організацій громадянського суспільства (сума коригується на ставку 2%).

5. Ідентифікація та підрахунок осіб, непрацевлаштованих, але зареєстрованих у громаді. На цьому етапі робота ведеться із даними

Державного реєстру фізичних осіб – платників податків, Реєстру територіальної громади, що уточнюватимуться даними Реєстру виборців щодо вибуття із зареєстрованого місця проживання. Сума нарахованих і/або сплачених податків для цієї категорії осіб додається до можливого резерву фінансових ресурсів, що можуть бути залучені громадою для підтримки локальних організацій громадянського суспільства (сума також коригується на ставку 2%).

6. Формування органами місцевого самоврядування персональних пропозицій для кожного платника податку, який працевлаштований поза громадою, але має місце реєстрації чи фактичного проживання у громаді. Пропозиції розміщуватимуться в електронному кабінеті платника та враховуватимуть його потенційний інтерес щодо допомоги конкретній громадській організації за фактичним чи зареєстрованим місцем проживання у громаді. Відомо, що податковим агентом особи, працевлаштованої в іншій громаді, є роботодавець з тієї громади (відповідно, податок скеровується до її бюджету). Проте сам платник має право самостійно вирішувати, куди сплачувати частину податку, призначену для відсоткової філантропії.

7. Створення єдиної бази даних для конкретної територіальної громади стосовно потенційних і резервних джерел відсоткової філантропії з метою фінансового сприяння місцевим громадським ініціативам. Цей етап передбачає калькуляцію суми усіх фінансових ресурсів, на які може розраховувати громада в ході використання механізму трансферу податку. На цьому етапі продовжується робота із даними усіх зазначених реєстрів з метою уточнення та фіналізації розрахунків.

Отже, дані обраних державних реєстрів можуть бути ефективно використані для обґрунтування напрямів та визначення потенційних обсягів фінансування організацій громадянського суспільства у конкретних громадах у межах механізму трансферу податку (відсоткової філантропії), актуалізованого реформою децентралізації в країні. Покроковий алгоритм роботи із інформацією сприятиме якісному освоєнню аналітичного інструментарію реєстрів для стимулювання громадської активності у місцевих громадах.

Ковшун Наталія Едуардівна,
д.е.н., професорка, професорка кафедри фінансів
та економічної безпеки,
Синков Василь Володимирович,
здобувач освіти
Національний університет водного
господарства та природокористування

ІННОВАЦІЙНІСТЬ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО УСПІХУ ПІДПРИЄМСТВА

Економічне середовище, в якому функціонує підприємство, зазнає перманентних змін, серед яких є як очікувані, так і непередбачувані. В сучасних умовах більшість підприємств, отримавши нові виклики, пов'язані, зокрема, із запровадженням карантинних обмежень, намагаються втримати свої позиції на конкурентному ринку. Нові реалії вимагають від підприємства швидкого реагування на ринкові трансформації і зміщення акцентів на такі види діяльності, які є найбільш важливими для досягнення цілей споживачів та акціонерів. Саме тому особливої актуальності набувають питання дослідження бізнес-процесів з точки зору впровадження інновацій для забезпечення фінансового успіху підприємства в умовах конкуренції.

Багаточисельними дослідженнями абсолютно доведений взаємозв'язок між прогресом науки і техніки та рівнем розвитку економіки. Це знайшло відображення в тлумаченні терміну інновації як нововведення, раціоналізаторської пропозиції, тобто зміни технології, організації виробництва або самого продукту, що здійснюється з метою досягнення вищої ефективності або створення нової цінності. Інноваційність на рівні підприємства полягає у розробленні або впровадженні технологічних, продуктових, інформаційних чи управлінських рішень на засадах процесного підходу. Це дозволяє ідентифікувати діяльність підприємства як сукупність бізнес-процесів.

Поняття «бізнес-процес» є багатозначним, і на сучасному етапі не існує універсального його визначення. Більшість існуючих підходів в трактуванні бізнес-процесів як економічної категорії тісно пов'язані з тлумаченням визначення, що надали автори теорії реінжинірингу М. Хаммер і Дж. Чампі, які визначають бізнес-процес як «організований комплекс дій, в яких на основі одного чи більше видів вихідних даних створюється цінний для клієнта результат» [1, с. 98]. М. Портер та В. Міллар вважали, що бізнес-процес – це сутність, яка

визначається через точки входу і виходу, інтерфейси та організаційні пристрої, що включають пристрої споживання послугу/товарів, в якій відбувається приріст вартості виробленого товару/послуги [2].

Наведені визначення бізнес-процесу опираються на запропоновану М. Портером концепцію “ланцюга цінностей” або “ланцюга створення вартості”. “Ланцюг вартості” відображає процес створення вартості на підприємстві і складається з різних елементів основних і допоміжних (підтримуючих) процесів. Відповідно усі види діяльності підприємства поділяються на основні та допоміжні. Разом із тим ланцюжок вартості “поділяє роботу підприємства на стратегічно важливі види діяльності для вивчення витрат та наявних і можливих засобів диференціації продукції, що виробляється, які безпосередньо впливають на стратегію формування конкурентних переваг підприємства” [3].

Відповідно до вимог стандарту ISO 9001:2008 “Система управління якістю. Вимоги” [4] бізнес-процеси прийнято розділяти на три основні блоки: процеси розвитку, управління та моніторингу (до них відносяться стратегічне управління, операційне управління та управління комунікаціями, які є обов’язковими і необхідними в процесі побудови системи управління якістю); процеси здійснення основної комерційно-виробничої діяльності (будуть специфічними для кожного окремого підприємства; їх особливості обумовлені переважно видом діяльності підприємства та специфікою ринків збуту); забезпечуючі процеси (є унікальними для кожної окремого підприємства; їх особливості обумовлені видом діяльності підприємства, його розмірами та бізнес-моделлю; крім того, є такі типові бізнес-процеси: управління персоналом, документообігом, інформаційною інфраструктурою, безпекою).

Перспектива внутрішніх бізнес-процесів фокусується на тих бізнес-процесах, які збільшують цінність для клієнтів і знижують витрати з метою покращення фінансових результатів діяльності. Р. Каплан і Д. Нортон у межах ланцюга створення цінності пропонують виділяти три основні типи внутрішніх процесів [5], а саме: інноваційні процеси, операційні процеси, процеси післяпродажного обслуговування.

За допомогою інноваційних процесів визначаються потреби замовників (споживачів), а потім створюються продукти і послуги, які відповідають цим вимогам. Для визначення ступеня успішності інновацій Р. Каплан і Д. Нортон пропонують скористатися такими показниками: відсоток реалізації нових продуктів у загальному обсязі реалізації; кількість упроваджень нових продуктів у порівнянні з конкурентами, а також упроваджень нових продуктів у порівнянні з плановими показниками; час розробки наступного покоління

продукції; кількість ключових виробів, за якими компанія є першою чи другою на ринку та інші.

Операційні процеси починаються з отримання замовлення покупця і закінчуються доставкою продукції чи послуги споживачу. Призначення цих процесів – забезпечити ефективну, постійну і своєчасну доставку продуктів і послуг споживачам.

Процеси післяпродажного обслуговування включають види діяльності з гарантійного обслуговування і ремонту, поводження з браком і поверненнями, а також управління платежами споживачів.

Фактично, складова внутрішніх бізнес-процесів відповідає за два компоненти: по-перше, за розробку і надання споживачам бізнес-пропозиції цінності, що дозволяє зберегти клієнтську базу в цільовому сегменті ринку; по-друге, за вдосконалення бізнес-процесів з метою підвищення прибутковості підприємства. Згідно з таким підходом, основними бізнес-процесами є інноваційні процеси та процеси управління виробництвом. Інноваційні процеси припускають розробку і просування нових продуктів і послуг, що сприяє завоюванню нових сегментів споживчого ринку. Процес управління виробництвом – основний процес, за допомогою якого здійснюється виробництво і постачання товарів і послуг клієнтам.

Таким чином, складові бізнес-процесів є ключовими факторами фінансового або конкурентного успіху підприємства, серед яких важливе місце займають фактори, засновані на науково-технічній перевазі, пов'язані з організацією виробництва, засновані на маркетингу, пов'язані з управлінням. Фактори досягнення результатів організації відображають специфіку її стратегії, а також особливі цілі складників внутрішніх бізнес-процесів і навчання та розвитку [6]. Втім, для підприємств в час інформаційних трансформацій вирішальними факторами досягнення успіху все більше стають управління, інвестування в інтелектуальний потенціал своїх працівників і його використання.

Список літературних джерел

1. Хаммер М., Чампи Дж. (2007). *Рейнжиниринг корпорації: Манифест революції в бізнесі*. 2-е изд. М.: Манн, Иванов и Фербер. 288 с.
2. Моїсеєнко Т.Є. (2015). *Побудова процесно-орієнтованої системи управління підприємством, як елементу стратегії сталого розвитку*. Ефективна економіка. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4533> (дата звернення: 01.11.2021).
3. Porter M.E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. The Free Press. New York.
4. ISO 9001:2008 «Система управління якістю. Вимоги». URL: http://www.plitka.kharkov.ua/certs/433_iso9001.pdf (дата звернення: 01.11.2021).
5. Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. (2014). *Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию*: 2-е изд., испр. и доп.; пер. с англ. М. Павловой.

М.: «Олимп-Бизнес». 314 с.

6. Грут О.О. (2018). *Структура вартості організації як концептуальна основа вимірювання її результативності*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 17. Ч. 2.104-108.

Войналович Грина Анатоліївна,

к.е.н.

Державний університет

“Житомирська політехніка”

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Соціально-економічний розвиток України наразі відбувається у складних і водночас мінливих умовах зовнішнього та внутрішнього середовища: політична нестабільність, зумовлена збройним конфліктом на Сході; ковідна криза, що оголила існуючі недоліки в системі охорони здоров'я; старіння населення, безробіття і втрата талантів; падіння рівня життя та несприятливі економічні чинники тощо. Усе це, з одного боку, підвищує роль системи соціального забезпечення у державі, а з іншого боку, загострює необхідність пошуку ефективних інструментів її модернізації для вирішення існуючих проблем соціальної сфери. Одним із таких інструментів і можуть стати соціальні інновації як відповідь на сучасні соціальні виклики.

Ідея соціальних інновацій в Україні лише набуває свого поширення та використовується для опису: 1) соціальної трансформації; 2) моделі організаційного управління; 3) розробки нових соціальних продуктів, послуг і програм; 4) соціального підприємництва; 5) корпоративної соціальної відповідальності. Можна виокремити два основні підходи до розкриття сутності соціальних інновацій (рис. 1).

Отже, соціальні інновації – це нові ідеї (продукти, послуги, моделі, процеси тощо), які одночасно задовольняють соціальну потребу (більш ефективно, ніж існуючі рішення) і призводять до нових або покращених можливостей і відносин, а також ефективного використання ресурсів [3, с. 5]. Особливістю соціальних інновацій є те, що цінність, яку вони створюють, є одночасно і соціальною, і економічною.

Слід також зазначити, що хоча соціальні інновації й мають на меті нововведення, ідеї самі по собі не обов'язково повинні бути новими.

Соціальні інновації передбачають варіанти використання та поєднання існуючих соціальних продуктів, послуг, моделей, концепцій, рішень та їх застосування у нових сферах (рис. 2).

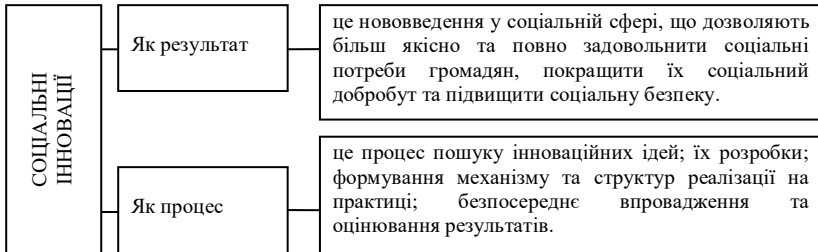

Рис. 1. Підходи до розкриття сутності соціальних інновацій

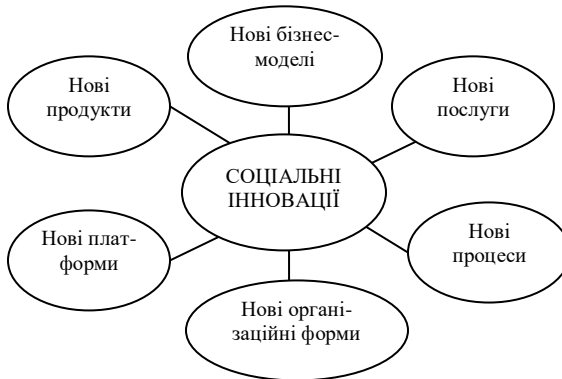

Рис. 2. Типи соціальних інновацій

Соціальні інновації можуть бути як ініційованими державою і цілеспрямовано впроваджуватися в суспільному житті, так і внутрішніми спонтанними змінами, що виникають у процесі соціальної самоорганізації [1, с. 516].

Соціальні інновації описують весь процес, за допомогою якого розробляються нові відповіді на соціальні виклики для досягнення кращих результатів. Цей процес складається з таких основних етапів:

1. Діагностика. Виявлення нових, незадоволених або неповно задоволених соціальних потреб.
2. Генерація ідей. Розробка нових рішень і продуктів у відповідь на ці соціальні потреби.
3. Пілотне впровадження. Перевірка ідеї на практиці й оцінка ефективності нових рішень у задоволенні соціальних потреб.
4. Підтримка. Пошук ресурсів для реалізації ідеї: визначення

фінансування, формування команди, законодавча підтримка тощо.

5. Масштабування. Розширення ефективних соціальних інновацій, закріплення інновацій в економіці та соціальній сфері [2; 3].

Отже, проблеми, що накопичуються у соціальній сфері нашої держави, та сучасні економічні, демографічні, технологічні тенденції висувають нові вимоги до соціальних послуг. Завдяки соціальним інноваціям як інструменту вдосконалення системи соціального забезпечення може бути досягнуто: 1) підвищення ефективності діяльності соціальних інститутів; 2) поліпшення якості соціальних послуг за рахунок повнішої відповідності потребам суспільства та соціальним викликам; 3) забезпечення соціальної справедливості та рівності у доступі до соціальних послуг; 4) посилення соціальної безпеки в державі. Варто також зазначити, що активний розвиток інформаційних та комп'ютерних технологій сьогодні як ніколи створює передумови для активного впровадження соціальних інновацій.

Список літературних джерел

1. Болотна О.В., Костюк М.К. Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 510-517. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/88.pdf (дата звернення: 02.11.2021).

2. European Commission. Guide to Social Innovation. February 2013. pp. 71. URL: https://ec.europa.eu/eip/ageing/library/guide-social-innovation_en.html (дата звернення: 02.11.2021).

3. Pisano U., Lange L., Berger G. Social Innovation in Europe. *ESDN Quarterly Report*. 2015. №36. pp. 25. URL: https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/2015-April-Social_Innovation_in_Europe.pdf (дата звернення: 02.11.2021).

Костриченко Валентина Михайлівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки
підприємства і міжнародного бізнесу,
Шандалюк Ірина Олександрівна,
здобувач освіти
Національний університет водного
господарства та природокористування

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах погіршення економічної ситуації в країні, обумовленого, зокрема, і карантинними обмеженнями, підприємства все більше стикаються з проблемою порушення стійкості їх розвитку. Прийняття ефективних господарських рішень, які забезпечують успішну

діяльність торговельного підприємства на конкурентному ринку, прямо залежить від наявності об'єктивної інформації стосовно реального рівня його маркетингової стійкості. За таких умов особливого значення набуває методика оцінювання маркетингової стійкості підприємства торгівлі.

Узагальнюючи наукові підходи щодо трактування поняття “маркетингова стійкість”, можна сказати, автори, формулюючи визначення, досить часто як основу використовують такі дефініції: це здатність підприємства утримувати стійку конкурентну позицію на ринку [1, с. 199]; це сукупність маркетингових стратегій, які гарантують отримання інформації про ринкові чинники [2, с. 18]; це інструмент досягнення сталого становища на ринку [3, с. 37] та інше. На нашу думку, маркетингову стійкість можна трактувати як характеристику стану підприємства, при якому у випадку виникнення дестабілізуючої (зокрема, кризової) ситуації підприємство здатне протистояти загрозам, маневруючи наявними ресурсами і застосовуючи можливості комплексу маркетингу (товарної, цінової, збутової та комунікаційної політики) для забезпечення потреб споживачів.

Дослідження маркетингової стійкості торговельного підприємства має стартувати із формулювання цілей, які підприємство планує досягнути, та визначення факторів впливу на неї. Алгоритм комплексного оцінювання маркетингової стійкості торговельного підприємства може складатися з таких етапів: визначення підсистем (складових) маркетингової стійкості, що відповідають її видам; формування системи оцінних показників; розрахунок одиничних показників маркетингової стійкості, їх оцінювання та стандартизація; визначення вагомості одиничних та ключових показників результативності в кожній підсистемі, їх розрахунок та інтерпретація; розрахунок загального інтегрального показника маркетингової стійкості; формування шкали критеріїв, за якими будуть оцінюватися результати; визначення типу маркетингової стійкості [4, с. 17].

Окремі види маркетингової стійкості підприємства, такі як ринкова, конкурентна та споживча [1, с. 18-29], можна оцінювати відповідною групою показників [5].

З метою поглиблення дослідження пропонуємо доповнити зазначені види маркетингової стійкості ще складовими комплексу маркетингу: товарно-інноваційна, цінова, збутова, комунікаційна. Оцінюючи маркетингову стійкість торговельного підприємства за комплексом маркетингу можна розраховувати та аналізувати такі показники: ширину та глибину асортименту в динаміці; зміни у

структурі асортименту; раціональність структури асортименту; питому вагу інноваційних видів товарів у загальній кількості; асортиментні стратегії підприємства; відповідність ціни очікуванням споживачів; цінові стратегії підприємства; зростання обсягів товарообороту; структуру каналів розподілу; питому вагу витрат обігу у загальних витратах; рентабельність продажів у динаміці; рентабельність товарів в динаміці; збутові стратегії підприємства; витрати на маркетинг у динаміці; витрати на комунікаційні заходи в динаміці.

Використовуючи експертний метод, одиничним показникам маркетингової стійкості присвоюються ранг та ваговий коефіцієнт. Це дозволить оцінити кожний ключовий показник та розрахувати інтегральний показник. Визначена загальна оцінка (за п'ятибальною шкалою) порівнюється з еталоном, що дозволяє ідентифікувати тип стійкості: 4–5 балів – маркетингова стійкість є високою; 3–3,9 бали – середньою; 1–2,9 бали – низькою [3, с. 39].

Проведене за методикою аналітично-оціночних процедур комплексне оцінювання рівня маркетингової стійкості торговельного підприємства дозволить підприємству завчасно розпізнати реальні та потенційні загрози, розробити рекомендації та прийняти відповідні стратегічні та тактичні рішення, спрямовані на її підвищення. За потреби такі рішення можуть бути конкретизовані за окремими видами маркетингової стійкості.

Список літературних джерел

1. Геращенко І.П., Василенко А.А. (2014). *Построение модели оценки маркетинговой устойчивости компании*. Вестник Томского государственного университета. Экономика. № 1. 18–29.
2. Гушуватая О.А., Виноградов А.Г. (2016). *Маркетинговая устойчивость предприятия как фактор его успешного функционирования и развития*. Актуальные вопросы экономики и управления: теоретические и прикладные аспекты АДИ ГОУВПО «ДонНТУ». Донецкий национальный технический университет». 198–201.
3. Белова Т.Г., Фільченкова Я.К. (2020). *Маркетингова стійкість підприємства в ринковому середовищі та показники її оцінювання*. Економічний простір. № 153. 36–39.
4. Костриченко В.М. (2019). *Теоретико-методичні імперативи в оцінюванні економічної стійкості суб'єкта підприємництва*. Підприємництво і торгівля: сучасні тенденції та перспективи розвитку: колективна монографія. За заг. ред. В.М. Костриченко, О.А. Стахів. Рівне: НУВГП. 12–30.
5. Застосування сучасних маркетингових технологій у забезпеченні стійкості підприємства. URL: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Marketing/2021/roboty_finalistiv/Marketynova_stiikist.pdf (дата звернення: 01.11.2021).

Снопенко Ганна Володимирівна,
аспірант
Донецький державний університет управління

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В АДАПТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ: РОЛЬ СУЧАСНОГО HR-МЕНЕДЖЕРА

Сьогодні в сфері людських ресурсів відбуваються революційні зміни: HR-функція стає одним із чинників сучасного розвитку бізнесу, HR-підрозділ інтегрується в бізнес-процеси і зосереджує свою діяльність на стратегічних питаннях розвитку організації, набувають актуальності та розвиваються HR-аналітика, HR-консалтинг, машинне навчання [1, с. 27]. Слід зазначити найважливіші довгострокові тенденції в сфері управління персоналом сучасних підприємств.

1. Персональний підхід до співробітників. HR-менеджер стає консультантом, допомагає співробітнику побудувати унікальну кар'єрну траєкторію та забезпечує його ресурсами, необхідними для подальшого професійного зростання.

2. Зворотний зв'язок. HR застосовує принципи споживчого маркетингу. Швидкий зворотний зв'язок від кандидатів на роботу та діючих співробітників дає можливість роботодавцю оцінити внутрішню культуру та ефективність управління.

3. Diversity Management. Мета Diversity полягає в тому, щоб дати можливість проявити себе та обійняти посаду в компанії тим, хто має високу кваліфікацію, незалежно від віку, статі, національності чи віросповідання. Це не просто терпимість до людей, а саме вміння взаємодіяти з ними та працювати у команді.

4. Well-being. Поняття Well-being (професійна та кар'єрна самореалізація, якість комунікацій, можливість зробити свій внесок у життя суспільства, міцне здоров'я, особистий час для відпочинку та сім'ї) все частіше стає критерієм для вибору місця роботи. Роботодавці намагаються об'єднати дані щодо залучення, продуктивності та благополуччя в єдине ціле та дати співробітникам інструменти, які допоможуть протистояти стресу та підвищити особисту ефективність.

5. Розвиток HR-бренду. Імідж роботодавця складається з двох складових: що думають про свою компанію співробітники та як її сприймають потенційні претенденти. HR не тільки підтримує сприятливу робочу атмосферу всередині компанії, а й опрацьовує стратегію просування бренду, вивчає очікування кандидатів та формує пропозицію для вакансій.

6. Зміна організаційної структури: від ієрархій до проектної роботи

команд. Компанії майбутнього – це компанії команд, що формуються на період роботи над проєктом. В таких організаціях HR-функція сфокусована на навичках співробітників і через цю призму розробляється система управління персоналом, яка спрямована на навчання, роботу з талантами, розвиток команд, а також застосування оптимальної та ефективної лідерської моделі.

7. Зростання частки Social Learning в системі корпоративного навчання. Провідні компанії розробляють систему корпоративного навчання як платформу для взаємодії та обміну досвідом, що призводить до створення сприятливого навчального середовища, при цьому від працівника вимагається вміння самостійно шукати необхідні знання та ділитися ними з колегами.

Зазначимо, що ключові завдання в галузі управління персоналом реалізуються в різних організаціях по-різному, і спосіб їх вирішення та обрані інструменти управління, впливають на адаптивні здібності організації в період кризи. Залежно від спроможності організацій змінюватись під час кризи, їх умовно можна розділити на три групи: стабільні, реактивно адаптивні і проактивно адаптивні (табл. 1) [2].

1. Стабільна організація – це один із варіантів традиційної управлінської моделі. Така організація не приймає будь-які зміни, що викликають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Як правило, це індустріальна організація з жорсткою структурою, чіткими регламентами, стандартами та методологією всіх процесів, яка успішна та прибуткова в стабільних умовах, але дезадаптивна в кризу. HR-інструменти в стабільній організації такі: чітко прописані кар'єрні маршрути, жорсткі KPI та системи грейдів, навчання – відповідно до посадового функціоналу.

2. Реактивно адаптивна організація здатна швидко підлаштуватися під зміни і швидко мобілізуватися у разі потреби. З точки зору HR-процесів, які сприяють розвитку реактивної гнучкості, можна відзначити більшу свободу керівників у прийнятті рішень, а також більші повноваження працівників на місцях.

3. Проактивно адаптивна організація не лише готова швидко підлаштуватися під зовнішнє середовище, що змінилося, - вона сама створює ці зміни. HR, що сприяє розвитку проактивної гнучкості, має підтримувати відкриті комунікації, скорочувати дистанцію влади, розвивати ініціативність співробітників та їх самостійність.

Зауважимо, що немає єдиного шляху розвитку організації: все залежить від типу бізнесу, цілей організації та загальної ситуації на ринку. Але в кризові і турбулентні часи гнучкі організації мають більше шансів на виживання та успішний подальший розвиток. В свою

чергу HR також має бути адаптивним і уникати класичних моделей управління. З огляду на вищезазначене, сучасний HR-менеджер не управляє персоналом, а поєднує таланти і цінності, мобілізує і підштовхує людей до змін, піклується про формування сприятливого робочого клімату для узгоджених дій команд.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика підходів до управління персоналом в умовах адаптації до змін

	Стабільна організація	Реактивно-адаптивна	Проактивно-адаптивна
Постановка цілей та оцінка ефективності їх досягнення	Жорстка система KPI та нормативів	Керівники оцінюють ефективність співробітників наприкінці заданого періоду, ґрунтуючись на своїй думці про якість роботи	Співробітники у діалозі з керівником ставлять перед собою довгострокові цілі (зазвичай на рік)
Винагорода	Оклад залежить від посади, премія-відсоток від окладу	Розмір зарплати та премії визначає керівник, виходячи зі своїх уявлень про співробітника та його цінність	Постійна частина оплати праці прив'язана до кваліфікації, змінна залежить від конкретних досягнень в період
Кар'єра	Жорсткі кар'єрні маршрути чи кадровий резерв	Швидке закриття вакансій через пул талантів чи актив керівника	Індивідуальне кар'єрне планування
Навчання	Матриця навчання, прив'язана до посадової інструкції	Навчання за заявками керівників (часто неактуальне або коли є можливість).	Співробітник має повноваження обрати навчання, необхідне йому для більш успішної та продуктивної реалізації в рамках компанії

Ключовими компетенціями професіонала в галузі HR стають:

- експертиза по роботі з персоналом, фокус на розробку стандартів та управління розгалуженими виробничими командами;
- глибоке розуміння цілей бізнесу компанії, здатність автоматизувати під них HR-сервіси для оцінки та аналізу ефективності роботи персоналу;
- чітке бачення парадигми, в якій зараз працює бізнес.

Отже, щоб стати важливим драйвером гнучкості, HR-функція потребує значного переосмислення, а спеціалісти з персоналу – підвищення кваліфікації, оскільки, чим більше відстає HR, тим більше часу знадобиться організаціям, щоб адаптуватися та досягти успіху в еру після COVID.

Список літературних джерел

1. Шевченко Л.С. HR4.0: Революція в сфері людських ресурсів. *Економічна теорія*

та право. 2020. №4(43). С.26-45. DOI: 10.31359/2411-5584-2020-43-4-26.

2. Финкельштейн Г., Колоснищина М. Какой HR способствует адаптивности организации. *HRTimes*. 2021. №38. URL: <https://www.ecopsy.ru/insights/kakoy-hr-sposobstvuet-adaptivnosti-organizatsii/>

Дубич Клавдія Василівна,
д.н. з держ. управл., професорка,
професорка кафедри управління
охороною здоров'я та адміністрування
Національний університет
охорони здоров'я України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Сучасний стан українського суспільства викликає занепокоєння не тільки в органів публічного управління, а й світової спільноти. Україна географічно будучи центром Європи, маючи колосальний природний та людський потенціал опинилась за рейтингами бідності, індексом якості смерті та інших показників серед країн третього світу. З кожним роком вона все нижче опускається не тільки в міжнародних статистиках, а й в очах власного народу, якій ніяк не може усвідомити, чому він так живе.

Звичайно, можна багато чого списати на безкінечні кризи які штормовими хвилями накривали соціально-економічний розвиток України. Але на думку автора, тут є питання на які необхідно дати науково-обґрунтовані відповіді та вести пошук формули вирішення в найближчий час органам публічної влади. Над вирішенням проблем бідності українського народу не покладаючи рук повинні працювати Президент, Уряд, Верховна Рада, науковці та представники бізнесу. Причому хочеться наголосити, що необхідно брати до уваги всі пропозиції науковців, щодо вирішення проблем бідності, а не вибірково, з коментарями, що ми до цього повернемося, а зараз це не на часі. Такою вибірковістю ми загнали ситуацію в "глухий кут". Більшість зuboжілого українського суспільства знаходиться в латентному конфлікті до публічної влади, олігархів, силових структур, які захищають, можновладців та багатих, тільки не його [7].

Походження бідності українського народу, як проблеми публічного управління можна віднести до 1990 років, коли в часи незалежності ми розірвали соціально-економічні відносини з більшістю республік

колишнього Радянського Союзу, куди входила і Україна, почали економічну діяльність не з української грошової одиниці, а “фантікв”, що називались купонами. Але повернемося до бідності і що це за явище. Є багато його тлумачень, але головне це те, що бідні – ті люди, які мимоволі (не за власним бажанням) позбавлені доступного житла, їжі, одягу, медичного й соціального обслуговування, освіти. Бідність по-українськи означає відсутність можливостей для громадянської участі в житті суспільства, годувати сім’ю, достатнього заробітку, реалізації гарантованих Конституцією прав і свобод на працю, освіту, медичне обслуговування, соціальний захист, що призводить до маргіналізації, “соціального виключення” і деградації [7].

Теоретико-методологічні підходи до розуміння бідності, її економічних, соціальних політичних, правових, демографічних факторів автором проаналізовано праці провідних міжнародних науковців Чарльза Бута, Джона Хобсона, Фрідріха Енгельса, Мілома Джона, Спенсера Херберта та ін. Серед вітчизняних науковців нами досліджені наукові джерела таких авторів як, Г.Дмитренко, Л.Карпенко, М.Кравченко, Е.Лібанової, Н.Олейник та ін..

Спробуємо розібратись в чому причина бідності українців. Урбанізація українського населення поставила його в пряму залежність від роботи та вартості праці, за яку вони отримують заробітну плату. На сьогодні з тим рівнем безробіття та тінізацією ринку праці пересічний українець не може знайти роботу з оплатою, яка дозволяла б йому утримувати сім’ю, житло та забезпечувати необхідними послугами. І знову ми повертаємось, до вертикальних та горизонтальних органів публічного управління, які повинні були контролювати ринок праці, створювати робочі місця та забезпечувати рівень оплати праці, який би дозволяв працюючій людині на достатньому рівні забезпечувати не тільки себе, а й свою сім’ю. Станом на сьогодні за різними статистичними даними в тіньовій економіці знаходиться понад 50% річного бюджету України.

Тіньова зайнятість напряму пов’язана з тіньовою (неформальною економікою), під якою розуміють вид економічної діяльності, спрямованої на нелегальне отримання доходів, ухилення від державного, недержавного контролю та сплати податків. Розрізняють підпільну економіку, фіктивну економіку, кримінальну економіку [2, с. 447], в яких домінує тіньовий формат зайнятості. Тінізація ринку праці та зайнятості населення України – це протиправна діяльність, пов’язана з неофіційним працевлаштуванням (використанням праці найманих працівників без укладання трудових договорів і угод, виплата зарплати «в конвертах», ухилення від сплати податків,

соціальних внесків, неоплачувані наднормові робочі години, лікарняні, відпустки, порушення інших вимог трудового законодавства, що призводять до травматизму і навіть летальних випадків).

Триваюча в Україні економічна депресія, що супроводжується втратою робочих місць, економічним занепадом багатьох населених пунктів, які перетворюються в депресивні території, відсутність реальних можливостей офіційно працювати на гідно оплачуваній роботі спонукає значну частину економічно активного населення країни до вимушеної масової трудової міграції, як внутрішньої, так і зовнішньої. Поселення мігрантів стають, як правило, анклавми тіньових ринків праці та зайнятості – за кордоном українцям доводиться працювати здебільше на нелегальній роботі. В цьому зацікавлені, як працівник, так і роботодавці, оскільки вони можуть приховати свої прибутки та уникнути контролю з боку державних служб. За різними оцінками масштаби трудових міграцій в Україні становлять 1-5 млн. осіб, які віддають перевагу працювати в Польщі, Чехії, Італії, Португалії, Греції та в інших країнах ЄС [1].

З іншого боку, зовнішня трудова міграція призводить до втрати трудового потенціалу суспільства та деградації робочої сили. Соціологічні опитування свідчать, що інтеграція України до ЄС призведе до зростання еміграції з країни [6]. Оскільки за рівнем життя Україна значно поступається країнам ЄС, які до того ж стимулюють прибуття якісної та кваліфікованої робочої сили з-за кордону, необхідної для розвитку їх економік, еміграційні втрати населення України цілком прогнозовані.

Тінізація ринку праці в Україні не виникла сама собою, є фактори які безпосередньо впливають на цей процес. Автором визначено основні фактори, які зумовлюють тінізацію ринку праці та забезпечують всім учасникам уникати відповідальності та покарання за протиправні дії. Розглянемо фактори, оцінимо їх вплив на тінізацію ринку праці та зайнятості населення в Україні, визначимо та проаналізуємо проблеми їх виникнення [5].

Політичний фактор в значній мірі впливає на тінізацію ринку праці та зайнятість населення. Це пояснюється тим, що політики є суб'єктами розроблення, ухвалення державної політики на ринку праці та зайнятості населення в Україні, відповідних державних програм, заходів, обсягів їх фінансування, а також здійснення належного контролю за їх виконанням. А відтак, політичне середовище країни, адекватне розуміння політичними лідерами проблем ринку праці та зайнятості населення, співробітництво представників держави, громадськості та підприємництва щодо їх вирішення є ключовими

чинниками детінізації ринку праці та зайнятості населення. Наявність політичної волі, підтримки та політична стабільність позитивно впливають на розвиток вітчизняного ринку праці та зайнятості населення. Можна констатувати, що рівень політичної волі щодо детінізації ринку праці та зайнятості населення в Україні є низьким. Однією з причин слабкості політичної волі ефективно протидіяти тіншовим економічним відносинам на вітчизняному ринку праці є корупція, яка є одночасно і передумовою, і наслідком існування в державі тіншової економіки.

У 2020 р. у рейтинговій таблиці корупції Україна зайняла 113 місце з 180 досліджуваних країн, маючи гіршу оцінку порівняно з Єгиптом, Непалом, Сьєрра-Леоне та Замбією іншими країнами світу.

Найбільш загрозливою формою корупції на ринку праці та зайнятості населення в Україні є політична корупція, яка зумовлена конфліктом інтересів – протиріччями між особистою зацікавленістю чиновників на державній службі і реалізацією законних права та інтересів громадян на ринку праці. Політична корупція на ринку праці проявляється через зловживання посадовими особами держави політичною владою з метою отримання ними благ у приватних цілях. Політична корупція підпорядковує державну владу приватним, корпоративним інтересам корумпованих олігархічних кланів, злочинних угруповань, унаслідок чого знижується ефективність політики детінізації ринку праці і зайнятості. Де-факто, в Україні наразі відсутні реальні механізми відповідальності політиків за корупційні діяння, невиконання задекларованих ними передвиборчих програм, а державних чиновників за невиконання або неналежне виконання затверджених державних стратегій, програмних документів, що призводить до формалізму, бюрократизму та імітації їх виконання.

Прояви політичної корупції в поєднанні з бюрократизмом, хабарництвом є “раковою пухлиною” ринку праці та зайнятості, які призводять до викривлення, спотворення умов його функціонування, поширення на ньому «тіншових» схем економічних відносин, культивування асоціальної культури трудових відносин [5].

Економічний фактор є важливим, оскільки ринок праці та зайнятість населення є невід’ємними складовими системи національної економіки. Ринок праці є економічним механізмом, що забезпечує узгодження ціни й умов праці між роботодавцями і найманими працівниками, сферою працевлаштування, в якій формується попит і пропозиція на робочу силу. На тіншовому ринку праці між економічними агентами культивуються нелегальні трудові відносини, а економічна діяльність здійснюється приховано від органів державної

влади, поза їх контролем, без належного відображення в документах обліку, звітності та офіційній статистиці. Тіньова зайнятість зумовлена намаганням економічних агентів збільшити власні прибутки з порушенням чинного законодавства, зокрема шляхом навмисного їх приховування (ухиляння від сплати податків, внеску на соціальне страхування та ін.) від державних органів. За таких обставин регламентований державою порядок організації і реалізації економічних зв'язків на ринку праці деформується та руйнується [8, с. 2; 3, с. 659-660].

“Каталізатором” започаткування тіньової зайнятості в Україні можна розглядати грубі помилки в приватизації державної власності, допущені керівництвом країни на початку 1990-х років у ході здійсненні економічних реформ переходу країни до ринкових відносин. Ці помилки призвели до цілої низки взаємопов'язаних між собою негативних наслідків, а саме [Error! Reference source not found., с. 86]: приватизація → банкрутство або реструктуризація військово-промислового комплексу (ВПК), інших підприємств → скорочення зайнятості та виникнення безробіття → стан вимушеного погодження працівників на будь-які форми зайнятості → бурхливий розвиток “човникового бізнесу” та “речових ринків” у містах → поширення тіньової зайнятості.

Соціально-демографічний фактор безумовно впливає на об'єкт дослідження. З одного боку, тіньовий сектор ринку праці та зайнятості є своєрідним “амортизатором” негативних соціально-економічних наслідків економічних криз: полегшує матеріальне становище малозабезпечених верств населення, зменшуючи тим самим соціальну напругу. З другого боку, тіньова зайнятість спрямована проти людини, оскільки особи, що працюють в тіньовому секторі є нелегалами, а відтак – соціально незахищеними. Такі працівники свідомо позбавляють себе не тільки права на гідно оплачувану працю, але й соціальних гарантій – ні якості робочих місць і безпеки праці, ні відпускних, ні медичного забезпечення, ні лікарняних, ні компенсації в разі травмування на виробництві, а в майбутньому вони не можуть розраховувати на отримання пенсії, оскільки не сплачують внесків до Пенсійного фонду. Тіньовий ринок праці створює негативну мотивацію до праці, деформує її характеристики, руйнує морально-етичні принципи позитивної діяльності людини та є проявом соціальної несправедливості, оскільки на ньому відбувається антисоціальний перерозподіл доходів суспільства на користь привілейованих груп (олігархічних кланів, чиновників), що призводить до зменшення добробуту суспільства в цілому, і це є безпосереднім

чинником бідності українського народу. Крім того, тіньовий сектор є сприятливим середовищем для залучення та обігу нелегальних грошей, втягування частини населення в кримінальні відносини.

Нормативно-правовий фактор є основою для розроблення, реалізації механізмів детінізації ринку праці та зайнятості населення, регулювання і забезпечення ефективного функціонування ринку праці та зайнятості населення. Як відмічалось вище, тіньовий ринок праці та зайнятості – це нелегальний формат трудових відносин, який ініціюється, роботодавцем або працівником з метою несплати податків, ухилення від виконання положень законодавства. Крім того, такий формат зайнятості порушує право людини на працю. Основними недоліками нормативно-правового забезпечення, які зумовлюють тінізацію ринку праці та зайнятості населення є наступні:

недосконалість, застарілість вітчизняного трудового законодавства, недостатність узгодженість відповідних нормативно-правових актів та їх положень з міжнародними нормативами в сфері зайнятості;

низький рівень ефективності антикорупційного законодавства і державних програм в частині детінізації ринку праці та зайнятості населення, як невід’ємної складової державної антикорупційної політики;

відсутність дієвих нормативно-правових механізмів державного управління забезпечення детінізації ринку праці, дотримання легальних соціально-трудова відносин у сфері зайнятості населення;

громіздка система оподаткування та нестабільність норм права про оподаткування;

надмірне регулювання підприємницької діяльності та правова незахищеність суб’єктів господарювання від зловживань з боку державних контролюючих органів.

Дослідженням встановлено, що негативний, деструктивний вплив вище зазначених факторів поширюється не тільки на ринок праці та зайнятості населення, але й на публічне управління економікою, сферою соціального захисту, демографічного стану і суспільного розвитку України в цілому. Сучасні виклики, які кидає бідність українського населення, тінізація ринку праці та зайнятості в нашій країні є досить серйозними, а завдання, пов’язані з усуненням цього негативного явища потребують невідкладного визначення та вирішення з боку органів публічної влади України.

Список літературних джерел

1. Варналій З.С. Теоретичні засади детінізації економіки України / З.С. Варналій // Вісн. Вінницького політех. ін-ту. – 2014. – № 1 (112). – С.46-53.
2. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 568 с. 9

3. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В.М. Князєв, І.В. Розпуненко та ін. К.: НАДУ, 2011. 748 с. 10.

4. Лібанова Е.М. Гнучкість та захищеність на ринку праці. Досвід України: монографія / Е.М. Лібанова, О.В. Макарова. – К.: Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2007. – 495 с. 19.

5. Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність: колективна монографія/за наук.ред.д.держ.упр. Р.В.Войтович та К.в.Дубич. Київ, 2020. 480 с.

6. Українці назвали головну перешкоду на шляху розвитку країни. TNS. Kantar Group Company. 2017. URL: <https://tns-ua.com/news/ukrayintsi-nazvali-golovnupershkodu-na-shlyahu-rozvitku-krayini>. 37

7. Deafferentation of international Estimates of Poverty in Ukraine in the Coordinates of Euro Integration Policy of Sustainable Macroeconomic Development/ Lidiia Karpenko, Klavdiia Dubysh, Hennadii Dmytrenko, Nataliia Oliinyk/ Proceedings of the 5 th International Conference on European Integration 2020/ Ostrava: VSB-Technical University of Ostrava, 2020, pp. 379-390 ISBN 978-80-248-4455-8 (print) ISBN 978-80-248-4456-5 (on-line) ISSN 2571-029X. DOI 10.31490/9788024844565.

8. Schneider F. Shadow Economies and Corruption All Over the World: Revised Estimates for 120 Countries. F. Schneider, A. Buehn / Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal. 2007. Vol. 1 (July 24). URL: <http://www.economics-ejournal.org/economics/journalarticles/2007-9>. 47

Шевченко Лілія Василівна,
здобувач освіти
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ XXI СТОЛІТТЯ

Активне громадянське суспільство України щороку набирає обертів. Якщо буквально нещодавно відсоткова частина зацікавлених громадян в популяризації України як всередині так і за її межами становила 3-4 %, то з 2015 р. зросла вдвічі, та досягає 8-9%. Відсоток новостворених громадських об'єднань, спілок, організацій зростає щодня. Запити суспільства диктують бути на рівні з сучасними світовими трендами. Одним із різновидів сучасних запитів є культурна дипломатія, яка являється достатньо вагомим напрямком державної політики і сприяє культурному, соціальному та економічному розвитку держави. До спільної взаємодії, завдячуючи поширенню інформації про країну через проведення мистецьких і культурних заходів, промоції культурної спадщини, згуртувались як державні діячі, так і представники громадськості. Адже тільки спільними зусиллями можливо більш вагово заявити про Україну на міжнародній арені. Сучасна культурна дипломатія формує позитивний імідж держави, сприяє розвитку та подальшому зміцненню міждержавних відносин.

Однозначно, наскільки ефективно впроваджується культурна дипломатія держави і залежить її успіх на міжнародній арені та захист національних надбань, інтересів. Виходячи з практики бачимо, що міжкультурна комунікація являється потужним чинником лобювання зовнішньополітичних інтересів держави в першу чергу за допомогою реклаमाції національних культурних цінностей. Дослідження розвитку культурної дипломатії XXI ст. актуальне для сьогодення України, адже сприяє можливості просування українського культурного потенціалу та інтеграції України до культурного світового простору.

Культурна дипломатія XXI ст. полягає в тому, щоб суспільство разом із органами влади розвивали міждержавну співпрацю, створювали мережі комунікації між представниками культурних, мистецьких і освітніх напрямів різних країн. Адже формування громадської думки щодо певної держави, відіграє значну роль для подальшої співпраці, формує позитивне ставлення до інших народів та допомагає змінювати сформовані негативні стереотипи. Громадська дипломатія в своєму визначенні є дуже широкою та об'єднує в собі публічну дипломатію, культурну дипломатію, цифрову дипломатію і охоплює різні верстви суспільства. Громадськості останнім часом стало набагато легше вийти в міжнародний простір за рахунок інтернет ресурсів. Створено онлайн-платформи для обміну культурних надбань минулого і реклаमाції сучасних витворів мистецтва. Основними суб'єктами культурної дипломатії XXI ст. є інститути державної влади, громадські активісти, неурядові організації, українські митці, науковці, журналісти, студенти, викладачі, політики. Серед цілей культурної дипломатії XXI ст. виділяють: розвиток зовнішньої політики; формування іміджу держави; вдосконалення внутрішньої культурної політики держави, її актуалізація та модернізація.

Громадянське суспільство на даному етапі розвивається швидше ніж державне регулювання внутрішньої культурної політики. Хоча можна відзначити низку напрацювань Міністерств України, зокрема Міністерства культури та інформаційної політики і Міністерства інформаційної політики в створенні Ради з креативної економіки при Кабінеті Міністрів України. Одне з головних завдань цієї ради – це реформування застарілої системи співпраці громадськості з владою та регулювання ринку культурних індустрій. Адже ці завдання відображають основну мету політики культурної дипломатії XXI ст. Україні. Важливим є систематизація роботи українських культурних ініціатив як всередині країни, так і за її межами. Набирає обертів потреба в формуванні позитивного іміджу України та її громадян за кордоном, налагодженню нових міжнародних культурних комунікацій.

Першочерговим завданням для української спільноти є реалізація культурних проєктів на майданчиках обміну досвідом міжнародного рівня та продукування цінностей. Досягнути поставлених цілей можна завдяки державній підтримці. Україна намагається стати на один щабель з такими державами як Франція, Німеччина, Великобританія, Польща в розумінні, що культурна дипломатія ХХІ ст. належить до першочергових та є особливо важливим напрямом зовнішньої політики. Важливим їх завданнями є лобювання зовнішньополітичних інтересів держави, забезпечення міжкультурних комунікацій, продукування цінностей у різних соціально-культурних контекстах.

В Україні на рівні держави культурну дипломатію впроваджують Міністерство закордонних справ, Міністерство культури й інформаційної політики, Міністерство освіти і науки, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, неурядові громадські організації, об'єднання, приватні особи. При МЗС України створено Департамент публічної дипломатії, в складі якого відділи – культурної дипломатії, іміджевих проєктів і зв'язків із медіа. Важливу місію у розвитку української культурної дипломатії ХХІ ст. відіграє українська діаспора. Завдячуючи їй були створені науково-освітні, молодіжні, академічні і культурні організації. Українці за кордоном протягом багатьох років культурно, політично та інформаційно сприяють формуванню позитивного іміджу України. Допомагають громадськості з України в організації фестивалів, форумів, площадок нетворкінгу на міжнародному рівні для популяризації української культури. Координатором, який об'єднує культурні ініціативи, виступає держава та створює передусім умови для розвитку співпраці.

Хочеться відзначити також і розвиток внутрішнього вектора культурної дипломатії ХХІ століття, який спрямований на формування внутрішньо діалогу засобами культури. Наразі це актуально в реаліях конфлікту на Сході України. З практики бачимо, що спільні культурні напрацювання сприяють зменшенню напруги. З початку війни Схід України з культурними проєктами відвідали українські митці, освітяни, громадські діячі. Волонтерство на культурній ниві у громадах, які зазнали впливу збройної агресії відіграло чималу роль. Культурна інтеграція між регіонами України є важливим напрямом сучасної культурної політики держави. Культурна дипломатія ХХІ ст. має як внутрішньополітичний, так і міжнародний вектор. Найважливішим завданням якої є вчасне реагування на культурні потреби суспільства та презентація України на міжнародній арені через співпрацю у сфері культури.

Успішний та сталий розвиток української культурної дипломатії

можливий тільки якщо консолідуються до комплексної та системної співпраці профільні Міністерства України, експертні спільноти, представники української діаспори та активне громадянське суспільство. Тільки при злагодженій та вдало скоординованій співпраці урядових і неурядових установ разом з громадськістю культурна дипломатія ХХІ ст. почне активно розвиватись. Потрібна єдина державна стратегія та концепція суспільного руху в реалізації політики культурної дипломатії. Адже українські культурні ініціативи, які популяризують Україну на міжнародній арені, мають бути узгодженими і відображати загальне бачення промоції України як бренду для формування позитивного образу у світі засобами культури та міжнародного культурного співробітництва.

Список літературних джерел

1. Костров В. Культурна дипломатія України: чому не використовуємо резерви? / В. Костров // Віче. № 14. 2016. URL: <http://www.viche.info/journal/5266/>.
2. Пересунько Т. Політика “тиші”. Культурна дипломатія України повинна перетворитися на чинник національної безпеки. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/politika/politika-tishi>.
3. Розумна О. (2016). Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи: аналітична доповідь. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kultu_dypl-26841.pdf.
4. Kostrov V. Kul'turna dyplomatiya Ukrayiny: chomu ne vykorystovuyemo rezervy? Viche, 14. 2016. URL: <http://www.viche.info/journal/5266/>;
5. Peresunko T. Polityka “tyshi”. Kulturna dyplomatiya Ukrayiny povynna peretvorytysya na chynnyk natsionalnoyi bezpeky. URL <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/politika/politika-tishi>
6. Rozumna O. Kulturna dyplomatiya Ukrayiny: stan, problemy, perspektyvy. Analychna dopovid'. K., 2016. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kultu_dypl-26841.pdf.

Карпич Анна Юріївна,
асистентка, аспірантка кафедри фінансів
Галушка Владислав Віталійович,
здобувач освіти
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПОТЕНЦІАЛ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ: ЧИ Є ПЕРСПЕКТИВИ?

Наразі в Україні, попри негативний вплив коронавірусної інфекції COVID-19 на соціально-економічний стан держави, намагаються докладати зусиль для досягнення гендерної рівності у суспільстві. Так, поступово відходять у минуле усталені гендерні стереотипи та

упередження, нарощується нормативно-правова база щодо сприяння розвитку жінок та дівчат і уникнення проявів різних форм дискримінації, а також відбувається врахування гендерних аспектів у публічне управління, зокрема в публічний фінансовий менеджмент.

Водночас на території нашої держави й досі побутує стереотипне мислення щодо форм і видів фізичної активності. Традиційно склалося уявлення про чоловічі та жіночі види спорту, про що дітям із зовсім юного віку транслюється суспільством. Однак питання поділу спортивних занять, а особливо професійного спорту за гендерною ознакою насправді є не таким поверхневим яким воно може здаватися на перший погляд. Звичайно, що тут має місце культурна та соціальна складові, але саме через фінансування певного виду спорту можна або поглибити наявні гендерні розриви, або їх максимально зменшити.

Із започаткування в Україні в 2011 р. імплементації гендерно орієнтованого бюджетування, стало можливим скоротити гендерні розриви в спорті та фізичній культурі. Зокрема, сфера професійного футболу може цілком стати однією із провідних ланок розвитку жіночого потенціалу в цьому “нетрадиційному” для них виді спорту, якщо на державному, регіональному та місцевому рівнях будуть взяті до уваги гендерні складові на усіх етапах бюджетного процесу.

У цілому, професійний жіночий футбол, як і чоловічий, можна охарактеризувати як систему взаємовідносин, що виникають між юридичними та фізичними особами: тобто з одного боку в нас є надавачі послуг, а з іншого – їх споживачі. Якщо деталізувати, то поміж послуг, що надаються можна виокремити такі: розважальні (напр., перегляд матчу) та соціально-культурні (напр., пропагування та популяризація здорового способу життя). Разом із тим, має місце користування стадіоном, тренувальними манежами, екіпіровками та іншими благами, що сприяють існуванню спорту, а тому про них також треба піклуватися, коли мова йде про професійний футбол.

У нашій країні, за даними Української Прем’єр-Ліги, Всеукраїнської Асоціації жіночого футболу і Професійної футбольної ліги України, станом на листопад 2021 р. існує 64 професійних чоловічих клуби та 29 професійних жіночих [1-4]. Отже, на сьогодні частка жіночих професійних футбольних клубів становить третину від усіх вітчизняних клубів.

Поступово жіночий професійний футбол стає обов’язковою частиною всіх топ-клубів України. Серед найпрестижніших жіночих клубів можна назвати харківські клуби “Житлобуд-2” і “Житлобуд-1”, криворізький “Кривбас”, маріупольський “Маріуполь” та ковалівський “Колос” [2]. Загалом, професійний футбол базується на доволі простій

схемі побудови змагань, а саме на понижені та підвищені. Ця система є схожою за своєю структурою на таку собі піраміду, де футбольна команда може бути на вершині, потім опуститися донизу та почати перебувати в так званій “червоній зоні”, тобто зоні “вильоту”.

Але найцікавішим є те, що як і чоловічий сегмент професійного футболу, жіночий потребує значного фінансування. І що особливе – це те, що утримання жіночого професійного клубу може виявитися менш затратним, ніж утримання чоловічого через, зокрема, нижчі заробітні плати у жінок. Водночас є й інша сторона медалі, адже чоловічі професійні клуби через їх вищу популярність мають змогу приносити вищий дохід, ніж жіночі.

Варто акцентувати увагу на тому, що здійснення фінансування професійного жіночого футболу наразі відбувається без належної підтримки з боку держави чи місцевих органів влади. Так, наприклад, як зазначено в Положеннях проведення Чемпіонату України з футболу серед жіночих клубів Першої ліги сезону 2021-2022 років, “Клуб за рахунок різних джерел фінансування несе всі витрати, пов’язані з його участю у змаганнях, окрім витрат за арбітраж та спостереження” [5, с. 8]. Це означає, що переважно фінансування проводиться за рахунок юридичних або ж фізичних осіб.

Якщо розглядати фінансування саме від держави, то в Україні виділяють кошти для побудови стадіонів, що є обов’язковим для команд вищого професійного рівня. Утім, найбільш відомим шляхом фінансування професійного жіночого футболу в Україні є отримання коштів від Співки європейських футбольних асоціацій (УЄФА) та Міжнародної федерація футболу (ФІФА), які виділяють кошти командам, що змогли потрапити до головних турнірів світу: Ліги чемпіонів УЄФА, Ліги Європи УЄФА та Ліга конференцій УЄФА; на рівні збірних це – Чемпіонат Євро та Чемпіонат світу.

Як свідчить практика, фінансування жіночого футболу – питання досить дискусійне та проблематичне. Зважаючи на те, що в Україні прослідковується тенденція до приватного фінансування професійного жіночого футболу або отримання коштів від професійних міжнародних футбольних організацій, потенціал щодо фінансування з державного чи місцевих бюджетів із використанням інструментів гендерно орієнтованого бюджетування виглядає поки не надто перспективним. І тут треба наголосити на неналежній підтримці професійного футболу з боку держави чи місцевих органів влади, адже Україна на сьогодні ще не здійснює публічний менеджмент в контексті “концепції нового публічного управління” (The New Public Governance Theory) [6].

Можемо стверджувати, що подальше дослідження потенціалу

використання інструментів гендерно орієнтованого бюджетування для розвитку професійного жіночого футболу в Україні стане можливим в разі збільшення фінансування, яке здійснюватиметься саме за рахунок держави чи місцевих органів самоврядування. А тому пріоритетним завданням вітчизняного уряду залишається перегляд політики щодо розвитку професійного спорту в нашій країні.

Список літературних джерел

1. Офіційна сторінка Всеукраїнської Асоціації жіночого футболу : [сайт]. URL: <https://womensfootball.com.ua/>.
2. Офіційна сторінка жіночої Ліги з футболу: [сайт]. URL: <http://wfpl.com.ua/>
3. Офіційна сторінка Професійної футбольної ліги : [сайт]. URL: <http://pfl.ua/>.
4. Офіційна сторінка Української Прем'єр-Ліги : [сайт]. URL: <https://upl.ua/ua>.
5. Положення про проведення Чемпіонату України з футболу серед жіночих клубів Першої ліги сезону 2021-2022 років. URL: <https://mms.gov.ua/storage/app/uploads/public/60e56f336/60e56f336b7e2765098658.pdf>.
6. Karpych A., Miedviedkova N. The challenges for the implementation of a gender-oriented approach to budgeting in Ukraine: What can be improved? *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. №7(2), P. 101-109. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-2-101-109>.

Квасова Валентина Миколаївна,
аспірант Університет Державної
Фіскальної Служби України
член правління ГО “Міжнародна
екологічна безпека”

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні, на нашу думку, має спрямовувати зусилля в двох напрямках. Перший – це комплексне впровадження і використання КСВ-концепції як у великих компаніях, так і на підприємствах малого і середнього бізнесу. Другий – інтеграція принципів КСВ в функціонування системи публічного управління.

Світові тренди, євроінтеграційні процеси в Україні свідчать про те, що коли суспільство стає на шлях сталого розвитку, поєднання його економічних, соціальних та екологічних інтересів можливе лише завдяки налагодженій взаємодії держави, бізнесу і людини.

Україна за Конституцією є соціальною державою. Стратегічною ціллю реформи, що відбувається в системі публічного управління є підвищення рівня довіри до держави з боку бізнесу та громадян.

Соціальне призначення держави, що функціонує на засадах демократичного врядування, тобто служінні громадянам і суспільству, полягає, наприклад, в ефективному наданні публічних послуг.

Отже соціальна функція держави та переорієнтація державного концепту в напрямку служіння громадянину, змушують нас розглянути можливість і потребу в імплементації принципів КСВ в інститути державного сектору. Нині процеси управління в державному секторі демонструють показовий перехід від бюрократичної моделі до моделі підприємницької поведінки. Органи державної влади перетворюються на проєктні офіси з чітким і прозорим функціоналом, спрямованим на людину-громадянина-споживача послуг.

“...Держава може і має стати дієвим суб'єктом корпоративної соціальної відповідальності. По перше, вона є великою корпорацією. По друге, володіє всіма інструментами регулювання та забезпечення розвитку корпоративної відповідальності в Україні. По третє, державна влада здійснює та спрямовує свої зусилля на всі сфери діяльності КСВ: соціальну, економічну, екологічну...” [1].

Органи публічного управління, державні підприємства за теорією організації відносяться до відкритих систем, тобто мають внутрішнє і зовнішнє середовище, аналогічно будь-якій підприємницькій установі. Персонал є внутрішнім стейкхолдером організації, що працює за принципами КСВ. Державні службовці, співробітники державних підприємств мають стати такими стейкхолдерами в соціально відповідальній системі публічного управління.

Формування переліку зовнішніх стейкхолдерів спирається на той перелік аспектів, що знаходиться в зоні уваги соціальної відповідальності: довкілля, права людини, розвиток громад, чесні операційні практики. Системна децентралізація влади сприяє розвитку територіальних громад, якісному задоволенню потреб мешканців відповідних територій та реалізації їх прав і свобод.

Україна в 2013 році приєдналася до міжнародної ініціативи “Глобальний договір ООН”, продемонструвавши своє ставлення до питань сталого розвитку, партнерства, соціальної відповідальності.

В останні роки, паралельно з приєднанням до мережи Глобального договору ООН приватних компаній (Перно Рікар Україна, UKRSIBBANK), до ініціативи долучаються державні компанії – НЕК “Укренерго”. “...Корпоративна соціальна відповідальність та сприяння сталому розвитку є важливою складовою Стратегії НЕК “Укренерго”, віднині підтвердженою на міжнародному рівні. Бути учасником Глобального договору ООН – велика честь і відповідальність для нас. Приєднання відкриває кожному співробітнику та Компанії в цілому

можливість доступу до величезного обсягу нової корисної інформації, знань, кейсів, інструментів та консультацій, якими ми неодмінно скористаємось як соціально відповідальне підприємство” – коментує подію голова правління Володимир Кудрицький...” [2].

ДП “НАЕК “Енергоатом” інформує суспільство про сталий розвиток і корпоративну соціальну відповідальність через формування і оприлюднення нефінансової звітності. Так на суб’єкт корпоративної соціальної відповідальності має перетворитися кожний орган державної влади. Щодо внутрішніх стейкхолдерів – державних службовців – слід орієнтуватися на забезпечення постійного професійного розвитку, гідної оплати праці, подолання гендерних розривів. Щодо зовнішніх стейкхолдерів в системі публічного управління вже є успішні кейси соціально відповідальної діяльності.

Функціонування центрів надання адміністративних послуг, створення їх розгалуженої мережі і розвиток комфортних форматів обслуговування споживачів демонструють реальні приклади служіння і соціально відповідальних дій з боку держави.

Міністерство цифрової трансформації як показовий приклад концепції сервісної держави комплексно реалізує принципи КСВ в своїй діяльності, розширюючи можливості отримання публічних послуг і впроваджуючи ціннісний підхід в своїй діяльності. Використовуючи сучасні технології, ініціативна команда максимально «цифровізує» всі сфери суспільного життя. Інтернет в селі, онлайн освіта, послуги без корупції, безпека персональних даних – це вже реальність функціонування соціально відповідального міністерства.

Наданий стислий огляд і аналіз реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності в Україні, як в бізнесі, так і державному секторі дозволяє стверджувати, що імплементація принципів КСВ в систему публічного управління вже відбувається.

Реформа державного управління стратегічно зорієнтована на надання адміністративних послуг високої якості, побудови політично нейтральної публічної служби, діяльність якої спрямована на захист інтересів громадян, формування і реалізацію державної політики щодо сталого розвитку держави.

Отже, певні аспекти і принципи корпоративної соціальної відповідальності вже враховуються і працюють в системі органів публічної влади і державних підприємствах. Держава по своїй суті є глобальним суб’єктом КСВ, реалізуючи соціальну функцію на всіх рівнях впливу. Створення усталених традицій соціально відповідальної діяльності органів влади, нових успішних практик КСВ в державному секторі дозволить сформувати в суспільній свідомості позитивний

імідж держави, повагу до її органів і налагодити ефективну взаємодію громадянського суспільства з державними інститутами.

Перспективність вирішення даної проблеми, її актуальність не викликають сумнівів та підтверджуються наведеними кейсами та визначеними трендами в даному напрямку.

Список літературних джерел

1. Квасова В.М. Перспективи розвитку корпоративної соціальної відповідальності в системі публічного управління. Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека». 2021, 5. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2021-5-7578>

2. Укренерго приєдналася до Глобального договору ООН в Україні. URL: <https://ua.energy/zagalni-novynu/ukrenergo-pryudnalasya-do-globalnogo-dogovoru-onn-v-ukrayini/> (дата звертання: 19.10.2021 р.).

Yanina Lisun,

PhD of Economics, Associate Professor,
Kyiv National University of
Trade and Economics, Ukraine

E-COMMERCE AND SOCIAL MEDIA MARKETING AS MODERN ASPECTS OF ECONOMY IN CONTEXT OF VIRTUAL REALITY

Electronic commerce (E-commerce) plays an essential role in advancing information technology as well as communication, which is connected to globalizing economics and progressively international and competitive business environment. Electronic commerce has become very popular around the world with many advanced technologies presented in its process. E-commerce is driving force of economy during Covid-19 pandemic.

Electronic Commerce is defined as the conduct of commerce in goods and services, with assistance of telecommunication and telecommunication-based tools such as the Internet [1]. Social networking platforms have been helpful to consumers to compare prices, information encountered pertaining the availability of suppliers. Now websites are extended with sections containing reviews of other consumers which give details to buyers before making purchasing. Social media is a new version of networking which individuals make use of it with the help of internet (Table 1).

Based on statistics in the table 1, we also can conclude that in 2021 numbers of Internet users over time and Social Media users were: Egypt – internet users 57,3%, SM users 47,4%; India – internet users 45,0%, SM users 32,3%. The number of Internet users and social media users for the period 2017–2021 increased in all this countries.

Table 1 – Internet users and social media users in some countries of Europe, Asia and North Africa

Country Name/ Total population in 2021	2017	2020	2021	
	million	million	million	%*
Poland/ 37,82 millions				
Internet users over time	27,92	30,63	31,97	84,5
Social media users	15,00	19,0	25,9	68,5
Ukraine/ 43,60 millions				
Internet users over time	21,93	27,46	29,47	67,6
Social media users	16,17	19,00	25,7	58,9
Turkey/ 84,69 millions				
Internet users over time	48,0	62,07	65,8	77,7
Social media users	48,0	54,0	60,0	70,8
India/ 1,390 millions				
Internet users over time	462,00	687,6	624,00	45
Social media users	191,00	400,00	448,00	32,3
Egypt/ 103,3 millions				
Internet users over time	35,0	54,74	59,19	57,3
Social media users	35,0	42,0	49,0	47,4

Developed based on: <https://datareportal.com/reports> [4]

** – number of users vs total population, %*

Academics determined a number of outlines for classifying electronic commerce; each illustrated from a unique viewpoint. As a result, e-commerce can be classified as follows: B2B (Business to Business), B2C (Business to Customers), C2C (Customer to Customer), C2B (Customer to Business), B2A (Business to Administration), C2A (Customers to Administrations) [2]. The results indicated that customers make online purchases made over the internet. Moreover, the number of online purchases made via internet has also increased (Table 2).

Table 2 – E-commerce penetration in Europe, Asia and North Africa in 2017-2021 years (internet users,%)

Country	2017	2020	2021	2021/2017
Poland	49	82	82,5	1,68
Ukraine	–	29	29	–
Turkey	43	61,3	75,0	1,74
India	10	49,2	76,7	7,6
Egypt	16	51	56,6	3,53

Developed based on: <https://datareportal.com/reports> [4]

The number of purchasers vs total population have changed: Poland – went up from 49,0% in 2017 to 82,5% in 2021 [3, 4]; Ukraine – was about 29% in 2020, 2021 years; Turkey – went up from 43,0% in 2017 to 75,0% in 2021; Egypt – went up from 16,0% in 2017 to 56,6% in 2021.

Adoption of E-commerce offers a great deal of opportunity to enterprises even to gain greater global market access, lowering transaction cost, facilitate access to potential customers, customization of products and

services and effective management of information and exchange process.

E-commerce has been acclaimed as an opportunity especially in developing countries since it assists in gaining a strong foothold in the current existing multilateral trading system. Social media marketing is driving tool in economy and trade.

The direct relationships between social media and business performances will indicate and support the use of enterprise. This is a new business environment which enables business organizations to look at their benefits if they integrate social media suites into their day to day activities. Social media audience overview in 2021 is represented in Table 3.

Table 3 – Social media audience overview in Europe, Asia and North Africa in 2021 (number of users vs total population, %)

Country	Facebook	YouTube	Instagram
Poland	54,8	72,9	28,0
Ukraine	42,6	60,1	37,3
Turkey	56,5	64,9	68,4
Egypt	62,5	48,0	19,4
India	75,7	85,8	70,6

Developed based on: <https://datareportal.com/reports> [4]

India – percentage of internet users aged 16 to 64 that has used platform, %

As shown in the table 4, the most popular social media networks in 2021 were: Facebook, YouTube, Instagram. For business audience uses LinkedIn: Turkey – 16,2%; Poland – 13,2%; Ukraine, Egypt – from 6,7 to 9,0%. Twitter is more popular in Turkey (20,2%). Social media remains influential on many aspects of life in different countries, especially for younger people.

The research proves that the E-commerce and social media marketing have become a fundamental dynamic of the economy in context of virtual reality over the years. Its ability to allow businesses to extend to a wider consumer range, as well as its ability to allow customers to shop at their convenience, has contributed to its growth and significance. The practicalities of e-commerce and Covid-19 health pandemic have led it to become the fastest-growing retail market.

References

1. Maureen Semu Kabugumila, Simon Lushakuzi, Jacqueline E. Mtui (2016). E-Commerce: An Overview of Adoption and Its Effective Implementation// International Journal of Business and Social Science Vol. 7, No. 4; April 2016. – p. 243–252
2. Taher, G. (2021). E-Commerce: Advantages and Limitations. International Journal of Academic Research in Accounting Finance and Management Sciences, 11(1), p. 153–165.
3. Lisun Yanina (2020) Analysis of the social media marketing: business environment and modern trends in Poland and Ukraine. Modern Management Review 27 (4/2020). [https://doi.org/ 10.7862/rz.2020.mmr.28](https://doi.org/10.7862/rz.2020.mmr.28)
4. Report Global Digital Overview in 2017, 2020 and 2021 years (<https://datareportal.com/reports>)

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: МУНІЦИПАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ АСПЕКТИ

Биковець Вячеслав Михайлович,
генеральний директор Співки підприємців
малих, середніх і приватизованих
підприємств України

БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ В СИСТЕМІ ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Мале підприємництво, що є основою економіки будь-якої держави, стикається в Україні з низкою проблем, які не дають йому нормально розвиватися. Ключову роль у вирішенні цих проблем мали б відігравати бізнес-асоціації, які в більшості країн світу є важливим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки підприємництва, невід'ємною частиною громадянського суспільства, показником його спроможності до самоорганізації, захисту своїх прав і представлення своїх інтересів.

Мета дослідження: проаналізувати роль бізнес-асоціацій в системі підтримки і розвитку малого підприємництва в Україні.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Аналіз літератури з проблеми та власний практичний досвід дозволили нам визначити наступне. Бізнес-асоціації – це:

- реальна можливість взаємовигідної корпоративної співпраці однодумців та колег на чисто прагматичних засадах;
- спільне вирішення багатьох проблем, з якими підприємець знаходиться один на один;
- можливість власними руками формувати сприятливі умови для успішного вирішення проблем економічного розвитку.

На жаль, в Україні діяльність бізнес-асоціацій ще не набула такого масштабу, який ми спостерігаємо в багатьох країнах світу. Крім того, підприємці в Україні досить скептично ставляться до своєї безпосередньої участі в роботі бізнес-асоціацій.

Численні дослідження, проведені міжнародними організаціями і національними соціологічними центрами свідчать, що основними причинами, які стоять на заваді вступу підприємців до підприємницьких об'єднань, є наступні причини: підприємці не володіють інформацією про відповідні бізнес-асоціації; підприємці не

завжди отримують від таких бізнес-асоціацій належну практичну підтримку; бізнес-асоціації не відстоюють чи неефективно відстоюють інтереси своїх членів; підприємці не мають достатнього часу, щоб брати участь в роботі бізнес-асоціацій; підприємців “відштовхують” вимоги щодо сплати членських внесків.

Разом з тим, не зважаючи на перелічені причини, в Україні існують бізнес-асоціації, які: дійсно активно працюють і лобіюють інтереси підприємництва; орієнтовані на своїх членів; надають їм істотну допомогу і суттєву підтримку. Бізнес-асоціації в Україні, так само, як і в інших країнах, намагаються сприяти розвитку підприємництва, підвищенню його іміджу.

Послуги, що найчастіше надаються бізнес-асоціаціями своїм членам, включають: надання інформації; проведення різноманітних заходів (тренінгів, семінарів, конференцій, круглих столів, ділових зустрічей, бізнес-форумів); пошук партнерів, налагодження ділових контактів; доступ до новітніх технологій; пошук фахівців для підприємств – членів об’єднання; сприяння просуванню товарів та послуг своїх членів на зовнішніх ринках.

Шляхом активної участі представників бізнес-асоціацій у роботі дорадчих рад, комітетів, комісій, створених при органах виконавчої влади різного рівня, бізнес-асоціації намагаються впливати на рішення, які стосуються підприємництва, беруть участь у підготовці проектів законодавчо-нормативних актів, їх обговоренні, надають свої зауваження і пропозиції до таких проектів. Тим самим бізнес-асоціації демонструють розуміння того, що набагато краще запропонувати зміни на стадії підготовки окремого проекту законодавчо-нормативного акту, ніж намагатися скасувати вже прийняті рішення.

Якщо уважно проаналізувати основні завдання, види діяльності бізнес-асоціацій, то можна виділити декілька основних функцій, які вони виконують: захисна (захист позицій підприємців, їх прав та інтересів, в тому числі і перед громадськістю); представницька (вплив бізнес-асоціацій на державні механізми щодо створення правових основ розвитку підприємництва, визнання його як рушійної сили економічного прогресу); консультаційно-освітня, методична (надання інформаційних, консультаційних послуг, організація навчання тощо).

Бізнес-асоціації відіграють важливу роль у підтримці і розвитку малого підприємництва в Україні. Залучення підприємців до діяльності бізнес-асоціацій вимагає проведення навчальних, просвітницьких, популяризаційних та ін. заходів, а також проведення спеціальних емпіричних економіко-психологічних досліджень.

Краус Наталія Миколаївна,
д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ЦИФРОВІ ДВІЙНИКИ В ПРОМИСЛОВОМУ ІННОВАЦІЙНОМУ ВИРОБНИЦТВІ: ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ ТА ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА ОПТИМІЗАЦІЯ

Концепція цифрових двійників (digital twinning) вже набула широкого поширення в промисловому виробництві інноваційної економіки, але її переваги для логістичної галузі тільки починають проявлятися. До прикладу, компанія DHL в огляді “Бездротовий зв’язок наступного покоління в логістиці” визначила цифровий твінінг як новий напрям для зростання [1]. Цифровий двійник корисний там, де доступ до основної системи важкий або взагалі неможливий (як у випадку з космічним апаратом), або він високо витратний (створюється вартісний виріб з високим ступенем складності: великий конвеєр, потужна турбіна або авіаційний двигун, і ціна помилки проектування дуже висока), або він пов’язаний з деструктивними явищами (краш-тести нових моделей автомобілів мають на увазі руйнування дорогих фізичних зразків).

Концепцію цифрових двійників прийнято відносити до Індустрія 4.0 і цифровізації виробництва, витoki цього поняття зародилися набагато раніше 2010-х років. Це поняття продовжує методології CALS і PLM, які з’явилися на початку XIX ст.. Інформаційна підтримка життєвого циклу виробу або CALS (Continuous Acquisition and Life Cycle Support) передбачає безперервну інтеграцію CAD-, CAE, CAM-, MRP, ERP-, SCM- і CRM-систем, що використовуються при проектуванні, виробництві та експлуатації високотехнологічної продукції. За інтеграцію даних відповідають системи управління даними про виріб (PDM, Product Data Management).

Крім того, цифрові двійники активно використовують ще одну трендову технологію Індустрію 4.0 – доповнену і віртуальну реальність (AR/VR). Це дозволяє моделювати практично будь-які ситуації і наочно представляти внутрішній устрій складних систем, від живих організмів до космічних супутників. Таким чином, цифровізація промислових підприємств, в рамках якої розробляються цифрові двійники індустриальних об’єктів і процесів, стала сучасним втіленням CALS/PLM-ідей, значно розширюючи їх первісну область дії [2]. Цифрові двійники створюються на базі спеціалізованої

платформи. Такі платформи виробляють, як глобальні вентилятори типу Siemens та Dassault Systemes, так і невеликі компанії типу Xcelgo. Вибір вендора залежить, по-перше, від специфічних завдань цифрового двійника. Наприклад, Siemens орієнтує свою платформу цифрових подвійних елементів обладнання, а рішення компанії Xcelgo краще підходить для моделювання роботи виробничих систем. Зокрема, умови для перевірки режимів роботи платформи формуються у виконанні інструкцій, які можна редагувати.

Наявність цифрового двійника для створюваного об'єкта забезпечує значне підвищення ефективності діяльності для всіх учасників проєкту. Розробник швидше створює якісну систему, радикально скорочуючи час налагодження систем. Клієнт отримує ретельно протестовану систему у всіх можливих режимах з підвищеними показниками надійної працездатності. У цьому сенсі цифровий двійник – це інструмент радикального зниження ризиків реалізації проєктів великих технічних систем. Використання цифрового двійника змінює додаток до знань та досвіду спеціаліста в предметній області бізнесу замовника: ці спеціалісти пишуть сценарії перевірки роботоздатності майбутньої системи, формують чек-лист, який потім опромінюється у повному обсязі готової цифрової подвійної системи [3].

В підсумку варто зазначити, що нові технології допомагають компаніям знизити витрати, підвищити продуктивність і ефективність роботи, а також оптимізувати технічне обслуговування. Зокрема, саме технологія цифрових двійників у поєднанні з інструментами машинного навчання і штучного інтелекту дозволяє цього досягти без шкоди робочим процесам. Такого змісту цифрові технології дають змогу не зупиняти лінії, щоб протестувати новий елемент. Тому для виробників продукції технологія цифрових двійників важлива і не тільки для поліпшення ефективності, але і для швидшого виведення продукту на ринок.

Список літературних джерел

1. “Цифрові двійники” – новий рівень розвитку ланцюгів постачання (2020). URL: <https://logist.fm/news/cifrovi-dviyniki-noviy-riven-rozvitku-lancyugiv-postachannya> (дата перегляду: 21.10.2021).
2. Авдеев Е. (2017). Цифровые двойники. Дизайн через отражение. URL: <https://habr.com/ru/post/331562/> (дата перегляду: 17.10.2021).
3. TAdviser: Все говорят о цифровых двойниках. Что это означает и как выглядит на практике? (2021). URL: <https://www.reksoft.ru/blog/2021/03/11/digital-twins/> (дата перегляду: 15.10.2021).

Hussein N. Nabulsi,
PhD in economics
American University of Culture and Education

THE LEBANESE POUND CRASH AND ITS IMPACT ON LEBANESE ECONOMY

This study also highlights on the impacts of the Lebanese economy. This study also helps to determine the impacts of the collapse of the Lebanese pound on the people, employment, schools and universities.

Lebanese economy and markets are best described by a private and liberal economic activity and openness to abroad with perfect capital and labor mobility with a large banking sector equivalent to more than 2.5 times its economic sector and providing an important support to aggregate demand. The private sector contributes to around 75% of aggregate demand, a well-diversified sector that covers the totality of economic sectors is a major pillar for growth and recovery.

Recently, Lebanon is facing many problems; political, geographical and economical. Besides that, the Lebanese currency is declining and loses its value. Many reasons led to the collapse of Lebanese pound, the emphasis was to study the crises of the collapse of the Lebanese currency and the economy and the loss of many basic commodities from the market.

Indeed we studied the influences due to the important relation between currency and inflation, so currency manipulation is the act of artificially increasing or reducing the value of a particular currency against another currency. Currency is a means of measuring the value of any item in a country. The Inflation is measured by some broad index and mirrored in the correspondingly decreasing purchasing power of the currency. The interest rate before is taking inflation into account. The nominal interest rate is the rate quoted in loan and deposit agreements. They are an effect on currency value by different forms. Here, we will discuss how these crises have affected this sector, and we will lay out some solutions to get out of this crisis.

Once known for its dynamic food, music and culture, Lebanon is now in the midst of the worst economic crisis in modern history. With no clear resolution in sight, the country is experiencing rolling blackouts, a shortage of food and a monthly inflation. The Lebanese Lira joins a list of dozens of failed fiat currencies including the Venezuelan Bolivar, the Zimbabwean Dollar and Argentinean Peso. Lebanon is experiencing its worst economic crisis in decades, characterized by an unprecedented devaluation of its currency that has plunged half of the Lebanese people into poverty.

The economic collapse, which led to the dismissal of huge numbers of employees, caused a significant price hike in the country suffering from historic highs in inflation. It also suffers from the Corona crisis hitting the country, which has led to the closure of all commercial sectors

The explosion of the port also exacerbated Lebanon's crises, as import and export stopped and there was a severe shortage of basic goods in the market. In our study, we will present the extent of the impact of this crisis on the trade sector, which has been greatly affected by import and export due to its dependence on the dollar.

Мокринська Зоряна Володимирівна,

к.е.н., доцент

Лесько Марія Олександрівна,

здобувач освіти

Національний авіаційний університет

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

З розвитком цифрової економіки та появою нових видів нематеріальних активів змінюються і вимоги щодо ведення бізнесу. З кожним роком зростає вартість нематеріальних активів у структурі наявних ресурсів підприємств у розвинутих країнах світу. Нажаль розвиток високотехнічних галузей в нашій країні суттєво відстає від сусідніх європейських країн, а значення нематеріальних активів для розвитку підприємств залишається недооціненим. Проте, це не міняє того факту, що в сучасних умовах жорсткої конкурентної боротьби нематеріальні активи виступають одним із ключових факторів для досягнення підприємством конкурентної переваги.

Варто зазначити, що підприємства у нашій країні для обліку нематеріальних активів та відображення їх фінансовій звітності застосовують, як національні, так і міжнародні стандарти відповідно від вимог законодавства. Проте, законодавством дозволено і за власним бажанням застосовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

Оскільки актив не має фізичної форми, проте може знаходитись на фізичному носії може виникнути багато запитань щодо правильності його відображення в бухгалтерському обліку. Хоча П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" [1] роз'яснює основні принципи обліку нематеріальних активів, вони носять загальний характер і зазвичай

вимагають більш детальних роз'яснень та ознайомлення з нюансами законодавства у цій сфері. Більш детально розглядається ці питання у міжнародних стандартах.

При відображенні у обліку нематеріальних активів досить часто можуть виникнути певні проблемні моменти. По-перше, щодо можливості ідентифікації нематеріальних активів. Наприклад, важко уявити ефективну роботу з використанням комп'ютерної техніки без встановленої на ній операційної системи, тобто в цьому випадку дана операційна система розглядається як складова основного засобу. Проте придбана комп'ютерна програма для бухгалтерії класифікується як нематеріальний актив. Тобто для того, щоб відобразити у обліку та фінансовій звітності окремий нематеріальний актив, додатково до критеріїв визнання активів (контролю та наявності майбутніх економічних вигод) необхідно щоб він був ідентифікованим.

По-друге, хоча нематеріальні активи не мають фізичної форми, вони можуть мститися і на матеріальних носіях, таких як оптичні диски і накопичувачі. У цьому випадку відповідно до МСБО 38 “Нематеріальні активи” [2] виникає потреба у професійному судженні, щоб оцінити, який компонент є важливішим для підприємства.

По-третє, зустрічаються у практиці обліку і такі нематеріальні активи для яких немає обмежень щодо часу, протягом якого активи генерують чистий грошовий потік для суб'єкта господарювання, тому достовірно визначити термін корисного використання таких активів може бути проблематично. У цьому випадку нематеріальні активи з невизначеним терміном експлуатації не можна амортизувати. Проте для обліку таких нематеріальних активів застосовують модель переоцінки. Окрім того, відповідно до МСБО 36 “Знецінення активів” [3] суб'єкт господарювання повинен щороку проводити тест на знецінення нематеріального активу з невизначеним терміном корисного використання та за наявності ознак того, що нематеріальний актив може бути знецінений.

У наш час вже неможливо уявити працююче підприємство, яке не здійснює таких господарських операцій, як реєстрація торгової марки, авторське право; патентування промислового зразка, винахід (корисні моделі); створення web-сайтів і т.п. Нематеріальні активи є однією з найбільш значимих складових ресурсів підприємств. В деяких випадках вони є гарантом їх конкурентоспроможності та домінування на ринку, що забезпечить стабільний дохід підприємств. З одного боку, нематеріальні активи все активніше використовуються у всіх сферах діяльності (здатних привести в дію механізм інноваційного розвитку), а з іншого – ще знаходять своє теоретичне осмислення вченими і

правове оформлення законодавцями.

Суттєвим недоліком законодавчо-нормативної бази є існування бланків первинної документації лише для об'єктів інтелектуальної власності, які принципово нічим не відрізняються від подібної документації з оформлення основних засобів підприємства. Це обумовлює об'єктивну необхідність в розробці документації для адекватного відображення в бухгалтерському обліку нематеріальних активів з урахуванням всіх їх особливостей.

Окрім того, бухгалтер з даної ділянки обліку повинен володіти не лише практичними навиками облікового оформлення операцій з нематеріальними активами, але добре знати нормативну базу. Виникає потреба суцільного вивчення змісту договорів про передачу прав на нематеріальні активи, свідоцтва, державних актів щодо таких активів. Актуальним є і визначення вартості і наявних обмежень, щодо прав наданих відповідно до умов договору або ліцензійної угоди для достовірної відображення в системі бухгалтерського обліку.

Сьогодні важко уявити собі сучасне підприємство, яке би не використовувало нематеріальні активи у своїй діяльності. Проте, через їх особливий характер все ж існують суперечності щодо їх визначення та ідентифікації, достовірності оцінки та визначення подальшої моделі для обліку та відображення у звітності.

Список літературних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (дата звернення: 28.10.2021).
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050 (дата звернення: 29.10.2021).
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_047 (дата звернення: 29.10.2021).

Присяжнюк Анна Юріївна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
Київський національний торговельно-
економічного університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Наслідки соціально-політичних та військових шоків, що призвели до втрати територіальної цілісності України, порушили паритети її економічного суверенітету й спровокували найбільш гостру фазу

соціальної рецесії, в свою чергу, вимагають модернізації функціонування внутрішньої торгівлі переважним чином на засадах інституційного підходу.

На користь вищезазначеної тези свідчить й те, що торговельні відносини, як такі, що є базовими складовими потенціалу формування нової генерації ліберальних ринкових відносин, пов'язані із їх глибинними проявами “соціальної інженерії” – політичними організаціями, соціокультурними та правовими інститутами, законами, правилами, обмеженнями. Окрім того, в умовах інтенсифікації інноваційного перетворення українського суспільства, його радикального реформування внутрішня торгівля має більш ефективно забезпечувати конвергенцію соціальних, інформаційних і комунікаційних технологій для сталої самоідентифікації національної економічної системи.

Досвід економічних систем, що усвідомили об’єктивну потребу у реформуванні інституційних передумов функціонування внутрішньої торгівлі доводить синергійний ефект від єдності формальних та неформальних суспільних інститутів, їх вплив на бізнес-процеси суб’єктів торговельного підприємництва та підвищення їх адаптивної здатності до волатильності внутрішнього ринку.

До того ж, численні дослідження інституційних впливів у секторальному розрізі економіки України засвідчили їх значущість у досягненні економічної ефективності господарських процесів. За оцінками учених, добробут населення опосередковано визначається інституційною складовою, що підтверджується значенням коефіцієнта детермінації $R = 76\%$ між станом інституційного середовища та ВВП на душу населення [1].

Повертаючись до предмету нашого дослідження – інституційних передумов трансформації внутрішньої торгівлі, цілком підтримуємо запропоновану вище інституційну тріаду, адже вона включає основні системи забезпечення необхідні для функціонування торгівлі як механізму розподілу споживчої вартості в суспільстві.

Також, О. Вільямсон в системі інституційних передумов пропонує розрізняти інституційне середовище та етимологічно відмінне поняття-образ “інституційну впорядкованість” [2]. Автор стверджує, що інституційна впорядкованість відображає сукупність прав, які формально закріплені в контрактах, а також у численних неформальних угодах і механізмах підтримання ділової репутації.

В процесах трансформації внутрішньої торгівлі інституційна впорядкованість також має місце. Вона покликана забезпечувати єдині правила і механізми, які дозволяють вносити зміни у закони або ж

систему контрактів. На мікрорівні (внутрішнє інституційне середовище) про її феномен свідчить довіра контрагентів торговельної діяльності до укладених контрактів. Оскільки, такі угоди укладаються добровільно в індивідуальному порядку, то інституційна впорядкованість – це результат зміцнення нових етичних і правових норм у торговельних відносинах.

Отже, усвідомлення необхідності інтегрованої взаємодії усіх інституційних складових передумов функціонування внутрішньої торгівлі, а також успіх проведення реформ в галузі залежить від компліментарності інституційного забезпечення, тобто цілеспрямованої взаємодії формальних та неформальних інституцій у відповідності до їх структуризації за функціональними та просторовими ознаками. З позицій просторової приналежності доцільно виокремити такі інституційні передумови трансформації внутрішньої торгівлі в Україні (рис. 1).

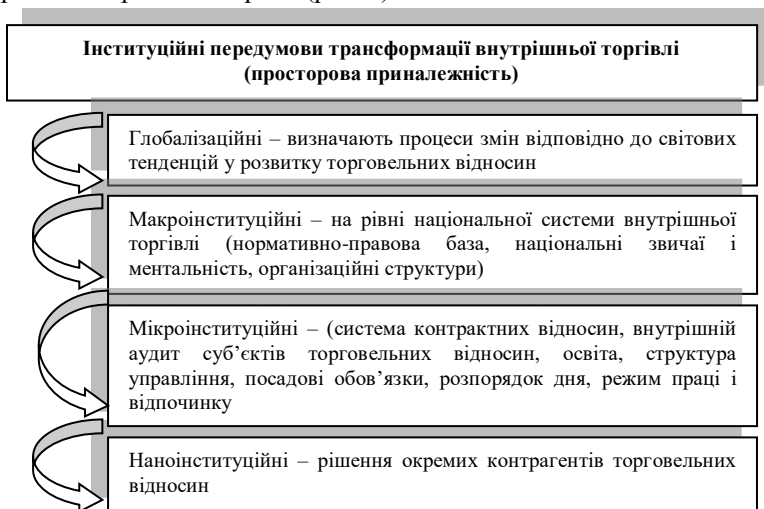

Рис. 1. Просторова структуризація інституційних передумов трансформації внутрішньої торгівлі [3]

Отже, систематизуючи результати проведеного теоретичного дослідження, пропонуємо об'єднати інституційні передумови трансформації внутрішньої торгівлі в Україні за такими групами:

1. Передумови економічної взаємодії суб'єктів торговельного підприємництва. Їх суть полягає в структурованості економічних процесів з використанням мінімального набору релевантних

індикаторів – “ціна”, “ліміт”, “квота”, “стандарт”, “купівельна спроможність”, “індекс споживчих цін”.

2. Передумови економічної субстантивзації об’єктів до суб’єктів торговельного підприємництва. Дана група передумов передбачає визначення дискретного набору формальних інституцій для визначення правил відчуження (економічної матеріалізації) в рамках правової системи.

3. Передумови організаційно-економічної параметризації бізнес-одиниць в сфері торгівлі. Визначають елементом трансформації торговельного бізнесу через організаційний дизайн бізнес-процесів та приведення їх у стан гомеостазису із екзогенним середовищем.

4. Передумови щодо гарантованих мінімумів соціальної відповідальності суб’єктів торговельного підприємництва. Мається на увазі прийняття позиції, що ніякі економічні вигоди, або їх втрата чи збитки не можуть порушувати права людини й закони громадянського суспільства.

Список літературних джерел

1. Кульнева Г.М. Інституційні аспекти національної економіки України. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. 2010. №6. С. 36–40.

2. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация. СПб.: Лениздат, 1996. 702 с.

3. Присяжнюк А.Ю. Внутрішня торгівля України [колективна монографія]; відп. ред. А.А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 872 с.

Рамський Андрій Юрійович,

д.е.н., професор,

професор кафедри фінансів та економіки

Київський університет імені Бориса Грінченка

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

Багато урядів через механізми державної підтримки здійснюють заходи із зменшення негативних наслідків для домогосподарств, поєднуючи із підтримкою ринків праці та корпоративного сектору для призупинення росту безробіття. Заходи відрізняються між країнами, але в ряді випадків вони включають: допомогу домогосподарствам та підприємствам. Допомога бізнесу надається у таких трьох основних формах: державні гарантії; позики під низькі процентні ставки та інші форми боргового фінансування, включаючи конвертовані облігації; і

прямого введення власного капіталу державою. Аналіз показав, що без будь-якого втручання держави 20% опитаних фірм (у міжсекторній вибірці майже мільйону фірм, що працюють у 16 європейських країнах) втратили б ліквідність за один місяць [1]. Упродовж трьох місяців ліквідність могли б втратити до 38% фірм.

Прогнозується, що в результаті пандемії глобальна економіка скоротиться до $-4,9\%$ у 2021 році, що значно гірше, ніж під час фінансової кризи 2008–2009 років.

У країнах з ринком, що формується, бюджетні заходи у відповідь на пандемію зараз оцінюються в середньому в 5% ВВП, що істотно, але менше, ніж в країнах з розвинутою економікою. Проте, дефіцит бюджету, згідно прогнозами, різко збільшиться в 2022 р. в середньому до 10,5% ВВП, що більш ніж удвічі показника попереднього року. Оскільки багато країн з низькими доходами здійснювали політику бюджетної консолідації, зростання видатків на охорону здоров'я, соціальний захист населення не створюватимуть фінансові ризики. У країнах (зокрема в Україні), де консолідація державних фінансів відбувалася через зниження соціальних видатків, зменшення фінансування медичних закладів, може призвести до державних інвестицій та збільшення поточних видатків на надання медичних послуг в умовах лікування хворих на пандемію COVID-19.

На даний момент країни прийняли бюджетні заходи для стримування пандемії і зменшення завданої нею шкоди економіці. Інструменти системи соціального захисту стабілізують доходи і споживання тощо [2].

Державна допомога у країнах ЄС надається відповідно до норм Договору про функціонування Європейського Союзу. Заходи державної допомоги, прийняті відповідно до статті 107 (2) b TFEU профінансовані у сумі, більшій 22,5 млрд євро, зокрема на допомогу для ліквідації шкоди, спричиненої стихійними лихами або надзвичайними подіями. На виконання цілей, передбачених статтею 107 (3) b TFEU – допомога для сприяння виконанню важливого проекту загальноєвропейського інтересу або усунення серйозних порушень в економіці держави-члена, було виділено більш ніж 114 млрд євро. На виконання заходів державної допомоги, прийнятих відповідно до статті 107 (3)c TFEU, виділено близько 530 млрд євро; (с) – допомога для сприяння розвитку певної економічної діяльності або певних економічних районів, коли така допомога не впливає негативно на умови торгівлі в тій мірі, яка суперечить загальним інтересам [3; 4].

Узагальнена схема державної допомоги у період спалаху нових

небезпечних хвороб у країнах ЄС спрямована на підвищення рівня життя населення та передбачає фінансування: заходів з ліквідації наслідків попередження, поширення, локалізації розповсюдження хвороби, лікування хворих та їх реабілітація, наукові дослідження, розробка та тестування нових ліків від небезпечних хвороб, виведення вакцини, страхування медичних працівників, які безпосередньо надають медичні послуги; усунення серйозних порушень в економіці шляхом адресної допомоги домогосподарствам та підприємствам; сприяння розвитку певної економічної діяльності або певних економічних районів.

В Україні Міністерством фінансів створено Фонд боротьби з COVID-19. Діяльність Фонду та виділення коштів регулюється постановами Кабінету Міністрів України, зокрема: постанова КМУ від 22 квітня 2020 р. № 302 “Про затвердження Порядку використання коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками”; постанова КМУ від 27 квітня 2020 р. № 308 “Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття”; постанова КМУ від 29 квітня 2020 р. № 354 “Про виділення коштів для закупівлі апаратів штучної вентиляції легень”.

Станом на 2020 р. на передбачені нормативно-правовими актами України заходи було виділено 65,95 млрд грн (або 1,7% ВВП, що майже втричі менше середнього значення у країнах ЄС) (табл. 1). При цьому більше половини всіх коштів виділено на будівництво, реконструкцію ремонт автодоріг державного значення. На нашу думку, фінансування цих робіт не мало здійснюватися з Фонду боротьби з COVID-19.

Таблиця 1 – Використання коштів Фонду боротьби з COVID-19

№ з/п	Напрямок	Заходи	Виділено коштів, млн грн	Касові видатки, млн грн	Витрачено від виділеного обсягу, %
1	Грошова допомога громадянам	Грошова допомога дітям підприємців (фізичних осіб)	1155,0	549,7	1,7
2	Соціальна підтримка	Фінансова допомога Фонду страхування на випадок безробіття	6972,5	6079,4	87,2
3	Соціальна підтримка	Фінансова допомога Фонду соц. страхування (в т.ч. для виплати лікарняних)	2512,1	1538,2	61,2
4	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Закупівля апаратів штучної вентиляції легень (ШВЛ)	100	0	0
5	Заходи на запобігання	Забезпечення лабораторій МОЗ та закупівля засобів	2990	339,1	11,3

№ з/п	Напря́м	Заходи	Виділено коштів, млн грн	Касові видатки, млн грн	Витрачено від виділеного обсягу, %
	спалахів COVID-19	індивідуального захисту			
6	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Запобігання COVID-19 в установах ДКВС	23,7	5,9	24,7
7	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Повернення коштів за пробне ЗНО у 2020 році	52,5	52,5	100
8	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Будівництво, реконструкція ремонт автодоріг державного значення	35000	3505,7	10
9	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Обладнання для приймальних відділень опорних лікарень	5300	0	0
10	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Будівництво та ремонт приймальних відділень опорних лікарень	1,680	0	0
11	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Закупівля обладнання, засобів індивідуального захисту	41,2	0	0
12	Заходи на запобігання спалахів COVID-19	Державна підтримка сфери культури, туризму та креативних індустрій	1000	0	0
13	Доплати працівникам на ліквідації COVID-19	Доплати військовослужбовцям НГУ та ДПСУ, поліцейським МВС	2530	1845,1	72,9
14	Доплати працівникам на ліквідації COVID-19	Доплати медичним працівникам у закладах охорони здоров'я МВС	171,1	91,2	19,1
15	Доплати працівникам на ліквідації COVID-19	Підвищення надбавок і доплат медичним працівникам	5955,4	0	0
16	Відновлення видатків державного бюджету	Часткове відновлення видатків у сфері фізичної культури і спорту	475,8	0	0
	Усього	-	65959,3	14006,6	21,2

Джерело: [5]

Зазначені у табл. 1 напрями профінансовано лише на 21,2% (або 0,35% ВВП), що свідчить про відволікання коштів та невикористання їх за цільовим призначенням. За окремими програмами взагалі не розпочато фінансування: закупівля апаратів штучної вентиляції легень, підвищення надбавок і доплат медичним працівникам, придбання обладнання для приймальних відділень опорних лікарень тощо. У зв'язку з цим, пропонується посилити державний фінансовий контроль з боку Рахункової палати України, державний внутрішній

аудит у Міністерстві фінансів України та запровадити моніторинг фінансування зазначених напрямів з боку Міністерства соціальної політики України.

Список літературних джерел

1. Gurría, A. (2020), Shaping government interventions for a faster and more resilient economic recovery. URL: <https://www.oecd.org/competition/oecd-sg-at-session-on-competition-policy-in-time-of-covid19-june-2020.htm> (accessed 03.08.2021).

2. Gaspar, V., Lam, W.R., Raissi, M. (2020), Fiscal Policies to Contain the Damage from COVID-19. URL: <https://blogs.imf.org/2020/04/15/fiscal-policies-to-contain-the-damage-from-covid-19/> (accessed 03.08.2021).

3. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. (2008), Part Three: Union Policies and Internal Actions. Title VII: Common Rules on Competition, Taxation and Approximation of Laws. Chapter 1. Rules on competition. Section 2 “Aids granted by States”. Article 107. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:12008E107> (accessed 05.03.2021).

4. Coronavirus Outbreak List of Member State Measures approved under Articles 107(2)b, 107(3)b and 107(3)c TFEU and under the State Aid Temporary Framework. URL: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/State_aid_decisions_TF_and_107_2b_107_3b_107_3c.pdf

5. Minfin systematizes information for the Foundation for the fight against COVID-19. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_sistematiuie_informatsiiu_shchodo_vikoristannia_koshitiv_fondu_borotbi-19-23_30 (accessed 03.08.2021).

Ушенко Наталя Валентинівна,

д.е.н., професор,

професор кафедри фінансів та економіки

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЛЮДИНОЦЕНТРОВАНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Адміністративно-фінансова автономія територіальних громад зумовила практичну потребу їх функціонування з орієнтованістю на локальну безпеку просторового розвитку, важливим індикатором якої є соціальна складова. У одному з перших документів після оголошення децентралізації “Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об’єднаної територіальної громади” [2] орієнтовний перелік показників соціально-економічного розвитку об’єднаної територіальної громади містив 5 груп – демографічної ситуації, економічної ефективності, фінансової самодостатності, якості та доступності публічних послуг, створення комфортних умов для життя. У “Методиці формування спроможних територіальних громад”

(зі змінами від 24 січня 2020 р.) [1] визначено методика оцінювання рівня спроможності на основі суми числових значень наступних показників: чисельність населення, що постійно проживає на території спроможної територіальної громади; чисельність учнів, що здобувають освіту в закладах загальної середньої освіти, розташованих на території спроможної територіальної громади; площа території спроможної територіальної громади; індекс податкоспроможності бюджету спроможної територіальної громади; частка місцевих податків та зборів у доходах бюджету спроможної територіальної громади. При цьому встановлено наступна відповідність оціночних рівнів спроможності спроможних територіальних громад: при значенні 1,5-2,1 (низький), 2,2-3,8 (середній), 3,9-5 (високий).

Слід зазначити, що глобальним трендом розвитку будь-якої соціально-економічної системи є визначені на рівні ООН “Цілі сталого розвитку на період до 2030 року”, продуктивність досягнення яких визначено за 17 цілями та адаптовано для України [3].

Загалом вказаними основоположними документами маємо підтвердження щодо важливості соціальної складової у ефективності управління та оцінюванні конкурентоспроможності територіальних громад. Це у свою чергу вказує на науково-обумовлену потребу визначення орієнтирів розвитку територіальних громад взаємозв’язку в контексті забезпечення розширеного відтворення людського капіталу та нарощування соціального капіталу.

Передусім людиноцентрований вектор розвитку територіальних громад має потенціал розвитку в рамках гуманістичного підходу в економіці, який у поєднанні з сучасними принципами управління територіальними громадами отримує формат партисипативного управління. Пріоритетно він буде ефективним за умов формування у територіального колективу орієнтованості їх форм діяльності на досягнення стійких тенденцій розвитку. Концептуально саме гуманістичний підхід дозволяє усвідомити територіальний розвиток як цілісність цінностей, які лежать в основі спільної діяльності територіального колективу. У нових реаліях побудови платформної економіки цінності територіальних громад можна розглядати у якості платформи спільних дій, які доцільно зосереджувати на складові сталого розвитку – економічні, соціальні та екологічні.

Отже, розвитку гуманістичного підходу і відповідно людиноцентрованого вектору розвитку територіальних громад в Україні сприятиме націленість на формування платформи спільних дій через основні напрями:

- забезпечення відповідального партнерства між стейкхолдерами

розвитку територій в контексті сталого розвитку – держави, бізнесу, населення, наукових структур;

- прагнення до створення соціально однорідного та згуртованого територіального колективу;

- активізація підприємницької та інноваційно-підприємницької активності на локальних територіях громад та підтримку функціонування бізнесу;

- формування мотивації до співпраці як синтез інтересів адміністрацій територіальних громад, громадських організацій та домогосподарств локальної території;

- забезпечувальне управління ризиками розвитку територій із-за внутрішнього та зовнішнього вектору відтоку людського та інтелектуального ресурсу, що має тенденцію до нарощування.

Список літературних джерел

1. Методика формування спроможних територіальних громад: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. №34). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2020-%D0%BF#Text>

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогностичних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30.03.2016 № 75. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16

3. Цілі сталого розвитку: завдання та індикатори. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/sustainable-development-goals--targets-and-indicators.html>

Левченко Олександр Миколайович,

д.е.н., професор, проректор з наукової роботи

Андрощук Ілона Олександрівна,

к.е.н., доцент кафедри економіки,

менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний

технічний університет

РОЗВИТОК РОЗУМНИХ МІСТ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Концепція розвитку розумних міст все частіше стає об'єктом дослідження вчених із всього світу. З огляду на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, інтернету речей та цифрових технологій актуальним аспектом результату їх впровадження є забезпечення стійкого, благополучного та всебічно

комфортного життя людей, що виступає однією із Глобальних цілей тисячоліття. Саме містобудівна концепція інтеграції вищеперахованих факторів задля управління міською інфраструктурою і є ефективним інструментом задоволення потреб у підвищенні якісного рівня життя населення на відповідних територіях.

Британський інститут стандартів описує розумне місто як “ефективну інтеграцію фізичних, цифрових та людських систем у штучно створеному середовищі з метою забезпечити стійке, благополучне та всебічне майбутнє для її громадян” [1].

Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють міській владі безпосередньо взаємодіяти з спільнотами та міською інфраструктурою, і стежити за тим, що відбувається у місті, іншими словами спостерігати у режимі 24/7 як місто розвивається, та які саме способи дозволяють якомога ефективніше покращити якість життя. За рахунок використання датчиків, інтегрованих у режимі реального часу, накопичені дані від міських мешканців та пристроїв обробляються та аналізуються. Зібрана інформація є ключем до вирішення проблем неефективності управління міською інфраструктурою в сучасних умовах. Застосування технології «розумного міста» розвивається з метою покращення управління міськими потоками та швидкої реакції на складні завдання. Тому “розумне місто” більш підготовлене до вирішення проблем, ніж за простого “операційного” відношення зі своїми громадянами. Тим не менш, сам термін залишається незрозумілим у своїй специфіці, і, отже, передбачає безліч трактувань та обговорень [2].

Аналізуючи динаміку частки міських жителів у світі спостерігаємо наступне: у 1950 році частка становила 29 % від загальної кількості жителів, тоді як за 60 років частка зросла майже вдвічі та становила близько 51 % у 2010 році. За прогнозами ООН, до 2050 року частка міських жителів має становити 67% населення загальної кількості жителів планети Землі. Загалом, варто відзначити основні характеристики притаманні розумним містам (рис. 1).

При розбудові “розумного міста”, основним засобом, безсумнівно, виступають новітні технології, проте одних технологій недостатньо – важливу роль відіграють представники міста та, безпосередньо, громада в якій живуть її мешканці. Міська влада має наділяти повноваження громадськості, залучаючи її до процесу прийняття управлінських рішень. Міста повинні цінувати відгуки своїх громадян, заохочуючи їх брати участь та сприяти вирішенню проблем, які виникають в місті.

Загалом, концепція розумних міст останнім часом стає все більш

популярною в Україні, що пов'язано з низкою причин, зокрема: інтенсифікація процесів децентралізації, значна кількість ІТ-фахівців, готовність суспільства до змін та формування попиту на них. Звичайно, рівень розвитку розумних міст відрізняється залежно від регіонів. Найбільш активно концепція розвивається у Києві, Львові, Харкові, Вінниці та Дніпрі.

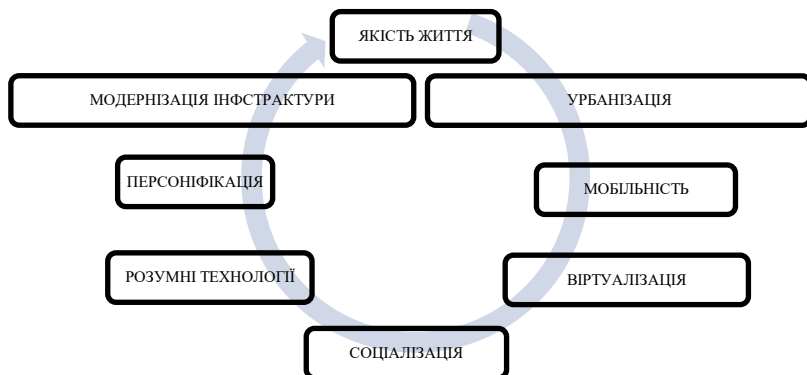

Рис. 1. Характеристики розумного міста

Джерело: сформовано авторами

Варто відзначити, що впроваджені проекти в українських містах є відображенням зарубіжного досвіду впровадження таких smart city, зокрема: ідея “відкритий бюджет” походить з Бостона, “Київ Сіті Хаб” та акселератор міських проектів – з Амстердама, розвиток Wi-Fi – за прикладом Барселони та Сеула, електронний квиток – з Таллінна, безпека – з Лондону та Тель-Авіву [3].

Окрім того, позитивним моментом у розвитку розумних міст доречно відзначити розробку спеціального веб-сервісу “Розумне місто” (www.rozumnemisto.org), що реалізує концепцію “Smart City” в частині інноваційних технологій та надає інструменти для оптимізації процесів самоврядування та боротьби з корупцією. Як зазначають розробники, “Розумне місто” створено по принципу “мікросервісів”, тому легко підлаштовується під будь-який населений пункт [4].

Основними особливостями впровадження концепції “розумного міста” в Україні є наявність позитивних і негативних факторів, що впливають на розвиток процесів розбудови розумних міст у нашій країні, а саме:

1) внутрішні фактори: позитивні (велика кількість креативних і талановитих молодих людей, що прагнуть змінити країну на краще; висококваліфіковані ІТ-спеціалісти; високий рівень комп’ютерної грамотності населення міст; наявність непоганої базової матеріальної

інфраструктури) й негативні (брак єдиного підходу на державному й місцевому рівнях; брак фінансових ресурсів; брак ІКТ інфраструктури, систем безпеки, методів ідентифікації тощо; недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів на управлінському рівні й досліджень найкращих практик управлінської діяльності);

2) зовнішні фактори: позитивні (активний розвиток стартапів і підприємництва; поширення ідей економіки спільного користування та циркулярної економіки; нові ринкові можливості; розвиток і заохочення моделі управління, орієнтованої на людину) й негативні (розрізненість національної цифрової моделі через встановлення окремих центрів даних, ідентифікаційних систем, індивідуальних стратегій у містах; підміна понять простої автоматизації процесів реальної смартифікацією міст; питання інформаційної безпеки й захисту приватної інформації) [5].

Не дивлячись на активне впровадження концепції розумних міст в Україні, вважаємо за доцільне, розглянути більш детально кращі практики розвитку smart city в країнах світу, з огляду на їх передових досвід. Перш за все, вважаємо, доречно розглянути американських досвід зокрема м. Сан-Франциско. Вважається, що у Сан-Франциско найрозвиненіша система громадського транспорту на західному узбережжі США. Понад третину міського населення щодня використовує громадський транспорт, який представлений автобусами (як дизельними, так гібридними), тролейбусами, наземними та підземними швидкісними трамваями та навіть історичними кабельними трамваями. Весь транспорт у межах міста входить до складу транспортної системи під назвою MUNI, яка надає можливість планування маршруту та ознайомлення з розкладом громадського транспорту, оплати за допомогою транспортної картки або додатка.

MUNI поєднує п'ять видів громадського транспорту: автобус, тролейбус, сучасний швидкісний трамвай, історичні електричний та кабельний трамвай. Загалом кількість маршрутів складає понад вісімдесят одиниць. Розроблено спеціальні програми для сліпих та осіб із вадами зору для зручної навігації в громадському транспорті. Муніципальне транспортне агентство Сан-Франциско поставило за мету скоротити кількість викидів вуглецю в атмосферу при транспортуванні, внаслідок чого у місті активно розвивається використання електротранспорту. Понад 110 станцій підзарядки функціонувало вже у 2017 році [6].

Наступним прикладом є нідерландське місто Амстердам, яке одним із перших, запровадило концепцію розумного міста в Європі. Наслідуючи цілісну стратегію, запущену в 2009 році і спрямовану на

те, щоб стати розумнішою, у 2016 році місто було визнане Європейською столицею інновацій. Для мешканців міста було створено веб-майданчик із відкритими даними під назвою Amsterdam Smart City, який діє як централізований форум для спілкування та координації ідей та проєктів розумного міста [7].

Яскравим прикладом може слугувати проєкт Smart Flow, який керує та контролює датчики по всьому Амстердаму, щоб повідомляти про рух транспорту та наявність парковок. Він допомагає водіям швидко знайти найдешевше, найближче та найдоступніше паркування, а місту – зменшити затори на дорогах, відповідно – знизити викиди вуглекислого газу в повітря та рівень шуму [8].

Інший проєкт – Together, програма, яка спрощує спільне використання автомобілів, підбираючи для пасажирів потенційних водіїв залежно від місця і часу їх роботи [9].

Не менш позитивний досвід впровадження концепції розумних міст має м. Барселона (Іспанія). У 2012 р. міською радою Барселони, за сприяння Муніципального інституту інформатики, запущено проєкт Sentilo. Це датчик, суть роботи якого полягає в зборі даних з більш ніж 550 сенсорів по всьому місту і наданні цієї інформації у відкритий доступ. Датчики встановлені для визначення таких параметрів як зайнятість місць для паркування, якість повітря, рівень шуму, дорожня обстановка тощо. Дані можуть бути використані як міською владою, так і комерційними організаціями. Кожен бажаючий може підключити власні датчики або програму для обміну даними з Sentilo [10].

У 2013 році в м. Копенгаген (Данія) було запущено програму оновлення системи міського освітлення. Після завершення робіт із заміни близько 18 800 точок освітлення на LED-лампи в 2017 році було підключено систему контролю освітлення “MUSE”, завдяки якій інтенсивність світла змінюється залежно від району міста та часу доби. Також, в режимі реального часу вона підлаштовується під транспортні та пішохідні потоки, велосипедистів. Окрім того, автоматично вимикає ліхтарі, коли виникає у цьому потреба. Як результат, в місті зафіксовано заощадження 55% енергії та зниження викидів вуглекислого газу на 3200 тонн на рік [11].

Не менш яскравим прикладом розвитку розумних міст є австрійський Відень, який займає перше місце в рейтингу життя за версією компанії Mercedes впродовж останніх 10 років.

Відень активно створює сприятливі умови для вибору на користь громадського, а не особистого транспорту. Починаючи з 2000 року відсоток використання власного автомобіля вже знизився з 40% до 27%, при цьому частка містян, які обирають громадський транспорт,

зросла з 29% до 39%, а велосипедистів – з 3% до 6%. Решта жителів, завдяки компактності міста, обирає піший спосіб пересування [12].

Для зниження часу очікування пішоходів на перехрестях встановлено світлофори із пристроями відеофіксації. Вони в режимі офлайн розпізнають напрямок руху людини і включають зелене світло при наближенні [13]. Як показує досвід реалізації концепції розумних міст у світі, проекти не лише полегшують життя населення на відповідних територіях, а й сприяють їх розвитку, підвищують енергоефективність та знижують негативний вплив на екологію, що в результаті сприяє досягненню Глобальних Цілей Тисячоліття.

В Україні розвиток розумних міст, відносно, відбувається помірними темпами, що пов'язано, в першу чергу, з дефіцитом фінансових ресурсів на впровадження такого роду проєктів. Проте, як засвідчив аналіз зарубіжних практик, підтримка концепції smart city є вкрай важливою не лише з точки зору брендуння міст як цифрових, сучасних та інноваційних, а й як засіб забезпечення їх сталого розвитку за рахунок більш ефективного використання наявних ресурсів, що призводить до підвищення рівня комфортності життя, а отже і забезпечує відповідний якісний рівень. Саме тому, механізм державного регулювання повинен бути максимально спрямований на підтримку впровадження концепції розумних міст по всій території України з метою підвищення ефективності управління такими територіями, що, в підсумку, має забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності економіки в цілому.

Список літературних джерел

1. Musa S. Smart City Roadmap. URL: https://www.academia.edu/21181336/Smart_City_Roadmap
2. Smart city. Вікіпедія. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Smart_city
3. Познякова А.М. (2019) Впровадження концепції розумних сталих міст в Україні: особливості та рекомендації. Проблеми системного підходу в економіці, 2. 49-57.
4. Про затвердження Концепції «КИЇВ СМАРТ СІТІ 2020» N 500/3507 від 21.11 2017. Рішення Київської міської ради VIII скликання. URL: http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/_l_docki2.nsf/2cb81fc6e918119e422569b20056482e/7bc3bc24dc0d6752c2258212006de8e1?OpenDocument
5. Надежденко А.О., Коваленко В.Я., Кучерова А.М. Реалізація концепції «розумного міста» в Україні implementation of the concept of “smart city” in ukraine. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. №20. 103-106. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/20-2020/20.pdf>
6. San Francisco Municipal Transportation Agency. URL: <https://www.sfmta.com/getting-around/muni/how-ride-muni-quick-start-guide> (дата обращения 04.11.2021).
7. European Comission. European Capital of Innovation (iCapital) 2016. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/prizes/icapital/icapital2016_en (дата обращения 04.11.2021).
8. Amsterdam Smart City. Smart Flow. URL: <https://amsterdamsmartcity.com/updates/project/smart-flow> (дата обращения 03.11.2021).

9. AppAdvice. Togethr. URL: <https://appadvice.com/app/togethr/1160781045> (дата обращения 03.11.2021).

10. Sentilo. URL : <https://www.sentilo.io/wordpress/sentilo-about-product/what-is/> (дата обращения 02.11.2021).

11. Citelum and the smart lighting project in Copenhagen recognized at the Green Solutions Awards. URL: <https://www.citelum.com/news/citelum-and-the-smart-lighting-project-in-copenhagen-recognized-at-the-green-solutions-awards/>.

12. Pasta. Facts on Active Mobility Vienna. URL: https://pastaproject.eu/fileadmin/editor-upload/sitecontent/Publications/documents/AM_Factsheet_Vienna_WP2.pdf.

13. StadtWien. Smart City. Smart traffic lights. URL: <https://smartcity.wien.gv.at/en/smart-traffic-lights/> (дата звернення 03.11.2021)

Хомич Владислав Олександрович,

здобувач освіти

Сухорукова Анна Леонідівна,

к.н.з держ.управ.

Миколаївський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РЕГІОНАХ

Тенденції розвитку інформаційного суспільства України зумовлюють адаптацію регіональних управлінських та господарських підрозділів регіональної економіки до використання інформаційних технологій у своїй діяльності. Використання інформаційних технологій значною мірою сприяє модернізації інформаційно-телекомунікаційної системи регіону, що знижує витрати, створює систему зв'язків між економікою регіону та покращує доступ виробників та мешканців до джерел інформації. Розвиваються можливості отримання, зберігання та поширення інформації, підвищується ефективність економічних контактів між суб'єктами на регіональних ринках.

З метою покращення якості доступу громадян до електронних послуг з метою створення доступних та швидких онлайн-сервісів для всіх громадян незалежно від цифрових можливостей Україна проводить політичну реформу держави у сфері цифровізації державних послуг [2].

Процес цифровізації дає багато можливостей для трансформації регіональної системи управління державою: гарантування економічної та соціальної єдності держави, підвищення конкурентоспроможності регіонів. Тому велике значення має вивчення реалізації регіональної державної політики та ролі цифровізації державних послуг [1].

Питанням сучасного стану застосування сучасних інформаційних технологій у різних сферах діяльності займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як О. М. Томашевський, Г. Г. Цегелик, М. Б. Вітер, В. І. Дудук, А. В. Шевчук, П. С. Клімушин, О. В. Орлов, А. О. Серенко, О. В. Грицунов, М. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк, Т. О. Ісакова, Д. В. Дубов та ін.. Дивлячись на досягнення, пов'язані з різними аспектами цифрової трансформації України, питання регіонального розвитку та стратегії регіонального розвитку в контексті цифровізації державних послуг залишається без відповіді. Основною метою оцифрування державних послуг є надання електронних послуг органами державної влади громадянам країни.

Основними проблемами реалізації цифрової трансформації є:

1) Велика кількість документів, що уповільнює адміністративні процеси та призводить до додаткових фінансових витрат;

2) Співробітники надають однакову інформацію в різних інформаційних системах. Особливо це стосується віддалених посад адміністратора ЦНАП, де співробітники можуть працювати з 4-6 різними інформаційними системами. Це породжує непотрібну трату часу, неоптимальну організацію роботи, помилки при введенні однієї і тієї ж інформації в різні інформаційні системи тощо.

3) Неправильне застосування ст. 9 ч. 7 Закону України “Про адміністративні послуги” з метою мінімізації обов'язку суб'єктів отримувати різноманітні довідки (відомості, відомості), які за своєю природою призначені не для суб'єктів звернення, а для надання адміністративних послуг проблема [2]. Ці проблеми пов'язані з відсутністю електронної взаємодії між багатьма державними реєстрами або з недостатнім використанням відповідних інформаційних систем. Існує невизначеність щодо термінів цієї електронної взаємодії, особливо щодо можливої оптимізації найпоширеніших адміністративних послуг та їх переведення в електронну форму. По-перше, інформація не повинна дублюватися; моніторинг, звітність та аналіз мають бути ефективними, швидкими та практичними; необхідно розвивати електронну взаємодію, розробляти правила взаємодії і не потрібно дублювати наявні функції інформаційних систем.

Роль інформаційних технологій у розвитку всіх сфер регіональної економіки безперечна. Впровадження технологій підвищить ефективність управління на всіх рівнях, у державному та приватному секторах регіональної економіки, а також сприятиме співпраці між органами державної влади, місцевими громадами та громадянами через швидкий та вільний доступ до інформації.

Для розв'язання цих проблем необхідно:

1) Визначити державні реєстри з якими систем автоматизації дозволить у найближчій перспективі якісніше й оперативніше надавати найбільш викликані адміністративні послуги.

2) Визначити порядок та час підготовки для впровадження пріоритетних електронних взаємодій між системами автоматизації ЦНАП та реєстраторами стану.

Вирішення цих завдань дає змогу розраховувати та прогнозувати результати соціально-економічного розвитку регіонів та приймати відповідне управлінське рішення для вирішення проблем та перспектив розвитку регіональної економіки.

Тому стратегічне значення ІТ для розвитку регіональної економіки та соціально-економічного розвитку регіонів загалом ґрунтується на тому, що воно дає змогу ефективно використовувати інформаційні ресурси для вирішення регіональних проблем, оптимізації та автоматизації процесів в регіональному управлінні та мають важливі елементи для забезпечення взаємодії інформації між людьми та організаціями та органами влади.

Список літературних джерел

1. Шевчук А.В. Інформаційні технології в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону: (монографія). Л.: 2007. 139 с.

2. Шиманська К.В., Бондарчук В.В. Пріоритетні напрями та механізми розвитку цифрової економіки в Україні. Економіка, управління та адміністрування. 2021. 1 (95). 17-22.

3. Шевчук І.Б., Васьків О.М. Теоретичні аспекти розвитку і застосування інформаційних технологій в економіці та управлінні: мезо- та макрорівень

4. Ожеван М.А., Гнатюк С.Л., Ісакова Т.О. Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні: зб. аналіт. доп. К.: НІСД, 2011. 96 с.

Краснокутська Наталія Станіславівна,

д.е.н, професор, зав. кафедрою менеджменту та оподаткування

Коптева Ганна Миколаївна,

д.е.н, доцент, професор кафедри менеджменту та оподаткування

Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ЯК ОБ’ЄКТ ОЦІНКИ

У сучасних умовах ринок віртуальних активів активно розвивається під впливом різних факторів. Проте, його недосконалість, у поєднанні з відсутністю правового регулювання, а також чіткого уявлення, що собою представляють віртуальні активи та ринок віртуальних активів

як об'єкт правового регулювання, визначення державних органів, які здійснюють регулювання відносин, та їх повноважень, відсутністю установленої класифікації віртуальних активів, механізму взаємодії учасників ринку віртуальних активів, методичного забезпечення оцінки, оподаткування, викликає інтерес науковців і практиків.

У 2021 р. Україна посіла четверте місце за обсягом операцій з криптовалютою та активністю користувачів після В'єтнаму, Індії і Пакистану [1]. Капіталізація сучасного українського ринку криптовалют у 50 разів перевищує вклади в українські гривневі акції та цінні папери, не враховуючи облигації внутрішньої державної позики України. Проте, згідно із Законом [2], віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно (товари) чи роботи або послуги. Законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня [3; 4]. Допускається проведення операцій за допомогою електронних платіжних засобів, емісію яких можуть проводити виключно банківські установи, та електронних грошей. Проте, поняття електронних грошей, електронних платіжних засобів і віртуальних активів не є тотожними. Для проведення платежу з використанням віртуального активу необхідна конвертація у гривню.

Отже, діджиталізація економіки призвела до формування нового ринку, на якому об'єктами купівлі-продажу виступають не традиційні майнові цінності або майнові права, а віртуальні активи. На жаль, сучасна українська нормативно-правова база не дає їх точного визначення. Так, відповідно до Законопроекту “Про віртуальні активи”, який ухвалено у другому читанні Верховною Радою України 8 вересня 2021 р. [2], віртуальний актив – особливий вид майна, який є цінністю в електронній формі, існує в системі обігу віртуальних активів, та може знаходитись у цивільному обігу. Згідно ж Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” №361-ІХ від 06 грудня 2019 р. [5] віртуальний актив визначається як цифрове вираження вартості, яке можна торгувати у цифровому форматі, переказувати і використовувати для платіжних/інвестиційних цілей. Тобто у першому випадку це і криптовалюти, і цифрові токени, і ігрові сети, а у другому випадку – тільки криптовалюти.

Така неузгодженість законодавства свідчить про початковий етап формування нормативного забезпечення на ринку віртуальних активів, завданнями якого мають бути і усунення протиріч у їх визначенні, і

внесення змін у Податковий кодекс України з метою оподаткування доходів, отриманих від операцій з віртуальними активами, і визначення правових гарантій захисту права власності учасників такого ринку. Разом з тим, визнання самого факту існування ринку віртуальних активів призвело до їх легалізації як об'єктів обміну, які мають вартість і, відповідно, можуть бути об'єктами оцінки. Хоча підходи до їх оцінки залишаються незмінними (доходний, порівняльний, витратний), але ж методи оцінки матимуть свої особливості [6]. Саме ці особливості вже у 2021 р. будуть враховані в останній редакції Міжнародних стандартів оцінки [7], а пізніше і в українських національних стандартах та інших законодавчих актах.

Наприклад, оцінка віртуальних активів принципово залежить від їх природи, ключова відмінність якої полягає в тому, чи надає розглянутий актив своєму власникові право на потік майбутніх грошових потоків чи ні. Крім того, оцінка токенів вимагатиме ретельного аналізу чутливості, тому що висока ризикованість і мінливість цих активів збільшує ймовірність того, що їх вартість може зменшуватися або зростати з часом (іноді дуже різко). Оцінка криптовалют обов'язково має враховувати їх ліквідність і за необхідності дисконт за її низький рівень.

Отже, з огляду на процеси євроінтеграції України в міжнародний фінансовий простір, гармонізація і наближення вітчизняного законодавства до європейських правил і норм, є нагальним завданням у розвитку не тільки ринку іпотеки, комерційної нерухомості, фінансового ринку але й ринку віртуальних активів, у тому числі й ринку криптовалют.

Список літературних джерел

1. 2021 Chainalysis Global Crypto Adoption Index URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2021-global-crypto-adoption-index>
2. Про віртуальні активи: Закон України від 8 вересня 2021 р. № 3637 URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213503.html>
3. Про платіжні системи та перерахування коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
4. Про платіжні системи: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06 грудня 2019 р. №361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
6. Оцінка бізнесу : навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей / Н. С. Краснокутська, Г. М. Коптева. – Харків : НТУ «ХПІ», 2021. – 229 с.
7. International Valuation Standards. URL: <https://www.rics.org/globalassets/rics-website/media/upholding-professional-standards/sector-standards/valuation/international-valuation-standards-rics2.pdf>.

Лойко Валерія Вікторівна,
д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ВПЛИВ УРБАНІЗАЦІЇ НА РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Сучасна тенденція урбанізації привертає увагу науковців та практиків до більш комфортного та раціонального облаштування міст. Міста стають не тільки містом проживання міського населення з більшим ступенем комфортності, а й генератором ВВП країн, в яких вони розташовані (600 найбільших міст світу виробляють більше, ніж 50 % ВВП). Сучасними тенденціями розвитку міст як соціально-економічних систем є наступні: швидкі темпи розвитку інфраструктури міст, підвищення рівня комфортності для проживання мешканців міст, розвиток інноваційних видів транспорту, концентрація бізнес-діяльності та креативного потенціалу, увага до екологічних проблем міст та розвиток екологічної урбаністики, трансформації в управлінні містом, діджиталізація адміністративних послуг для мешканців міста; скорочення кількості виробничих підприємств, які розташовані в межах міст.

Аналіз статистичних даних дозволяє зробити висновки щодо рівня життя мешканців сучасних мегаполісів у порівнянні із середніми даними по країні. В Україні визнаним мегаполісом є місто Київ. Економіка домогосподарств є індикатором рівня життя населення країни. Аналіз динаміки рівня споживання домогосподарств надає можливість зробити висновки щодо покращення або погіршення рівня життя населення. Економічне становище домогосподарств залежить від багатьох чинників, які характеризують соціально-економічний стан країни. Рівень споживання домогосподарств залежить від рівня доходів. За даними Державної служби статистики України у 2020 р. сукупні споживчі витрати домогосподарств в цілому в Україні склали 91,4 %, а в місті Києві 94,4 %, від сукупних ресурсів в середньому на місяць (табл.1).

Рівень сукупних ресурсів домогосподарств міста Києва у 2020 р. на 50,36 % перевищував рівень сукупних ресурсів домогосподарств в цілому в Україні. Динаміка зростання сукупних ресурсів домогосподарств міста Києва перевищувала динаміку зростання сукупних ресурсів домогосподарств в середньому в Україні на 53,0 %. Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство в місті Києві у 2020 р. перевищували сукупні витрати в середньому на

місяць на одне домогосподарство в Україні на 25,29 %. Темпи зростання споживчих сукупних витрат в середньому на одне домогосподарство у місті Києві були на 11,0 % більш повільними, ніж темпи зростання споживчих сукупних витрат в середньому на одне домогосподарство в Україні в цілому.

Таблиця 1 – Динаміка сукупних ресурсів та витрат домогосподарств у місті Києві та в Україні за період 2016-2020 рр.

Показник	Роки					Відхилення даних 2020 р. від даних 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство в місті Києві, грн.	6389,28	8213,89	10403,68	13579,91	18221,58	Зростання у 2,85 разів
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство в Україні, грн.	5231,7	6238,8	8165,2	9904,1	12118,5	Зростання у 2,32 рази
Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство в місті Києві, грн.	7710,79	9123,15	10892,20	13612,23	11931,93	Зростання у 1,55 рази
Споживчі сукупні витрати (м. Київ), % у тому числі:	92,8	96,3	95,0	95,9	94,4	- 1,6
- продукти харчування, %	45,0	46,4	44,8	40,7	42,6	- 2,4
- непродовольчі товари і послуги, %	44,9	46,7	46,4	51,6	49,0	4,1
Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство в Україні, грн.	5720,4	7139,4	8308,6	9001,45	9523,6	Зростання у 1,66 рази
Споживчі сукупні витрати Україна в цілому), % у тому числі:	93,2	92,9	92,0	91,3	91,4	- 1,5
- продукти харчування, %	49,8	47,9	47,7	46,6	48,1	- 1,7
- непродовольчі товари і послуги, %	40,5	41,9	40,9	41,5	39,8	- 0,7

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики м. Києва [1,2]

Споживчі сукупні витрати на місяць на одне домогосподарство в місті Києві у 2020 р. склали 94,4 % від сукупних ресурсів домогосподарств, що на 3,0 % було вище, ніж в цілому по Україні. Аналіз структури споживчих сукупних витрат домогосподарств показав, що на продукту харчування мешканці міста Києва витратили на 5,5 % бюджету своїх родин менше, ніж мешканці інших населених пунктів України в цілому. На непродовольчі товари і послуги мешканці міста Києва витратили на 9,2 % бюджету своїх родин більше, ніж інші домогосподарства України в цілому. Більш швидкі темпи зростання обсягів сукупних ресурсів і більш повільні темпи зростання витрат, зниження питомої ваги витрат на продукти

харчування у домогосподарствах міста Києва і збільшення питомої ваги на непродовольчі товари і послуги свідчить про підвищення рівня життя мешканців міста Києва у порівнянні із мешканцями інших населених пунктів України.

Список літературних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 1.11.2021).

2. Офіційний сайт. Головне управління статистики м. Києва. Статистична інформація. URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=255&lang=1> (дата звернення 1.11.2021)

Маляр Станіслав Анатолійович,
аспірант кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ДИНАМІКА ЗМІН СТАНУ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ МІСТА КИЄВА ПІД ВПЛИВОМ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

З поглибленням тенденцій урбанізації зростає роль житлового фонду міст у забезпеченні соціальної та економічної безпеки міст. В умовах урбанізації підвищується попит на житло, пришвидшуються темпи будівництва житлового фонду, покращується рівень комфортності житлового фонду. В Україні глобальним містом є Київ. У 2020 р. кількість мешканців міста Києва склала 9,73 % від загальної кількості міського населення України. Аналіз динаміка змін стану житлового фонду міста Києва надав можливість зробити наступні висновки (табл.1). Чисельність постійного населення міста Києва за період 2016-2020 рр. зросла на 2,12 %. Загальна площа житлового фонду міста Києва зменшилась за досліджуваний період на 7,40 %, а в середньому на одну особу на 8,64 %. Кількість квартир в місті Києві за період 2016 – 2020 рр. зменшилась на 7,97 %. Загальна площа прийнятих в експлуатацію житлових будинків за період 2016-2020 рр. зменшилась на 78,64 %, значні темпи зниження відбулись у 2020 р. – на 74,39 % у порівнянні із 2019 р. Кількість збудованих квартир в місті Києві за період 2016-2020 рр. знизилась на 82,26 %, за період 2019 – 2020 р. знизилась на 79,19 %. Темпи приросту постійного населення значно перевищували темпи введення житла в експлуатацію та кількості збудованих квартир, що є негативною тенденцією у розвитку житлового фонду України. Видатки з бюджету міста Києва на утримання житлово-комунального господарства за період 2016-2020 рр. зросли у 9,96 рази. В місті Києві поширюється програми

енергозбереження на основі співфінансування. Кількість реалізованих проєктів з енергозбереження у житлових будинках міста Києва зросла у 2020 р. у 3,31 рази у порівнянні із 2019 р.

Таблиця 1 – Динаміка змін стану житлового фонду міста Києва за період 2016-2020 рр.

Показник	Роки					Відхилення даних 2020 р. від даних 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Чисельність постійного населення, тис. осіб	2865,3	2884,5	2893,2	2909,5	2926,1	2,12
Загальна площа житлового фонду міста Києва, млн. м ²	63,5	63,4	63,5	59,1	58,8	- 7,40
У середньому на одну особу, м ²	22,0	21,9	21,8	20,2	20,1	- 8,64
Кількість квартир, тис.	1080,6	1078,5	1081,7	991,6	994,4	- 7,97
Прийнято в експлуатацію загальна площа житлових будинків, тис. м ²	1334	1734	1256	1113	285	- 78,64
Кількість збудованих квартир, тис.	20,3	28,2	19,9	17,3	3,6	-82,26
Операційні витрати на житлово-комунальне господарство, млрд. грн.	2,5	11,6	16,5	22,9	24,09	Зростання у 9,96 разів

Джерело: складено автором за даними Головного управління статистики м. Києва та Департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу міської ради [1, 2]

Видатки з бюджету міста Києва на утримання житлово-комунального господарства витрачено: на покращення благоустрою міста (у 2020 р. витрачено на 41,48 % більше, ніж у 2019 р.); модернізацію теплових мереж (у 2020 р. модернізовано теплових мереж на 7,698 % більше, ніж у 2019 р.); відновлення аварійного порушення благоустрою (у 2020 р. витрачено на 20,02 % менше, ніж у 2019 р.). Місто Київ є лідером серед всіх міст України за кількістю укладених договорів з енергосервісу: за 2020 р. укладено 137 договорів на суму 164,2 млрд. грн. В результаті реалізації договорів з енергосервісу у 2020 р. в місті Києві зменшився рівень витрат на оплату теплової енергії на 180,6 млн. грн., скорочено рівень споживання теплової енергії на 73554 Гкал, в результаті чого зекономлено 2,4 млн. грн. річних бюджетних коштів. За рахунок впровадження інноваційних технологій змінено технологію знезараження води, що подається у житлові будинки киян. Впровадження інноваційних технологій дозволило розпочати впровадження системи хімічного очищення димових газів на сміттєспалювальному заводі “Енергія” в місті Києві. В результаті чого викиди забруднюючих атмосфери речовин буде знижено вдвічі.

Сучасні проблеми житлового фонду міста Києва та житлово-комунального господарства пов'язані із питаннями, які багато років не знаходили свого належного розв'язання. Це і потрібність у проведенні капітального ремонту багатьох житлових будівель і значна зношеність комунікаційних мереж та ліфтів і облаштування прибудинкової території. Недостатність вирішення правових питань володіння земельними ділянками під багатоквартирними будинками та прибудинковими територіями у законодавчій практиці країни уповільнює темпи обладнання прибудинкових територій житлових будинків. На жаль, урбанізаційні процеси не прискорили темпи будівництва і введення в експлуатацію житлового фонду в місті Києві.

Список літературних джерел

1. Офіційний сайт. Головне управління статистики м. Києва. Заклади загальної середньої освіти (1995-2020). URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=530&lang=1>
2. Офіційний сайт. Департамент економіки та інвестицій виконавчого органу міської ради (КМДА). Річні звіти про діяльність КМДА. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/content/richnyy-zvit-mkyieva.html>

Меджибовська Наталія Семенівна,
д.е.н., професор кафедри економічної кібернетики
Одеський національний економічний університет

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СПРОЩЕНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: ПЕРШІ УРОКИ

Система публічних закупівель Prozorro є інноваційною системою, що в режимі реального часу відображає всі державні закупівлі, що відбуваються в нашій країні. Більш того, всі ітерації в системі зберігаються і є доступними для широкої громадськості за допомогою, приміром, публічного модуля аналітики.

Починаючи з 2016 року, коли використання Prozorro стало обов'язковим для всіх державних агенцій, система постійно розвивається і вдосконалюється. Одним з вагомих нововведень стало запровадження з 19.04.2020 року так званих спрощених закупівель [1]. Основною ідеєю цього нововведення стало збільшення частки конкурентних закупівель, і, відповідно, розширення кола поставальників, яким стали доступні закупівлі на невеликі суми (для більшості замовників – для товарів і послуг вартістю 50-200 тис. грн.).

Раніше такі замовники, якщо вартість закупівлі була нижча за 200 тис. грн., могли проводити або допорогову закупівлю, що є конкурентною процедурою, або укладати прямий договір

(неконкурентну процедуру) і публікувати звіт в Prozorro. За новою редакцією Закону “Про публічні закупівлі”, закупівлі від 50 тис. грн. замовники мають проводити через новий конкурентний вид закупівлі – спрощену закупівлю.

Новий вид закупівель, що випливає з їх назви, є спрощеним варіантом основної процедури публічних закупівель в Україні – відкритих торгів. У порівнянні з ними спрощені закупівлі вимагають зменшені часові ліміти на уточнення, внесення змін до оголошення/тендерної документації, строків кваліфікації. Важливо, що для здійснення спрощених закупівель достатньо щонайменше одного учасника, тобто якщо немає конкурентів, закупівля відбувається в будь-якому випадку.

За допомогою даних модуля аналітики Prozorro ми довели безумовну корисність впровадження процедури спрощених закупівель як для поліпшення підприємницького клімату в сфері публічних закупівель, так і для зниження корупційної складової, і в цілому – підвищення ефективності державних закупівель.

Так, аналіз даних за два однакових періоди – до і після впровадження нової редакції Закону (19.04.2019-19.04.2020 і 19.04.2020-19.04.2021р.) для закупівель від 50 до 200 тис. грн. за статусом тендера “завершені закупівлі” і статусом лота “завершено лот закупівлі” дозволив зробити такі висновки [2]:

- частка конкурентних закупівель зросла як по кількості тендерів – з 14,62% до 59,60% відповідно до всіх закупівель, так і за їх очікуваною вартістю – з 15,12% до 62,06%. Відповідно, зменшилась частка неконкурентної процедури звітування про укладений договір;

- частка конкурентних процедур за виміром укладених договорів зросла як в кількісному, так і вартісному виразі (15,05% проти 59,47% та 13,59% проти 59,38% відповідно);

- в спрощених процедурах закупівлі у другому періоді брали участь 33686 суб’єктів підприємницької діяльності, що значно перевищило кількість унікальних учасників, що брали участь в конкурентних закупівлях в обох періодах;

- рівень конкуренції в спрощених закупівлях (середня кількість учасників – 1,88) декілька нижче, ніж в інших конкурентних процедурах, що є природним, оскільки для їх здійснення достатньо щонайменше одного учасника.

З огляду на вищенаведені дані, ми вирішили з’ясувати, скільки постачальників приймали участь в спрощених закупівлях згідно з означеними вище обмеженнями. Результат наведено в таблиці 1 (показано дані щодо закупівель, доля яких перевищує 1%).

Найбільша кількість учасників, що прийняли участь в спрощених закупівлях в межах вказаних вибірок – 26 (щоправда, це лише одна закупівля, в даному випадку – шафи для одягу). Варто зазначити, що закупівлі з великою кількістю учасників поодинокі – починаючи з 19 учасників це лише 1-4 тендери.

Таблиця 1 – Показники спрощеної процедури закупівлі в системі публічних закупівель ProZorro на суму 50-200 тис. грн. за період 19.04.2020-19.04.2021р. [3]

Кількість учасників	Частка в загальній кількості тендерів, %	Частка в загальній сумі очікуваної вартості, %	Частка в загальній сумі економії, %
1	55,78	55,66	20,33
2	23,03	23,06	28,87
3	10,71	10,63	20,97
4	5,03	4,99	12,35
5	2,54	2,55	7,24
6	1,29	1,30	4,13
7-26	1,62	1,66	6,46

Дані таблиці 1 свідчить, що за період, що аналізується, велика частка спрощених закупівель ще не є конкурентними, тобто вони відбуваються лише з 1 учасником. Однак навіть ці закупівлі приносять економію державі, оскільки вартість тендерних пропозицій часто нижче суми їх очікуваної вартості.

За даними таблиці, з ростом кількості учасників збільшується економія, що отримує держава завдяки створенню конкурентного середовища. Більш того, очевидна залежність величини економії від рівня конкуренції в ході спрощених закупівель.

Таким чином, спрощені закупівлі показали себе дієвим інструментом публічних закупівель, що є цілком адекватними для застосування для державних закупівель навіть на невеликі суми. Актуальним питанням залишається залучення більшої кількості учасників до спрощених закупівель, а також вирішення низки пов'язаних з цим питань.

Список літературних джерел

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 No 922-VIII (у редакції від 24.07.2021) // База даних "Законодавство України" / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 09.09.2021).

2. Меджибовська Н.С. (2021) *Спрощені закупівлі: результати впровадження*: матеріали III Міжнар. наук.–практ. конф., "Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку". Одеса: ДУ "Одеська політехніка". 163–165.

3. Публічний модуль аналітики. URL: <https://bi.prozorro.org/sense/app/fba3f2f2-cf55-40a0-a79f-b74f5ce947c2/overview> (дата звернення: 02.11.2021).

Руденко Валентина Сергіївна,
викладач кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ, ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ МІСТА КИЄВА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Місто з давніх давен було осередком зосередження не лише виробництва, торгівлі, обміну знаннями. Це також місце для обміну ідеями та виходу цілої нації на світовий рівень. За даними ООН, від 1950 року до 2018 року міське населення світу зросло з 751 мільйона до 4,2 мільярда осіб. Понад дві третини світового населення сконцентрується у містах до 2050 року, а це 68% населення.[1]

При цьому, описана тенденція притаманна й Україні. Наразі, лише 30 відсотків українців проживають у сільській місцевості. Згідно з прогнозами науковців до 2050 р. цей відсоток наблизиться до 80 [1].

Жителі міст-мільйонників уже сьогодні стикаються з безлічно проблем, незручностей та щоденних викликів співіснування. Тому питання аналізу та покращення рівня комфортності, екологічності, безпеки проживання у місті стають викликом не лише для місцевої влади, а й для кожного свідомого жителя Києва.

В Україні, незважаючи на непряму форму демократії, вже шостий рік поспіль іде процес включення прямої її форми – досить активно працюють проекти Громадського бюджету. Тобто певну частину бюджету міська влада відносить на потреби, які є актуальними для громадян. Кожен житель міста віддає свої голоси за важливі для нього проекти, і у разі набору необхідної кількості наступного року влада разом з активістами має їх реалізувати.

Саме столиця є беззаперечним лідером конкурсів бюджетів участі за кількістю ініційованих проектів. Загальний обсяг видатків, які були спрямовані на реалізацію проектів в 2020 році склав 160 000 000 грн., а в 2021 – 200 млн.грн. [2]. Проте, не дивлячись на значення проектів Громадського бюджету для розвитку міста та соціальної безпеки, у цієї ініціативи є слабкі місця, які потребують удосконалення та покращення.

ГБ є діяльністю, під якою розуміється вплив жителів столиці на якісний розподіл та користування коштами місцевого бюджету. Проте частка коштів, яка виділяється на громадські ініціативи порівняно мала: у 2021 році на проекти було виділено 200 мільйонів гривень, при тому що бюджет столиці склав 57,8 млрд.грн. у відсотковому

співвідношенні це лише 0,35 %. Для порівняння, у Парижі – лідері по освоєнню бюджетних коштів громадяни освоюють аж 5% річного міського бюджету. До того ж, є прогноз що у 2022 р. фінансування громадських проєктів ще більше урізеться, що спричинене необхідністю розподілу фінансів у бік заходів з протидії поширенню COVID. Таким чином, багато з потреб жителів не зможуть бути задоволені. Також є недосконалості у структурному складі проєктів. Лідером поданих проєктів є розділ “Освіта”, яка часто включає в себе ремонтні роботи, облаштування і т.д. закладів (рис. 1) [2].

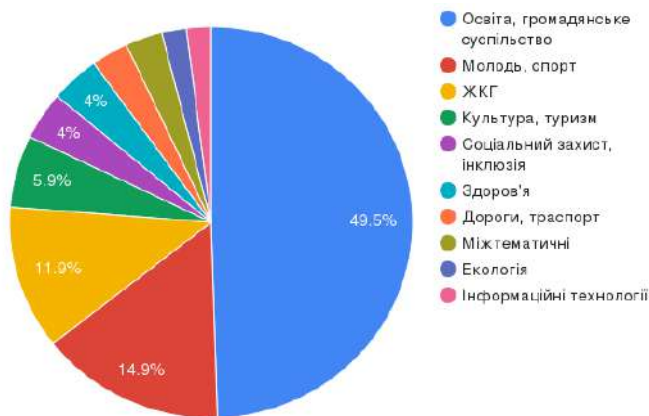

Рис. 1. Тематики проєктів ГБ м.Києва за 2021 рік

Батьки шкіл об'єднуються, і віддають свої голоси на шкільні потреби, хоча блага таких змін не можуть бути загальнодоступними, як вимагає Положення про ГБ. При цьому, страждають на етапі голосування інші не менш важливі для громади ініціативи. Враховуючи таку ситуацію, у 2021 році відбулися зміни у голосуванні: мешканці мали можливість віддати свої 10 голосів, але не в 1-2 напрямках, як було в минулих роках, а 1 голос на 1 розділ. Тому враховуючи такий стан речей, є необхідність у виокремленні окремої структурної одиниці – Шкільного громадського бюджету, який вже давно успішно функціонує у Європейських містах.

Ще одним пунктом, на який варто звернути увагу, є суб'єктивне ставлення чиновників до деяких запропонованих проєктів. На жаль, бувають випадки, коли проєкт відхиляється із незрозумілих причин. Це дало поштовх до створення Громадської бюджетної комісії, до якої автор відхиленого проєкту може звернутися для перерозгляду його пропозиції, у разі відхилення чиновниками. Але поки що, навіть

рекомендація від ГБК переглянути та пропустити проєкт на наступний етап часто ігнорується, адже немає повного взаєморозуміння та зацікавленості усіх сторін: для чиновників – це додаткове неоплачуване навантаження, а прості активісти часто не мають достатньої бюрократичної та юридичної грамотності для вирішення спірних питань, а також достатніх фінансових ресурсів.

Як відомо, ГБ існує з 2016 року, з року в рік існує тенденція до збільшення кількості поданих проєктів. Як результат, їхнє адміністрування для департаменту-виконавця стає все більшим навантаженням, часто не вистачає часових ресурсів, вузькопрофільної компетентності. Наслідок – допущення грубих помилок, невмотивовані відмови на різних етапах проходження. Тому виокремлення організаційно-управлінської проблеми є першим кроком до удосконалення цього явища.

Також існує фінансова проблема, адже джерело надходжень загальною столичного бюджету – податки. А фінансування ГБ автоматично означає зменшення частки фінансування базових планових зобов'язань міської влади. Виникає конфлікт об'єктивності визначення першочерговості та важливості.

Не менш важливим є питання освічення громадських ініціатив та донесення інформації про них широкому загалу. Часто важливі проєкти є просто невідомими для населення, і люди, яким важливо їхнє впровадження просто не чули про них. Мала присутність інформації про проєкти у ЗМІ, на телебаченні спричиняє недобір потрібних голосів. Неодноразово, кожен з нас бажаючи віддати свій голос стикався з неможливістю голосування з технічних причин. Це знижує активність громадян, адже довести справу до кінця і віддати свій голос – справа для дуже наполегливих та зацікавлених.

Враховуючи, що ледь не кожен киянин користується приладами, які створюються внаслідок реалізації громадських проєктів, потрібно удосконалювати та спрощувати процедуру їх проходження, оновлювати Положення ГБ враховує п'ятирічний досвід його функціонування та нові реалії сучасного життя міста.

Список літературних джерел

1. Телеканал Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/до-2050-року-в-містах-житиме-68-відсотків-населення-світу-оон/a-43818580>
2. Платформа “Громадський бюджет”. URL: <https://gb.kyivcity.gov.ua/pages/rules>

Щербак Дар'я Олександрівна,
здобувач освіти
Національний університет
кораблебудування ім. адмірала Макарова
Науковий керівник: Волосюк М.В., к. е. н, доцент

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постіндустріальна економіка на відміну від індустріальної розглядається насамперед як інформаційна сфера діяльності. Такий погляд на сучасну економічну науку висунув вчений А. Тоффлер. Основними рисами постіндустріальної економіки за А. Тоффлером є [2]:

1) економічна та соціальна функції капіталу переходять до інформації;

2) економіка постіндустріальної ери – це економіка третинної сфери, тобто сфери послуг, в якій на перше місце виходить інформаційний бізнес;

3) основа сфери послуг і, як наслідок, економіки постмодерну – наука, інформація, освіта, культура;

4) інфраструктура “нової економіки” – інтелектуальна, віртуальна техніка, завдяки якій соціальні процеси стають програмованими.

Завдяки безперервному процесу віртуалізації класична економічна теорія змушена пристосовуватися до потреб та викликів сучасного інформаційного середовища, що в свою чергу веде до появи “нової економіки” на основі Інтернету та систем віртуальної реальності [5, с. 79]. Основними характеристиками віртуальних технологій є глобалізація та інтерактивність, завдяки чому віртуалізація економічного сектору набуває популярності [7, с. 24].

Віртуальні продукт, інновація, праця, організація, гроші пришивидшують економічні процеси, поширюють логічні операції. Такий процес призводить до комп'ютеризації середовища економічної діяльності [7, с. 23]. Віртуалізація економічної сфери комерціалізує кіберпростір, в якому тепер здатен проводитися не тільки обмін діловою інформацією для ведення бізнеса, але і відбувається повний цикл фінансових угод. Тому віртуалізація в економічній сфері тісно пов'язана з фінансіалізацією, віртуальними активами.

Процес інноваційної глобалізації закладає фундамент ефективної економічної діяльності суб'єктів господарювання в межах існуючих макрорегіонів світу та конкретизує ці нововведення усередині країн.

Віртуалізація несе в собі достатньо потужний потенціал для розвитку економіки регіонів, оскільки віртуальна реальність та Інтернет-системи здатні перемістити інтереси економічних суб'єктів з традиційних інститутів і помістити їх в інформаційні системи, де є постійна можливість обміну ідеями, консультаціями та підтримкою.

На разі у Європейському союзі та США стрімко розвиваються VR-стартапи. За даними видання Grand View Research [4] ринок віртуальної реальності до 2028 року досягне 69,60 млрд доларів США, а CAGR буде складати рекордні 18,0% з 2021 до 2028 років.

Під час пандемії COVID-19 галузі VR, AR, AI змогли зміцнити свої позиції в економічному просторі, удосконалили свої платформи та інструменти в сферах навчання та електронної комерції [4]. За останні два роки сектор віртуальних технологій зміг забезпечити бізнес-сектор альтернативними можливостями залучення споживачів до пропонованих продукції та послуг.

В умовах глобалізації економіки вплив ТНК (транснаціональних корпорацій) на розвиток інноваційних технологій є значним. Віртуальні платформи Glue, Vive Sync, Spatial, MeetingVR і т. д. вже функціонують на програмному забезпеченні Microsoft і Facebook, розвиваючи при цьому економіку не тільки окремого макрорегіону, але всього світу [1].

Віртуалізація в регіональному аспекті економічної діяльності країн реалізується завдяки системі численних Інтернет-інкубаторів, інноваційних хабів, on-line баз даних інноваційних бізнес центрів, мережеских інкубаторів тощо. Особливо важливими для розвитку регіонального бізнесу на Заході є венчурні інкубатори та акселератори, такі як Y Combinator, Techstars, 500 Startups, Venture Catalysts тощо, які реалізують себе у сфері on-line технологій завдяки віртуальним платформам [3].

На сучасному етапі розвитку регіональної економіки українських регіонів спостерігається своєрідний конфлікт між інструментарієм та об'єктивною реальністю [5, с. 78]. Методологічна база економічних суб'єктів України була закладена у Радянському Союзі, тобто є консервативною та немобільною. На противагу можна досліджувати численний досвід передових економік світу, які зустрічають виклики об'єктивної реальності та впроваджують у своє функціонування механізми віртуалізації.

Незважаючи на певний економічний консерватизм, в останні роки в Україні почав формуватися потужний віртуальний простір інформаційно-інноваційної діяльності. Завдяки мережі Інтернет численна кількість державних та корпоративних Інтернет-порталів

надають консультації та підтримку малому та середньому бізнесу.

У вересні 2021 року Україна долучилась до країн з ринком віртуальних активів, який гарантується законодавчою базою [6] (ЗУ “Про віртуальні активи”). Завдяки цій події віртуалізація фінансового життя в Україні стала ближчою ще на крок.

Ефективно працюючим та перспективним Інтернет-порталом в Україні є Дія Бізнес, який структурує в єдиний каталог посилання на можливості для навчання для малого і середнього бізнесу, програми міжнародних грантів та підтримки підприємців від держави [9].

Віртуалізація поступово розвивається на базі регіональних економік. Миколаївський регіон є перспективним для розвитку морської та портової індустрії. Досвід західних партнерів у сфері віртуалізації морської діяльності на своєму прикладі показує, що системи SMART-портів, open innovation systems і науково-інноваційних об'єднань морської економіки здатні запрацювати у галузі морського транспорту. У серпні 2020 р. на базі Миколаївського регіону був інституціалізований Морський Кластер України [8], який реалізується як платформа для обміну практиками та ідеями щодо розвитку морської індустрії України. Тенденції до віртуалізації та інтерактивності обміну досвідом відіграли у цій події значну роль.

Незважаючи на відставання української економіки від глобальних процесів, процес віртуалізації активно розпочинається та розвивається. Однак для створення віртуальної інноваційної діяльності в Україні мають функціонувати технологічні мережеві коворкінг-центри, хаби інновацій та венчурні акселератори для малого і середнього бізнесу. А для цього має існувати актуальна законодавча база та сучасна система навчання, яка буде відповідати викликам віртуалізації та цифровізації глобальних економічних процесів.

Список літературних джерел

1. The Top 5 VR Platforms for Collaboration. URL: <https://www.xrtday.com/virtual-reality/>
2. Toffler A. The third wave / A. Toffler N. Y. 1980. <https://www.twirpx.com/>
3. Top 15 startup incubators and accelerators worldwide. URL: <https://www.kolabtree.com/top-15-startup-incubators-and-accelerators/>
4. Virtual Reality Market Growth & Trends. URL: <https://www.grandviewresearch.com/global-virtual-reality-vr-market>
5. Горняк О.В. Віртуалізація економічної діяльності в мережевій економіці. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2017. №7(60) С.78–80.
6. Закон України «Про віртуальні активи». URL: <https://www.rada.gov.ua/>
7. Краус Н.М., Краус К.М., Криворучко О.С. Віртуальна реальність національного інформаційно-інноваційного простору. *Економіка і суспільство*. 2018. №14. С.23-28.
8. Морський Кластер України. URL: <https://maritimeukraine.com/>
9. Портал Дія.Бізнес. URL: <https://diia.gov.ua/news/portal-diyabiznes>

Сосновська Ольга Олександрівна,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розвиток страхового ринку в Україні безпосередньо залежить від рівня його конкурентного середовища. Для конкретної страхової компанії якісний конкурентний потенціал є одним з найголовніших інструментів її успішної діяльності, а також відображенням того, наскільки швидко страховик пристосовується до змін бізнес-середовища і яким чином реагує на фактори зовнішнього та внутрішнього впливу. Варто зазначити, що сучасний етап розвитку страхового ринку характеризується наявністю постійної конкуренції учасників за право бути лідерами на ринку, за можливість залучати більшу кількість клієнтів та підвищувати рівень своєї фінансової стабільності. Це проявляється у використанні власних конкурентних позицій, які допомагають страховику вирізнятися серед своїх конкурентів та реалізуються через мережу відділень компанії, посередників чи абсолютно нові інноваційні способи взаємозв'язку з клієнтами.

У країнах, орієнтованих на ринок, страхові послуги мають високий пріоритет для споживачів, що посилює конкуренцію серед страхових компаній та змінює її форми та методи роботи. Великі страхові компанії конкурують на розвиненому світовому страховому ринку з річним оборотом близько 130 млрд. доларів США та масштабами активів приблизно 2,5 трлн. доларів США. Це транснаціональні компанії, які за своїми показниками перевершують страхові ринки більшості країн. На їхньому внутрішньому ринку ділове середовище зазнає серйозних цифрових трансформацій, які вимагають від класичних страхових компаній гнучкої реакції та прискорення адаптації до нових викликів. За таких тенденцій сподіватися на розвиток бізнесу можуть тільки ті компанії, які орієнтовані на формування унікальних конкурентних переваг, спрямованих на зниження витрат, покращення якості продуктів, забезпечення гнучкості, впровадження маркетингових та технологічних інновацій.

У світовому масштабі цифрові нововведення застосовуються страховиками для переосмислення свого функціонування та оцінки конкурентних переваг, підвищення рівня продуктивності праці персоналу, якісного обслуговування клієнтів та збільшення прибутку.

Це, в свою чергу, зумовлює зміни в методах розробки та розповсюдження страхових послуг, андеррайтингу ризиків, процесі врегулювання збитків та виплати страхових відшкодувань. Проте не всі страхові компанії здатні повноцінно втілити в життя ті вимоги, які диктує сучасний страховий бізнес, оскільки акцентують увагу переважно на загальних технологіях (автоматичні процеси, чат-боти, онлайн-продажі, електронна обробка інформації тощо).

Як відомо, страховий ринок є ринком специфічних товарів, які покликані забезпечити потребу споживачів у страховому покритті ризиків. Характерним для таких товарів є множинний розподіл властивостей, який підвищує складність їх порівняння та вибору. В його основі лежить поєднання та комбінування ризиків, умов страхування, вартості та належності певному страховику. Спостерігаючи світові тенденції, варто зазначити, що вагомим ресурсом впливу на конкурентоспроможність вітчизняних страхових компаній на сучасному етапі їх функціонування та розвитку є інноваційні можливості, які також формують попит на страховий товар в умовах цифрового бізнес-середовища. З огляду на це актуальною конкурентною перевагою будь-якого страховика є прогресивна цифрова трансформація ключових бізнес-процесів, головною метою якої є індивідуалізація продуктів та послуг, можливість їх надання в режимі реального часу та на декількох платформах одночасно. Зокрема, впровадження й використання цифрових технологій у бізнес-процеси страховиків сприяє підвищенню клієнтоорієнтованості, економічної ефективності та операційної досконалості страхового бізнесу [5]. Необхідність цифровізації страхового бізнесу також підтверджено у низці документів, де окреслено стратегічні засади та пріоритетні завдання економічного розвитку в умовах цифрового суспільства, а саме: Цифрова адженда України – 2020 (проект) [8], Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року [2], Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування» [1] тощо.

Тренди цифровізації передбачають істотну зміну традиційних бізнес-процесів страхових компаній внаслідок необхідності електронної трансформації страхових продуктів, розширення можливостей використання онлайн-сервісів для сплати страхових премій, застосування даних "connecting things", реального використання "big data", використання ботів в процесах поточного обслуговування договорів страхування та врегулювання збитків тощо [6]. Цікаво зазначити, що вітчизняні страхові компанії цінують модернізацію систем, поліпшення досвіду страхувальників і розробку нових продуктів, платформ та послуг. Проте наразі, багато страховиків

більше уваги приділяють зміцненню успадкованих систем, ніж істинним інноваціям. За оцінками експертів не більше 10% інноваційних ресурсів спрямовано на кардинальну зміну способів ведення бізнесу страховиками, а 90% налаштовані на звичний традиційний формат. Такі тенденції підтверджують дослідження Українського інституту майбутнього, відповідно яких в Україні потенціал розвитку автоматизації фінансового сектору та страхування зокрема реалізовано тільки на 43%. Це пов'язано з тим, що переосмислення операційної моделі та корпоративної культури організації для впровадження інновацій є складним завданням для страховиків, та поряд з цим вкрай необхідним в умовах сьогодення та забезпечення їх конкурентоспроможності та прибутковості [5].

Не зосереджуючись на існуючих ризиках цифрових трансформацій, пріоритетним завданням підвищення конкурентоспроможності та утримання конкурентних позицій у страховому бізнесі є використання цифрових технологій. Варто виділити п'ять важливих напрямів забезпечення конкурентних переваг з використанням цифрових технологій (рис. 1).

Рис. 1. Напрями забезпечення конкурентних переваг страховика на засадах цифровізації

Джерело: складено автором

Розвиток цифрових технологій сприяє змінам в поведінці споживачів та вимагає створення нових альтернативних каналів продажу страхових послуг. Якщо на початковому етапі використання інтернет-технологій здійснювалось для розміщення основної інформації про компанію та її страхові продукти, то сьогодні через сайти страхових компаній стає можливим спілкування з клієнтами та здійснення продажу страхових продуктів. Отже, першочерговим напрямом забезпечення конкурентних переваг страховика має стати максимальне спрощення придбання різних продуктів в мережі Інтернет, соціальних мережах та інших онлайн комунікацій. До того ж страхові компанії мають забезпечити гарантію достовірності та змістовності інформації, наявної на цих ресурсах.

Враховуючи те, що сучасна сфера обслуговування населення

поступово вдосконалює механізми надання будь-яких послуг своїм клієнтам шляхом використання цифрових технологій, вимоги страхувальників також збільшуються. Вони наполягають на якісному обслуговуванні як в звичайному, так і в онлайн-режимах. Насамперед це стосується процесу надання необхідної інформації [11]. Коли в потенційного страхувальника з'являється зацікавленість у страхуванні, він починає вивчати та аналізувати факти, новини, дані про діяльність конкретних страховиків. Для того, щоб на цьому етапі взаємодії з клієнтом вирізнятися з-поміж своїх конкурентів, страхова компанія повинна організувати швидкий та зручний спосіб пошуку достовірної інформації в повному обсязі на Інтернет-ресурсах та в мобільних додатках. Поряд з цим страхувальники потребують спрощення механізму купівлі страхового продукту, чого можна досягнути завдяки розробці зрозумілих та доступних способів самообслуговування.

Наступним напрямом зміцнення конкурентних позицій страховика за допомогою цифровізації є створення нових продуктів, орієнтованих на конкретного клієнта, які найкраще задовольнятимуть його потреби. Використовуючи масиви інформації, компанія з легкістю може впоратися з цим завданням, тим самим збільшити прихильність клієнта до себе, отримати додатковий дохід та зменшити витрати на збір і обробку інформації. Крім того, технології та автоматизація дозволяють адмініструвати та знижувати ціновий ризик, що на конкурентному ринку врешті-решт призведе до зменшення премій, підвищення доступності та покриття.

Досить важливу роль у цифровізації діяльності страхових компаній відіграє впровадження мобільних додатків та сервісів, за допомогою яких можна також відслідковувати та контролювати процес взаємозв'язку з клієнтом. Використання моніторингу в реальному часі кардинально змінює відносини страховиків із клієнтами. Власники полісів, які не проти, аби страховик слідкував за їхніми звичками, можуть дізнатися більше про себе та використовувати інформацію для адаптації поведінки чи зменшення ризиків [10]. Це означає, що роль страховика полягає не тільки у відшкодуванні збитків, але й у додаткових консультаціях стосовно запобігання, уникнення та управління ризиками.

Важливим аспектом цифровізації страхового бізнесу є внутрішня автоматизація ключових бізнес-процесів страхових компаній. До бізнес-процесів страховика, що найбільш схильні до цифрових трансформації, можна віднести:

– продаж страхових продуктів – застосування блокчейнів, смарт-контрактів, мобільних додатків для смартфонів;

– врегулювання страхових претензій – он-лайн подача необхідних документів щодо страхового випадку, створення історії врегулювання на основі технології блокчейн;

– ведення бухгалтерського та податкового обліку – використання дистанційних програм подачі фінансової звітності до відповідних органів влади, програм електронного ведення бухгалтерського обліку;

– андеррайтинг ризику – використання телематики, датчиків стану здоров'я клієнта;

– документообіг – захист особистої інформації за технологією блокчейн, створення профілю клієнта, електронний документообіг.

Однією з основних переваг цифровізації є спрощення та підвищення ефективності процесу андеррайтингу за рахунок використання великих даних та передової аналітики. Зазвичай величина ризику розраховувалася на основі попередніх випадків. Традиційні прийоми є, звичайно, ефективними, але цей процес доволі трудомісткий і потребує великих затрат. Проте технологічні інновації внесли деякі корективи в механізм оцінки ризиків. Наразі страхові компанії мають можливість оперувати набором інформації про ризик клієнта та вдосконалювати процес ціноутворення шляхом застосування телематики та інтернету речей. Окрім цього, автоматизовані процеси обробки даних характеризуються низькою трудомісткістю, що, в свою чергу, призводить до зменшення витрат [9]. Отже, нові джерела даних та платформи для їх зберігання і аналізу зменшать тривалість оцінки ризиків, покращать вибір ризику та дозволять оптимізувати ціноутворення, завдяки чому страховки стануть більш гнучкими та економічно ефективними.

Поряд з вищезазначеним, необхідним напрямом цифрових перетворень у страховому бізнесі є співпраця з потужними компаніями InsurTech, які функціонують в галузі страхування з метою надання окремих послуг, які раніше надавали деякі страховики чи посередники. Функціонування InsurTech-компаній ґрунтується на основі застосування інноваційних технологій з метою отримання максимальної кількості переваг від існуючої системи страхування. Зазвичай InsurTech включають роботизовані технології, штучний інтелект, розвиток кібербезпеки, технологію блокчейн, інтернет речей і для всіх звичні мобільні сервіси. Поєднання всіх цих елементів в результаті повинно суттєво вплинути на полегшення процесу страхування, заощаджуючи при цьому час, сили та ресурси як страховиків, так і їх клієнтів. InsurTech-компанії досліджують способи використання нових джерел інформації з пристроїв, підключених до мережі інтернет, для швидкого аналізу поведінки споживача та

правильної розробки стратегій. Варто зазначити, що більшість InsurTech-стартапів користуються вагомим попитом серед споживачів за рахунок вдосконалених механізмів їхньої роботи, завдяки чому зростає рівень конкурентоспроможності страхових послуг. У загальному статистика показує, що інвестори невпинно займаються фінансуванням InsurTech-компаній, що свідчить про перспективи їх подальшого існування та розвитку. З огляду на це, за прогнозами експертів у 2021 році очікується підвищення обсягів фінансування у розробку та впровадження InsurTech, що зумовлено стрімким зростанням попиту на цифрові страхові послуги з боку бізнесу та споживачів, адже з 2015 року частка споживачів, які взаємодіють зі страховими компаніями за допомогою цифрових каналів збільшилась майже вдвічі у світовому масштабі.

При цьому, інноваційної модернізації також потребують внутрішні бізнес-процеси страховиків, оптимізація яких дозволить зменшити операційні витрати. Як стверджує консалтингове агентство Novarica, "...наразі від 15 до 25 % страховиків, залежно від сегмента, збільшують інвестиції в технології великих даних, штучний інтелект, машинне навчання, аналітику неструктурованого тексту, сенсори і дрони. Хмарні процеси забезпечують доступ до новітніх технологій при одночасному зниженні витрат" [7]. За таких тенденцій щорічно спостерігається збільшення обсягів інвестицій у розвиток InsurTech, про що свідчить позитивна динаміка глобальних інвестицій в технологічні інновації у світовому масштабі. Так, за результатами 2020 року зафіксовано максимальні значення показників розвитку Insurtech, адже світові інвестиції у їх фінансування склали 7,1 млрд. доларів США та кількість угод щодо впровадження страхових технологій зросла до 377 одиниць [5].

Таким чином, сучасний етап розвитку страхового бізнесу супроводжується активним розвитком технологічних інновацій, що передбачає впровадження нових цифрових технологій у бізнес-процеси страхових компаній з метою підвищення ефективності їх діяльності та забезпечення конкурентоздатних позицій у сучасному бізнес-середовищі. Цифровізація у страхуванні є своєчасним процесом, що виступає каталізатором інноваційного розвитку страховика, підвищення якості страхових продуктів та трансформації методів ведення страхового бізнесу. Використання можливостей, які відкриваються перед учасниками страхового ринку в результаті цифрових трансформацій, буде сприяти забезпеченню конкурентних переваг страхових компаній як імперативи їх успішної діяльності та стратегічного розвитку.

Поряд з цим, розвиток страхового бізнесу на засадах цифровізації як будь-який інноваційний процес безумовно має свої переваги та недоліки. Позитивними аспектами такого процесу є забезпечення конкурентоздатності страховиків шляхом вдосконалення бізнес-процесів, забезпечення диверсифікації ризиків, оптимізації витрат на ведення справи, спрощення та підвищення ефективності андеррайтингу, підвищення якості обслуговування клієнтів із застосуванням індивідуального підходу, розробки та впровадження нових страхових продуктів та оновлення страхового портфелю. Вважається, що технології, що використовуються на ринку страхових послуг, можуть мати вплив на скорочення недоліків дистрибуції на ринку, зокрема через обмеження проблеми асиметрії інформації, зменшення операційних витрат і зниження бар'єрів комунікації із клієнтом. Крім того, процеси цифровізації мають також переваги для споживачів страхових послуг, адже важливим фактором є простота та комфортність купівлі страхового продукту в режимі он-лайн, що має заохочувати до збільшення купівельної активності. Безумовно, в перспективі цифрові інновації змінять підхід до архітектури і дизайну страхових продуктів, інформаційної інфраструктури та методології оцінки ризиків, що буде мати позитивний вплив на економічну ефективність та безпеку страховиків.

Одночасно, актуальні страхові трансформації супроводжуються низкою недоліків, серед яких обмеженість у застосуванні провідних цифрових технологій через їх високу вартість, необхідність підвищення кваліфікації персоналу щодо набуття ними необхідних цифрових компетенцій, зростання кіберзагроз, зміна бізнес-стратегії ведення бізнесу тощо. З огляду на це, успішне впровадження технологічних інновацій вимагає раціонального підходу до такого процесу з боку страховиків та розробки інструментарію управління інноваційною діяльністю в контексті цифрових трансформацій страхового бізнесу.

Список літературних джерел

1. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, квітень 2020. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4 (дата звернення: 01.11.2021).
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Національний банк України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення: 30.10.2021).
3. Результати діяльності звітності страховиків за 2020 рік. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 30.10.2021).
4. Кривенс Д. В. Стратегічний маркетинг / пер. с англ. А. Р. Ганієва та ін. М.: ИД «Віл'ямс», 2008. 752 с.

5. Сосновська О.О. Інноватизація страхового бізнесу в умовах розвитку цифрової економіки. Бізнес Інформ: науковий журнал. 2021. №7. С. 64-69. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-62-69>.

6. Сосновська О.О. Сучасні тенденції діджиталізації страхового бізнесу. Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України : зб. матеріалів Міжнар. наук.практ. онлайн конф. (м. Ірпінь, 26 березня 2021 р.) / Університет ДФС України. 2021. С.144-146.

7. Технологічні тренди фінансової індустрії 2021. URL: <https://www.dataart.com.ua/news/tekhnologichni-trendi-finansovoji-industriji-2021/> (дата звернення: 01.11.2021).

8. Цифрова адженда України – 2020 (проект) URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 01.11.2021).

9. Angelica Greco. (2018) Digital Transformation and Disruption: Threat or Opportunity for the Traditional Insurance Incumbents? School of Business and Economics: URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/a5a5/bf7e3be404072b2ec77d139cee0e09efb375.pdf> (дата звернення: 30.10.2021).

10. Clarity on Insurance Digitalization Achieving agility: Towards a new business model (2017). KPMG: веб-сайт. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ch/pdf/clarity-on-insurance-digitalization-en.pdf> (дата звернення: 29.10.2021).

11. Insurance, Innovation and IoT: Insurers have their say on the Internet of Things. (2015). FC Business Intelligence: URL: https://www.the-digital-insurer.com/wp-content/uploads/2015/09/581-c53e2110-846b-4993-a476-c863188bc3e5_4346_Whitepaper_1_FINAL.pdf (дата звернення: 29.10.2021).

Сухорукова Анна Леонідівна,

к.н. з держ. упр.,

доцент кафедри менеджменту та маркетингу

Миколаївський національний аграрний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РЕГІОНАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасні тенденції розвитку інформаційного суспільства обумовлюють переорієнтацію регіональних управлінських та господарських підрозділів регіональної економіки на використання інформаційних технологій у своїй діяльності.

Під дефініцією “інформаційна технологія” варто розуміти сукупність методів, процесів і програмно-технічних засобів, об’єднаних в технологічний ланцюжок, що забезпечує збір, обробку, зберігання і відображення інформації з метою зниження трудомісткості процесів дослідження розвитку та функціонування регіональної економіки під дією різних чинників [1], активізації її розвитку, розширення сфери діяльності регіональної політики, підвищення ефективності проектів регіонального соціально-економічного розвитку, забезпечення стійкості та цілісності

суспільних відносин, що склались в межах різних регіонів.

На сьогоднішній день, в Україні втілюється реформа державної політики щодо цифровізації державних послуг. Серед основних напрямів цифрового розвитку регіонів необхідно виділити: запровадження інноваційних технологій у системі управління розвитком міст на засадах концепції смарт-сіті, підвищення інституційної спроможності в регіонах стосовно впровадження проектів цифрового розвитку, розбудову ІТ-інфраструктури, створення цифрових платформ та галузевих рішень, відкриті дані тощо [4]. Безперечно, впровадження цифровізації надасть широкі можливості для модернізації механізму державного управління, зокрема у сфері надання адміністративних послуг.

Прискорена інформатизація життя суспільства і держави вимагає створення внутрішньо-державного правового середовища у сфері використання інноваційних інформаційних технологій. У Законі України “Про адміністративні послуги” визначено, що надання адміністративних послуг в електронній формі та доступ суб’єктів звернення до інформації про адміністративні послуги з використанням мережі Інтернет забезпечуються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, який є офіційним джерелом інформації про надання адміністративних послуг в Україні [2]. Урядом було схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України та затверджено План заходів щодо її реалізації.

Аналізуючи механізм упровадження цифровізації в Україні, варто зауважити, що наразі головні проблеми, які потребують розв’язання полягають в: збільшенні кіберзлочинності в умовах збільшення кількості інформаційних систем, котрі використовують персональні дані; брак захищеного обміну ідентифікаційною інформацією фізичних та юридичних осіб, які обробляються в інформаційних системах державних структур і приватного сектору, неузгодженість у виборі ідентифікаторів, повна відсутність підтвердження ідентифікаційної інформації; використанні в системах реєстрації та контролю доступу до інформаційної структури технологічно несумісних механізмів, алгоритмів та протоколів електронної ідентифікації.

Вищезазначені проблеми пов’язані з відсутністю електронної взаємодії між багатьма державними реєстрами та з недостатнім використанням відповідних інформаційних систем. До того ж, існує невизначеність стосовно термінів електронної взаємодії, особливо щодо можливої оптимізації найпоширеніших адміністративних послуг та їх переведення в електронну форму.

Необхідним є розроблення загальнодержавних проектів цифрового

розвитку у сфері будівництва, регіонального розвитку та житлово-комунального господарства, завданням яких має бути створення цифрового простору для переведення послуг в онлайн формат [3].

В Україні з метою реалізації завдань стосовно розвитку інформаційних технологій та більш дієвого співробітництва між регіонами, органам державної влади варто провести наступні організаційні заходи, а саме: забезпечити надання державної фінансової підтримки програмам і проектам розвитку інформаційних технологій; забезпечити синхронізацію дій української сторони та інших країн, щодо впровадження інформаційних технологій у сферах економічного розвитку, розбудови прикордонної інфраструктури, культурного обміну, туризму, охорони довкілля; сприяти поглибленню зв'язків з країнами світу, особливо сусідніми, у розвитку інформаційних технологій для забезпечення своєчасного реагування у разі виникнення загрози надзвичайних ситуацій, проведенню спільних заходів щодо захисту населення від надзвичайних ситуацій, розбудові міжнародних транспортних коридорів тощо.

Реалізація вищезазначених шляхів сприятиме вирішенню спільних регіональних та міжрегіональних проблем економічного розвитку територій шляхом впровадження інформаційних технологій у пріоритетні галузі виробництва, подолання наслідків екологічних та техногенних катастроф, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.

До того ж, впровадження інформаційних технологій підвищить ефективність управління на всіх рівнях, у державному та приватному секторах регіональної економіки, а також сприятиме співпраці між органами державної влади, місцевими громадами та громадянами через швидкий та вільний доступ до інформації. При цьому інформаційний потенціал будь-якого регіону України повинен бути повноцінною і рівноцінною складовою частиною інформаційного поля України.

Список літературних джерел:

1. Клімушин П. (2011) Інформаційні системи та технології в економіці. Х. : Вид-во Харі НАДУ «Магістр». 448 с.
2. Ожеван А. (2011) Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні: зб. аналіт. доп. К. : НІСД. 96 с.
3. Шевчук А. (2007) Інформаційні технології в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону. Л. 139 с.
4. Шиманська К. (2021) *Пріоритетні напрями та механізми розвитку цифрової економіки в Україні*. Економіка, управління та адміністрування. № 1 (95). С. 17-22.

Цапенко Олександр Андрійович,
здобувач освіти
Національний авіаційний університет
Науковий керівник: Воловик О.І.,
ст. викладач кафедри логістики

ЗАСТОСУВАННЯ ТОКЕНІЗАЦІЇ В МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Цифрові токени – це наступний крок у розвитку технологій Blockchain, що дозволяє перейти від криптовалютних спекуляцій до забезпечення прискореного розвитку реального сектору економіки [1]. Якщо вже присутні дискусії про те, що блокчейн виявиться найважливішою складовою економіки, без якої неможливо буде здійснювати жодні транзакції, то національна економіка має підготуватися до даної трансформації якомога швидше.

Оскільки поняття «токенізації» досить активно поширюється в сучасному інформаційному середовищі, краще спочатку описати особливості такого роду крипторішень, щоб зрозуміти його важливість. Токенізація – це процес заміни фізичних активів токенами в цифровому зашифрованому форматі [2]. Конфіденційні дані не надсилаються, а залишаються на пристрої власника даних та на серверах емітента токена. Кожен раз токен можна або повторно використовувати, або генерувати заново. Тобто цифровий токен можна описати як програмне забезпечення з унікальним посиланням на актив, властивостями та/або юридичними правами [3].

Перед тим, як починати будь-які дії, потрібно запевнити всіх стейкхолдерів у безпечності реформування економіки даним чином. Ernst and Young [3] пропонують наступний різноманітний список переваг токенізації активів та економіки в цілому:

– Прозорість та безпечність: всі транзакції, що відбуваються в інфраструктурі Blockchain доступні для всіх її учасників. Операція має покращену простежуваність і забезпечує довіру щодо походження та походження, дозволяючи будь-якому користувачеві переглянути всю історію діяльності, виконаної над певним активом.

– Ефективність: транзакційні витрати значно зменшуються внаслідок цифровізації та автоматизації ручної роботи

– Гнучкість: ширше коло людей може бути залучено до економічної діяльності шляхом цифрового поділу їх часток у бізнесі або у портфелі цінних паперів.

– Дефрагментація та більша доступність: цифровізація дозволяє

дефрагментувати увесь масив необхідних даних та надає можливість мати доступ до них звідусіль, де є доступ до Інтернету.

Було б логічним, якщо питання токенизації було під кураторством Міністерства цифрової трансформації, із залучення спеціалістів із фінансового сектору. Формування та реалізація державної політики у сфері цифрової економіки є прямою функцією цього міністерства, а команда в цілому має високу репутацію та результативність діяльності, не в останню чергу через реалізацію проекту “Дія” та законопроекту “Про віртуальні активи” в останній редакції.

Першою передумовою для переведення національної економіки на новий рівень існування та розвитку є необхідність «зачистити поле від загроз», тобто мінімізувати наявність та вплив “чорної” та “сірої” частки, зокрема за допомогою податку на виведений капітал, зниженням митних зборів та автоматизацію митних процедур для того, щоб позбавити сенсу контрабанду. Дієві антикорупційні заходи та реальні приклади їх застосування теж є необхідними.

По-друге, потрібно визначити механізм емісії токенів, їх життєвий цикл та деталі управління розподілом токенів (у вигляді стратегії): чи буде створена окрема інституція або функції із випуску та управління обігом будуть покладені на наявні держоргани (Мінцифра, Мінекономіки, ...), яке програмне забезпечення та обладнання необхідні, де знайти компетентних професіоналів, що мають уявлення та готові імплементувати процес токенизації.

По-третє, потрібно створити алгоритм взаємодії учасників системи обігу та зберігання токенів, створення певних особистих кабінетів з гаманцями та визначенням тих дій, що будуть токенизовані в першу чергу. Це можливо забезпечити, зокрема, зі створенням додаткового функціонала до наявних інформаційних систем (наприклад, ІС “Трембіта”). Створення нормативно-правової бази цифровізації економіки може бути навіть довшим, ніж створення програмного функціонала, тому на цьому етапі необхідна організація злагодженої команди правознавців, що спеціалізуються на інформаційному та фінансовому праві ще з початку реалізації проекту.

Список літературних джерел

1. Golubev S. Is Tokenization The Engine To The Economy of The Future? Sergey Golubev. Hackernoon. 29.11.2020. URL: <https://hackernoon.com/is-tokenization-the-engine-to-the-economy-of-the-future-qf2b3zjd>.
2. Курченко О. Традиційний фондовий ринок може піти в минуле. Як працює токенизація активів? НВ. 3.08.2021 URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/shcho-take-tokenizaciya-aktiviv-i-navishcho-ce-potribno-biznesu-ostanni-novini-50175190.html>.
3. Tokenization of Assets. Ernst & Young Ltd. 2020. URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_ch/topics/blockchain/ey-tokenization-of-assets-broschure-final.pdf.

Вакофян Ваган Григорович,
аспірант кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

СУЧАСНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОСИСТЕМИ СТАРТАПІВ УКРАЇНИ

У сучасному бізнес-середовищі стартапи, як інноваційна форма бізнесу, формують нову галузь економіки, створюють основу конкурентоспроможності підприємств, регіонів, країни в цілому та характеризують її інноваційну діяльність. Україна є продуктивною базою для створення стартапів на початковій стадії. Важливо знайти та сформулювати умови для їх створення, функціонування та розвитку в межах економіки України. Проте, даний процес зазнає суттєвих перешкод. Так, актуальним питанням для досліджень постає процес створення ефективної стартап-екосистеми, що дозволить державі утримувати стартапи у межах національної економіки, тим самим отримуючи очікувану вигоду, а стартапам ефективно працювати та отримувати той рівень прибутку на який вони розраховують.

Термін «екосистема» прийшов зі сфери біології та був вперше введений одним з перших у світі екологів британським ботаніком Артуром Танслі у 1930 роках з метою опису спільноти організмів, що взаємодіють між собою та їх оточуючим середовищем (повітрям, водою, землею). Ідея полягала у тому, що для виживання і розвитку організмам потрібно не тільки конкурувати, а і віднаходити шляхи ефективної співпраці [1].

Пізніше, 1993 року Джеймс Мур застосував цю концепцію у своїй статті «Хижак та здобич: нова екологія конкуренції», в якій він використовує порівняння компанії, що займаються торгівлею та іншою комерційною діяльністю з групами організмів, які являють собою певну спільноту, адаптуючись та розвиваючись задля виживання та розвитку [2]. Мур запропонував розглядати компанію не як окремо взятую юридичну особу в галузі, а як члена певної підприємницької екосистеми, до якої входять представники різних напрямів та галузей економіки, а також різних сфер діяльності.

У подальшому, розвиток підприємницьких екосистем на рівні країн світу активно розпочинається з 2010 років, підтвердженням чого є досвід Сполучених Штатів Америки, Ізраїлю, Китаю, а також Швеції, Бельгії та інших розвинених країн Європи. Наприклад, підприємницька екосистема Швеції реалізує модель “потрійна спіраль” (Triple Helix Model) [3], що базується на взаємовигідній співпраці та

ефективній координації дій трьох ключових гравців, а саме: бізнес (як правило, великі компанії), заклади освіти (університети) та держава. При цьому, у трьох зазначених сторін спільні інтереси і їх діяльність не є окремою, а спрямована на посилення діяльності інших сторін.

Екосистемний підхід прогресує та вже починає долучати четверту та п'яту сторони. Так, згідно моделі “чотирикутної спіралі” Quadruple Helix Model [4] додається ще одна сторона – суспільство та засоби масової інформації. Така необхідність виникла за рахунок потреби суспільства та країн світу не лише у інноваціях, а і у їх безпосередній користі для суспільства, інновації мають враховувати потреби громадян. П'ятою стороною, з 2018 р., за рахунок загострення проблем екології, прийнято розглядати організацій, які відповідають за питання захисту та підтримки навколишнього середовища [5]. Ця модель ще потребує доопрацювання, проте її доцільність вже стає очевидною.

В країні екосистемний підхід тільки набирає обертів, проте, зазначені приклади є успішними та можуть розглядатись з точки зору імплементації досвіду. Особливої актуальності ці питання набувають для таких структур, як стартапи.

Сутність стартапу полягає у тому, що це є нещодавно створена компанія (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але планує стати офіційною), що буде свій бізнес на основі інновацій та інноваційних технологій, не вийшла на ринок або почала на нього виходити і, яка володіє обмеженими ресурсами.

Екосистема стартапів, у свою чергу, являє собою сукупність організаційних та інституційних компонентів та їх взаємовідносини в підтримці розвитку стартапів (наприклад: університети, технопарки, інвестори, бізнес-ангели, бізнес-інкубатори, бізнес-акселератори, краудфандинги та інше) [6]. Така екосистема є складовою інноваційної екосистеми з відповідними ідеями, винаходами, дослідженнями, стартапами на різних стадіях розвитку, новаторами (підприємцями і окремими особами), сукупністю інтелектуальних ресурсів, ризиковими інвесторами, менторами, консультантами та спеціалізованими організаціями. Дане питання стосується різних сфер діяльності та потребує детального вивчення з метою віднайдення оптимальних та ефективних шляхів розвитку.

Екосистема стартапів в Україні присутня, проте, потребує розвитку та посилення позицій. На шляху її розвитку існують суттєві перешкоди. Наведемо перелік перешкод, що визначають вітчизняну стартап-екосистему, як недосконалу: низький рівень інвестиційної привабливості; постійний та суттєвий відтік кваліфікованих кадрів за кордон; недосконалість функціонування судової системи;

недосконалість системи оподаткування; відсутність чіткої та прозорої системи офіційної реєстрації брендів; слабкий рівень захисту прав інтелектуальної власності (недосконалість та недостатність нормативно-правового забезпечення з цих питань); проблеми розвитку малого та середнього бізнесу; відсутність офіційної можливості працювати через глобальні платіжні системи.

Вирішення наведених питань сприятиме досягненню загального економічного результату від досліджуваного питання, що є суттєвим та вагомим для розвитку економіки України, оскільки якісно та кількісно впливає на важливі напрями розвитку країни, а саме: надходження до державного бюджету; залучення технологічних ТНК в Україну; наближення України до умов Індустрії 4.0; спрощення умов ведення бізнесу, що в свою чергу, спонукатиме до зростання рівня його активності та ефективності; зростання обсягу залучення іноземних інвестицій; створення нових робочих місць та нових професій (у т.ч. висококваліфікованої праці); підвищення загального рівня конкурентоспроможності країни; забезпечення високого рівня безпека країни (у тому числі інформаційної, кібербезпеки).

Для України, на даному етапі, доцільне застосування моделі «потрійна спіраль» (Triple Helix Model), яка б забезпечувала ефективну взаємодію держави, університетів і бізнесу. Проте, на нашу думку, важливо зробити наголос на виокремленні питань освіти і науки. Саме освіта і наукова діяльність у нашій країні потребують сьогодні віднайдення дієвих механізмів розвитку та мотивації до отримання якісних результатів за основними напрямками своєї діяльності. Зазначений підхід дозволяє розвиватися економіці України, як інноваційний та забезпечити собі конкурентні переваги у міжнародному та глобальному просторі.

Отже, сучасні напрями удосконалення та розвитку екосистеми стартапів України мають бути спрямовані на дослідження зарубіжного досвіду та імплементації, у реалії вітчизняної екосистеми, тих його складових, що є найбільш застосовуваними з акцентом на виокремлення освітньої та наукової складових.

Список літературних джерел

1. F. Stuart Chapin III. Principles of terrestrial ecosystem ecology / F. Stuart Chapin III, Pamela A. Matson, Peter M. Vitousek. – New York: Springer, 2011. – 529 с.
2. Moore J.F. Predators and Prey: A New Ecology of Competition. Harvard Business Review. URL: <https://hbr.org/1993/05/predators-and-prey-a-new-ecologyof-competition>
3. Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The Dynamics of Innovation: From National Systems and 'Mode-2' to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations. *Research Policy*, 29(2), 109-123.
4. E. Carayannis. 'Mode 3' and 'Quadruple Helix': toward a 21st century fractal innovation ecosystem / E. Carayannis, D. J. Campbell. // *Technology Management*. – 2009. – С. 201–234.

5. Гоч А. Потрійна співпраця: підприємницька екосистема Швеції [Електронний ресурс] / Андрій Гоч // Києво-Могилянська Бізнес-Школа. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://open.kmbs.ua/sweden-ecosystem/>

6. Moiseienko T., Kiva A. Domestic startups financial assistance improvement in the conditions of international integration [Електронний ресурс] / Т. Moiseienko, А. Kiva // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znprnudps/index.html>

Кузьменко Галина Іванівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри соціоекономіки
та управління персоналом
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”

ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ Й ОЦІНОЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУБ'ЄКТА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПІДХОДІВ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГІВ

Система інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання повинна формуватися з урахуванням наступних принципів: принцип єдності (передбачає використання єдиних підходів і методологічної бази при оцінці податкового потенціалу); принцип об'єктивності (полягає в обов'язковому застосуванні неупередженого, не обумовленого будь-яким впливом, підходу до формування суджень і висновків); принцип компетентності (полягає в тому, що для здійснення якісної оцінки податкового потенціалу необхідно володіти певним обсягом знань і навичок); принцип вірогідності (виражається в надійності показників прогнозу й реалістичності оцінок податкового потенціалу); принцип періодичності (передбачає необхідність формування планів податкових надходжень щорічно, а іноді й щоквартально, щомісячно). Доцільними є обґрунтування механізму оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал суб'єктів господарювання, визначення її значущості на основі інтегрального показника.

У процесі оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал, перш за все, формуються показники та критерії, що відображають міру позитивного ефекту від функціонування системи. Для цього визначаються аспекти, якість яких підлягає оцінюванню, на основі чого встановлюються фактори, визначаються показники ефективності та вимоги до них.

На ефективність функціонування інформаційної системи

здійснюють вплив часові і вартісні критерії, а також інші невимірювані параметри. До категорії критеріїв, що впливають на тривалість робочого часу відносяться елементи механізму опрацювання даних обліку та звітності, з урахуванням як вимірюваних так і не вимірюваних факторів. Вартісні критерії відображають статті видатків, які можна зменшити за рахунок впровадження системи електронної обробки інформації, а також такі витрати на її впровадження, як придбання необхідного програмного забезпечення. До критеріїв достовірності даних слід віднести ті, що зменшують міру невизначеності інформації, а також величину похибки, підвищують точність розрахунків, розширюють горизонт прогнозування.

З урахуванням сукупності виділених факторів формуються оціночні показники ефективності системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання в розрізі таких критеріїв: 1) тривалість робочого часу: ступінь дублювання інформації; час на аналітичну обробку звітності, виявлення та виправлення помилок; оперативність прийняття рішень у сфері оподаткування; час експорту даних з програм бухгалтерського обліку; оперативність оновлення інформації для податкового аналізу і планування; 2) вартісні: придбання необхідної літератури та бланків; витрати на персонал, задіяний у податковому плануванні, в управлінні процесом оподаткування підприємства; штрафні санкції; 3) достовірність даних: рівень комп'ютеризації та діджиталізації обліково-аналітичних робіт; часовий період податкового аналізу і планування; точність результатів податкового обліку, аналізу та планування; 4) інші невимірювані: інформативність джерел інформації; рівень конфіденційності інформації; співвідношення корисної і фонові інформації.

Розглянутий підхід до оцінки ефективності сформованої системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання дозволить зменшити суб'єктивізм та оцінити альтернативні системи інформації з точки зору ефективності їх впровадження.

В контексті розвитку даних пропозицій доцільним є використання міжнародних рейтингів "Doing Business" та "Paying Taxes" [1-4], яким оцінюється податкове навантаження середньостатистичного підприємства за такими показниками, як: кількість податкових платежів; час на розрахунок та сплату податків; загальна податкова ставка (% від прибутку до оподаткування); індекс процедур після подачі звітності та сплати податків, який вимірюється на основі оцінки: часу, витраченого на розрахунок відшкодування по ПДВ; часу, необхідного для отримання цього відшкодування; часу, необхідного для виправлення помилок, коригування звітності, проведення та

завершення процедур податкових перевірок (податкового аудиту) (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняння індикаторів України згідно даних “Paying Taxes 2017” та “Paying Taxes 2020”

Індикатор	Україна	Європа та Центральна Азія	ОЕСР, високий рівень доходу	Україна	Європа та Центральна Азія	ОЕСР, високий рівень доходу
Рейтинг серед усіх країн	84	-	-	65	-	-
Платежі (кількість в рік)	5,0	17,6	10,9	5,0	14,4	10,3
Час для розрахунку (кількість в рік)	355,5	221,5	163,4	328,0	213,1	158,8
Загальна податкова (% від прибутку до оподаткування)	51,9	33,8	40,9	45,2	31,7	39,9
Індекс процедур після подачі звітності та сплати податків (0-100)	79,3	71,9	85,1	86,0	68,2	86,7

Відповідно до рейтингів останніх звітів “Doing Business 2020” та “Paying Taxes 2020” для України є характерним завеликий час на розрахунок та сплату податків – 328.0 год. (для порівняння по країнам Центральної Європи та Азії – 213.1 год., по країнам ОЕСД з високим рівнем доходу – 158.8 год.) і порівняно висока загальна податкова ставка – 45.2% (для порівняння по країнам Центральної Європи та Азії – 31.7%, по країнам ОЕСД з високим рівнем доходу – 39.9%). Проте доволі гарно виглядає позиція України за такими показниками, як кількість платежів та індекс процедур після подачі звітності та сплати податків (postfilling index), зокрема за цим показником Україна отримала 86.0 балів (максимум 100), країни Центральної Європи та Азії – 68.2, країни ОЕСД з високим рівнем доходу – 86.7.

Пропонований механізм оцінки ефективності сформованої системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання сприятиме виявленню “вузьких місць” системи, зосередженню уваги на покращенні окремих факторів, зменшенні невизначеності на етапах податкового планування. Застосування вагових коефіцієнтів робить можливою адаптацію критерію ефективності в залежності від домінування певних факторів над іншими у поточний період часу.

Формування інформаційної системи про податковий потенціал та оцінка її ефективності є важливим завданням податкового менеджменту, яке тісно пов'язане з системою обліку на підприємстві, повнотою та достовірністю отриманої інформації. В даний час існує значна кількість способів оцінки податкового потенціалу, кожен з яких має свої переваги і недоліки, виражені в точності та трудомісткості

вимірювання. Серед них на рівні підприємства доцільно використовувати методи, що передбачають розрахунок податкового потенціалу, виходячи з офіційних форм податкової звітності, а також метод регресійного аналізу.

Список літературних джерел

1. World Bank Group, “Doing Business 2017”. Washington, DC: World Bank, 2016. URL: DOI: 10.1596/978-1-4648-0948-4. (дата звернення: 1.11.2021)
2. World Bank Group, “Paying Taxes 2017”. PwC. World Bank and International Finance Corporation, 2016. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Special-Reports/DB17-Paying-Taxes.pdf> (дата звернення: 1.11.2021)
3. World Bank Group, “Doing Business 2020”. Washington, DC: World Bank, 2019. URL: DOI:10.1596/978-1-4648-1440-2. (дата звернення: 1.11.2021)
4. World Bank Group, “Paying Taxes 2020”. World Bank and International Finance Corporation, 2019. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc-paying-taxes-2020.pdf>. (дата звернення: 1.11.2021)

Шалімова Наталія Станіславівна,
д.е.н., професор, декан економічного факультету
Центральноукраїнський національний
технічний університет

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВПЛИВУ АУДИТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВІРЧИХ ВІДНОСИН ТА “РОЗРИВУ В ОЧІКУВАННЯХ”

Накопичення й узагальнення інформації, яка визначає репутацію окремих фірм, та встановлення ступеня її достовірності, а останнім саме й займаються аудиторські фірми, дає змогу реалізувати ефект масштабу в сфері збору та аналізу інформації про ділову поведінку і забезпечити зниження трансакційних витрат, будуючи довірчі відносини. Довіра як суспільний феномен спирається на комплекс формальних та неформальних норм і правил, які взаємодіють та доповнюють один одного. Тому, наприклад, якщо неформальна основа довіри, яка співвідноситься із діловою репутацією, є стійкою, багато з формальних процедур виявляються зайвими.

Срмакова О.А. звертає увагу на чотирьохрівневу піраміду впровадження політики інноваційного розвитку країни, яка закладена в основу Global Innovation Index, що забезпечує розвиток інноваційної сфери на принципах системності: рівень 1 “Базові умовами ведення бізнесу в країні”, в межах яких виокремлено верховенство права, конкурентні ринки, гнучкі ринки робочої сили, ефективний захист прав власності (зокрема інтелектуальної) та культуру довіри; рівень 2

“Ефективне податкове, торговельне та інвестиційне середовище”; рівень 3 “Ключові фактори інноваційного виробництва”; рівень 4 “Спеціальні стимули інноваційної діяльності” [1, с. 16]. Обґрунтовано підкреслено, що “частіше країни фокусуються лише на найвищому рівні піраміди, оскільки його інструменти неважко впровадити та вони, як правило, не викликають спротиву. Водночас забезпечення 1–3 рівнів піраміди є набагато складнішим, оскільки зачіпаються вкорінені інтереси в державному та приватному секторах” [1, с. 16].

Використовуючи виділені В.О. Мандибурою чотири типологічні прояви довіри за джерелами виникнення [2, с. 56], можна стверджувати, що аудит є тим формальним інститутом, який діє як механізм реалізації довіри (особливої неформальної норми в суспільстві), що проявляється в послідовності появи довіри: спочатку суб’єкт довіряє формальному інституту (аудиту), а інститут в особі суб’єкта аудиторської діяльності вирішує, хто в зоні його компетенції, яка обмежена висловленням думки стосовно ступеня достовірності фінансової звітності, вартій такої довіри.

Саме в цьому проявляється вплив аудиту як інституту на соціально-економічний розвиток країни в цілому. Проте оцінка такого впливу як на рівні конкретного суб’єкта, так і на рівні окремої країни та світової економіки в цілому не здійснюється

В Global Innovation Index [3] вплив аудиту враховується в рамках такого показника, як «легкість захисту міноритарних інвесторів» (ease of protecting minority investors), який є складовою групи “складність ринку” (market sophistication), але окремо не виділяється.

Лише в одному індексі – Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index – враховується інститут аудиту. За критерієм “інституції” Україна має одне з найнижчих місць – 104 (найнижче місце Україна отримала за таким показником як макроекономічна стабільність – 133) [4]. Саме в цій категорії присутній показник «сила стандартів аудиту та звітності», який знаходиться серед 12 показників, за якими Україна не спромоглася потрапити в перші сто країн. За показником “сила стандартів аудиту та звітності” Україна займає 118 місце з 141 країн [4]. Така позиція України, зважаючи на досягнення в сфері аудиту в контексті застосування Міжнародних стандартів та відповідності європейським стандартам потребують додаткових досліджень. За методологією оцінка стану стандартів аудиту та звітності здійснюється на основі двох індикаторів: сприйняття лідерів з представників бізнесу сили аудиторських та облікових стандартів, а також яким чином розглядаються витрати на працівників: як витрати або як інвестиції.

Оцінювання здійснюється за допомогою відповіді на два питання: “У вашій країні наскільки сильними є стандарти з аудиту та звітності?” (1 – надзвичайно слабкі; 7 – надзвичайно сильні); “У вашій країні як компанії сприймають витрати на людський капітал?” (1 – як витрати, які необхідно мінімізувати; 7 – як ключові інвестиції) [5, с. 47, 64]. Отже, показники і питання неспівставні та нівелюють досягнення в кожній зі сфер.

Разом з тим, така низка оцінка впливу стандартів аудиту є чітким наслідком “розриву в очікуваннях”, який продовжує існувати і означає розбіжність інформаційних результатів перевірки, представлених аудитором, та очікувань користувачів або невідповідність між тим, у чому, на думку суспільства, має полягати аудит, та можливостями реального процесу аудиту, який обмежений певними рамками.

Виокремлено причини п’яти рівнів розриву в очікуваннях в аудиторській діяльності: розрив у формуванні очікувань (формування у клієнта завищених та/або причинно необґрунтованих очікувань); розрив у знаннях (розрив у поінформованості та сприйнятті аудитором інтересів, потреб та очікувань користувачів внаслідок незнання або помилкового сприйняття аудитором того, чого клієнти очікують отримати, що призводить до розриву між очікуваннями клієнтів та сприйняттям аудитором таких очікувань); розрив у стандартах (невміння та/або небажання аудиторів установити стандарти якості, які відповідають очікуванням клієнтів, при абсолютно правильному їх розумінні); розрив в обслуговуванні (нездатність аудиторської фірми забезпечити якість обслуговування, яка відповідає встановленим стандартам); розрив у комунікаціях (невідповідність інформації про сутність аудиту, інших завдань з надання впевненості, супутніх та інших послуг, яка передається аудитором, їх реальним характеристикам, які передбачені Міжнародними стандартами) [6].

На даний момент основна увага при розробці шляхів підвищення якості виконання різних аудиторських послуг приділяється зменшенню “розриву в обслуговуванні” з метою забезпечення виконання стандартів. Але важливими є й інші причини: “розрив у формуванні очікувань” і “розрив в комунікаціях”, розрив в обізнаності аудиторів і сприйнятті ними очікувань користувачів (“розрив в знаннях”), подолання яких, у свою чергу, має призвести до зміни стандартів роботи і відповідно до зменшення “розриву в стандартах”. При цьому два розриви (перший або “розрив у формуванні очікувань” і п’ятий або “розрив в комунікаціях”) фактично мають однакові причини, але саме наявність п’ятого розриву породжує замкнуте коло, результатом якого є: закріплення первинних завищених або в цілому

неправильних очікувань у користувачів результатами аудиторських послуг; формування нових завищених або перекручених очікувань.

Отже, маємо подвійну проблему, адже, з одного боку, аудит майже не враховується в міжнародних індексах при оцінюванні рівня довірчих відносин, а з іншого – його врахування доводить існування великого розриву в очікуваннях з точки зору сприйняття користувачами його результатів. Складність цієї проблеми підсилюється відсутністю єдиного підходу щодо визначення мети аудиту та вимог, які висуваються до нього, а також інформаційною неузгодженістю між аудитором, клієнтами та іншими зацікавленими користувачами.

Список літературних джерел

1. Єрмакова О.А. Світовий досвід інноваційного розвитку в інтересах інноваційної безпеки України. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Випуск 5(05). С. 16-21.

2. Мандибуря В.О. Відновлення довіри суб'єктів кінцевого споживання як складова соціальної відповідальності бізнесу. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2010. Випуск 21. С. 55–68.

3. Global Innovation Index 2021. Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf (дата звернення 01.06.2021).

4. The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення 01.06.2021).

5. The Global Competitiveness Report Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf (дата звернення 01.06.2021).

6. Shalimova N., Androshchuk I. Development of Approaches to Definition, Classification and Evaluation of "Expectations Gap": in the Broader Context of Engagements Provided by Certified Auditors. *Audit Financiar*. 2018. Vol. 16 Issue 152. P. 553-570.

Віровець Денис Володимирович,

аспірант кафедри фінансів та економіки

Обушний Сергій Миколайович,

к.е.н., доцент кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОРАКУЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСТАЧАННЯ ДАНИХ ДЛЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ АВТОНОМНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Робота децентралізованої автономної організації (далі – ДАО) для її ефективного існування та функціонування так чи інше пов'язана з виходом з цифрового рівня на рівень реальний з метою пошуку чи

надання інформації та комунікацією з реальним середовищем. Така комунікація відбувається на рівні отримання інформації про певні факти або отриманням необхідної інформації з реального світу, або інформації з інших цифрових баз даних, які не можуть взаємодіяти напряму з ДАО. Ми розглядаємо оракул як інструмент збору інформації для ДАО, здатний забезпечити перехід інформації з нестабільного та негарантованого фізичного світу в цифрове середовище технології блокчейн, де інформація набуває нових характеристик та значень. Оракул, як інструмент, з транспортною функцією доставки інформації, в найбільш точному її вигляді, поєднує в собі функції пошуку необхідної інформації з функціями забезпечення достовірності та шифрування даних в необхідному форматі [1].

Проведене дослідження дає загальне тлумачення поняття оракула, та його значення для роботи ДАО, а також розвитку цифрових проєктів, побудованих з використанням технології блокчейн. Окрім цього, розглядається можливість побудови ДАО з функціями оракула, де можливе виконання нестандартних завдань по транспортуванню і адаптації інформації для різних цілей в середовищі блокчейн, а також приводяться основні проблеми, які можуть виникнути при імплементації та роботі оракулів для ДАО, і пропонуються можливі шляхи їх вирішення.

Концепція децентралізованої автономної організації (ДАО) вперше була описана Віталіком Бутерінім в офіційному документі Ethereum (2013) як прозорий набір правил бізнесу, захищених від фальсифікацій, та записаних у комп'ютерному коді у вигляді довгострокових розумних контрактах [4]. По причині повної своєї цифрової природи, ДАО має можливість контактувати з реальним світом виключно через цифрові шлюзи, названі оракулами. Вважається, що можливість ДАО мати доступ до зовнішніх даних багаторазово збільшує її функціональність.

Оракули, з метою їх використання в смарт-контрактах, можна класифікувати на основі різних факторів, включаючи джерело отримання та напрямок інформації, а також ступінь довіри до неї. Основна мабуть класифікація стосується структури самого оракула, які поділяються на централізовані та децентралізовані. Централізовані оракули діють як окремий інструмент, забезпечуючи передачу інформації із зовнішнього джерела в смарт-контракт. Такі оракули залежать від їх оператора та джерела інформації, вони мають просту архітектуру з порівняно меншими витратами на організацію їх інфраструктури та обслуговування, але зберігають всі ризики наслідків цифрових атак, притаманними традиційним фінансовим додаткам.

На відміну від централізованих, децентралізовані оракули не покладаються на єдине джерело інформації, а використовують безліч зовнішніх джерел, причому не довіряючи в повній мірі жодному. Отримання даних з незалежних джерел здійснюється без будь-якої координації, і тому, такий спосіб має ряд ризиків, пов'язаних з сліпою довірою до отриманих даних. Такі оракули вважаються ідеальними для використання в смарт-контрактах ДАО, але вимагають більших інвестицій в інфраструктуру та обслуговування.

Децентралізований блокчейн-оракул виконує ряд функцій, який полегшує зв'язок між ДАО і зовнішнім світом, особливо в реальних секторах економіки, наприклад, в логістиці, страхуванні, діловодстві та фінансових сервісах. ДАО не може самостійно збирати дані із зовнішнього середовища. Використання оракулів як в структурі ДАО, так і за її межами, дозволяє оптимізувати ряд бізнес-процесів, чим значно спростити та прискорити збір необхідних даних [2]. На шляху до цього розробникам блокчейн-оракулів належить вирішити масу питань, пов'язаних з підвищенням їх безпеки, ефективності роботи.

Таблиця 1 – Види та функції оракулів

Типи оракулів	Функції	Засоби	Сфера застосування
Програмні	Збирають дані з інтернет-джерел (соціальні мережі, бази даних, сайти, тощо)	Онлайн-джерела інформації	Рейтинги бірж, вартість цифрових активів, інформацію про рейси в режимі реального часу
Апаратні	Збирають дані з навколишнього середовища	Сенсори руху, штрих-коди, пристрої зчитування інформації, RFID-мітки (мітки радіочастотної ідентифікації)	IoT, логістика, контроль якості товарів
Консенсусні	Збирають інформацію від протоколів	Смарт-контракти	Ринки передбачень, азартні ігри
Контракт-орієнтовані оракули	Використовуються виключно в рамках одного смарт-контракту	Смарт-контракти	Одноразові гнучкі рішення для будь-якої мети
Людина-оракул	Вивчення і перевірка справжності отриманої інформації від різних джерел, переклад даних на смарт-контракти	Криптографічні додатки для підтвердження особи та фактів	Документообіг, логістика, персональна інформація, децентралізована ідентифікація, контроль якості, підтвердження фактів
Гібридні оракули	Поєднує декілька функцій	Поєднує декілька засобів	DeFi, страхування, логістика тощо

Джерело: авторська розробка

Важливо розуміти, що оракули не є самі по собі джерелом інформації, а лише її постачальником. Його основною функцією є передача інформації між двома системами з забезпеченням її достовірності. Збір зовнішніх даних, їх обробка та перевірка, з використанням оракула, може відбуватися по відношенню до роботи будь-якої умови смарт-контракту в ДАО: визначення вартості цифрових активів, підтвердження проведення платежу або поточний стан блокчейн-мережі. На цьому етапі завдання оракула це правильне визначення джерела і перевірка інформації. Наприклад, визначити актуальний курс криптовалюти серед десятків котирувань на різних торгових майданчиках. Крім цього, оракул повинен передати дані в правильному форматі, зрозумілому для сприйняття смарт-контрактом. Архітектура ДАО не дозволяє автоматично взаємодіяти з будь-якою іншою системою, крім внутрішньої структури ДАО, по причині використання в різних додатках різних протоколів та мов програмування, а також різних системних вимог. Але, завдяки оракулам, відмінні між собою системи ДАО, набувають властивостей сумісності, а також отримують можливість брати інформацію з інтернет-середовища. Крім цього, перевіряючи умови виконання смарт-контракту, оракул може гарантувати, що операція відповідає всім вимогам законодавства [3].

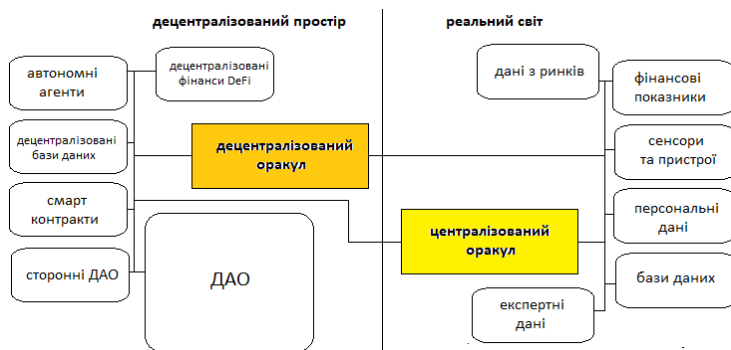

Рис. 1. Оракули в системі ДАО

Джерело: авторська розробка

Незважаючи на важливі функції оракула в системі ДАО, як децентралізовані, так і централізовані оракули мають певні недоліки, які полягають в їх вразливостях до цифрових атак. Зловмисник через отримання доступу до потоку даних між оракулами і контрактом, може мати можливість змінити їх або фальсифікувати. Таким чином вважається, що самі оракули можуть бути основним ризиком

вразливості для смарт-контракту. Централізовані цінові оракули, які збирають для DeFi-протоколів інформацію про ціну монет на різних біржах, можуть стати об'єктом атак хакерів, з ризиком виведення з фінансових протоколів DAO великі суми віртуальних активів. У зв'язку з цим все більшої популярності набирають децентралізовані оракули, наприклад, рішення від Chainlink (LINK), Band Protocol (BAND), Augur (REP) і MakerDAO (DAI) [6].

Ще одна проблема використання оракулів – вони збільшують витрати користувачів і навантажують мережу. З метою отримання зовнішніх даних смарт-контрактом, їх необхідно адаптувати для смарт-контракту, витративши на це ресурси мережі – наприклад, газ в Ethereum. Крім цього, кожен раз, коли в блокчейн потрібно додати новий оракул або скорегувати існуючий метод агрегування даних, потрібно масштабна координація управління, що знову таки, потребує додаткових витрат і зусиль.

Оракули, як інструменти пошуку, перевірки та постачання даних та інформації для їх використання в DAO представляють важливий механізм в роботі DAO. Правильний вибір оракула, або його правильна імплементація в механізм DAO, може суттєво зменшити витрати ресурсів на отримання необхідної для DAO інформації, та забезпечити достовірність та правильність такої інформації. Проте, робота оракулів асоціюється з рядом ризиків, вирішення яких має значення для активного використання оракулів в роботі DAO. Оскільки DAO є цифровою системою, якій довіряють користувачі, програмні її системи повинні постійно контролювати своїх користувачів та стани у навколишньому середовищі, одночасно стимулюючи учасників бути чесними та добросовісними [5].

Список літературних джерел

1. A Distributed Oracle Using Intel SGX for Blockchain-Based IoT Applications, Sangyeon Woo, Jeho Song and Sungyong Park, 10 May 2020 <https://doi.org/10.3390/s20092725>. URL: <https://www.mdpi.com/1424-8220/20/9/2725>

2. Decentralized Autonomous Organizations (DAOs) as subjects of law. The recognition of DAOs in the Swiss legal order, Sven Riva, Master's Thesis Master of Law University of Neuchâtel. URL: <https://libra.unine.ch/export/DL/40516.pdf>

3. Braun, Alexander and Häusle, Niklas and Karpischek, Stephan, Incentivization in Decentralized Autonomous Organizations (January 5, 2021). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3760531> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3760531>. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3760531

4. Ethereum White Paper A NEXT GENERATION SMART CONTRACT & DECENTRALIZED APPLICATION PLATFORM Vitalik Buterin, 2013. URL: https://blockchainlab.com/pdf/Ethereum_white_paper-a_next_generation_smart_contract_and_decentralized_application_platform-vitalik-buterin.pdf

5. Ellinger, Eleu and Mini, Tobias and Gregory, Robert and Widjaja, Thomas, Facilitating Collective Action in Agentic IS Platforms: The Case of Decentralized Autonomous

Organizations (October 7, 2021). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3938489> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3938489>

6. Caldarelli, G.; Ellul, J. The Blockchain Oracle Problem in Decentralized Finance—A Multivocal Approach. *Appl. Sci.* 2021, *11*, 7572. <https://doi.org/10.3390/app11167572>

Ященко Максим Сергійович,
аспірант кафедри маркетингу
Київський національний
торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Бондаренко О.С., д.е.н., проф.

КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

Починаючи з 2010-х років спостерігається стрімке впровадження інструментів цифрового маркетингу в сферу торгівлі. Одним з головних його інструментів стає контент-маркетинг завдяки своїй здатності ефективно розповсюджувати інформацію про компанію серед споживачів, залишаючись при цьому менш витратним за інші цифрові інструменти.

Вітчизняні та іноземні науковці досліджують використання контенту для підвищення привабливості конкретних продуктів компанії, акцентуючи увагу на визначальній його ролі для бізнесу. Сьогодні актуальність дослідження контент-маркетингу визначається необхідністю розробки комплексного підходу до використання його складових та інструментів на підприємствах торгівлі.

Сьогодні переважна кількість споживачів, перш ніж зробити покупку, звикли проводити дослідження в інтернеті. Вони використовують пошукові системи, детально вивчають інформацію про асортимент товарів, порівнюють ціни на аналогічні товари у різних підприємств. Контент-маркетинг забезпечує створення і розповсюдження релевантного контенту, цінного для споживача з метою залучення цільової аудиторії, утримання її і, зрештою, зростання обсягів фінансових результатів та забезпечення успішного розвитку підприємства. Посиленню актуальності контент-маркетингу сприяють й пошукові системи, в межах яких, під час формування пошукової видачі користувачам, надається перевага якісному контенту і корисним посиланням.

В маркетингу науковці визначають контент як переконливу інформацію, яка направлена інформування, залучення чи розважання кінцевих користувачів чи аудиторії. Це інформація, створена підприємством для задоволення потреб своїх споживачів і створення

так званої безкоштовної цінності ще до здійснення споживачами покупки [1]. Контент, що вирішує проблеми споживача, є інструментом пропозиції цінності ще до здійснення покупки. Прихильність споживачів, залучених за допомогою інструментів контент-маркетингу, вирізняється також більш довгостроковим характером майбутньої взаємодії клієнта з підприємством.

Існує багато видів контенту. Дослідження підтверджують, що на ринку B2C найчастіше використовуються соціальні медіа, фотоматеріали, особисті зустрічі (вебінари, тренінги тощо), відео та інтерактивні інструменти (вікторини) [2].

Контент-маркетинг є стратегією, що забезпечує створення і розповсюдження релевантного контенту, цінного для споживача з метою залучення цільової аудиторії, утримання її і, зрештою, зростання обсягів фінансових результатів та забезпечення успішного розвитку підприємства. Тому не можливо ототожнювати поняття контент-маркетингу і контент-реклами. Обидва вони належать до інструментів інтернет-маркетингу, але контент-маркетинг відноситься до вхідного маркетингу, а контент-реклама – рекламування конкретного контенту на широку аудиторію – до вихідного [3].

Науковцями виокремлюються різні підходи до розкриття завдань використання контент-маркетингу. Основними з них є такі: збільшення обсягів продажу; економія маркетингового бюджету; підвищення лояльності клієнтів; безпосереднє отримання прибутку від створення контенту [4]. Контент-маркетинг є невід'ємною складовою більшості інструментів цифрового маркетингу. Найчастіше він використовується як складова SMM – маркетингу в соціальних мережах, адже контент-стратегію підприємство вибудовує ще до початку активного розвитку своїх сторінок в соц. мережах. Також контент-маркетинг є важливою складовою SEO – оптимізації для пошукових систем, адже під час формування пошукової видачі користувачам, надається перевага якісному контенту і корисним посиланням.

Контент-маркетинг має використовуватись на підприємстві в інтеграції з усіма складовими маркетингової стратегії. Відповідно до цього принципу, після визначення основних цілей використання контент-маркетингу, формується окрема стратегія контент-маркетингу.

Стратегія контент маркетингу – це сукупність середньо- та довгострокових рішень стосовно того, як компанія використовуватиме контент для залучення нових клієнтів та утримання вже існуючих. Основні складові стратегії контент-маркетингу відображають роль контент-маркетингу в діяльності підприємства, розкривають загальну мету та окремі цілі використання контенту, формують портрет

споживача та шлях покупця, акцентують на унікальних відмінностях в підході до створення контенту [5].

Будь-яке підприємство торгівлі мусить вибудовувати свою стратегію контент-маркетингу навколо своєї фактичної або потенційної аудиторії підписників і вже після цього конкретизувати завдання контент-маркетингу. Після формування стратегії та визначення завдань використання контент-маркетингу, визначаються канали розповсюдження контенту, а також ключові показники для відстеження ефективності окремих каналів та кожного повідомлення окремо. Показники ефективності мають бути релевантними до загальної мети і конкретних завдань контент-маркетингу на підприємстві.

Проте, на практиці компанії часто не дотримуються принципу комплексності в контент-маркетингу. Дослідження свідчать про недостатній рівень взаємодії між відділом маркетингу та відділом продажів. Серед опитаних керівників торговельних підприємств, менеджерів та маркетологів 57% вказало, що ці відділи ніколи не співпрацювали задля вимірювання ефективності контенту. Одночасно з цим прослідковується відсутність різноманіття в створюваному контенті. Відповідно до опитування маркетологів торговельних підприємств, 61% контенту, що створюється, є виключно рекламним, і лише 31% допомагає споживачам дізнатись щось нове стосовно користування чи вибору продукту [6]. Проте використовувати цей інструмент потрібно в комплексі та узгодженні з іншими інструментами маркетингу. У цьому напрямку важливим є підвищення рівня обізнаності підприємств до можливостей та переваг компетентного використання контент-маркетингу

Таким чином, контент-маркетинг, як цифровий інструмент, що базується на формуванні цікавого, актуального інформаційного матеріалу відповідно до потреб та бажань споживача, потребує подальших досліджень науковцями та практиками у напрямку створення комплексного підходу до реалізації на підприємствах торгівлі. Це дозволить знизити витрати на маркетинг, збільшити обсяги продажів, підвищити лояльність клієнтів, залучити більше відвідувачів на сайт і перетворити їх на постійних клієнтів.

Список літературних джерел

1. Kim M. Definition for Content [Електронний ресурс] / Moutsos Kim // CMI. – 2018. URL: <https://contentmarketinginstitute.com/2018/03/content-definition/>.
2. Дуліт З. П. Контент-маркетинг як інструмент успішного функціонування вітчизняних компаній / З. П. Дуліт. // Економіка та держава. – 2018. – №10. – С. 10–13.
3. Halligan B. Inbound Marketing: Get Found Using Google, Social Media, and Blogs / Brian Halligan. – Hoboken: Wiley, 2009. – 256 с.

4. Pulizzi J. Content Inc. / Joe Pulizzi. – New York: McGraw-Hill Education, 2021. – 368 с. – (2).
5. Harris J. How to Develop a Content Strategy. CMI. – 2019. URL: <https://usnd.to/5InJ>.
6. Creating Content for Sales Enablement. 2021. URL: <https://www.vidyard.com/resources/creating-content-sales-enablement-report/>.

Євтушевська Ольга Володимирівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ

Цифровізація економіки передбачає використання цифрових технологій для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. На думку прихильників всебічної цифровізації, даний процес прискорить та полегшить надання послуг у соціальній та економічній сферах, підвищить якість сервісу та знизить рівень корупції. За умов правильної організації та послідовного втілення процес цифровізації дійсно може привести до вказаних позитивних наслідків, проте, на нашу думку, дане явище є амбівалентним, тобто містить як можливості, так і загрози для розвитку суспільства.

Досить динамічний розвиток цифровізації в Україні характеризується рядом проблем, які, можливо, є лише «проблемами росту», але за умови їх ігнорування можуть перетворитися на хронічні недоліки. До основних проблем цифровізації вітчизняної економіки можна віднести хаотичність та поспіх у втіленні цифрових технологій в соціально-економічній сфері, передусім у медицині, освіті та транспортних перевезеннях.

Разом з тим, на нашу думку, цифрові технології значно краще «приживаються» у підприємницькому секторі. Можливо, через те, що суб'єкти господарювання є більш вмотивованими та піддаються меншому тиску з боку держави (принаймні, останнє стосується споживачів). Саме поспішна реалізація та відсутність чіткої інформації щодо цифрових нововведень призводить до непорозумінь, конфліктів та психологічного напруження у сфері надання послуг.

Частина людей, намагаючись отримати звичний набір послуг, зіштовхується з незрозумілими для себе нововведеннями, з відсутністю чіткого алгоритму дій та подекуди з організаційним хаосом. При цьому цифровізація настільки швидко (а інколи й надолуго) охоплює різні сфери життя суспільства, що це викликає,

швидше, розгубленість та роздратування, а не прагнення долучитися до науково-технічного поступу.

Проблемою цифровізації вітчизняної економіки, на нашу думку, можна назвати превалювання доктринального чинника над економічним. Інколи виникає враження, що цифровізація є не стільки соціально-економічним, скільки ідеологічним процесом. Тобто подекуди переконання витісняє потребу.

Підпадаючи під ідеологію прогресу прихильники всебічної цифровізації не враховують загроз і можливих негативних наслідків цього процесу. При цьому суспільству пропонується модель наздоганяльного розвитку, за якої щойно населенню вдається опанувати серію цифрових нововведень, як з'являються нові правила та технології. При цьому частина людей починає сприймати сферу послуг як малозрозумілу, а інколи й відверто ворожу.

Як зазначалося вище, цифровізація економіки є неоднозначним явищем, для якого характерні як позитивні, так і негативні наслідки. До позитивних наслідків можна віднести спрощення процесу надання послуг (тільки за умов правильної організації та поступовості), зниження рівня корупції, підвищення рівня прозорості операцій тощо. На думку Руденко М.В., “відмовляючись від паперових процесів та цифровізуючи складові елементи своєї роботи, суб'єкти господарювання зможуть зменшити кількість кроків, раніше необхідних для функціонування, поліпшити терміни виконання робіт, значно підвищити ефективність своєї діяльності та, в кінцевому підсумку, знизити експлуатаційні витрати” [1].

Відмова чи, швидше, скорочення паперового документообігу могло б мати позитивний вплив на довкілля. Крім того, цифровізація здатна зменшити рівень бюрократизації соціально-економічних процесів, надати більш простий доступ до деяких благ, зменшити кількість посередників при наданні послуг. За словами Жекало Г.І., “збільшення кількості послуг, які можуть надаватися онлайн, зменшує рівень корупції в державі, піднімає рівень відкритості наданих послуг та рівень прозорості роботи державних структур” [2].

За умов динамічного економічного розвитку та соціального благополуччя цифровізація спрощує багато аспектів суспільної взаємодії. Разом з тим в умовах соціальної нестабільності та непередбачуваних кризових явищ цифрова економіка може виявляти себе як більш вразлива або, навпаки, як більш гнучка. Наприклад, в умовах коронавірусної кризи спостерігаємо посилення ролі цифрової економіки в Україні та світі. У цьому випадку цифрові технології пом'якшили руйнівні наслідки пандемії, посилили розвиток онлайн-

торгівлі, сприяли розвитку дистанційних послуг, забезпечили можливості налагодження соціальних комунікацій. Водночас в умовах масштабних природних катастроф, тривалих військових дій, які призводять до серйозного руйнування інфраструктури, енергетичних криз цифрова економіка є більш чутливою.

Цифровізація економіки може призводити і до негативних наслідків, зокрема посилення соціальної напруженості через нерозуміння цифрових нововведень, постійних змін «правил гри», втрати робочих місць внаслідок впровадження процесів автоматизації. Остання проблема, на нашу думку, є найбільш гострою. Витіснення працівників із різних сфер суспільного життя, зокрема банківської сфери, транспортного сектору, торгівлі, туристичної галузі тощо призведе не лише до появи економічних проблем, але й до виникнення соціально-психологічних криз. У розвинутих країнах, де проблема заміщення робочої сили стоїть більш гостро, дослідники говорять про необхідність обов'язкових нетрудових виплат. Хоча ця пропозиція також неоднозначна, проте проблема у майбутньому здатна стати настільки гострою, що інших шляхів виходу може і не бути. Існує думка, що цифровізація економіки знищує одні робочі місця, але водночас створює інші. Це справді так, проте постає питання щодо співвідношення кількості ліквідованих та створених місць. Крім того, новостворені посади можуть вимагати високої кваліфікації, вмінь, знань та навичок. Тобто під основною загрозою перебуватимуть низькокваліфіковані робочі місця.

Проблема вимушеного безробіття є не лише економічною, але й носить соціально-психологічний характер. Навіть за умов обов'язкових виплат залишатимуться невирішеними проблеми самореалізації, зниження соціальної активності, нестачі професійного зростання. Безумовно, на сьогодні це питання більше стосується розвинутих країн, проте у майбутньому Україна цілком може зіштовхнутися зі схожою проблемою. Уже сьогодні можна помітити, як цифрові технології витісняють працівників сфери роздрібно торгівлі, фінансового сектору та транспортної галузі.

Ще одним негативним наслідком цифровізації економіки є її вразливість до кібератак. На думку Тульчинської С.О. та Корзун Л.С., «існують загрози безпеці даних у вигляді кібератак. Нові технології, особливо штучний інтелект, призведуть до серйозних зрушень на ринку праці, включно зі зникненням робочих місць в одних секторах та їх появою в інших» [3].

На сьогодні, коли кібератаки стали інструментом геополітичної боротьби між окремими країнами, цифрова економіка є особливо

сприйнятливою до такого виду загроз. Разом з посиленням цифровізації зростає вразливість соціально-економічних систем. При цьому загроза кібератак існує не лише на рівні держави, але й на рівні окремого громадянина. Онлайн-шахрайства, незаконний збір особистих даних, можливість зловживання інформацією про людину, викрадення коштів, несанкціонована діяльність від імені особи – все це також є негативними наслідками цифровізації. Відповідно в умовах активного запровадження цифрових нововведень необхідно посилювати заходи кібербезпеки.

До недоліків всебічної цифровізації також можна віднести незрозумілість алгоритму дій для отримання послуг через онлайн-інструменти. Часто виконувані дії не приносять бажаного результату. Крім того подекуди не існує чітких рекомендацій, що і в якій послідовності робити. Можливо, ця проблема є тимчасовою, проте вирішити її можна лише за умови поступовості втілення цифрових нововведень та всебічної просвітницької діяльності. Прагнення впровадити усе й одразу, постійні зміни правил гри, надмірна активність окремих учасників соціально-економічних відносин призводять до хаосу та соціальної напруженості. Крім того, не всі громадяни мають доступ до пристроїв, які б дозволили їм отримати якісні послуги. Схоже, що в умовах цифрового суспільства частина людей опиняється “за бортом”.

Цифровізація економіки має суперечливий характер. Разом із настанням позитивних наслідків цього процесу помічаємо і проблеми, які він породжує. На нашу думку, цифрові нововведення більш ефективні у бізнес-середовищі, зокрема в онлайн-торгівлі, логістиці та загалом комерційній діяльності. Суб’єкти господарювання більш вмотивовані щодо використання цифрових технологій, а споживачі позитивно сприймають спрощення надання послуг. При цьому у сфері державної медицини, частково в освіті, у галузі громадських перевезень цифровізація, швидше, має суперечливий характер внаслідок непродуманості окремих реформ, примусових нововведень, скорочення робочих місць, поспіху у впровадженні цифрових технологій тощо. Ефективна цифровізація економіки у всіх сферах можлива лише за умов поступовості втілення цифрових нововведень, посилення заходів кібербезпеки, широкої просвітницької діяльності, вирішення проблеми скорочення робочих місць. Останнє, як показує історичний досвід та практика розвинутих країн, є найбільш складним питанням.

Список літературних джерел

1. Руденко М.В. (2018). *Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи*:

економіка та держава. № 11. 61 – 65.

2. Жекало Г.І. (2019). *Цифрова економіка України: проблеми та перспективи розвитку*: науковий вісник Ужгородського національного університету. № 26.56 – 60.

3. Гульчинська С.О., Корзун Л.С. (2020). *Цифровізація як засіб трансформації економіки України: сучасні проблеми і підприємництво*. №25. 52 – 59.

Запірченко Людмила Дмитрівна,
к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва
Центральноукраїнський національний
технічний університет
Збаржевецька Аліна Анатоліївна,
здобувач освіти
Національний університет
“Львівська політехніка”

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІ МОЛОЧОГО СКОТАРСТВА

Проблема підвищення ефективності була завжди актуальною, проте, в умовах ринкової економіки, вона набуває особливого значення. Ефективність аграрного виробництва – це здатність товаровиробників досягати високих результатів за показниками продуктивності, якості, фінансових результатів і вказує основну мету діяльності товаровиробника. Провідним критерієм оцінювання ефективності є одержання максимальної кількості продукції за мінімальних витрат на її виробництво та можна визначити як співвідношення між результатом і витратами для отримання цього результату [1].

У сучасних умовах господарювання галузь молочного скотарства, з одного боку, належить до складних як в організаційному, так і в технологічному аспектах його складових, і з іншого, якій складно утримати рівень рентабельності на достатньому для розширеного відтворення. На сьогодні, лише незначна частка господарств, що виробляють молоко, в змозі придбати необхідне обладнання без сторонньої підтримки. Навіть великотоварні спеціалізовані підприємства мають обмежені фінансові можливості для таких заходів.

Водночас, це галузь, яка залишається провідною в тваринництві, забезпечує населення молочною продукцією, а переробні заводи – необхідною сировиною. Це обумовлює необхідність постійного пошуку шляхів забезпечення ефективності і рентабельності, як в цілому аграрного сектору економіки, так і його структурних галузей.

Тому, є необхідність постійного моніторингу та удосконалення заходів з підвищення економічної ефективності виробництва продукції молочного скотарства, покращення якості продукції й зниження її собівартості. Динаміка собівартості останнім часом має стрімку тенденцію до зростання (рис. 1)

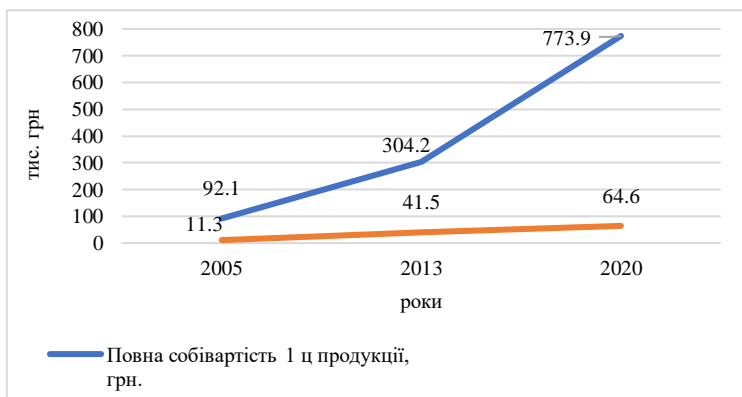

Рис. 1. Динаміка показників собівартості та прибутку [4]

Одним з найважливіших відносних показників, що характеризує ефективність виробництва продукції є рівень рентабельності. У табл. 1 надано динаміку поголів'я, продуктивність корів та показники результативності виробництва молока у господарствах країни.

Таблиця 1 – Динаміка поголів'я та виробництва продукції галузі молочного скотарства [4]

Показники	2005	2013	2020
Поголів'я корів, млн. голів	3,7	2,5	1,7
у т.ч. – на фермах	0,9	1,9	1,3
господарства населення	2,8	0,6	0,4
Виробництво молока, млн. т	13,7	11,5	9,2
у т.ч. – на фермах	2,6	2,6	2,7
- господарствах населення	11,1	8,9	6,5
Середній річний удій молока від 1 корови, ц	37,0	46,0	54,0
Повна собівартість 1 ц продукції, грн.	92,1	304,2	773,9
Ціна реалізації за 1 ц, грн.	103,3	345,8	838,5
Прибуток (збиток) на 1ц, грн.	11,3	41,5	64,6
Рівень рентабельності, %	12,2	13,6	8,3

Аналізуючи дані вищезгаданої таблиці за останні роки, спостерігаємо зниження рівня рентабельності виробництва молока, що в свою чергу віддзеркалює рівень недоотримання доходу та прибутку, й суттєво впливає на тенденції розширеного відтворення виробничого потенціалу і впровадження нових технологій.

Адже збільшення продуктивності молочного скотарства впливає не тільки на збільшення валового надою молока, але і на економічну ефективність його виробництва: продуктивність праці, собівартість, а отже і на рентабельність [3]. А зі збільшенням продуктивності, як правило, скорочується трудомісткість виробництва і знижується собівартість продукції (табл. 2).

Рівень рентабельності у першу чергу залежить від величини собівартості виробництва продукції, на яку впливає ряд чинників, зокрема, рівень продуктивності корів, собівартість кормів, витрати кормів на 1 ц молока тощо.

Таблиця 2 – Продуктивність молочного стада та собівартості 1 ц молока [4]

Роки	Поголів'я корів, млн. голів	Виробництво молока, млн. т	Повна собівартість 1 ц продукції, грн.
2005	3,7	13,7	92,1
2013	2,5	11,5	304,2
2020	1,7	9,2	773,9

Тому, значної уваги у господарствах потребує селекційно-племінна робота (використання високопродуктивних порід), технологія відтворення стада (для максимальної реалізації генетичного потенціалу), кормове забезпечення (система годівлі та її удосконалення) і на цій основі впровадження науково обґрунтованої системи відтворення.

Таким чином, для досягнення цієї мети необхідно перш за все відроджувати великотоварне виробництво молока, що забезпечуватиме достатній рівень рентабельності для розширеного відтворення. Реалізація вищезазначених заходів сприятиме перетворенню молочного скотарства у високоефективну галузь аграрного виробництва.

Список літературних джерел

1. Андрийчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: Підручник. Київ, 2013. 779 с
2. Збарський В.К. Економіка сільського господарства: навч. посібник / В.К. Збарський, В.І Мацибора, А.А. Чалий та ін; За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. - К: Каравела, 2009. – 264с.
3. Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С.14.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Жукова Юлія Миколаївна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК МІСТОЦЕНТРИЧНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Про розвиток містоцентричної економічної моделі трансформації світової економіки свідчить той факт, що за даними статистики 600 найбільших міст світу виробляють більше, ніж 50 % ВВП. Світові процеси міграції населення різних країн у пошуку нових економічних можливостей привели до зростання кількості міського населення. Світові урбаністичні процеси сприяли тому, що питома вага міського населення у загальній кількості населення в світі за період 1990 по 2020 рр. у світі зросла на 4,27 % (табл.1).

Таблиця 1 – Динаміка змін чисельності міського населення період 1990-2020 рр.

Показник	Роки					Відхилення даних 2020 р. від даних 2016 р., %
	1990	2000	2005	2015	2020	
Питома вага міського населення у загальній кількості населення світу, %	66,76	67,15	67,79	69,06	69,61	4,27
Питома вага міського населення у загальній кількості населення України, %	67,27	67,45	67,70	69,12	69,54	3,37
Чисельність постійного населення міста Києва, тис. осіб	2624,4	2615,3	2666,4	2888,0	2927,4	11,55

Джерело: складено автором за даними Світового банку, Державної служби статистики України та Головного управління статистики м. Києва [1, 2, 3]

Найвищі темпи зростання приросту міського населення в Україні спостерігалися в період 2005-2010 рр. (у 2005 р. темп приросту міського населення склав 0,64 % у порівнянні із 2000 р. та у 2010 р. темп приросту міського населення дорівнював 0,80 % у порівнянні із 2005 р., в інші роки темпи приросту міського населення були нижчими).

Міста світу змінювались та трансформувались під впливом різних чинників: розвитку науково-технічного прогресу, кліматичних змін, впровадження різних інновацій у життєдіяльність людей. Всі ці зміни створювали більш комфортні умови для проживання людей у місті. Комфортні умови проживання та можливість отримати роботу і дохід приваблювали людей переїхати жити та працювати у місто. Міста

поступово зростали за розмірами і кількістю мешканців і цей процес значно прискорився останніми роками, що викликало появу мегаполісів та глобальних міст. Сучасне місто представляє собою соціально-просторову форму існування суспільства і є результатом урбаністичного процесу, який ще триває. Найбільший вплив на розвиток сучасної світової економіки здійснюють глобальні міста. Глобальним містом (англ. Global city) вважається місто, яке суттєво впливає на політичні, економічні, соціальні та культурні зміни на рівні світу. Глобальні міста виступають флагманами інновацій та технологій за рахунок швидкого розвитку науково-технічного прогресу, мають переваги у створенні більш комфортних умов проживання людини в місті. Проте глобальні міста є і джерелом глобальних проблем: поглиблення процесів розшарування населення міста за доходами, прогресування соціальної нерівності, бідності, втрати національної автентичності мешканцями міста, поляризація міської території. Виділяють топ-10 глобальних міст світу: Нью-Йорк, Лондон, Париж, Токіо, Гонконг, Лос-Анджелес, Сінгапур, Чикаго, Сеул, Торонто [4]. В Україні глобальним містом визнано Київ. Кількість мешканців міста Києва склала у 2020 р. 9,73 % від загальної кількості міського населення України. Темпи приросту населення найбільшого міста України за період 1990-2020 рр. склали 2,3 % у абсолютному вимірі. Темпи зростання кількості мешканців найбільшого міста України були найвищими у період 2005-2010 рр. За оцінками мешканців міста, які постійно проживають в Києві, рівень комфортності проживання оцінений на 3,5 бали із 5. Безумовно, що Київ як місто має багато проблем, які потребують свого розв'язання. Сучасний Київ формує свої позиції глобального міста і має всі можливості стати субрегіональним центром Східної Європи [5].

Сучасна Європа налічує 99 метрополій з населенням більше 1 мільйона мешканців. На більшій частині території Європи домінують мегаполіси середнього розміру, такі як Франкфурт, Бірмінгем, Будапешт, або Лісабон, або більш дрібні, такі як Антверпен, Гданськ, або Більбао, проте є і великі метрополії, такі як Лондон, Париж та Стамбул, в яких проживають більше 10 мільйонів жителів, у Мадриді - 6,4 млн. мешканців, у Барселоні - 5,4 млн., Берліні – 5 млн. За прогнозами вчених значного зростання європейських мегаполісів не прогнозується. Багато європейських родин, з метою покращення комфортності власного проживання, переселяються для постійного проживання із центральних районів міст до передмістя, поширюючи міську культуру за межі ядра міста і утворюючи таким чином агломерації. За прогнозами вчених у майбутньому значимість та вплив

на світову економіку мегаполісів Європи буде спадати, а значний розвиток отримують міста-метрополії у Китаї, Африці, Азії, Латинській Америці. Засновник та партнер консалтингової фірми «Future Map» Параг Кханна вважає, що у XXI столітті будуть доминувати не Америка або Китай, Бразилія чи Індія, а саме міста [6].

Список літературних джерел

1. Official site of the World Bank. URL: <https://databank.worldbank.org/home.aspx> (дата звернення 29.10.2021).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення 29.10.2021).
3. Офіційний сайт. Головне управління статистики м. Києва. Населення (1990-2020). URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=527&lang=1> (дата звернення 29.10.2021).
4. Топ-10 глобальних міст світу. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2008/10/24/9475/> (дата звернення 30.10.2021).
5. Кравченко В.І. Економічні та фінансові проблеми розвитку Києва як глобального міста. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/10.pdf
6. Cities-states of Europe. URL: <https://bigthink.com/strange-maps/the-city-states-of-europe>

Корець Катерина Андріївна,

здобувач освіти

Таврійський держаний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

*Науковий керівник: Костякова А.А., доцент
кафедри фінансів, обліку і оподаткування*

ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Криптовалюта – різновид цифрової валюти, облік внутрішніх розрахункових одиниць якої забезпечує децентралізована платіжна система (немає внутрішнього або зовнішнього адміністратора або якогось його аналога), що працює в повністю автоматичному режимі. Одиницею цієї цифрової валюти є монета, яка повністю захищена від підробки, по своїй суті це зашифрована інформація, скопіювати яку неможливо. Емітуються такі електронні монети безпосередньо вмережі Інтернет і не мають ніякого відношення до державних валют та валютних систем.

На даний момент в світі кількість видів криптовалюти вже наближається до тисячі і ринок продовжує рости. Біткоїни – це перша і найвідоміша з безлічі інших віртуальних електронних валют, також до

найпопулярніших крипто валют відносяться Ефіріум, Рипл, Лайткоин, Деш, Нео, Трон та інші. Станом на 30 січня 2018 року ринкова капіталізація криптовалют у світі становила 538,4 млрд дол..

Зі зростанням капіталізації ринку криптовалюти привертають дедалі більше уваги регулюючих органів. Уряди, Центральні банки та інші органи влади створюють дедалі більше законів та підзаконних актів щодо цифрових активів. Це прямо відбивається на ситуації на ринку та перспективах масового прийняття криптовалют.

Багато країн уже давно оцінили перспективи та потенціал ринку криптовалют і сьогодні створюють усі умови для його розвитку. Цифрові валюти у тому чи іншому вигляді легалізовані у США, Японії, Великобританії, Канаді, Естонії, Австралії, Данії, Фінляндії, Нідерландах, Швеції, Південній Кореї, Казахстані та інших країнах. Ці держави діють по-різному, частина з них визнає криптовалюту фінансовим активом, інша частина – товаром або засобом оплати, але більшість з них, усвідомлюючи привабливість цього ринку, формують ряд преференцій, які сприяють залученню інвесторів.

Такими преференціями є: підтримка сектору з боку влади; “м’які” регуляторні вимоги; відсутність спеціального оподаткування; податкові пільги; низька вартість електроенергії для функціонування дата-центрів; надання компаніям і майнінговим пулам можливості орендувати обчислювальні потужності.

Щодо України, ще в 2018 році Національний банк зазначав, що в Україні криптовалюти поки що не визнані платіжним засобом: “Ми можемо сказати, що це точно не валюта, бо немає центрального емітента. І ми не можемо визнати це платіжним засобом”. Але 8 вересня 2021 року Верховна Рада ухвалила законопроект №3637 “Про віртуальні активи”, який легалізує криптовалюту в Україні. Тепер криптовалюта матиме юридичний статус, регулюватиме ринок Мінцифра та НБУ, в Україні запрацюють міжнародні біржі, а всі власники криптовалют зможуть отримати правовий захист своїх віртуальних активів, створять окремий регулятор – Національну службу, яка допоможе регулювати обіг віртуальних активів, видаватиме ліцензії компаніям, які хочуть працювати з криптовалютою.

“Законом передбачено комплексне врегулювання правовідносин, що виникають у зв’язку з обігом віртуальних активів в Україні, визначено права та обов’язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обігу віртуальних активів”, – повідомляється на сайті парламенту.

У документі прописали: що таке віртуальний актив; який має

правовий статус; права власності; як проводити операції.

Це рішення сьогодні є дуже актуальним, адже за даними Блокчейн-компанії Chainalysis Україна знаходиться на 4 місці серед усіх країн світу за вартістю транзакцій з криптовалютою кожного дня, та входить до десятки країн, в яких найбільший заробіток на біткоїні, але в нашій країні всі ці операції досі були не легалізовані, звісно вони не були заборонені, але держава не мала ніякої законодавчої бази для їх контролю та регуляції. За даним дослідників щоденний оборот віртуальних активів в Україні перевищує 1 млрд. грн., але ці гроші знаходяться в тіні, ніким не регулюються, ніяк не оподатковуються, через це міжнародні біржі не можуть заходити до України.

Прийняття Верховною Радою законопроекту №3637 “Про віртуальні активи” дасть змогу нашій державі значно розширити шляхи розвитку напрямку роботи з криптовалютою, за рахунок їх легалізації, контролювати та регулювати дії компаній та фізичних осіб яка досі працювали в цій сфері без нагляду, що допоможе запобігти проведенню незаконних операцій та дій, що суперечать законодавству, та почати оподатковувати такі операції на рівні з усіма іншими легальними шляхами отримання прибутку.

Список літературних джерел

1. Легалізація криптовалют: як Україні не прогавити свій шанс. Економічна Правда. – 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/23/678113/>.
2. Перспективи легалізації криптовалют в Україні. Протокол. – 2018. URL: https://protocol.ua/ru/perspektivi_legalizatsii_kriptovalyuti_v_ukraini_2/.
3. Top-10 самых популярных криптовалют в мире. Слово і Діло. – 2018. –URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2018/02/05/infografika/finansy/top-10-samyx-populyarnyx-kriptovalyut-mire>.

Чалухіді Ганна Олександрівна,

здобувач освіти

Таврійський державний агротехнологічний
університету ім. Д. Моторного

Науковий керівник: Радченко Н.Г., к.е.н., доцент

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Цифрова трансформація – це те, що сьогодні виділяє нас у світі. Ми будемо цифрову державу. Державу, яка стає сервісом [1].

Зараз актуальним є не лише питання фінансування заходів з інформатизації, а й питання координації, моніторингу, оцінки результатів та ефективності виконання проєктів. Проєкт закону

допоможе вирішити низку основних завдань, у тому числі подолання цифрової нерівності, безпеку інформаційної діяльності та кіберзахист, інтеграцію України в світовий цифровий простір, застосування новітніх технологій в державному управлінні тощо [2].

Цифровізація надає широкі можливості для трансформації системи державного управління, зокрема у сфері надання адміністративних послуг. На кожному етапі інтеграції цифрових технологій у сферу людського життя відбуваються зміни, зокрема як у використанні різного роду технологій, так і в організації діяльності органів державної влади, комунікації з громадянами тощо. У цьому контексті, найважливішим завданням права як науки, є розробка моделі правового регулювання цифрових технологій, що дає змогу утримати баланс між збереженням фундаментальних суспільно-правових цінностей і безперешкодним розвитком інноваційних технологій, спрямованих на поліпшення якості життя людей. Крім того, цифровізація та інтеграція інформаційних технологій у сферу державного управління стають новим викликом для розвитку та становлення правової системи на сучасному етапі, що вимагає всебічного теоретичного вивчення й обґрунтування [3].

Прискорена інформатизація життя суспільства і держави вимагає створення внутрішньодержавного правового середовища (з урахуванням міжнародного рівня) у сфері використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Цифровізація – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібер біологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [3].

Споживачами цифрових технологій є держава та суспільство (громадяни). Цифрове суспільство – це суспільство, яке інтенсивно та продуктивно використовує цифрові технології для власних потреб (самореалізація, робота, відпочинок, навчання, дозволяючи кожного), а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей [3].

Основною ідеєю цифровізації державних послуг вважається надання населенню країни державними органами послуг адміністративного характеру в електронній формі. Електронна адміністративна послуга – адміністративна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Сьогодні в Україні має місце нерозвинена державна нормативно-правова база щодо регулювання процесу розбудови цифрової економіки, невизначеність характеру взаємодії учасників цього процесу, що в свою чергу стримує формування законодавства іншого напрямку, зокрема щодо документів стратегічного планування – питання розвитку цифрових технологій мають бути представлені в державних програмах, особливо в таких, що стосуються публічних послуг, малого і середнього підприємництва, споживчого ринку, охорони здоров'я, створення інформаційно-аналітичних систем для їхнього забезпечення та інше [4].

Здійснений аналіз існуючої нормативно-законодавчої бази України стратегічного спрямування показує, що законодавче відображення питань, які мають відношення до цифрової економіки (табл. 1), вкрай поверхневе [4].

Одним із критеріїв оцінки “цифрової нерівності” є широкосмуговий доступ до мережі інтернет (ШСД) – базова послуга, яка дозволяє використовувати інші цифрові можливості.[4]

В Україні проблемним питанням на практиці залишається наявність так званого “цифрового розриву”, тобто ситуації, коли доступність ШСД помітно відрізняється у великих містах і невеликих селах. Так, згідно звітних даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), 1,5 млн з 5 млн або 27% абонентів фіксованого ШСД сконцентровано в Києві, а в столиці разом з областю – більше 30%. При цьому у столичному регіоні проживає лише 11% населення. Значна частка припадає на великі міста. Майже 60% користувачів фіксованого ШСД проживають у Києві, Київській, Дніпропетровській, Донецькій, Одеській, Львівській і Харківській областях. Ця ситуація значно поглиблює нерівність у правах і можливостях населення та призводить до соціальної несправедливості та економічної диспропорції.[4]

В той же час, динаміка частки домогосподарств України, які мають доступ до послуг Інтернету вдома, як в цілому по Україні, так і по всім регіонам протягом 2010-2016 рр. мала тенденцію до зростання. При цьому, найбільша питома вага також зафіксована в м. Києві – в 2016 році вона складала 81,2%, решта регіонів мали діапазон від 39,6% (Хмельницька обл.) до 61,9% -Чернівецька обл. [4].

На даний момент значно відстає у поширенні Інтернету сільська місцевість, мешканці якої частіше посилаються на обмеження в технічних можливостях підключення малонаселених пунктів. Так, станом на травень 2018 року рівень проникнення інтернету в Україні становив 64,9% (кількість регулярних інтернет-користувачів віком

старше 15 років на 100 жителів).

Одним із позитивних трендів в сфері цифровізації ринку праці є робота українців на цифрових платформах. Так, за різними джерелами (Forbes Україна, 2015; Graham et al., 2017; OLI, 2018), в 2013–2017 роках наша країна посіла перше місце в Європі та четверте місце у світі за обсягом фінансових потоків і кількістю завдань, що виконуються на цифрових робочих платформах [4].

Україна також посідає перше місце у світі в ІТ-фрілансі. Фріланс у сфері ІКТ в Україні зріс на 27% лише у 2017 році.

Працівники цифрових платформ є в усіх регіонах України: навіть без врахування м.Києва Центральний регіон лідирує за часткою фрілансерів разом з Південним регіоном (20% і 22% відповідно). Дещо менше представлені працівники цифрових платформ у Західному регіоні (14%), і найменше – на Сході країни (11%), який потерпає від воєнного конфлікту. Окрім того, розподіл онлайн-працівників за типами поселення різної величини суттєво відрізняється від усього населення (18–59 років). Згідно отриманих результатів, переважна більшість опитаних працівників цифрових платформ (83%) зосереджена в містах з населенням понад 100 тис. мешканців, серед яких лідерами є найбільші населені міста України, такі як Київ, Харків, Одеса та Львів, на які разом припадає 52% опитаних фрілансерів. Лише 10% опитаних мешкають у середніх містах, 4% – в малих містах та селищах міського типу, і 3% респондентів живуть у сільській місцевості [4].

До проблемних питань цифрової трансформації (цифровізації), що вимагають актуалізації, відносяться такі: [4]

- відсутність концепцій, програм цифрового розвитку галузей/секторів економіки, ринків товарів, послуг, капіталу і робочої сили;

- відсутність механізмів управління інтеграційними процесами в умовах цифрової трансформації (цифровізації);

- низький рівень розвитку цифрової інфраструктури та забезпечення захищеності цифрових процесів;

- відсутність системи державної підтримки організацій, що здійснюють впровадження цифрових технологій в регіонах (навіть у сфері високотехнологічного бізнесу та ІКТ);

- невинішеними залишаються питання щодо встановлення податкових пільг (зокрема зниження податкових ставок для категорії платників податків, зайнятих в ІТ-сфері);

- низький рівень сприяння в пошуку і залученні інвесторів для ІТ-підприємств (венчурні фонди, участь в статутному капіталі, залучення

приватних інвестицій та ін.).

Одночасно це є і викликом для регіонів, які на даному етапі, перш за все повинні вирішувати завдання у напрямі ефективної підготовки кваліфікованих кадрів і залучення на свої підприємства професіоналів. Для цього владі регіонів важливо визначитися з пріоритетними галузями і підтримувати місцеві виробничі екосистеми, у тому числі, формуючи необхідну освітню базу [4].

Серед напрямків цифрової трансформації публічного управління найбільш перспективними визначені такі, як: розвиток цифрових компетентностей публічних службовців, цифровізація територіальних громад, цифрова трансформація муніципального управління, розвиток цифрової взаємодії влади та бізнесу, впровадження цифрових технологій у виборчу систему. Ці напрямки проаналізовано з урахуванням світового досвіду та окреслено перспективи їх становлення в Україні [5].

У висновку зазначається, що перенесення світових стандартів на національний ґрунт буде опосередковане місцевими особливостями, але самі намагання в цьому напрямку будуть сприяти цифровій трансформації суспільства і підвищенню ефективності публічного управління. Подальші розробки та дослідження у цій сфері є перспективними у всіх без винятку сферах економічного та суспільного життя, але саме цифровізація у сфері публічного управління або дасть стимул подальшому прогресу країни, або стане гальмом у цьому русі [5].

Список літературних джерел:

1. Офіційний веб сайт Рівненська обласна державна адміністрація URL: <https://www.rv.gov.ua/news/cifrovizaciya-ce-postupove-peretvorennya-usih-derzhavnih-poslug-na-zruchni-onlajn-servisi> (дата звернення: 04.11.2021)
2. Міністерство та комітет цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/priskorennya-tsifrovoi-transformatsii-ukraini-uryad-skhvaliv-zakonoproekt> (дата звернення: 04.11.2021)
3. Петренко Н.О., Машковська Л.В. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні: нормативно-правові аспекти URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.18>
4. Федулова Л.І. Цифрова трансформація (цифровізація) регіонів України URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/4ba4c1b4-cefe-4f27-b58b-3aee7c8cf152.pdf>
5. Квітка С., Новіченко Н., Гусаревич Н., Піскоха Н., Бардах О., Демошенко Г., Перспективні напрямки цифрової трансформації публічного управління URL: [www.aspects.org.ua Public Administration Aspects 8 \(4\) 2020](http://www.aspects.org.ua/PublicAdministrationAspects8(4)2020)

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ, СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Кожем'якіна Світлана Миколаївна,
д.е.н., професор кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сьогодні в Україні здійснюються системні кроки щодо реформування вітчизняної системи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування нині є важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління. В Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, ухвалено низку базових нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування. Проведення реформи місцевого самоврядування потребує ефективного кадрового забезпечення. Перед державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування постають нові проблеми, які потрібно вирішувати. Цей процес потребує здобуття нових знань та підвищення рівня професійної компетентності службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Відповідно актуалізується проблема удосконалення системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, державних службовців органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, їх голів; запровадження професійних програм підготовки для органів місцевого самоврядування тощо [1].

Проблеми підвищення рівня професійної компетентності службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування досліджували М. Білинська, О. Васильєва, К. Ващенко, О. Воронько, В. Баришніков, Л. Гогіна, Н. Гончарук, В. Гошовська, Л. Даниленко, В. Куйбіда, Н. Ларіна, В. Луговий, І. Мотренко, А. Михненко, В. Понеділко, І. Розпутенко, О. Руденко, С. Серьогін та інші. Вітчизняні Вчені зробили значний внесок в обґрунтування теоретичних засад, організаційне-правове, інституційне і методичне забезпечення

підвищення професійної компетентності державних службовців.

Розвиток та модернізація системи навчання та підвищення кваліфікації – запорука професійної компетентності державних служб посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад.

Професійна підготовка державних службовців вимагає системного впорядкування теоретичної бази для належного виконання своїх функцій службовцями. Зміст професійних програм підвищення кваліфікації повинен бути прогностично орієнтованим на повноцінне підвищення індивідуально-професійного статусу державного службовця, мати випереджаючий характер, містити інформацію про останні наукові дослідження, новітні досягнення окремих галузей управлінської науки та рекомендації щодо їх використання у практичній діяльності, аналіз та ознайомлення з різними концептуальними підходами до актуальних проблем державного управління, в тому числі і до вивчення закордонного досвіду [2, с.164].

Варто наголосити, що викладачі, залучені до підготовки фахівців з публічного управління, мають володіти не тільки глибокими знаннями у предметній сфері, а й вміти цікаво й креативно викладати той чи інший навчальний матеріал. Оскільки принципово важливим є набуття студентами базисних навичок і вмінь щодо ефективного виконання у майбутньому своїх функцій у сфері сучасного публічного управління, стає зрозумілою необхідність широкого застосування інтерактивних методів навчання.

Дослідники виокремлюють такі особливості інтерактивного навчання [2, с. 165]:

- спрямованість інтерактивних методів на поведінкові зміни;
- активний характер інтерактивних занять, оскільки до навчання залучається вся група, включаються всі канали сприйняття інформації;
- застосування різноманітних методів подачі матеріалу, підтримання високої інтенсивності й ритму заняття, зведення до мінімуму втрати часу, підтримання зацікавленості студентів темою;
- викладач і студент як рівноправні партнери. У ході інтерактивного заняття студент виступає не об'єктом, а суб'єктом навчання. Роль викладача – скерувати учасників інтерактиву на якомога більш активну участь у процесі;
- націленість інтерактивних занять на вирішення реальних проблем, на пошук відповідей на питання, які породжує та чи інша проблема;
- спеціальна режисура процесу навчання – інтерактивні заняття погребують ретельної розробки сюжету, композиції, визначення регламенту. Заняття мають бути логічно побудованими та завершеними, з оформленням результатів;

спеціальне матеріально-технічне забезпечення інтерактивних занять, які погребують певних технічних засобів, спеціального обладнання, наочності, презентаційного матеріалу тощо.

Також, передові освітні технології підготовки державних службовців можуть включати: проблемну лекцію, лекцію-візуалізацію, семінар-диспут тощо.

Отже, на нашу думку застосування інноваційних освітніх технологій в процесі підготовки державних службовців повинно здійснюватись на постійній основі, що забезпечить якість навчального процесу. У цьому контексті застосування інноваційних освітніх технологій, використання сучасних методів навчання перетворюється в один із ефективних інструментів якісної підготовки майбутніх фахівців з державного управління.

Список літературних джерел

1. Ларіна Н. Б. Інноваційні моделі підвищення кваліфікації управлінських кадрів навч.-метод. матеріали. уклад. Г. І. Бондаренко. К. НАДУ, 2013. 52 с.

2. Проблематика процесу децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах: збірник матеріалів круглого столу, Київ, 18 квітня 2018 року / За заг. ред. Войтович Р. В., Ворони П. В. Київ, ІПК ДСЗУ, 2018. 242 с.

3. Аналіз ситуації щодо професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування в Україні. Інформаційно-аналітичний звіт. http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Analytical-report_Institution-Training-2017_7July_Final.pdf.

4. Досвід професійної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: інф. - аналітичний збірник / за ред. Т. В. Мотренка, С. М. Серьогіна. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. 245 с.

Краус Катерина Миколаївна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка

МОТИВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Якісні та кількісні показники діяльності будь-якого підприємства залежать, перш за все, від результатів діяльності персоналу. Можна стверджувати, що професійні навички, кваліфікація працівників, їх інтелектуальні здібності та моральні риси характеру є провідним фактором, який визначає успіх роботи підприємства. Проте сформувати насправді сильний та висококваліфікований кадровий потенціал на практиці вимагає значних зусиль з боку керівників та наявності в них досвіду й знань з питань мотивації і стимулювання

праці.

На етапі набору персоналу визначається лише наявність чи відсутність потенціалу в працівника, його теоретичний рівень підготовки до виконання майбутніх обов'язків. Проте на даному етапі жоден керівник не може бути впевненим, що в практичній діяльності особа розкриє всі свої здібності та буде самовіддано працювати на користь підприємства.

Головним завданням стає створення сприятливого психологічного та морального клімату для робітника, з метою заохотити його використовувати свої знання та вміння в оптимальному обсязі для ефективної роботи підприємства, розкрити потенційні можливості при подальшій трудовій діяльності [5]. Одним із пріоритетів для підприємств різних форм власності є пошук ефективних способів управління працею, що забезпечують активізації людського фактора. Вирішальним причинним фактором результативності діяльності людей є їх мотивація. Механізм мотивації, в основі якого лежать потреби, зображений на рисунку 1.

Економічні потреби посідають ключове місце в концепції мотивації персоналу, оскільки вони є головною рушійною силою, що спонукає людину до цілеспрямованої трудової діяльності. На даний час існує декілька різних, але достатньо обґрунтованих теорій мотивації, які умовно можна поділити на три групи: первинні, що базуються на історичному досвіді поведінки людини в процесі праці; змістовні, що відображають зміст потреб та процесуальні, що вивчають процес винагородження.

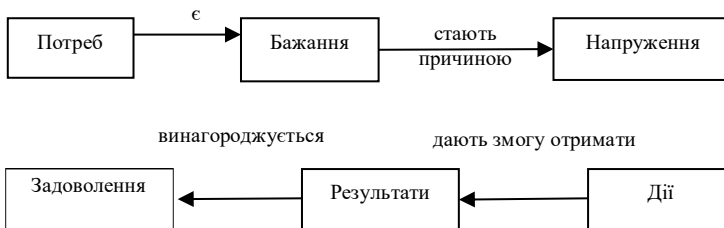

Рис. 1. Мотиваційний ланцюг “потреби – бажання – винагорода”

Первинні теорії мотивації формувались виходячи з історичного досвіду поведінки людини і застосування простих стимулів примушування, матеріального і морального заохочення. Найвідомішою теорією, яка і на сьогоднішній день застосовується є теорія “батога і пряника”. “Батогом” раніше був страх смерті або вигнання з країни, а “пряником” – воля, багатство або поріднення з господарюючими особами. Таким чином правильна трудова поведінка

працівника забезпечується позитивним і негативним стимулюванням.

Другою первинною теорією є теорія “X–Y–Z”. Ці три теорії були розроблені в різний час Ф. Тейлором, Д. МакГрегором та В. Оучі. Вони являють собою кардинально різні моделі мотивації, що орієнтуються на різний рівень потреб, і відповідно на різні стимули до праці [1, с. 78] (табл. 1.).

Таблиця 1 – Основні положення теорій мотивації “X”, “Y”, “Z”

Теорія “X”	Теорія “Y”	Теорія “Z”
1. В мотивах людини переважають біологічні потреби.	1. В мотивах людини переважають соціальні потреби і бажання гарно працювати.	1. В мотивах людини поєднуються соціальні і біологічні потреби.
2. Звичайна людина намагається уникати роботи і тому роботу треба нормувати.	2. Фізичні і емоційні зусилля на роботі є природними для людини.	2. Люди прагнуть працювати в групі і групового методу прийняття рішень.
3. Більшість людей тільки через примушування можуть здійснювати необхідні дії для досягнення мети підприємства.	3. Людина може сприймати роботу як джерело задоволення або як покарання залежно від умов праці.	3. Повинна існувати індивідуальна відповідальність за результати праці.
4. Більшість людей бажать, щоб ними управляли і не прагнуть брати на себе відповідальність, мають невисокі амбіції і бажать знаходитись в безпечній ситуації.	4. Відповідальність і зобов'язання залежать від винагородження за працю.	4. Кращим буде неформальний контроль за результатами праці.
5. Якість роботи низька і тому потрібен постійний контроль.	5. Більшість людей прагне використовувати свої знання і досвід, брати на себе відповідальність.	5. На підприємстві повинна існувати постійна ротация кадрів і самоосвіта, повільна службова кар'єра.

Основним предметом керування в Японії є трудові ресурси. Ціль, що ставить перед собою японський керуючий – підвищити ефективність роботи підприємства в основному за рахунок підвищення продуктивності праці працівників, тоді як у європейському і американському менеджменті основною метою є максимізація прибутку, тобто одержання найбільшої вигоди з найменшими зусиллями [6]. В Японії прийнято свою власну модель мотивації трудової активності робітників, з урахуванням національного характеру. Як ключовий компонент динамічного розвитку розглядається людський фактор. Основою мотивації праці є гармонізація між працею і капіталом. Японський стиль управління базується на переконанні, а не на примусі. Керівник не виділяє себе з маси підлеглих, його завдання – не керувати роботою, яку виконують інші, а сприяти взаємодії співробітників, надавати їм необхідну

підтримку і допомогу, формувати гармонійні міжособистісні відносини, т.з. “менталітет зрівнялівки”. Цей феномен визначає ряд аспектів трудової мотивації в Японії.

Прикладом колективної форми організації праці є гуртки якості, що існують в Японії з 1962 року. Ці невеличкі колективи з виконавців, створені на добровільних засадах, здійснюють управління якістю продукції безпосередньо на робочих місцях. Це зручно для вирішення як технічних, так і соціально-психологічних завдань. До 65% персоналу японських підприємств залучено до аналізу і вирішення бізнес-проблем. Гуртки якості дозволяють підвищити індивідуальну майстерність, творчість та здібність працівників.

Дослідивши японські й американські методи мотивації, можна зробити наступні висновки, що американські компанії роблять акцент на грошову винагороду, конкуренцію, страх втрати роботи, а в Японії – на внутрішню змагальність, підвищення рівня кваліфікації, вдячності в роботі. Отже мотивація в США носить зовнішній характер, а в Японії – визначається внутрішніми якостями і потребами працівника [2, с. 83].

В Україні мотивація співробітників, в основному, полягає в маніпулюванні заробітних плат, тобто підприємства то збільшують, то зменшують платню працівників залежно від перебування на ринку [7]. Тільки великі підприємства, висококваліфікованому персоналу крім високої заробітної плати пропонують соціальний пакет, який покриває частину витрат життєдіяльності працівника (медична страховка, доплата до відпустки, пенсійне накопичувальне страхування, мобільні послуги) [3, с. 7]. В Україні більш розповсюдженим є матеріальне стимулювання персоналу. Існують різноманітні підходи до організації матеріального стимулювання персоналу, які обумовлені тим, що організація матеріального стимулювання може виступати або самостійним елементом організації оплати праці, або складником системи нарахування заробітної плати. Існує ряд недоліків, що перешкоджають розвитку дієвого матеріального стимулювання персоналу на підприємствах України, ускладнюють процес його організації та зменшують привабливість матеріального стимулювання. До основних недоліків, перш за все, слід віднести велику кількість показників преміювання, через що матеріальне стимулювання втрачає прозорість. Критерії, за якими здійснюється стимулювання, ніяким чином не пов'язані з продуктивністю праці [4, с. 63]. Традиційні шкали, що використовуються для визначення рівня показників преміювання та стимулювання персоналу, на сьогодні втратили свою актуальність, їх застосування є ресурсномістким.

Список літературних джерел

1. Клименко М.П., Филатова О.О. (2011). Мотивація управлінського персоналу в реалізації загальної стратегії підприємства. *Сталій розвиток економіки*, 5, 81–85.
2. Воронкова Т.Є., Костюк Т.П. (2009). Мотивація інноваційної діяльності. *Науково-технічна інформація*, 4, 30–35.
3. Андрусенко Т. (2004). Мотивація персоналу в контексті управління знаннями. *Справочник кадровика*, 11, 79–82.
4. Денисенко І.А., Пожидаєва А.Є. (2011). Мотивація і її вплив на підвищення ефективності використання трудових ресурсів в умовах економічної кризи. *Агросвіт*, 17/18, 26–28.
5. Краус К.М. (2012). Підвищення якості підготовки фахівців з маркетингу у формуванні їх професійних компетенцій. *Новітні інноваційні освітні технології: проблеми, розвиток та досвід впровадження*: матеріали XXXVII міжнар. наук.-метод. конф. (28–29 берез. 2012 р.) в 2 ч. Полтава: ПУЕТ, 2012. Ч. 1. 210–211.
6. Краус К.М. (2016). Передумови пріоритетності освоєння маркетингового мислення персоналом сучасних малих підприємств. *Маркетингова діяльність підприємств: сучасний зміст*: збірник наук. праць за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 квіт. 2016 р.). Полтава: ПУЕТ. 120–122.
7. Краус К.М., Краус Н.М., Манжура О.В. (2020). Економічна професійна освіта покоління цифрових людей в умовах функціонування інноваційно-підприємницьких університетів. *БІЗНЕС ІНФОРМ*, 3, 182–191. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_3_0_182_191 (дата звернення: 07.06.2020).

Панченко Алла Гнатівна,

к.н. з держ.управ., доцент,
доцент кафедри управління

Акіліна Олена Володимирівна,

к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління

Київський університет імені Бориса Грінченка

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ОСВІТИ

З часу проголошення незалежності Україна обрала шлях переходу до децентралізованої моделі управління та розвитку громадського суспільства. Громадянська освіта має забезпечити основи цього розвитку. У п. 5 ст. 5 Закону України “Про освіту” зазначено, що “...держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов’язаних з...усвідомленням цінностей громадянського суспільства...” [1]. Врахування громадянської думки та інтересів громади дає змогу освітянам об’єктивно оцінювати результати діяльності закладів освіти і коригувати їх відповідно до суспільних потреб та інтересів стейкхолдерів. В свою чергу й територіальні громади в нинішніх

умовах повинні брати на себе відповідальність за забезпечення якості освіти, освітньої діяльності, прозорості та публічності прийняття й виконання управлінських рішень тощо.

Понад сімдесят років в системі освіти різних країн світу реалізується принцип громадсько-орієнтованої освіти із забезпеченням партнерських взаємовідносин. Як зазначає О. Вельгас "...розвиток партнерства – це передумова виходу закладу освіти на якісно новий рівень культурних, соціальних, політичних взаємин із громадою, громадськими організаціями, органами державної влади і місцевого самоврядування" [2].

Школа, що є осередком розвитку місцевої громади, та державно-громадська модель управління нею, в Україні має історичне коріння й цю ідею не слід сприймати як нововведення. Традиційно українська школа й церква були осередками соціального та культурного життя місцевих громад. Ще у XIX ст., коли система громадсько-наглядових інституцій в європейських країнах лише формувалася, в Україні вже діяли так звані Шкільні Ради. "...Шкільна рада здійснювала нагляд за однією або кількома школами однієї місцевості і складалася з представників церкви, місцевого самоврядування та самої школи. До її функцій входило: затвердження терміну навчання та розкладу уроків, управління бюджетом школи, ведення обліку видатків, фінансових звітів, шкільної документації, тощо..." [3].

Шкільні ради, які обиралися на шкільних зборах, існували й за радянських часів. Проте, вони були лише рудиментами громадського компоненту в управлінні освітою авторитарної радянської школи, оскільки планування її діяльності не було зорієнтовано на реальні суспільні потреби й визначалося баченням вищого керівництва.

Вже за часів незалежності в Україні почали відроджуватися процеси демократизації та гуманізації освіти. Так, Закон України "Про загальну середню освіту" [4] у 1999 році затвердив загальні збори – органом шкільного самоконтролю. Як свідчить практика, збори не були вповноважені реальними правами та обов'язками громадянської опіки, постійно діючого самоврядного органу, який спільно з адміністрацією керував би шкільним життям.

У 2001 році було затверджено Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу [5]. Інституція визнана постійно діючим органом громадського самоврядування, до складу якої входять не лише батьки, педагоги, а й громадські лідери, керівники місцевих органів влади, члени місцевих громадських організацій. Незважаючи на ст. 29. Закону України "Про освіту" [1], щодо створення, порядку формування, відповідальності, повноважень,

типове положення про наглядову (підкувальну) раду законодавчо не затверджено. Положення про зазначену інституцію затверджуються на місцевому рівні.

Досліджуючи досвід з питань державно-громадського партнерства, слід виділити співпрацю України з 2016 року в рамках освітньої реформи з Європейським центром ім. Вергеланда (Норвегія) в рамках реалізації програми “Демократична школа”, що спрямована на поглиблення культури демократії у закладі освіти шляхом демократизації та децентралізації шкільного врядування.

Громадсько-активні школи (ГАШ) або громадські центри створювалися у світовій практиці як відгук на потребу активізації місцевих громад у вирішенні власних потреб, реалізації концепції навчання упродовж усього життя та розвитку громад. Людський та технічний ресурс стали поштовхом до змін у територіальних громадах, залучаючи мешканців громад до процесів ухвалення рішень.

У 2009 році було розроблено міжнародні стандарти якості діяльності ГАШ. Вони можуть бути використані як чинниками ГАШ для покращення своєї діяльності, так й іншими закладами освіти, що мають бажання працювати як громадсько-активні.

Громадсько-орієнтована освіта – це освітня філософія, яка забезпечує можливості партнерства в реалізації потреб місцевої спільноти. Найбільше суспільно-орієнтована освіта виявляється у громадсько-активній школі – закладі, який окрім формальної освіти забезпечує надання академічних, розважальних, оздоровчих, соціальних послуг і програм підготовки до професійної діяльності людей усіх вікових категорій. Модель ГАШ, співзвучна завданням реформ, що відбуваються в Україні, й на наш погляд, має набути найбільшого поширення.

Стандарти ГАШ, що потрібно запроваджувати в сучасних ЗЗСО, мають охоплюють такі сфери:

1. Лідерство, що передбачає формування потужної команди учасників освітнього процесу, яка об’єднана спільним баченням, цінностями в досягненні мети школи.

2. Партнерство. Розвинена ГАШ спрямовує свою діяльність на розвиток партнерських відносин із закладами, розташованими на території громади, з установами в громаді та окремими фахівцями. Такі відносини дають змогу різним службам, які опікуються питаннями дітей, родин і громадськості, гармонійно взаємодіяти між собою, координовано надавати послуги індивідуальним особам і підтримувати одне одного. Вони передбачають точне розуміння сфер відповідальності, залучення й спільне використання ресурсів та

активний обмін інформацією.

3. Соціальна інклюзія, що передбачає створення умов і можливостей навчання для всіх дітей, незважаючи на їхнє походження, релігійні вподобання, етнічний і соціальний статуси, стан здоров'я тощо. Пріоритетним має стати забезпечення учням рівного доступу до навчання та сприяння створенню комфортного освітнього середовища, незалежно від їхньої статі, релігійної та етнічної приналежності, соціального статусу тощо.

Список літературних джерел

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n2064>

2. Вельгас О. Заклад освіти – школа партнерства для громади: метод. посіб. Новоселиця, 2918. URL: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-partnerstvo-shkoli-i-gromadi-60138.html>

3. Заволока М.Г. *Загальноосвітня школа України в кінці XIX – на початку XX ст.* К.: Вид-во Київського ун-ту, 1971. 105 с.

4. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 року № 651-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text>

5. Про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу: Положення, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 05.02.2001 № 45 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0146-01#Text>

6. Бут Т. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб.; пер. з англ. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.

Боднар Ольга Богданівна,
к.ф.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій

Бичок Алла Володимирівна,
к.п.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій
Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ЧУТТЯ ЯК ВАЖЛИВОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Часто можна почути, що справді професійних перекладачів дуже мало. Тому в цьому ремеслі важливим є саме перекладацьке чуття, яке вказує на професійний переклад. Мабуть, не заперечать того факту читачі, які прочитували перекладений твір порівнюючи його з оригіналом. Переклад це не просто перекодування з однієї мови на іншу, важливо пам'ятати про культуру перекладу. Важливо досконало знати мову з якої перекладаєш і ту, на яку перекладаєш. Переклад це

мистецтво, яке базується на знанні мови, культури, історії, володіння блискучим художнім смаком, передача відчуття кожного слова, безпомилковість його вибору, вимогливість перекладача до свого таланту. Відчуття мови – від природи, це талант, чуття – надзвичайно важливе, перекладач може досконало знати рідну мову і мову з якої чи на яку перекладає, але бути глухим до природного звучання фрази, до чистоти його тону, до забарвлення слова.

Професія перекладача вимагає уважності, відповідальності і самовідданості. Перекладач має стерти кордони між країнами і людьми. Такт, мовне чуття, уважність, передбачливість, високий професіоналізм – надзвичайно необхідні риси при веденні міжнародних переговорів, бути невидимим і водночас присутнім. Перекладач має так перекладати, щоб його присутність не була помітною. Перекладач може зробити свій вагомий внесок в зміцнення міжнародного авторитету країни.

Тонкощі перекладу полягають і в найпростішому – коли перекладач не ускладнюючи собі життя користується звичними знайомим словами, замість того, щоб пошукати в словнику й інші відтінки певного слова, тому не беручи до уваги цього факту, можна осоромитися.

Важливо пам'ятати, щоб оригінальний авторський текст не програв при перекладі на іншу мову зберігаючи свою значущість і цінність. Щоб перекласти Івана Драча, потрібно перетворитися, хоча б частково, у Драча, засвоїти його темперамент, заразитися його пафосом, його поетичним відчуттям життя. Як писав В. Жуковський, що перекладач в прозі – раб, в поезії – суперник, а Б. Пастернак твердив, що при перекладі має відобразитися враження життя, а не словесності.

Переклад це не тільки високе мистецтво, але й виклик, це велике випробування, якщо мова йде про переклад поезії. Важливо зберігати ритм і музику оригінала. А це не просто, крім лінгвістичних здібностей треба мати особливе чуття, а також здатність до сумнівів. Тут має з'являтися інстинкт перекладача. І тут потрібно заглянути в словник, якщо відчуваєш, що не складаються фрази.

Від перекладацького чуття можна перейти і на вищий рівень – до емоційного інтелекту, який так потрібно враховувати в даній професії. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють власні почуття та почуття оточуючих і ефективно управляють своєю емоційною сферою. Саме тому їхня поведінка в суспільстві більш адаптивна, не конфліктна, немає страху, що значно полегшує зробити професійний переклад, додає впевненості.

Беручи до уваги час, в який ми живемо, тобто пандемія, що

викликає тривожність, підвищує стрес, це не дає змогу працювати розслаблено та жити із задоволенням. Це впливає і на професійну сферу життя, тому важливо мати високий рівень емоційного розуму. Якщо прибрати з проблеми емоції – залишиться ситуація. Отже, праця над своїм емоційним інтелектом, над своїм професійним рівнем – важлива. Для прикладу дослідімо переклад «Балади про гени» Івана Драча на англійську мову.

<p>Ген карих очей домінує над геном блакитних. Я підймаю вогонь на руках, Рудоволосу мою завію, Коса її пишна, лоскотно-гірка, Карість очей завіює. Я в заметілі шалу стою, Всотаний в сіті всоте. Питаю губами згубу своєю: “Згубонько, звідки ти, хто ти?” Питаю її, карооку й руду, Модернову красуню достоту, Антикварне доскіпуюсь на біду: “Зрадонько, звідки ти, хто ти?” Катую питанням губи її — Губи пекуче стоять навпроти, Раюю в любові серед руїн, Питаю на доторк, на дотик. “Біологине, богине, твій код, Хромосомні твої турботи...” Та мовчить твій солоний рот, Твій гарячий скептичний ротик: “Смертонько, хто ти?” Тільки дим над бровою З рудого завоюю... Хто я? Ти питаєш, хто я?</p>	<p>The gene for hazel eyes dominates the gene for blue eyes. I lift fire in my hands, my redheaded whirlwind. Her luxurious braid prickles me, blows over the brown of her eyes. Sucked again into the nets. I stand in a blizzard of passion, “Lovely doom, who are you? Where do you come from?” I ask the woman of brown eyes and red hair, the perfectly modern beauty. I inquire like an antiquarian into disaster: “Lovely traitor, who are you? Where do you come from?” I torture her lips with questions, I torture her burning lips. I am happy among the ruins. By contact, by touch, I ask: “O goddess Biologyne, tell me your code, your chromosomian troubles...” Your tiny skeptical mouth boils, but your salty mouth is silent: “Lovely death, who are you?” Only smoke over the eyebrow of the redheaded whirlwind... Who am I, you ask, who am I?</p>
---	---

Роблячи зіставний аналіз перекладу американського поета і перекладача Стенлі К’юніца, бачимо, що не передано англійською мовою художнього образу, не збережені нюанси витворені автором оригіналу. Є також і суттєві огріхи в перекладі, де не перекладено фрази, а то й цілі речення, а все це суттєво впливає на сприйняття твору. Здійснити поетичний переклад – нелегке завдання, а ще й митця, який писав символічно, створюючи образи, поміщаючи в них багатство свого духовного життя і розуміння.

Отже, вдалі і невдалі переклади свідчать про те, наскільки важливо досконало знати мову оригіналу і мову, на яку перекладають, а ще історію, культуру, світобачення, традиції, звичаї, внутрішній світ людей, націй і, крім цього всього, мати особливе перекладацьке чуття.

Список літературних джерел

1. Корунець І. В. (2008). *Вступ до перекладознавства* : підручник. Вінниця: Нова

книга. 512 с.

2. Корунець І. В. (2001). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)* : підручник. Вінниця: Нова книга. 448 с.

3. Стріха М. В. (2006). *Український художній переклад: між літературою і націєтворенням*. Київ : Факт. 344 с.

4. Ткаченко А. О. (1992). *Художній світ Івана Драча*. Київ: Знання. 48 с.

5. Kulitz S. (1978). *Orchard Lamps* by Ivan Drach. New York: Sheep Meadow Press, 71 p.

6. Матях В. М. Жуковський Василь Андрійович. *Енциклопедія історії України*. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Zhukovsky_V

7. Пастернак Б. «Я человек, мне место на земле...». *Книга*. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/ja-chelovek-mne-mesto-na-zemle.html#tab-attributes>

Дейнеко Людмила Вікторівна,

д.е.н., проф., завідувачка відділу промислової політики,

Шелудько Елла Ігорівна,

к.е.н., ст.н.с., ст.н.с. відділу промислової політики,

Завгородня Марія Юрївна,

к.е.н., н.с. відділу промислової політики

ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

ОСОБЛИВОСТІ ФОРСАЙТ-ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОЦЕСУ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ

Найбільш загрозливим викликом, що обумовлює сьогодні проблеми ефективності використання кадрового потенціалу промисловості, стає втрата людських ресурсів та кваліфікованих працівників, і, зокрема, через процес трудової міграції. Відбувається цей процес на тлі ускладнення демографічної ситуації та дисбалансів ринку праці, освіти, труднощів інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади.

До цього часу проблеми зайнятості та кадрового забезпечення відводяться на другий план, їх вирішення не координується із інвестиційною, соціальною, промисловою політикою. В цих умовах основним і невід’ємним інструментом, що застосовується при прийнятті складних рішень у самих різноманітних сферах людської діяльності, стає Форсайт [1]. Його більш активному впровадженню в практику стратегічного прогнозування сприяє стрімкий розвиток інформаційних технологій. Поширення цього інструменту по всьому світу на значну кількість сфер економіки, державної політики і

суспільного життя визначає Форсайт як універсальний механізм партисипативного (спільного) аналізу нинішнього стану та дослідження перспектив досягнення бажаного очікуваного результату у конкретній сфері діяльності. Форсайт передбачає участь багатьох зацікавлених стейкхолдерів, часто за провідної ролі державних установ або спеціально утворених органів, у формуванні образу майбутнього і його реалізації [2].

Щодо форсайт-досліджень сфери зайнятості та кадрового забезпечення, то слід зазначити, що подібні комплексні дослідження раніше в Україні не проводилися, тому їх реалізації має передувати робота з теоретичного осмислення накопиченого зарубіжного досвіду у цій сфері. Наявним фрагментарним науковим дослідженням бракує конкретних підходів щодо з'ясування мети, способів і функцій забезпечення інституціоналізації відносин зайнятості у промисловості та кадрового забезпечення галузі. Потребує наукового уточнення і характер відносин держави, недержавних інститутів, громадянського суспільства. Мало вивченою проблемою залишається й процес інтеграції всіх стейкхолдерів для забезпечення і втілення політичних, економічних та соціальних рішень.

На дофорсайтній стадії дослідження слід передбачити проведення критичного аналізу зарубіжних досліджень із прогнозування розвитку ринку праці та кадрового забезпечення галузей промисловості, визначення найбільш ефективних методичних рішень при організації процедур Форсайту у процесі формування та реалізації державної кадрової політики. Важливим при цьому є врахування національної специфіки щодо подібних досліджень.

У світі актуалізувались прикладні дослідження, зокрема і за форсайтною методологією, щодо визначення трендів формування та розвитку ринку праці, попиту на затребувані цифрові навички, професійні кваліфікації, з урахуванням впливу глобальних світових тенденцій: розвитку Індустрії 4.0 та зокрема цифровізації, автоматизації робочих місць [3]. Актуальність створення в Україні комплексного механізму узгодженості потреб промисловості в кадрах з масштабами та напрямками професійної підготовки стає більш очевидною, оскільки система освіти повинна адекватно реагувати на запити ринку праці.

Прогнозування потреб у професійних кваліфікаціях повинно кореспондуватись з розглядом існуючих соціально-економічних пріоритетів країни, а також ступеня відповідності національним пріоритетам і тенденціям розвитку виробництва, в першу чергу, переробної промисловості, в середньо- і довгостроковій перспективі.

Це відповідно передбачає вивчення об'єктивних закономірностей технічного і соціального прогресу у секторах та огляд глобальних технологічних трендів (перевірка застосовності в країні, технологічного розриву, технологічного розвитку, тобто визначення можливості застосовувати світові цифрові технології в секторі).

Передбачення потреб ринку праці у професійних кваліфікаціях з цифровими навичками дозволить спрогнозувати в коротко- та середньостроковому періоді потребу в працівниках з цифровою компетентністю для всієї економіки, що створить можливості для більш обґрунтованого формування державного та регіонального замовлення на підготовку працівників за затребуваними професійними кваліфікаціями та призведе до зростання ролі людського капіталу в майбутньому розвитку України і підвищенню його вартості. При форсайт-прогнозуванні важливим є проведення декількох ітерацій опитування фахівців, стейкхолдерів, що в результаті дозволить сформулювати Перелік професійних кваліфікацій з цифровими навичками. На наш погляд, перелік професійних кваліфікацій з цифровими навичками потребує детальної розробки, для його формування слід провести анкетне опитування серед представників високотехнологічних виробництв переробної промисловості.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, слід зазначити, що форсайт-дослідження у сфері зайнятості та кадрового забезпечення промисловості передбачає узгоджену оцінку перспектив реалізації державної кадрової політики та має спиратися на формування стратегічного бачення щодо розвитку кадрового потенціалу промисловості як найважливішого інтелектуального й професійного ресурсу. Вивчення проблеми задоволення потреб промисловості у кваліфікованих кадрах з урахуванням використання Форсайт-технології передбачає реалізацію комплексу заходів на дофорсайтній стадії дослідження:

- здійснення учасниками дослідження глибокої оцінки ситуації у промисловому сегменті ринку праці, яка б врахувала і пов'язала макроекономічні, фіскальні, демографічні показники, очікування й потреби цього ринку праці, оцінку кількості та якості фахівців, які йому потрібні і зв'язала б воєдино національні системи освіти й праці;

- вивчення потреб промисловості у кваліфікованих кадрах, що включатиме: визначення переліку майбутніх професій, що найбільше впливатимуть на розвиток галузей промисловості; дослідження попиту на нові компетентності кваліфікованих робітників на ринку праці; вивчення перспективних технологій у зв'язку з глобальними викликами технологічної революції 4.0 для промислового розвитку, що

дасть можливість наблизити підготовку кваліфікованих кадрів до майбутніх потреб ринку праці;

– здійснення за єдиною методологією моніторингу ринку праці через визначення реальних потреб галузей промисловості і регіональних ринків праці у кваліфікованих робітничих кадрах; проведення аналізу потреб регіонів у працівниках із професійно-технічною освітою різних професій, формування на цій основі державного та регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих робітників у ПТНЗ; проведення моніторингу перспективних потреб ринку у високо- та напівкваліфікованих робітничих кадрах як основи формування робітничого потенціалу регіонів;

– узагальнення учасниками дослідження статистичних аналітичних макроекономічних даних (включаючи інформаційно-аналітичні матеріали і нормативно-правові документи міжнародних організацій та країн ЄС) щодо розвитку ринку праці, розроблення спільного бачення щодо розвитку потужностей освітніх закладів та планування у зв'язку з цим підготовки кадрів для промисловості.

Список літературних джерел:

1. Frame: skills for the future. Foresight. European Training Foundation (2014). URL: <https://www.voced.edu.au/content/ngv%3A63470> (дата звернення 12.06.2021).

2. Квітка С.А. (2016). Форсайт як технологія проектування майбутнього: новітні механізми взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. №8 (34). С. 5-15.

3. Рикардо Сейдль да Фонсека. (2017). Будущее занятости: оценка эффектов Форсайта в сфере науки, технологий и инноваций. *Форсайт*. Т.11. №4. С.9-22.

Карімов Геннадій Іванович,

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
організацій і адміністрування

Карімов Іван Кабіденович,

к.ф.-м. н., доцент, завідувач кафедри
прикладної та вищої математики

Дніпровський державний технічний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ

Сучасні тенденції розвитку економіки та управління висувають нові вимоги до управлінського персоналу всіх рівнів та сфер діяльності. Відповідність майбутніх управлінців сучасним вимогам

реалізується через сучасні форми і методи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для органів управління, суб'єктів господарювання. Одним з таких напрямків є впровадження індивідуалізації навчального процесу та індивідуальної траєкторії навчання здобувачів вищої освіти в галузі управління і адміністрування.

Згідно з Законом України “Про освіту” [1] індивідуальна освітня траєкторія ґрунтується на виборі здобувачем освіти освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності і може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

Індивідуальний навчальний план здобувача містить перелік дисциплін вільного вибору. З переліку вибіркових навчальних дисциплін здобувач повинен обрати будь-які навчальні дисципліни в обсязі не менш ніж 25 % загальної кількості кредитів ЄКТС. Таким чином, для вибіркових дисциплін в освітніх програмах та навчальних планах передбачений бюджет часу, що становить “не менше 60 кредитів ЄКТС для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, не менше 22 кредитів ЄКТС для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти та не менше 10 кредитів ЄКТС для здобувачів третього (наукового) рівня вищої освіти” [2].

Дніпровським державним технічним університетом (ДДТУ) в межах галузі знань 07 «Управління та адміністрування» запропоновано три освітньо-професійні програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, три освітньо-професійні програми другого (магістерського) рівня вищої освіти та одна освітньо-наукова програма третього (наукового) рівня вищої освіти. Форма реалізації індивідуальної траєкторії навчання для всіх освітніх програм галузі знань повністю вільний вибір. Обрання вибіркових дисциплін здійснюється відповідно до Положення про порядок реалізації здобувачами вищої освіти Дніпровського державного технічного університету права на вільний вибір навчальних дисциплін [3].

Згідно з Положенням сформовано та затверджено Перелік вибіркових дисциплін для освітніх програм та оприлюднено на сайті університету разом з Умовами вибору вибіркових компонент [4]. Освітньо-наукові програми третього (наукового) рівня вищої освіти мають загальний перелік вибіркових навчальних дисциплін. Переліки вибіркових дисциплін для освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти згруповані за відповідними факультетами. Освітньо-професійні програми галузі знань 07 “Управління та адміністрування” представлені в межах факультету Економіки, менеджменту, соціології та філології.

Кафедри, які забезпечують викладання дисциплін за вибором, (у встановленому порядку [5]) розміщують силабуси та робочі програми навчальних дисциплін на офіційному сайті ЗВО. За результатами презентації, здобувачами обираються вибіркові компоненти на навчальний рік, що згідно з заявами відображається в індивідуальних навчальних планах.

Поточний склад вибірових компонент освітніх програм галузі знань 07 “Управління та адміністрування” в ЗВО, що розглядається, виглядає наступним чином:

Перший (бакалаврський) рівень.

Перелік 1 – 52 навчальні дисципліни, в т.ч.:

- за галуззю знань 07 “Управління та адміністрування” – 23 дисципліни;

- інші – 29 дисциплін.

Перелік 2 – 88 навчальних дисциплін, в т.ч.:

- за галуззю знань 07 “Управління та адміністрування” – 61 дисципліна;

- інші – 27 дисциплін.

Другий (магістерський) рівень.

Перелік 1 – 28 навчальних дисциплін, в т.ч.:

- за галуззю знань 07 “Управління та адміністрування” – 23 дисципліни;

- інші – 5 дисциплін.

Перелік 2 – 13 навчальних дисциплін, в т.ч.:

- за галуззю знань 07 “Управління та адміністрування” – 8 дисциплін;

- інші – 5 дисциплін.

Третій (науковий) рівень.

Перелік 1 – 10 навчальних дисциплін, в т.ч.:

- за галуззю знань 07 “Управління та адміністрування” – 2 дисципліни;

- інші – 8 дисциплін.

Перелік 2 – 25 навчальних дисциплін, в т.ч.:

- за галуззю знань 07 “Управління та адміністрування” – 3 дисципліни;

- інші – 22 дисциплін.

Таке різноманіття представлених для вибору дисциплін потребує особливої уваги гарантів програм та кураторів академічних груп на етапі презентації вибіркової компоненти освітньої програми. Тобто, повністю вільний вибір реалізований у ДДТУ надає максимальної самостійності здобувачам, але за загальним переліком здобувачам

важко орієнтуватися у послідовно-логічному взаємозв'язку дисциплін. Альтернативою може стати поєднання дисциплін за профілем: поглиблений рівень підготовки із іноземних мов, дисципліни для реалізації тих чи інших загальних компетентностей. Або застосування внутрішньої профілізації, шляхом формування профілізаційних блоків з поєднанням як обов'язкових, так і напів-вибіркових дисциплін.

Список літературних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України. від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 02.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 25.10.2021).

2. Положення про індивідуальний навчальний план здобувачів вищої освіти ДДТУ. *Дніпровський державний технічний університет*: офіційний веб-сайт. URL: http://www.dstu.dp.ua/uni/downloads/z_6_kontrakt_budzheta.pdf (дата звернення: 22.10.2021).

3. Положення про порядок реалізації здобувачами вищої освіти Дніпровського державного технічного університету права на вільний вибір навчальних дисциплін. *Дніпровський державний технічний університет*: офіційний веб-сайт. URL: http://www.dstu.dp.ua/uni/downloads/polog_vilnvubir.pdf (дата звернення: 22.10.2021).

4. Умови вибору вибіркових компонент. *Дніпровський державний технічний університет*: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.dstu.dp.ua/uni/#student> (дата звернення: 22.10.2021).

5. Положення про розробку силабусів навчальних дисциплін у ДДТУ. *Дніпровський державний технічний університет*: офіційний веб-сайт. URL: http://www.dstu.dp.ua/uni/downloads/polog_sulabus_navsh_dusc2019.pdf (дата звернення: 22.10.2021).

Косевич Катерина Володимирівна,

здобувач освіти

Сухорукова Анна Леонідівна,

к.н. з держ. управл.

Миколаївський національний аграрний університет

СУЧАСНІ МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ, СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Метою сучасної кадрової політики України є вирішення питань комплектування органів державної влади та органів місцевого самоврядування висококваліфікованими, професійно компетентними кадрами, спроможними визначити стратегію модернізації українського суспільства, забезпечити глобальні трансформаційні перетворення та розвиток незалежної демократичної держави. Розвиток персоналу значною мірою залежить від стану профорієнтаційної роботи в навчальних закладах та безпосередньо в організації.

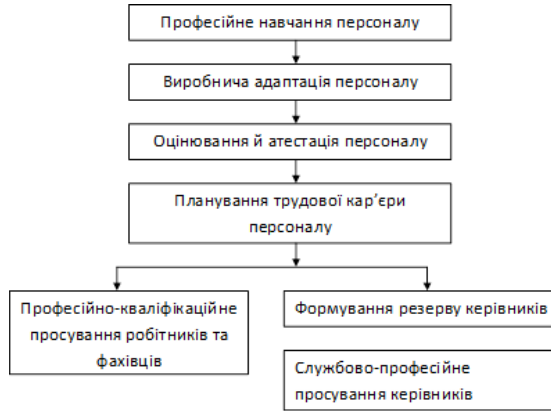

Рис. 1. Складові процесу розвитку персоналу організації

Навчальні курси, спрямовані на навчання та розвиток професійних навичок державних службовців та органів місцевого самоврядування, необхідні за умови побудови продуктивних стосунків між викладачами та студентами, позитивного психологічного клімату, рівноправного партнерства на основі діалогу, спільного розвитку діяльності, навчання. індукція. технології та їх організація. Тому традиційні методи вищої освіти доцільно інтегрувати з інноваційними: дистанційними, довгостроковими, особистісно орієнтованими. При цьому організаційні форми та дидактичні методи в синергетичному навчально-виховному процесі повинні відповідати дидактичним потребам андрагогіки, педагогічним інноваціям, враховуючи рівень освіти, досвіду, вік і навички вчителя, а також заохочувати активність взаємодія з учнями.

Таблиця 1 – Сучасні методи розвитку персоналу

Метод	Можливість використання
Тренінг	Метод передбачає груповий аналіз та обговорення гіпотетичних чи реальних ситуацій. Метою навчальних курсів є моделювання ситуацій, близьких до реальності, для формування певних практичних навичок, засвоєння нових моделей поведінки, зміни ставлення до завдань тощо.
Case study	Розгляд практичних ситуацій з досвіду діяльності різних організацій, що передбачає аналіз і групове обговорення гіпотетичних або реальних ситуацій
Баскет-метод	Імітаційний метод ситуацій «ділової активності», в яких працівник долучається до ролі директора. Цей метод застосовується до працівників, які претендуватимуть на керівну посаду.
Коучинг	Метод консультації, в ході якого людина (коуч), яку називають «коуч», допомагає студенту досягти професійної мети, передаючи свій досвід через супервізію та навчання.

Майстер-клас	Ефективний професійний та активний метод навчання, в якому провідний (визнаний) експерт пояснює та демонструє, як застосовувати нові технології на практиці.
Метод поведінкового моделювання	Метод спрямований на вироблення специфічної моделі поведінки співробітників у стандартних і нестандартних ситуаціях. Цей метод на основі пошуку моделі поведінки («моделі поведінки»), її аналізу та реконструкції на практиці
Сторителлінг (мотиваційна розповідь)	Метод навчання нових співробітників організації, щоб вони ознайомилися з організаційною структурою, корпоративною культурою, локальними розпорядчими документами тощо. Навчання починається з моменту підбору персоналу до повної адаптації працівника; здійснюється безпосереднім керівником (наставником) для отримання інформації про організацію, їх характеристика для перевірки під час випробувального терміну (стажування)
Екшн-навчання	Метод навчання для вирішення реальних проблем на практиці в процесі діяльності організації. Основою цього методу є створення робочої групи, що вирішує поставлене завдання. Термін навчання може тривати від кількох тижнів до року
Shadowing («стеження»)	Метод, у якому працівник добровольно ведеться просування по службі, переробку або ротацію протягом мінімум двох днів, щоб бути «привидом» працівника на конкретній посаді. Тому кандидат «занурюється» в специфіку конкретної людини. може визначити тип і обсяг необхідних знань, умінь і компетенцій.
Secondment (своєрідне «відрадження»)	Метод є різновидом ротації, що передбачає тимчасове переміщення працівника на інше місце роботи, в інший підрозділ організації з подальшим поверненням до виконання попередніх обов'язків
Buddying – метод	Метод призначення партнера працівнику, завданням якого є надання постійного зворотного зв'язку щодо дій і рішень призначеного працівника з метою виявлення вузьких місць у його роботі. Учасники мають рівні права, що відрізняє метод від наставництва.
E-learning	Метод використання телекомунікаційних технологій для навчання персоналу на відстані (найбільш застосовуваним його різновидом є Skype-навчання, або прослуховування вебінарів)
Самонавчання	Здійснюється індивідуально за умови стимулювання навчання за допомогою використання різних матеріалів: книг, документації, аудіо, відео та мультимедійних програм.
Мозковий штурм	Метод, що дозволяє генерувати велику кількість ідей для вирішення проблемної ситуації за обмежений період часу з подальшим аналізом і вибором найбільш підходящого управлінського рішення

В умовах сучасного швидкого старіння теоретичних знань, умінь та практичних навичок спроможність організації постійно підвищувати фаховий рівень своїх працівників є одним із найважливіших факторів забезпечення конкурентоспроможності її на ринку, оновлення і зростання обсягів виробництва товарів чи надання послуг.

Список літературних джерел

1. Енциклопедія державного управління : довідк. вид. У 8 т. Т. 8. Публічне

врядування. – К. : НАДУ, 2011. – 630 с.

2. Ларіна Н.Б.; Інноваційні моделі підвищення кваліфікації управлінських кадрів : навч.-метод. матеріали. К. : НАДУ, 2013. 52 с.

3. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: Навч. посіб. К.: Кондор, 2003. 294 с.

4. Розпутенко І.В., О.Г. Пухкал, О. Д. Брайченко та ін. ; за заг. ред. І. В. Розпутенка. Ефективність державного управління та управлінських кадрів в умовах змін : зб. наук. праць. К. : Вид. НАДУ, 2010. 168 с.

Лопушинська Олена В'ячеславівна,
PhD з менеджменту, доцент кафедри
менеджменту ім. І.А. Маркіної
Смірнова Катерина Олександрівна,
здобувач освіти

Полтавський державний аграрний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В сучасних умовах головним завданням вищої освіти є активування нових інформаційних технологій з метою знань та активне використання нових методів навчання. Для реформування вищої освіти потрібно змінювати парадигми управління ЗВО та використовувати нові методи управління для стійкого розвитку системи вищої освіти. В 90-х роках минулого століття в Україні з'явилося багато поверхневих реформ, які призвели до зниження якості вищої освіти, знизилася якість матеріально-технічного забезпечення, що також потягнуло за собою втрату викладацьких кадрів [1]. Сьогодні, використовуючи застарілі методи навчання, знання і уміння здобувачів вищої освіти можуть не відповідати умовам сучасного інформаційного суспільства. Аби підняти конкурентоспроможність ЗВО їх модель управління повинна ґрунтуватися на принципах стратегічного управління та якості менеджменту [2].

Одним із найважливіших елементів системи управління сучасним ЗВО є якість менеджменту. Саме вона відіграє ключову роль у формуванні показників результативності та ефективності ЗВО. В тому випадку, коли ЗВО визначають свої власні пріоритети в рамках набору правил та стимулів, визначених національними та державними органами, роль менеджменту має вирішальне значення у визначенні їх ефективності. Щоб зрозуміти, які механізми сприяють ефективності, доцільно вивчити роль менеджменту та його характеристики. Є важливим зрозуміти, чи пов'язані певні управлінські практики або

стилі лідерства з відмінностями у вимірюваних результатах та чи призводять різні типи моделей управління та організаційних структур до неоднорідності в діяльності організації [3].

Необхідним фактором для ефективного управління ЗВО є застосування інновацій. Саме інновації стрімко підвищують ефективність освіти для майбутніх фахівців [4].

В систему інноваційного менеджменту ЗВО мають бути закладені такі фактори:

1) Освітні інновації. Важливим є максимальне оновлення навчальних планів та максимальне впровадження нових освітніх програм, використання нових педагогічних технологій в навчальному процесі, нові інформаційні технології та підвищення кваліфікації викладацького складу.

2) Інновації управління. Формування інноваційної структури ЗВО, покращення системи управління та її оптимізація, підвищення якості діяльності шляхом створення окремого підрозділу.

3) Інновації ідеологій. Забезпечення максимальної участі у різних національних науково-освітніх програмах та міжнародних проєктах, збільшення науково-дослідницьких робіт для перспективного виробництва інноваційної продукції, розвиток та розширення співпраці з роботодавцями, підвищення взаємодії із громадськістю [4].

Предметом менеджменту ЗВО є вплив теоретичних, практичних і методологічних чинників для формування та розвитку належного функціонування освітніх структур.

Майбутній керівник ЗВО повинен володіти різними компетентностями:

управління ЗВО повинно базуватися на моральних, етичних та правових нормах;

наявність налагодженої ефективної міжособистісної комунікації зі всіма учасниками освітньо-виховного процесу;

використання різних стилей комунікації та оволодіння культурою мовлення;

самостійна перевірка професійної діяльності, що має здійснюватися на основі своєчасного представлення результату;

поєднання професійних знань з спеціальними та психологічними;

наявність необхідних ресурсів для проведення наукових досліджень;

використання в навчально-виховній практиці сучасних методів навчання та інноваційно-комунікаційних технологій [4].

Дослідження показують, що перед тим, як інновації зможуть бути застосовані в управлінні ЗВО, необхідно ретельно вивчити

інноваційний потенціал цих установ. На основі отримання відповідного рівня інноваційного потенціалу закладу можливе прийняття управлінських рішень із перспективою досягнення управлінських цілей [4].

Використання інновацій в управлінні ЗВО дасть змогу формувати нові, більш інноваційні освітні програми та використовувати інноваційний підхід до підготовки майбутніх фахівців через використання сучасних методів та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній діяльності [4].

Отже, управління ЗВО за допомогою інновацій залежить від впливу рівня результативності; рівня професійної діяльності персоналу; успішності здобувачів; рівня ресурсного забезпечення ЗВО та рівня інноваційного потенціалу; рівня автоматизації та технологізації навчального процесу.

Список літературних джерел

1. Сучану А. Тенденції розвитку системи вищої освіти в Україні і за кордоном: основні напрями. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1298>
2. Моргулець О. Б. Управління вищим навчальним закладом як суб'єктом ринку. *Ефективна економіка*. 2016. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5135>
3. Tommaso Agasisti. Management of Higher Education Institutions and the Evaluation of their Efficiency and Performance. 2017. URL: <https://cutt.ly/JRVVW12>
4. Трубіщина, О., Демченко, В. Менеджмент закладів вищої освіти: застосування інновацій. Vol. 7, № 3. TernopilAberdeen. 2020. pp. 383-393. DOI: 10.25128/2520-6230.20.3.12.

Немченко Тамара Борисівна,

канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Немченко Тетяна Анатоліївна,

канд. екон. наук, асистент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет

ЗАГРОЗИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Головним рушійним фактором економічного прогресу виступає саме людський ресурс, що, формує стійку потребу у розробці дієвого механізму забезпечення кадрової безпеки як на мікрорівні, так і на мезо- та макрорівнях для гарантування ефективного використання та

розвитку наявного трудового потенціалу країни в умовах інноваційних трансформацій економічних та соціальних систем. Зауважимо, що саме соціальний аспект безпеки функціонування кадрового потенціалу на сьогоднішній день потребує особливої уваги з точки зору впливу як пандемії коронавірусу, що зумовило поглиблення кризових процесів в економіці країни, так і загальні тенденції зниження соціального захисту працюючих, пов'язані із неналежним приділенням уваги до цієї сфери державного управління та поширенню деструктивних процесів у сфері зайнятості.

Говорячи про кадрову безпеку на національному рівні, ми загалом розуміємо стан захищеності інтересів трудового потенціалу країни від процесів і загроз, що дає можливість для ефективного функціонування економічної системи країни та забезпечення її суспільного добробуту.

Розглядаючи проблематику кадрової безпеки України на міжнародному рівні, особливу увагу, на наш погляд, варто приділити питанню зниження трудової міграції, оскільки саме вона виступає однією із основних загроз втрати кадрового потенціалу України. Враховуючи низький рівень життя та оплати праці, відсутність перспектив професійного розвитку, низький рівень особистої та національної безпеки, незадовільний рівень соціального захисту можна спостерігати масовий виїзд українців закордон, як на постійне місце проживання, так і на тимчасове працевлаштування. Особливо гострою є ситуація пов'язана із втратою висококваліфікованих працівників, що унеможливує подальший розвиток української економіки через нестачу кадрів високого рівня. Зокрема, несправедлива політика оплати праці, хронічне недофінансування галузей науки, освіти, медицини спричиняє виїзд спеціалістів, що формують базу для трудового потенціалу наступних поколінь, а це, в свою чергу, становить загрозу кадровій безпеці країни.

За даними міжнародних рейтингів, Україна серед більшості розвинених європейських країн посідає останні та передостанні місця, що свідчить про неналежне управління економічним та соціальним розвитком на державному рівні, створюючи, таким чином, передумови для погіршення функціонування системи кадрового потенціалу та знижуючи рівень національної кадрової безпеки.

Загалом, виходячи із дослідження наукової літератури можна сформулювати основні джерела загроз кадровій безпеці України, до дослідники відносять економічні, політичні, правові, екологічні, демографічні, міграційні, інформаційні, підприємницькі, соціальні, освітні, професійно-кваліфікаційні [1]. На наш думку, до вже згаданих

факторів варто додати і цифрові чинники. Розглянемо їх детальніше з точки зору впливу на соціальний аспект розвитку людських ресурсів.

Так, за даними Міністерства цифрової трансформації України, станом на 2019 рік у 15,1% населення України відсутні цифрові навички, 37,9% населення володіють цифровими навичками на рівні нижче середнього, 21,5% – володіють середнім рівнем цифрових навичок, а 25,5% мають рівень навичок вище середнього. Розглядаючи рівень охоплення населення цифровими навичками за віковим розрізом, зауважимо, що серед молоді віком від 10-17 років 14,1% володіють цифровими навичками на рівні нижче середнього, 24,3% – мають середній рівень, решта, а саме 61,6% володіють цифровими навичками на рівні вище середнього, що свідчить про позитивну тенденцію охоплення молоді необхідними знаннями для подальшого розвитку. Очікувано, що особи віком від 50 до 70 років мають низький рівень володіння або зовсім не володіють цифровими навичками. Однак, тривожним є те, що серед населення віком від 40 до 49 років у 9,7% відсутні цифрові навички, а у 40,7% навички розвинені на рівні нижче середнього. Відповідно більше 50% даної вікової групи, які складають ядро трудового потенціалу не мають можливості у повній мірі реалізуватися на ринку праці, та в майбутньому опиняться під загрозою бути відстороненими від участі в трудовому житті через невідповідність вимогам ринку. Не набагато краща ситуація у віковій групі від 30 до 39 років: у 3,8% відсутні цифрові навички, а у 37,2% мають цифрові навички на рівні нижче середнього. Серед населення віком від 18 до 29 років 1,1% не має цифрових навичок, а нижче середнього мають знання 28,1%. Тобто, робимо висновок, що наявний трудовий потенціал у своїй більшості не готовий до масштабних змін, що відбуваються внаслідок технічного прогресу та глобалізаційних процесів, особливо це стосується тих, хто проживає у сільській місцевості, має освіту не вище середньої спеціальної, а також осіб старшого віку. Показовим є те, що люди старшого віку та ті, хто мають низький рівень цифрових знань не бажають їх підвищувати [2].

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що наразі кадровій безпеці в Україні, на додачу до зазначених вище проблемних питань, внаслідок імплементації процесів діджиталізації, розширення кордонів ринку праці, загострення конкурентної боротьби, автоматизації рутинних трудових процесів, загрозу становлять саме цифрові фактори, що уособлюють відсторонення від трудової діяльності цілого прошарку населення.

Список літературних джерел

1. Красномоєць В.А. Методи забезпечення кадрової безпеки підприємства. *Вісник*

Національного університету водного господарства та природокористування. Серія "Економіка". 2012. № 3 (59). С. 138-143.

2. Цифрова грамотність населення України 2019. URL: https://osvita.diiia.gov.ua/uploads/0/585cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2019_compress.ed.pdf (дата звернення: 1.11.2021).

Вараксіна Олена Вікторівна,

к.е.н., доцент

Гнаток Євгеній Михайлович,

здобувач освіти

Полтавський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСНОЇ МОТИВАЦІЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Основою ефективної роботи органу місцевого самоврядування є його кадровий склад, адже від нього, як виконавця, залежить якість надання послуг, здатність визначити чіткі цілі, розставляти пріоритети і впевнено вирішувати поставлені завдання громадою. При цьому наскільки ефективно й з урахуванням яких перспектив розвитку здійснюється кадрове забезпечення органу місцевого самоврядування залежить розвиток не тільки самої громади, а і держави у цілому. Саме тому на сучасному етапі реформи децентралізації проблема мотивації діяльності посадових осіб як чинника підвищення ефективності функціонування органу місцевого самоврядування набуває вагомого значення.

Безперечно, кожен державний службовець має потребу в змістовній, корисній, цікавій роботі, пристойних умовах, проте він хоче досягти перспективного зростання, відчувати самоповагу. Отже, трудова мотивація пов'язана як із змістовністю, корисністю праці, так і з самовираженням, самореалізацією державного службовця. Велику роль у практиці управління персоналом відіграє і статусна мотивація [1]. Для державного службовця статусна мотивація є рушійною силою поведінки, пов'язаної з бажанням зайняти вищу посаду, виконувати складнішу, відповідальнішу роботу, працювати в сфері діяльності, яка вважається суспільно корисною [1]

Кожна людина прагне бути лідером, прагне бути визнаною та прийнятою трудовим колективом, прагне до визнання власного потенціалу та реалізації свого "єго", то за умови задоволення своїх статусних потреб та мотивів така людина спроможна задовольнити вимоги організації щодо неї в інтенсивності і якості праці,

результативності трудової діяльності. Задля активізації статусної мотивації органам місцевого самоврядування слід використовувати цілий комплекс таких методів (рис. 1).

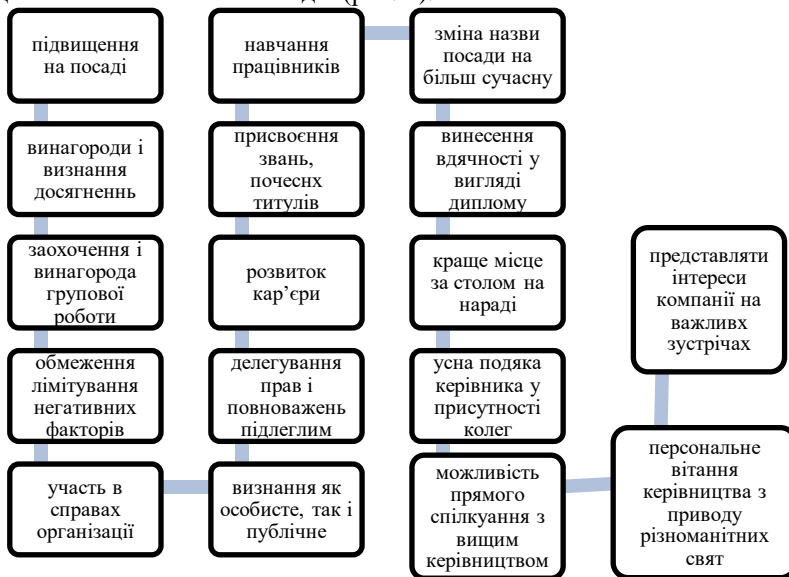

Рис. 1. Базові методи статусної мотивації трудових колективів органів місцевого самоврядування

Побудовано автором на основі: [1,2,3]

У незалежності до якого сектору належить організація у ній повинна бути присутня мотиваційна стратегія. Завданнями ж мотиваційної стратегії є збільшення рівня зв'язку між результатами праці посадовця та рівнем їх матеріальної винагороди, встановлення для кожної посадової особи ефективного балансу між задоволеністю працею та вмотивованістю (рис. 2), забезпечення престижності праці в органах місцевого самоврядування.

Наведена вище матриця створена автором [4] для працівників приватного підприємства, але нами було здійснено спробу її адаптації до особливостей мотиваційної стратегії органів місцевого самоврядування. Задоволені, але невмотивовані працівники – це група посадовців, котрі вважають рівень матеріальної мотивації прийнятним і таким, який дає можливість їм гідно існувати. Для таких працівників матеріальна мотивація пропонується без змін, натомість як нематеріальна мотивація, має бути спрямована на підвищення інтересу до змісту праці.

Рис. 2. Матриця поділу працівників підприємства за рівнями задоволеності працею та вмотивованості

Побудовано автором на основі [4]

Задоволені та вмотивовані працівники – це група посадовців, які вважають рівень матеріальної мотивації прийнятним і таким, який дозволяє їм гідно існувати, а зміст праці – цікавим і спроможним реалізувати їхні особистісні амбіції та соціально-психологічні потреби. Для таких працівників матеріальна мотивація пропонується без змін, але пропонується застосовувати додаткові показники преміювання із прогресивним характером зростання. Нематеріальна ж мотивація повинна мати більше підтримувальний характер.

Незадоволені, але вмотивовані працівники – це група посадових осіб, які вважають рівень матеріальної мотивації незадовільним та неприйнятним. Для таких працівників варто розробляти гнучку систему мотивації, яка повинна включати широкий спектр визнання результатів праці і гнучку оцінку виконання показників преміюванням. Нематеріальна мотивація повинна носити підтримувальний характер і бути скерованою на визнання результатів праці.

Незадоволені та невмотивовані працівники – це група посадовців, які вважають рівень матеріальної мотивації не прийнятним, а зміст праці – не цікавим. Для таких працівників варто більш детально виявляти причини їхньої незадоволеності. Матеріальна мотивація даних працівників має бути прив'язаною до результатів праці, а нематеріальна мотивація має бути спрямована на стимулювання ефективності роботи та підвищення кваліфікації.

Таким чином, наведена нами система ефективного балансу між задоволеністю працею та вмотивованістю посадових осіб органу місцевого самоврядування дозволить якісно реалізовувати кадрову політику та забезпечить належне виконання поставлених завдань посадовцями. Забезпечити успіх та продуктивну діяльність своїй організації можуть лише ті працівники, які задоволені своєю роботою та діючою мотиваційною стратегією.

Список літературних джерел

1. Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Київ: Кондор. 2006. 308 с
2. Колот А.М. Мотиваційний менеджмент : підручник. Київ: КНЕУ, 2014. 345 с.
3. Комарницький І.Ф. Економічна теорія: навч. посіб. Чернівці. 2006. 334 с.
4. Шовгеля О.М. Забезпечення мотивації посадових осіб місцевого самоврядування в умовах індустриальних міст України. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 1. 55 с.

Гльіч Людмила Миколаївна,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри управління
Яковенко Ігор Валентинович,
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Реформа освіти, яка проводиться в Україні останні п'ять років, дозволила вийти на досить відчутні позитивні результати. Це стосується в першу чергу початкової та базової школи, інклюзивної освіти, вищої освіти та ряду інших напрямів. Проте, такий важливий напрям як освіта дорослих, на жаль, не був за ці роки у фокусі необхідної уваги і не отримав тих важелів для свого розвитку, які відповідають нинішнім потребам суспільства.

Можна виділити ряд моментів, які б могли зрушити реформування цього важливого виду освітньої діяльності. Одним із таких моментів може бути більш продуктивне використання існуючої бази вищої освіти. Українські ЗВО нарощують обсяги підготовки молодих спеціалістів, темпи яких значно вищі від темпів зростання робочих місць. В той же час обсяги перепідготовки, підвищення кваліфікації, післядипломної освіти і ряду інших складових освіти дорослих в системі закладів вищої освіти знаходяться на відносно низькому рівні. Тому необхідно шукати нові організаційно-правові форми для повноцінного використання потенціалу ЗВО.

Зарубіжний досвід має приклади створення центрів освіти дорослих у вигляді об'єднань, куди входять ЗВО, підприємства та організації сфери виробництва та обслуговування, спеціалізовані заклади освіти, де проводиться навчання іноземних мов, використання комп'ютерної техніки, іншого профілю. Найбільш поширеною та організаційно досконалою формою таких об'єднань є корпорація. Кожен із учасників корпорації делегує їй частину повноважень, зокрема рекламу та

залучення здобувачів освіти, проходження ліцензійних процедур, організація навчального процесу, вихід на роботодавців та ряд інших функцій. ЗВО як члени корпорації надають приміщення та професорсько-викладацький контингент, виробничі структури – забезпечують практичною базою. Відповідно до участі кожного має відбуватись розподіл доходів. Крім корпорації можуть бути застосовані інші форми об'єднань, зокрема консорціуми. В ряді випадків, якщо вищий навчальний заклад отримує бюджетне фінансування на проведення освіти дорослих, є сенс створювати таку форму об'єднань як концерн. Отже, на нашу думку, розвиток центрів освіти дорослих у формі об'єднань є дуже перспективним напрямом і може забезпечити створення і функціонування ефективних провайдерів для цього виду освіти.

Наступним напрямом удосконалення системи освіти дорослих може бути створення центрів такої освіти на міжгромадному рівні. Реформа децентралізація фактично зводить до мінімуму діяльність державних та комунальних закладів освіти, що надавали послуги на районному рівні із підвищення кваліфікації працівників, отримання додаткових спеціальностей, перекваліфікації, тощо. Тобто виникла ситуація коли цей вид освіти має розпочати своє функціонування на рівні територіальних громад. Користування послугами провайдерів освіти дорослих в обласних центрах для жителів громад викликає ряд проблем і труднощів. Як правило ті, хто націлений на отримання нової спеціальності або підвищення кваліфікації, не відносяться до заможних верств населення. Проходження навчання далеко від місця проживання може не відповідати рівню їх платоспроможності. Крім того як правило саме в своїй громаді знаходиться те майбутнє місце роботи, яке планує обрати здобувач освіти дорослих. Проте, не дивлячись на переваги здобуття нової кваліфікації за місцем проживання у себе в громаді, існуюча освітня база сільських та селищних громад не дозволяє налагодити ефективний освітній процес.

Вирішенням цієї проблеми може бути створення центрів освіти дорослих на міжгромадному рівні. Діючий Закон «Про співробітництво територіальних громад» передбачає таку організаційно-правову форму як створення кількома сусідніми громадами спільних комунальних підприємств, в тому числі і в сфері освіти. Декілька громад можуть виступити засновниками такого комунального освітнього підприємства, і при цьому направити його діяльність на підготовку та перепідготовку по тим фаховим позиціям, на які існує найбільший попит. Законодавство також не забороняє участь в якості засновників діючих закладів освіти, що функціонують в

цьому регіоні, включаючи і приватні. Така діяльність є оптимальним полем для державно-приватного партнерства, розвиток якого визначений документами, прийнятими в рамках освітньої реформи. Центри освіти дорослих можуть функціонувати як прибуткові заклади освіти, що передбачено новим освітнім законодавством.

Для міських громад можлива дещо інша схема. У великих та середніх містах функціонує мережа підприємств, компаній та фірм, що мають передові технології і використовують представників робітничих професій високої кваліфікації, або, діяльність яких базується на висококваліфікованій інтелектуальній праці. Такі структури мають ефективну можливість проводити діяльність із підвищення кваліфікації, навчати новим професіям, здійснювати перепідготовку кадрів. За умови проведення цієї діяльності у вигляді платних послуг вони могли би мати непоганий додатковий дохід і крім того формувати кадровий резерв для себе. Отже, активне залучення таких підприємств і компаній до процесу освіти дорослих могло би стати важливим важелем розвитку цього освітнього напрямку.

Проте, новий Закон “Про освіту” містить наступну норму: “Юридична особа має статус закладу освіти, якщо основним видом її діяльності є освітня діяльність... Освітня діяльність вважається основним видом діяльності, якщо надходження на цей вид діяльності та/або від цього виду діяльності перевищують половину загальних надходжень цієї юридичної особи (фізичної особи - підприємця)” (ч. 1 ст. 22). Тобто, якщо завод, або фірма, що виконує замовлення на підготовку комп’ютерних програм, виявлять бажання навчати людей певній професії, то такі юридичні особи не отримають статусу освітнього закладу і тому позбавлені ряду суттєвих атрибутів і привілеїв. Саме головне вони не зможуть видавати посвідчення про отриману кваліфікацію, зокрема державного зразка. Втім навіть в разі вирішення правових колізій, виникають інші питання, що заважають роботі в освітній сфері передових суб’єктів господарювання. Кожне таке підприємство не зможе охопити велику кількість здобувачів освіти – відсутні приміщення для проведення теоретичних занять, кількість майстрів або фахівців найвищого рівня на кожному окремому суб’єкті незначна. Звідси виникає ризик розпорошення точок підготовки, що позначиться на методичній базі, обмежить застосування уніфікованих програм і підходів, а також значно ускладнить контроль за навчальним процесом, що сприятиме впровадженню різних шахрайських схем.

Вирішення зазначених проблем можливе через створення центрів сертифікації проведення освітніх заходів суб’єктами підприємницької

діяльності. Такі центри мають створювати міські територіальні громади у статусі комунальних установ при виконавчих органах громади. Можна запропонувати наступну модель. Кожний суб'єкт підприємницької діяльності, який має намір проводити підготовку, перепідготовку кадрів або підвищення кваліфікації на госпрозрахункових умовах, проходить реєстрацію в такому центрі. Реєстрація передбачає отримання офіційного статусу закладу, що надає освітні послуги в системі освіти дорослих. Завдяки цьому здобувачі отримують посвідчення встановленого зразка та зможуть звертатись до центрів в разі невиконання на їх думку своїх зобов'язань тими, хто проводить навчання. Крім того, центри можуть на умовах надання послуг (у тому числі платних) забезпечувати суб'єкти, що проводять навчання, методичною літературою, організовувати участь університетських викладачів у підготовці кадрів. Центри можуть взяти на себе функції щодо працевлаштування здобувачів освіти після проходження відповідного курсу підготовки та отримання сертифікату.

Окреме питання це участь в процесі освіти дорослих фізичних осіб - підприємців. Для ряду спеціальностей, де головну вагу має індивідуальна майстерність, на наш погляд, може стати ефективним і раціональним залучення ФОПів. Для цього потрібно ввести чіткий код діяльності – освітні заходи в системі освіти дорослих. Це дасть змогу ФОПам працювати повністю офіційно і легально.

Підбиваючи підсумки можна зазначити, що система освіти дорослих потребує в першу чергу правового та організаційного удосконалення. Таке удосконалення має здійснюватися в ув'язці із освітньою реформою та реформою децентралізації. На відміну від інших видів освіти таких як середня або вища, де обмежене застосування різних організаційних форм, в даному видів освіти навпаки необхідно розширювати впровадження різних підходів та організаційних моделей, включаючи потенціал вищих навчальних закладів, досвід і можливості успішно працюючих суб'єктів господарювання, приватних підприємців, тощо.

Список літературних джерел

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n2064>
2. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
3. Аніщенко О. (2015). *Тренди освіти дорослих: реалії та перспективи*. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка, 1 (15). pp. 155-160.
4. Васильєва С. О., Кришталь А.І., Скачкова П.О. *Особливості та технології навчання дорослих в Україні*. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в

умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. Харків: Мітра, 2021. Т. 1. С. 271-274.

5. Лук'янова Л. Б. (2020). Законодавче забезпечення освіти дорослих в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2)

6. Соловей, Л. С., Бабушко, С. Р. (2019). Моделі центрів освіти дорослих в Україні. *European humanities studies: State and Society*, 1(1), 4-17.

Решетняк Олена Іванівна,
д.е.н., доцент, старший науковий співробітник
Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України

СЦЕНАРІЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний стан освітньої діяльності залежить від стрімких змін, які відбуваються в соціально-економічній та технологічній сфері, обумовлюється процесами глобалізації та цифровізації. Крім того, для майбутнього розвитку вищої освіти важливим є дослідження впливу наслідків пандемії та її реакцій на виклики та загрози, що виникли у зв'язку з масовим переходом університетів на дистанційне навчання. Саме тому, особливої актуальності набуває дослідження тенденцій та сценаріїв розвитку вищої освіти в світі та визначення можливих змін, які можуть відбуватися найближчим часом у підготовці кадрів вищої кваліфікації в Україні [1, 2].

Ціллю статті є дослідження сценаріїв підготовки кадрів вищої кваліфікації в контексті змін, які відбуваються в Україні та світі.

Дослідженням сценаріїв розвитку вищої освіти приділяють значну увагу у розвинених країнах світу. Так, згідно до варіантів розвитку вищої освіти, які були розроблені в рамках досліджень ОЕСР, ще в 2004 р. визначені сценарії, які наведені в табл. 1 [3].

Таблиця 1 – Сценарії розвитку вищої освіти у відповідності до дослідження ОЕСР (2004)

Назва сценарію	Коротка характеристика
Сценарій 1. Традиційний університет	Університети здебільшого схожі на сучасні, обслуговуючи відносно невелику частку молоді з метою вибору роботи. Університети проводять як навчання, так і дослідження без надмірної залежності чи залучення до приватного сектора. Уряд продовжує відігравати важливу роль у фінансуванні, регулюванні та управлінні університетами. Навчання продовж життя та електронне навчання розвиваються значною мірою за межами університетської сфери.
Сценарій 2. Підприємницькі	Університети характеризуються автономією. Існує змішана модель державно-приватного фінансування. Дослідження розглядаються як дуже

університети	важлива та прибуткова діяльність. Університети використовують ринковий підхід до діяльності, не втрачаючи базових академічних цінностей. Навчання протягом усього життя відбувається в умовах університету, але у навчальних закладах з нижчим статусом. Три місії університету – викладання, дослідження та громадські роботи – добре збалансовані. Важливими є комерційні підходи до міжнародних ринків та електронне навчання.
Сценарій 3. Вільний ринок університетів	Ринкові сили є основними рушійними силами розвитку вищої освіти. Регулюється приватними компаніями, що стосується забезпечення якості та акредитації, і здебільшого фінансується через ринкові механізми. Ринкові сили породжують установи, які стають спеціалізованими за функціями (навчання, дослідження), галуззю (бізнес, гуманітарні науки тощо), аудиторією (молоді студенти, студенти заочної форми навчання, дистанційна освіта, освіта дорослих, навчання протягом усього життя), тоді як бізнес-фірми здійснюють корпоративне навчання своїх співробітників. Зростає конкуренція між університетами. Підвищується важливість розвитку технологій навчання. Дослідження переходять до державних дослідницьких центрів та корпоративних науково-дослідних підрозділів.
Сценарій 4. Навчання протягом усього життя та відкрита освіта	Університети є універсальним засобом для освіти у будь-якому віці. Економіка знань процвітає, вища освіта стає джерелом постійного професійного розвитку, що фінансується компаніями, особами, які прагнуть визнаного підвищення кваліфікації, державою. Університети стають більш орієнтованими на студентів і попит, більше орієнтовані на навчання за короткими курсами, збільшення дистанційного та електронного навчання. Більшість досліджень проводяться за межами системи вищої освіти, а найкращі дослідники переходять до приватних компаній, спеціалізованих інститутів. Уся університетська освіта відповідає моделі професійної школи.
Сценарій 5. Глобальна мережа освітніх та наукових установ	Передбачено такі основні нововведення: 1) учні визначають свій власний курс навчання з усіх доступних курсів у глобальній мережі післясередньої освіти та самі управляють траєкторією освіти; 2) вищі навчальні заклади все більше співпрацюють, у тому числі з промисловістю. Збільшується вплив електронного навчання. Навчальний зміст стає більш стандартизованим. Посилюється ринок навчання протягом усього життя. Більшість досліджень проводяться за межами системи вищої освіти. У статусі наукової спільноти спостерігається сильна поляризація: академічні суперзірки та розробники «засобів навчання» отримують високий статус, тоді як середній викладацький склад стає менш кваліфікованим і отримує нижчий статус. Програми та курси важливіші за інституції.
Сценарій 6. Різноманітність визнаного навчання – зникнення університетів	Зникає офіційний сектор вищої освіти. Люди вчаться протягом усього життя, на роботі, вдома, з особистою та професійною мотивацією, все більше і більше самостійно та ділячись своїм досвідом з іншими людьми, зацікавленими в тій же сфері. Нові технології є стимулом для поширення інформації та знань. Глобальна мережа Інтернет є важливою і виходить за рамки інституцій. Знання та досвід, набуті в усіх життєвих ситуаціях, підтверджуються через офіційні оцінки компетенцій, що проводяться спеціалізованими органами оцінювання. Дослідження, які потребують великих інвестицій, здійснюються в державних дослідницьких центрах та в корпоративних науково-дослідних підрозділах.

Не зважаючи на різні сценарії розвитку університетів, які прогнозуються у цьому дослідженні, вони усі включають інтеграцію наукової та освітньої діяльності у різних формах, використання

дистанційного та електронного навчання та навчання впродовж життя.

Дослідження, які були оприлюднені у квітні 2021 р., американською EdTech-платформи HolonIQ, яка спеціалізується на аналізі міжнародного ринку освіти, дозволили сформулювати такі три найбільш ймовірні сценарії розвитку вищої освіти [4]:

Сценарій 1. Education State – університети фінансуються державою. Транскордонна мобільність сповільнюється. Підвищується роль коротких курсів, зростають вимоги до рівня кваліфікації викладачів та університетів, які акредитуються державними установами. Міжнародна освіта сповільнюється, проте збільшується співпраця між окремими установами. Непередбачувані позики та/або кредити для студентів, що фінансуються державою. Технології відіграють важливу роль у навчанні. Бізнес-модель B2C менш життєздатна, здійснюється перехід до моделі B2B, щоб обслуговувати значний попит з боку підприємницького сектору.

Сценарій 2. Praticum Pivot – університети розділені, щоб зберегти дослідницьку роль і передати роль підвищення кваліфікації системам професійно-технічних та громадських коледжів. Домінують сертифікати на основі компетенцій терміном навчання від 3 місяців до 2 років. Кількість програм терміном навчання від 3 до 4 років швидко зменшуватися. Домінує дистанційне навчання з використанням електронних засобів. Фінансування відбувається переважно практичних дослідницьких програм.

Сценарій 3. Learning Market – регулювання за правилами «вільного ринку» зі стимулами, спрямованими на ефективну роботу та результати на ринку праці. Органи, що регулюють освіту, виконують лише роль омбудсмена. Підвищується конкуренція між закладами освіти за здобувачів. Фінансування навчальних програм та досліджень зосереджено на продуктивності та результатах. Угоди про розподіл доходів є домінуючим джерелом фінансування.

Разом з тим, керуючий директор та співзасновника глобальної платформи з дослідження ринку освіти HolonIQ, Патріка Бразерса, відмічає неминучу повну трансформацію сфери освіти найближчим часом. Про те, що зміни неминучі, говорить різке зростання показників онлайн-навчання у 2020-2021 рр., яке відбулося у наслідок пандемії корона вірусу. Он-лайн освіта стає привабливішою сферою діяльності для інвесторів. Дослідження тенденцій розвитку он-лайн освіти дозволили П. Бразерсу визначити наступні п'ять сценаріїв [5]:

- Education-as-Usual – “Освіта як завжди”. Прогнозується, що до 2050 р. кількість людей, яким потрібна освіта, збільшиться майже на два мільярди, нинішня система освіти не впорається з таким потоком,

отже, потрібно знаходити нові форми навчання, а саме будуть активно розвиватися онлайн-платформи. Он-лайн платформи забезпечать отримання необхідних навичок у зручній для користувача формі за короткий термін навчання.

- Regional Rising – “Регіональне зростання”. Згідно з цим сценарієм, окремі країни, розуміючи, що у них не вистачає ресурсів, можуть об’єднуватись та створювати освітні екосистеми, щоб отримати перевагу. В рамках “колаборації” вони обмінюватимуться студентами, викладачами тощо.

- Global Giants – “Глобальні гіганти”. Цей сценарій передбачає, що великі технологічні платформи на кшталт Amazon чи Google стануть домінантними на ринку освіти. Завдяки своїм масштабам вони легко обмінюватимуться інформацією та даватимуть якісний освітній продукт.

- Peer to Peer – “Від людини до людини”. Жодних університетів, посередників – у цьому сценарії викладач-експерт та учень працюють безпосередньо. І, судячи зі статистики HolonIQ, цей варіант майбутнього має великі шанси стати реальністю. За такою формою навчання знання демократизуються і стають доступнішими, а якість та швидкість їх передачі підвищуються. При цьому освіта стає перспективною для інвестування. Посередників, у вигляді університетів, просто виймають із процесу. Якщо одна людина, має навички, які вона може передати іншій, то це має безпосередньо. Є експерти, є ті, хто бажає стати експертами. І вони передають ці знання не використовуючи ні школи, ні університети, ні платформи. Відбувається пряме навчання, безпосереднє споживання знань.

- Robo Revolution – “Робореволюція”. За такого розвитку подій у кожному класі викладачеві допомагатиме штучний інтелект (ШІ). Завдяки тому, що ШІ зможе відслідковувати успішність учнів та індивідуально розподіляти навантаження на кожного учасника освітнього процесу, навчання стане персоналізованим. У “робомайбутньому” викладач виступатиме скоріше як коуч чи ментор, оскільки чималу частину процесу візьмуть на себе технології.

Інше дослідження, яке було проведено асоціацією Educause наприкінці квітня 2021 р. у межах щорічної доповіді – Horizon Report – визначає основні сценарії розвитку вищої освіти, які виникли у наслідок пандемії [6]:

Зростання – університетам вдається монетизувати попит, що росте, на гібридні та онлайн-курси через мікроступені та інші форми навчання в концепції lifelong learning.

Обмеження – університети працюють із меншою кількістю

ресурсів. В цих умовах вони обрали різні стратегії. Деякі продовжують працювати у традиційних форматах, але з невеликою кількістю студентів і позиціонують себе як найпрестижніші, найелітніші організації. Інші шукають нові моделі навчання в онлайн-середовищі, щоб охоплювати студентів у всьому світі, незважаючи на перешкоди.

Колапс – скорочення державного фінансування призводить до вимирання університетів, приплив студентів теж скорочується, і плата за навчання не дозволяє вишам триматися на плаву. Наука в цих умовах стає більш залежною від фінансування з боку бізнесу, а віддалене навчання є дуже посереднім, орієнтованим на економічну ефективність за браку ресурсів для розвитку викладачів.

Трансформація – ВНЗ полегшують доступ до вищої освіти через безкоштовні онлайн-програми та різноманітність технологій. Навчання стає більш людиноцентричним і менш стресовим, і кількість студентів на різних програмах вищої освіти досягає історичного максимуму.

Проте, виходячи з результатів аналізу стану та тенденції розвитку вітчизняної наукової та освітньої сфери, а також перспектив соціально-економічного розвитку країни та світових сценаріїв розвитку вищої освіти визначено наступні сценарії майбутнього університетів України:

Сценарій 1. Стагнація вищої освіти та науки в умовах реалізації “сировинної” моделі соціально-економічного розвитку: зниження попиту на дослідження, інновації, якісну освіту, витік висококваліфікованих кадрів з країни та інші негативні тенденції.

Сценарій 2. Сектор вищої освіти програє конкуренцію з корпоративними дослідницькими центрами, корпоративними університетами, короткостроковими курсами, закордонними вишами у галузі розробок, інновацій, підготовки кваліфікованих кадрів. Втрата університетами статусу та доступу до ресурсів.

Сценарій 3. Істотно змінюються споживачі вищої освіти, у якій переважають дорослі, зростає попит на перепідготовку кадрів. Освітні програми, технології освіти та кадри вищої школи не відповідають вимогам часу, формується мережа альтернативних освітніх центрів, які використовують сучасні цифрові та дистанційні технології, вища школа втрачає статус та ресурси.

Сценарій 4. Модернізація вищої освіти та науки, впровадження нових технологій та перебудова освітньо-наукового процесу задля забезпечення соціально-економічного розвитку обмежується декількома великими містами (Київ, Харків, Львів, Одеса та ін.). Посилюється відставання та нерівність в якості освітньої та наукової діяльності у регіонах.

Таким чином, для забезпечення сталого розвитку сучасних університетів в Україні необхідно розробити дієвий соціально-економічний механізм інтеграції науки, освіти та підприємницького сектору який спирається на сучасні технології освітнього та дослідницького процесу задля забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. У іншому випадку – існує суттєва загроза остаточної втрати вітчизняної вищої освіти свого статусу.

Список літературних джерел

1. Решетняк О. І. Перспективні напрями наукових досліджень у світі. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 107–114. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.1.107
2. Kuzym M., Reshetnyak O., Kozyrieva O., Khaustova V. Research Organization On The Basis Of The World Foresights Analysis: Trends And Scenarios // 35th IBIMA Conference: 1-2 April, 2020. Seville, Spain. URL : <https://ibima.org/accepted-paper/research-organization-on-the-basis-of-the-world-foresights-analysis-trends-and-scenarios/>.
3. OECD/CERI Experts Meeting on “University futures and new technologies” Discussion Paper Six Scenarios for Universities. URL: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/36758932.pdf>
4. 3 Scenarios for Higher Education. HolonIQ Global Higher Education Network. 2021. URL : <https://www.holoniq.com/wp-content/uploads/2021/04/HolonIQ-Prototype.-3-Scenarios-for-Higher-Education.-Apr-2021.pdf>
5. Brothers P. Education in 2030. The \$10 Trillion dollar question.5 Scenarios for the Future of Learning. URL : <http://www.holoniq.com/2030>
6. 2021 EDUCAUSE. Horizon Report: Teaching and Learning Edition. URL: <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2021/4/2021Hrteachinglearning.pdf?#page=31&la=en&hash=64CACBDA4DAC0F6158951941AD2A8952A9A81100>

Штепа Олена Валентинівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління
Івашкевич Ангеліна Анатоліївна,
здобувач освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК МОЖЛИВОСТЕЙ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОГО СВІТУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

У сучасному світі, особливо, в умовах пандемії, розвиток можливостей людського капіталу є напрочуд важливим, адже світ змінюється і перед суспільством постають нові виклики. Сьогодні існує теза, що вкладення в людину є таким ж прибутковими, як і в інвестиції.

Людський капітал – це сукупність вмінь та навичок населення, які визначають ключовий фактор продуктивності та економічного

процвітання країни. Як правило, значення людського капіталу реалізується на ринку праці через безпосередню зайнятість населення. Розвиток людського капіталу – це процес створення і розвитку продуктивних здібностей людини шляхом інвестування у конкретні процеси її життєдіяльності [1].

Існує певна структура вкладень у людський капітал, вона в себе включає: освіту, охорону здоров'я, культуру, наукові розробки, мотивацію, екологію. Проблеми та виклики, які виникають внаслідок пандемії COVID-19, щоразу підтверджують необхідність вийти за рамки простого забезпечення та базового доступу до освіти та охорони здоров'я. У минулому десятилітті дефіцит талантів став більш вираженим, у зв'язку із застарілою системою освіти. Через те, що існують країни з розвинуеною економікою та країни з економікою, яка у процесі розвитку, відчувається певний розрив у талантах, на нашу думку, це обумовлено обмеженістю можливостей для міжнародної мобільності. Спостерігається спад тенденції набуття навичок випускниками усіх рівней освіти таких країн, як: Індія, ПАР, США та Німеччина, в той час як у Республіці Корея, Саудівській Аравії, Туреччині та Китаї спостерігається покращення у сфері набуття навичок випускниками [2].

Країнами, у яких системи вищої освіти оцінюються як найкращі для забезпечення потреб роботодавців є Швейцарія, Сінгапур, Фінляндія та Чилі. Відстають від провідних країн: Ефіопія, Індія, Бразилія, Японія, Італія, Велика Британія. Нові технології засвоюються підприємствами, в той час як в усьому світі дефіцит цифрових навичок серед населення, які так необхідні для роботи у “завтрашньому дні”. Більш виражена недостатність у таких навичках стала під час переходу на дистанційну роботу під час пандемії. Аналіз матеріалів Всесвітнього економічного форуму дає розуміння, що технологічні зміни мають намір витіснити низку навичок на ринку праці, одночасно стимулюючи більший попит на такі навички, як: аналітичне мислення, критичне мислення, креативність та звісно, «цифрові навички».

Освітня політика у школах має функціонувати так, аби було місце для запровадження інновацій та оновлення шкільних програм. Також постає необхідність в постійному оновленні та розширенні освітніх програм закладів вищої та фахової передвищої освіти, аби сьогоденний здобувач освіти, вже завтра, як випускник, міг виконувати роботу із застосуванням усіх необхідних для того вмінь та навичок та відчувати себе конкурентоздатною особистістю на ринку праці. Це можна зіставити з середньостроковим часовим горизонтом та визначити такі навички, які будуть необхідні у майбутньому для

управління, розвитку у сфері науки та виробництва.

Вагомі державні інвестиції в охорону здоров'я можуть в майбутньому підтримувати економічні перетворення. Наприклад, збільшення інвестицій у сферу здоров'я може досягти подвійної мети: зміцнення спроможності медичної системи, яка була недостатньо розвинута, як показала пандемія та забезпечити збільшення зайнятості населення у надзвичайно важливій сфері. Використання технологій може підтримувати зусилля щодо масштабування охорони здоров'я, а отже такі інвестиції можуть забезпечити міцний фундамент у разі надзвичайних ситуацій та посприяти більшій залученості фахівців-професіоналів.

Отже, людський капітал на сьогодні є важливим фактором розвитку суспільства та економіки в цілому. Саме тому, політика держави має бути спрямована на всебічний розвиток людини, адже без якісного механізму розвитку можливостей людського капіталу неможливо досягти необхідних цілей та викликів, які постають перед нами в умовах пандемії.

Список літературних джерел

1. Фитц-енц Як. Рентабельность инвестиций в персонал: измерение экономической ценности персонала / Як Фитц-енц; [пер. с англ.: Меньшикова М.С., Леонова Ю.П.]; под общ. ред. В.И. Ярных. М.: Вершина, 2006. 320 с
2. The Global Competitiveness Report SPECIAL EDITION [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eduhub.in.ua/files/159610691639440.pdf>. – Мова англ. – Заголовок з екрану. – Дата ост. перегляду : 01.11.2021.

Сензерліхт Марія Володимирівна,
аспірантка кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНЗИТУ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ

“Молодість – вирішальний період життя, коли людина починає усвідомлювати свої прагнення, пов’язані з економічною незалежністю та здобуттям власного місця у суспільстві”¹. Масштабна криза на ринку праці загалом, та зокрема якщо розглядати сферу зайнятості унеможливорює для молоді втілення в реальність їхніх прагнень, посилює відношення молоді щодо неможливості одержати достойну посаду, заробітну плату. Молодь не відчуває себе захищеною в момент переходів від навчання до отримання першого робочого місця.

“Молодіжний сегмент ринку праці – найбільш проблемна частка загальнонаціонального ринку праці”⁵. Процес пошуку першого

робочого місця, невідповідність між рівнем професійних обов'язків та якістю отриманої освіти посилюють напруження на ринку праці.

Перехід на ринок праці, іншими словами “транзит” означає “переміщення молодого людини від кінця навчання або першої економічної активності до першого стабільного робочого місця, робота на якому приносить задоволення”². Стабільність зайнятості визначається з точки зору юридичної гарантованості письмового чи усного трудового договору з терміном дії більше ніж 12 місяців. Наявність трудового договору автоматично виключає самостійну зайнятість, коли трудові відносини не трактується як відносини найму. Також разом з стабільною зайнятістю існує поняття тимчасова зайнятість та наймана праця на термін не менше 12 місяців. Слід відмітити, що задоволеність зайнятістю виступає суб'єктивним критерієм, заснованим на самооцінці зайнятої молодого людини. “Виходячи зі змісту терміну «перехід на ринок праці», стадії переходу класифікують таким чином:

“Особи, які перейшли – молоді люди, що на теперішній час зайняті як:

- наймані працівники на стабільній роботі, незалежно від того, задоволені вони чи не задоволені своєю роботою;
- наймані працівники на тимчасовій роботі, які задоволені своєю роботою;
- самостійно зайняті молоді люди, задоволені своєю роботою.

Особи, які на даний момент знаходяться в процесі переходу – молоді люди:

- безробітні;
- наймані працівники на тимчасовій роботі, які не задоволені нею;
- самостійно зайняті, незадоволені своєю зайнятістю;
- економічно неактивна молодь, яка не навчається та не має на меті шукати собі роботу .

“Особи, перехід яких ще не розпочався, - молоді люди, які належать до одного зі статусів економічно неактивної молоді:

- ще навчаються;
- не навчаються та не мають на меті шукати роботу пізніше”⁴.

Результатом відсутності взаємодії між освітою та ринком праці є вищий рівень безробіття, велика частка незайнятої молоді, яка не знаходиться в пошуках робочого місця, наявність значної частки молоді, що не задоволена робочим місцем та зіткнулась з усіма складнощами транзиту.

“Відповідність транзитивного ринку праці потребам робочої сили забезпечується набором соціальних благ: правом доступу до

розвинутої інфраструктури ринку праці, соціальним захистом робочої сили у випадку реалізації її критичних переходів впродовж життя, гарантіями збереження доходу, гарантіями мінімізації ризиків соціального відторгнення у доступі до професійної та вищої освіти тощо”².

“Варто зазначити, що досить типовою для України є ситуація, коли випускники закладів професійної та вищої освіти працюють не за фахом і на робочих місцях, які вимагають нижчої кваліфікації”, а тому володіють надлишковою для певного робочого місця формальною кваліфікацією. Наприклад, молодший спеціаліст працює на робітничій посаді, бакалавр виконує функції, характерні для молодшого спеціаліста, магістр або спеціаліст працюють там, де було б достатньо бакалавра, що дає змогу компенсувати брак виробничих навичок за рахунок вищого рівня соціальної адаптації. Отже, високі показники вертикальної невідповідності молоді свідчать про наявність значного потенціалу надлишково освіченої молоді, яка не може бути працевлаштована через брак відповідних робочих місць”³.

Соціологічні та наукові дослідження, які проводяться щороку і розглядають проблематику молодіжної зайнятості та вказують на існування певних проблем пов’язаних з транзитом молоді на ринку праці. Згідно з даними Міжнародної організації праці “українська молодь віком 15-29 рр. в середньому чотири роки перебуває в стані так званого транзиту – шляху до гідної та продуктивної зайнятості, з якими наразі стикається молодь”⁷. Основними стратегічними цілями міжнародної організації праці є “сприяння реалізації основоположних принципів та прав у сфері праці, створення більш широких можливостей для працівників з метою забезпечення гідної зайнятості та отримання належної заробітної плати, підвищення ефективності соціального захисту для всіх верств населення, а також зміцнення трипартизму та соціального діалогу”⁸.

“Результати проведених соціологічних опитувань свідчать, що головною проблемою переходу молоді від навчання до стабільної роботи в Україні є недосконале узгодження механізмів функціонування системи освіти та ринку праці”⁴. Саме це є причиною наявних проблем наявності робочих місць, складності адаптації на робочому місці, недостатньої привабливості заробітної плати та інших характеристик зайнятості, які невдовзі набувають другорядного значення. “Найбільш суттєвими чинниками завершення транзиту на ринок праці є рівень освіти, матеріальне становище молоді, стать та місце проживання. При цьому «молоді чоловіки мають більше шансів завершити транзит: їхня частка становить 47,9 %, а жінок, які

завершили перехід – 37,1 %. Молодь у містах має вищу ймовірність завершити перехід на ринок праці, ніж молодь у сільській місцевості (44,9 та 37,3 %, відповідно)”³.

“Це пов’язано з тим, що молодь, яка є носієм нових знань, здатна генерувати прогресивні ідеї та бути провідниками інновацій у суспільстві, а відтак прискорювати науково-технічний прогрес та економічний поступ національних економік і світу в цілому”.

З досягненням працездатного віку молоді люди мають ряд альтернативних варіантів поведінки на ринку праці, які включають в себе сценарії навчання за пропонованим системою професійної освіти переліком спеціальностей за визначеними професійно-освітніми рівнями, трудової діяльності або поєднання навчання і праці. Кінцевою метою для молоді людини є повноцінне завершення переходу на ринок праці. На нашу думку, процес транзиту як сукупність епізодів навчання, переходів від одного робочого місця до іншого, а також безпосередньо трудової діяльності є відображенням процесу формування конкурентоспроможності. Тобто, завершивши транзит, молода людина має сформовану первинну конкурентоспроможність, підтверджену за кількісно-якісним критерієм. При цьому вона долучається до конкурентоспроможних дорослих в сукупності працездатних.

Отримання якісного робочого місця є проблемою на ринку праці будь-якої країни. Разом з тим, більшість розвинених ринків праці підкоряються логіці досвіду та компетентності. У зв’язку з цим логічно очікувати, що для молоді найбільш типовою мала б бути траєкторія, яка складається і з періоду безробіття і початкових робочих місць, де лише набувається досвід та відточується кваліфікація. Крім того, логічно очікувати й чималу кількість станів для молоді людини, яка, одночасно, шукає себе та удосконалює. Український ринок праці не відповідає цій моделі. В цілому він є антидосвідним: якщо людина з першого кроку не завершила транзит, її шанси завершити його в подальшому тільки погіршуються, а для осіб, що не знайшли гідну роботу завершивши свій транзит, це стає майже неможливо.

У країнах та регіонах з високим рівнем бідності та високою часткою вразливих верств зайнятих проблема зайнятості молоді тісно пов’язана з проблемою низької якості зайнятості. Частина молоді, стикаючись зі складнощами під час пошуку першого робочого місця, переходить до неформального ринку праці, нерідко погоджуючись на роботу, яка не відповідає фаху та отриманій освіті, за відсутності соціальних гарантій, а також гірших умов праці та нижчої заробітної платні порівняно з офіційним сектором. Така ситуація ще більше

поширенню проблеми відтворення та накопичення людського капіталу, зумовлює викривлення мотиваційних установок молоді до праці. Загостренню проблем працевлаштування молоді сприяють і протиріччя між ринками праці та освіти, що полягають у неузгодженості змісту освіти і обсягів підготовки кадрів проблемам ринку праці. Оскільки молодь або втрачає інтерес до набутої професії, або не вдоволена умовами і оплатою праці, або й гірше – відчуває розрив між вимогами робочих місць та компетентностями, якими вона володіє. За таких умов проблеми наявності гідних вакантних робочих місць, заходи щодо сприяння працевлаштуванню, адаптації на робочому місці та підвищенню територіальної мобільності молоді набувають другорядного значення.

Збільшення тривалості перебігу транзиту молоді від освіти до зайнятості, від зайнятості до безробіття, від безробіття до освіти або зайнятості негативно позначаються на трудовому потенціалі молоді, доходах домогосподарств; мотивації до праці, видозмінюючи структуру ціннісних орієнтацій та зумовлюючи поширення пасивних, нерегламентованих і деструктивних моделей поведінки. Відсутність повноцінної реалізації молоді на внутрішніх національних ринках спонукає її до зовнішніх трудових міграцій і падіння престижності зайнятості у формальній економіці. Збереження тривалого перебігу транзиту молоді від освіти до ринку праці веде до того, що впродовж місяців або й років молодь замість набуття позитивного професійного і соціального досвіду наражається на значні соціальні ризики у сфері праці та нерідко транслює негативні поведінкові та моральні моделі економічної неактивності, зневірених у здобутті гідного робочого місця, утриманців тощо.

Аналіз вітчизняних та міжнародних досліджень у цьому напрямі показав, що питання теоретико-методичного характеру дослідження транзиту молоді на ринку праці потребують конкретизації та глибинного вивчення, зокрема в частині визначення сутності поняття “транзит молоді на ринку праці”, його меж, етапів і тривалості перебігу. Крім того, виникає потреба у розробці шляхів оптимізації транзиту молоді на ринку праці, що зумовило актуальність теми дослідження і уможливило визначення його мети і завдань.

Відтак, молодь прагне до досягнення своєї мети. Молоді люди хочуть здобути вищу освіту, для того щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку праці. Стратегічне мислення наявне у молоді допомагає їм підлаштовуватись під будь-які проблеми, які виникають у молодих спеціалістів на першому робочому місці. Понаднормова робота, незадовільні умови зайнятості, система штрафів,

зменшення заробітної плати через відсутність досвіду роботи – щонайменше один з цих факторів зустрічається на початку кар'єрного шляху молодого фахівця. Більшість молоді, яка зневірилась при пошуках роботи говорять, що відсутність на ринку праці вільних вакансій роботи яка б задовільнила б в повному обсязі їх потреби не вплинула на їхню самооцінку та власні перспективи зайнятості. Таким чином, можна сказати, що віра в себе та своє майбутнє свідчить про високі шанси щодо стратегічного розвитку молоді на ринку праці.

Список літературних джерел

1. Е.Лібанова, Л.Лісогор, І.Марченко, О.Цимбал, О.Ярош Перехід на ринок праці молоді України. – Міжнародне бюро праці, Женева, 2014 – 79с.
2. Ільч Л.М. Статистичне моделювання освітньо-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці/ Л.М. Ільч, В.Г.Сариогло// Демографія та соціальна економіка. – 2019. - №4. – С.42-57.
3. Ільч Л.М. Структурні трансформації транзитивного ринку праці України: монографія. – К.: Алерта, 2017. – 608 с.
4. Майданік І.П. Українська молодь на ринках праці зарубіжних держав /І.П. Майданік. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 176 с.
5. Малиш Л.О. Освітній рівень української молоді крізь призму вимог ринку праці. – URL: http://www.nbuv.gov.ua/portalsoc_gum/naukma/Soc/2009_96/04_malysh_lo.pdf
6. Молодь в Україні. Дослідження молодіжного сектора: проблеми та перспективи. – К.: Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні, 2006. – 74 с.
7. Онікієнко В.В., Ткаченко Л.Г. Молодіжний ринок праці України: проблеми та шляхи вирішення. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, Український інститут соціальних досліджень, 2003. –160 с
8. Освітня реформа: зв'язок освіти та ринку праці – К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2011. – 24 с.
9. Семикіна М. В. Трансформація зайнятості і проблеми реалізації конкурентних переваг молоді на ринку праці / М.В. Семикіна, О.М. Петіна, Н.В. Гончарова // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал, 2015.– № 3 (58).– С.165 –172.

Сухова Ксенія Костянтинівна,
аспірантка
Донецький державний
університет управління

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД, ЯК СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасний стан публічного управління в Україні можна назвати несистемним і неефективним. Дуже непросто перебуваючи в стадії реформування економіки вчасно реагувати та забезпечувати

ефективність управлінського процесу в умовах швидких змін. Особливо коли відсутні професійно підготовлені кадри, що здатні працювати застосовуючи антикризовий менеджмент та виходити на позитивні параметри життєзабезпечення об'єднаних територіальних громад.

Проводячи реформи адміністративно-територіального устрою, об'єднуючи територіальні громади та оптимізуючи органи управління і життєзабезпечення ними в Україні зіштовхнулись з проблемою кадрового забезпечення всіх напрямів економіки, які б функціонували на визначеній території і створювали б потенціал для самозабезпечення громади у всіх необхідних послугах та можливості розвиватися, адже децентралізація надала можливість громадам, як суб'єктам господарювання розпоряджатись своїми природними ресурсами, матеріальною базою, людським потенціалом, податками.

Об'єднана територіальна громада це складний функціональний організм, який повинен управляти та забезпечувати населення, що на ній проживає, всіма необхідними послугами: освітніми, медичними соціальними та адміністративними та ін. Мати штат менеджерів, які б ефективно без збитків для громади управляли всіма ресурсами. І всі вищезазначені процеси повинні забезпечувати люди з відповідною професійною підготовкою та масштабним баченням як створити соціально-економічний потенціал для розвитку громади.

Відповідно до вищезазначеного чітко постає проблема кадрового забезпечення об'єднаних територіальних громад через добір кадрів на вакантні посади, підвищення кваліфікації тих хто там працює, але методи управління, які застосовувались ними до реформ, можуть не спрацювати, а навпаки «буксувати» позитивні зміни, які в ці реформи закладені. На сучасному рівні проблеми кадрового забезпечення вертикального та горизонтального рівнів публічного управління досліджували такі науковці як, К. Ващенко, П.Ворона, Н.Діденко, К.Дубич, М.Кравченко, А.Рачинський, В.Трощинський, Н.Ярош та ін. На підставі розроблених ними теоретико-методологічних засад формувалась кадрова політика України з створення системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації державних службовців та професійних кадрів для органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад.

Попри все, не до кінця на сьогодні є вирішена проблема забезпечення професійними кадрами з соціального обслуговування різних категорій населення об'єднаних територіальних громад. Децентралізація внесла корективи щодо фінансування забезпечення соціальними послугами і віддала прерогативи об'єднаним

територіальним громадам визначати види, об'єми соціальних послуг підбирати професійні кадри та оплачувати їх надання. Одночасно в об'єднаних територіальних громадах виникло багато проблем з забезпечення соціальними послугами населення, що їх потребує і ключовою проблемою стала відсутність професійного кадрового забезпечення [2].

Аналізуючи сучасний стан кадрового забезпечення об'єднаних територіальних громад з надання соціальних послуг слід відмітити ряд негативних причин, які ставлять під загрозу якість та своєчасність надання соціальних послуг тим, хто їх потребує, зокрема:

відсутність в об'єднаних територіальних громадах професійно підготовлених соціальних працівників;

звільнення кваліфікованих соціальних працівників з роботи через низьку заробітну плату, неналежні соціально-побутові умови, соціальні гарантії, які їм може забезпечити об'єднана територіальна громада;

низький рівень професійної кваліфікації кадрів: соціальними працівниками працюють особи переважного старшого віку, а молодь за низької заробітної плати та не розвиненої культурно-дозвілдової інфраструктури лишатися в сільській території не виявляють бажання;

відсутність в системі надання соціальних послуг на державному, регіональному та галузевому рівнях моніторингу реальних потреб в кваліфікованих кадрах, дисонанс у формуванні, забезпеченні виконання державного замовлення на підготовку соціальних працівників для об'єднаних територіальних громад;

відсутність системи безперервного професійного навчання кадрів для об'єднаних територіальних громад в перехідний період реформування;

неефективність державної кадрової політики в системі надання соціальних послуг населенню об'єднаних територіальних громад, розробленої та здійсненої без врахування результатів наукових досліджень [1].

На підставі результатів дослідження актуальних проблем публічного управління кадровим забезпеченням об'єднаних територіальних громад, як суб'єктів господарювання нами зроблено наступні висновки.

1. Необхідно розробити на державному рівні стратегію кадрового забезпечення об'єднаних територіальних громад за всіма напрямками економічної діяльності зі створенням пільгових умов для фахівців які готові переїхати на проживання в сільські місцевості.

2. Запровадити державне замовлення на професійну підготовку,

перепідготовки, підвищення кваліфікації тим, хто після проходження їх п'ять років буде проживати в об'єднаній територіальній громаді, за направленням якої відбувалось навчання.

3. Стимулювати трудову діяльність фахівців (особливо молоді), забезпечення житлом та пільгами з оплати житлово-комунальних послуг тощо, щоб вони залишалися жити в об'єднаних територіальних громадах.

Всі вище зазначені пропозиції можуть позитивно вплинути на кадрове забезпечення об'єднаних територіальних громад та їх економічне функціонування.

Список літературних джерел

1. Аналіз ситуації щодо професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування в Україні. Інформаційно-аналітичний звіт. http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Analytical-report_Institution-Training-2017_7July_Final.pdf.

2. Дубич К.В. Сучасні проблеми формування ринку соціальних послуг в Україні з обслуговування населення об'єднаних територіальних громад. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір за заг.ред.С.Ю.Чернети. Луцьк: ФОП Іванюк В.П., 2021. С.25-32.

3. Проблематика процесу децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах: збірник матеріалів круглого столу, Київ, 18 квітня 2018 року / За заг. ред. Войтович Р. В., Ворони П. В. Київ, ІПК ДСЗУ, 2018. 242 с.

Наукове видання

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

**“СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ”**

10 листопада 2021 р.

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет інформаційних технологій та управління
Кафедра фінансів та економіки
Кафедра управління

e-mail: conference.kfe@kubg.edu.ua
ku.fitu@kubg.edu.ua